

Klára Fiedlerová

UČO:11048

Bakalářská práce

SROVNÁNÍ HODNOTOVÝCH ORIENTACÍ STUDENTŮ FHS UK A GREENWICHSKÉ UNIVERZITY V LONDÝNĚ

Vedoucí práce:

Ing. Libor Prudký, Ph.D.

Fakulta humanitních studií

Univerzita Karlova v Praze

Praha 2009

Prohlašuji, že jsem práci vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a souhlasím s jejím eventuálním zveřejněním v tištěné nebo elektronické podobě.

V Praze dne

.....

Podpis

Poděkování

Děkuji panu Liboru Prudkému, Michale Šmídové, všem profesorům Greenwichské univerzity, kteří se na výzkumu podíleli - zejména pak Noelu Campbellovi, Sue Golding, Bridget Leach a Simonu Dye - a v neposlední řadě i rodině za trvalou podporu během mého studia.

TEORETICKÁ ČÁST

1. ÚVOD	1
2. ZKOUMÁNÍ HODNOT V KONTEXTU KULTURY	2
2.1. Vymezení pojmu hodnota	2
2.2. Hodnoty a kultura	3
2.3. Konfliktní hodnoty a multikulturalismus	4
3. EMPIRICKÉ SOCIOLOGICKÉ KVANTITATIVNĚ ORIENTOVANÉ ZKOUMÁNÍ HODNOT	6
3.1. Krátké shrnutí nejvýznamnějších konceptů empirického zkoumání hodnot v současné sociologii	6
3.2. Svěbytný koncept empirického zkoumání hodnotových struktur	8
3.2.1. Obecné vymezení aplikovaného konceptu výzkumu hodnotových struktur	8
3.2.2. Metodika přístupu	10
3.2.3. Metodika vyhodnocování a interpretace získaných dat použitá v této práci	11
4. KONTEXT SBĚRU DAT	12
4.1. Sběr dat a reprezentativní vzorky za obě fakulty	12
4.2. Bližší popis prostředí výzkumu na greenwichské univerzitě	14
5. STANOVENÍ HYPOTÉZ	17
5.1. Obecná obsahová hypotéza	17
5.2. Metodická hypotéza	19
5.3. Provozní hypotéza	19

PRAKTICKÁ ČÁST

1. SROVNÁNÍ VYBRANÝCH OTÁZEK	20
1.1. Frekvenční analýza sociálních, ekonomických a demografických charakteristik	20
1.1.1. Sociální, ekonomické a demografické charakteristiky SHSS GU	20
1.1.2. Sociální, ekonomické a demografické charakteristiky FHS UK	34
1.1.3. Srovnání sociálních, ekonomických a demografických charakteristik	46
1.2. Frekvenční analýza hodnotových preferencí	50
1.3. Frekvenční analýza hodnotových rámců	56
1.4. Frekvenční analýza norem chování	62
1.5. Shrnutí frekvenční analýzy hodnotových preferencí, hodnotových rámců a norem chování	68

3. HODNOTOVÉ ORIENTACE¹	71
3.1. Frekvenční analýza hodnotových orientací	71
3.1.1. Hodnotové orientace studentů SHSS GU – frekvenční analýza 21 vybraných výroků	71
3.1.2. Hodnotové orientace studentů FHS UK – frekvenční analýza 21 vybraných výroků	75
3.1.3. Srovnání hodnotových orientací studentů obou fakult	79
3.2. Faktorová analýza hodnotových orientací	88
3.2.1. Hodnotové orientace studentů SHSS GU – faktorová analýza 21 vybraných výroků	88
3.2.2. Hodnotové orientace studentů FHS UK – faktorová analýza 21 vybraných výroků	91
3.2.3. Stručné shrnutí faktorové analýzy hodnotových orientací	94
3.3. Korelační analýza hodnotových orientací	95
3.3.1. Hodnotové orientace v korelaci se sociálními, ekonomickými a demografickými charakteristikami	95
3.3.2. Hodnotové orientace v korelaci hodnotovými preferencemi	99
3.3.3. Hodnotové orientace v korelaci s hodnotovými rámci	106
3.3.4. Hodnotové orientace v korelaci s normami chování	112
3.3.5. Stručné shrnutí korelační analýzy hodnotových orientací	116

ZÁVĚR

1. VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ	121
1.1. Obecná obsahová hypotéza	121
1.2. Vyhodnocení metodické hypotézy	127
1.3. Provozní hypotéza	131
2. ZÁVĚR	132
3. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	133

PŘÍLOHY

1. Plné znění dotazníku (SHSS verze)	135
2. Plné znění dotazníku (FHS verze)	143
3. Kompletní frekvenční analýza šetření hodnotových struktur studentů SHSS GU	153
4. Tabulky s převody škál	199
5. Korelace 21 indikací hodnotových orientací s vybranými sociálními, ekonomickými a demografickými charakteristikami, hodnotovými preferencemi a normami chování	203

¹ Omlouvám se za chybu v číslování, v pořadí druhá kapitola je v práci číslována jako třetí.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Úvod

V této práci jsou představeny výsledky empirického sociologického kvantitativně orientovaného výzkumu hodnotových struktur studentů Fakulty humanitních studií a sociálních věd (SHSS) Greenwichské univerzity, který proběhl v roce 2008, a zároveň jsou tyto výsledky srovnány s šetřením, které se uskutečnilo na Fakultě humanitních studií (FHS) Univerzity Karlovy v roce 2006. Pozornost je věnována zejména hodnotovým orientacím studentů obou fakult.

Svébytný koncept aplikovaného výzkumu hodnot, se kterým jsem se seznámila v sociologických seminářích Ing. Libora Prudkého PhD., a který je uplatněn v této práci, byl z českého univerzitního prostředí, konkrétně z FHS UK, přenesen do prostředí londýnské metropole, tedy do prostředí multikulturního, multientnického a multináboženského, ve kterém se nachází Fakulta humanitních věd a sociálních studií Greenwichské univerzity. Sociologický výzkum pro mě samotnou představoval velkou životní zkušenost. Na jedné straně jsem se stala součástí mě do té doby neznámého multikulturního společenství, na straně druhé jsem byla výzkumníkem, který si kladl za cíl objevit hodnotové struktury mých spolužáků.

Systémy hodnot, jejich vzájemné propojování či naopak konfliktnost v multikulturních společnostech je stále aktuálnější tématem, a to nejenom na poli sociologie, ale i v dalších vědních disciplínách. Stává se předmětem každodenních diskuzí v nejrůznějších kruzích; zabývají se jím aktéři veřejného či občanského sektoru a samozřejmě i lidé v každodenním životě. Doufám, že ačkoliv je tato práce spíše zprávou z výzkumu, která otevírá další otázky, než by na ně odpovídala, přispěje v oblasti zkoumání hodnotových struktur multikulturních společností.

Vedle samotné analýzy sebraných dat za SHSS GU jsou výsledky srovnány s šetřením, které proběhlo na FHS UK. To by mělo přispět k hlubšímu pochopení hodnotových struktur, respektive hodnotových orientací, studentů obou fakult.

2. Zkoumání hodnot v kontextu kultury

2. 1. Vymezení pojmu hodnota

Pojem hodnota se hojně používá jak v sociologii tak v dalších vědách, zejména ve filozofii, kulturní antropologii a sociální psychologii. Hodnoty jsou těžko vymežitelné zejména proto, že nejsou přístupné přímému pozorování. Neexistuje tudíž jednotné teoretické pojetí ani jednotný metodologický přístup. Přes nejednoznačnou definici lze vytyčit určité specifické charakteristiky hodnot (Strmiska, 1996).

Hodnoty mohou být chápány jako pro nás významné věci, statky, chování a současně i jako něco, co se uplatňuje v hodnocení; jako určité měřítko, které určuje významnost (hodnotu) věci. Takovéto hodnoty neodráží pouze objektivní charakteristiku objektu, činností, koncepcí, ale jsou závislé na subjektu hodnocení a hlediscích, z nichž vychází. Neznamená to však, že hodnoty jsou pouze výsledkem subjektivních psychosociálních mentálních procesů. Existují i na jedinci nezávisle jako určité společenské představy o tom, co by se mělo. T. Parsons v tomto smyslu hovoří o rozdělení chápání hodnot jakožto chtěných nebo obecných pojetí o tom, co je žádoucí. (Strmiska, 1996) Postoje, který aktér zaujímá k předmětu, jsou tedy výsledkem propojení motivace aktéra a jeho normativní orientace (očekávání druhých v interakci). V neposlední řadě jsou hodnoty jednou ze základních složek kultury; umožňují její integraci a sepětí se systémem osobnosti a se sociálním systémem.

Také L. Prudký (2004) se domnívá, že hodnoty jsou jednak osobnostními charakteristikami daného člověka a současně zrcadlí sociální klima skupiny a pospolitosti. V nejširším významu představují atributy existence každé sociální jednotky: od osobnosti přes skupinu, instituci, sociální vrstvu, společenství, společnost v hranicích určitého státu i společnost širší a vždy se projevují jako jeden ze stavebních kamenů motivací, chování, utváření vztahů a struktur ve společnosti i ve všech jejích částech. Hodnoty vyjadřují to, co je u jedince v dané kultuře, společnosti, skupině, instituci apod. pokládáno za důležité. V tomto smyslu mohou být zdrojem či překážkou změn ve společnosti, mohou způsobovat růst napětí, bezradnosti či dokonce anómie.

Význam hodnot lze s určitým zjednodušením shrnout prostřednictvím jejich funkcí. V tomto kontextu hodnoty přinejmenším představují (Prudký, 2005):

- a) stavební kameny kultury
- b) součásti utváření obsahu sociálních fenoménů a vztahů
- c) jeden z definičních znaků osobnosti
- d) zdroj motivace chování
- e) součásti identifikátorů skupiny či etnika, společenství nebo i institucí
- f) zdroje sociální a kulturní soudržnosti
- g) zdroje a charakteristiky rozvrstvení a hierarchizace společnosti
- h) atribut morálky
- i) základy politických filozofií a ideologií (přístupů ke světu jako ideologickému objektu)

V následující kapitole se zabývám především hodnotami jako staveními kameny kultury, součástmi identifikátorů skupiny či etnika, společenství nebo institucí a jako zdroji sociální a kulturní soudržnosti.

2.2. Hodnoty a kultura

T. Parsons, čelní představitel strukturálního funkcionalismu, považuje kulturu za nejvýše postavený sociální systém, jehož funkcí je mírnit potenciaální napětí mezi hodnotami a společenskými zájmy stojícími proti zájmům individuálních aktérů (Strmiska, 1996). Kultura je vázána na náboženské a filosofické ideologie a zprostředkovává hodnoty pomocí symbolů. Kulturu se jedinec pouze pasivně neučí (jak se domnívá např. R. Benedictová), spíše se podle ní orientuje, řídí a rozhoduje. (Kubátová, 2006). Parsons v tomto smyslu uvádí, že „ (...) osobnost má určité širší rysy společné s jinými osobnostmi, např. řeč, kterou obvykle mluví. Současně je však jeho organismus a jeho prostředí – fyzické, sociální a kulturní – vždy v jistých směrech jedinečné. Jeho vlastní systém chování bude proto jedinečnou variantou kultury a jejích zvláštních vzorů jednání.“ (Parsons, 1971).

Kulturní antropolog C. Kluckhohn, který vychází z Parsonsova pojetí společnosti, chápe kulturu jako historický produkt, založený na symbolech a zahrnující hodnoty, ideje a vzory. (Soukup, Matějů, 1996). Spojení kultury a hodnot je i v tomto případě pevné – kultura nabízí jedinci omezený počet hodnotových orientací jakožto soubor řešení k obecně sdíleným problémům. Přičemž hodnoty jsou to, oč se usiluje, a co je zároveň ovlivňováno ze strany socio-kulturního systému. Hodnoty tedy vystupují i jako určité socio-kulturní regulátory

v oblasti morálky, politiky, náboženství nebo práva, limitují a determinují průběh sociálních interakcí, integrují zájmy a snahy jednotlivců s potřebami společnosti, čímž zpevňují vnitřní stabilitu (Strmiska, 1996).

Obecně je kultura v sociologickém diskursu chápána jako prolínání několika rovin: výtvorů lidské práce (artefaktů), socio-kulturních regulativů (hodnot, norem, vzorců, pravidel) a idejí (kognitivních a symbolických systémů) a institucí organizujících lidské chování. Pro tento koncept je pak důležité, že kultura je vždy historickým produktem a je selektivně předávána. Hodnoty jsou konstituční prvky kultury, které představují určité historické kategorie, pojmy, naplňované v různých fázích vývoje společenství (či jejich částí) odlišnými obsahy (Prudký, 2008).

V rámci socio-kulturních systémů si jedinec prostřednictvím procesů transmise (*socializace a akulturace*) zvnitřňuje hodnoty a přispívá tak k integraci dané společnosti (Soukup, Matějů 1996). Sociální učení - jakožto stěžejní nástroj socializace - je možné chápat jako proces výběru, ověřování a přijímání nabídky hodnot, kterou uskutečňují nejrůznější *socializační mediátoři* (rodina, média, škola apod.) (Prudký, 2004). Emigrace nebo výrazná osobnostní vývojová změna (například osamostatnění od rodičů v případě studentů vysokých škol) může vést k resocializaci¹, při níž jsou znovu osvojovány nové hodnoty, normy a způsoby jednání platné v dané kultuře či subkultuře (Markusová, 1996). Prudký (2008) ovšem upozorňuje, že resocializace ohrožuje identitu jedince, a proto k ní dochází vlastně velmi výjimečně. Ve skutečnosti se spíše nové podmínky převádějí do významů, které konvenují s už přijatými hodnotami. Zachování vlastní (přijaté, definiční) hodnotové struktury je tak podstatnější než podléhání tlakům k jejich změnám. Jednou přijaté hodnoty mají tendenci co nejvíce uchovávat daný stav - jak u jedinců, tak u skupin a celých společenství. Hodnoty jsou tedy vysoce odolné vůči nejrůznějším vlivům, minimálně proto, že představují pro každou sociální jednotku významný definující prvek.

2.3. Konfliktní hodnoty a multikulturalismus:

V multikulturalismu se pod slovem kultura obvykle myslí určitý typ identity, která koexistuje s dalšími v ohraničeném prostoru. Přičemž identity se mohou vzájemně překrývat.

¹ Obecně lze říci, že resocializace, její začátek, rychlost a charakter, závisí na třech faktorech. Předně na schopnosti a ochotě měnit svou hodnotovou orientaci tj. na schopnosti adaptace, dále na podobnosti etických a sociálních hodnot společností a v neposlední řadě na politických, ekonomických a dalších okolnostech, které ovlivňují soužití, tedy na otevřenosti nového sociálního systému vůči danému jedinci (Markusová, 1996).

Identita může být založena na jazyku, náboženství, etnicitě, sexuální orientaci apod., a zároveň může znamenat příslušnost k určité kulturní tradici, ať už západní, islámské nebo židovské. Identita poskytuje jak emočně významné znaky, symboly, které třídí naši zkušenost, tak pocit sounáležitosti, pocit bezpečí a věrohodnou orientaci. Mnohost identit ještě neznamená, mnohost kontrastujících hodnotových modelů. Hodnotové struktury se liší někdy více, jindy méně, ne vždy se vylučují a většinou dokážou koexistovat. V případě, kdy se kulturní hodnotové modely, zejména pokud jde o jejich aktivizaci v běžném životě, navzájem vylučují, stává se soužití skupinových identit problematické. Čím více jsou tyto konfliktní hodnoty napojené na základní otázky týkající se smyslu a účelu života, tedy vypovídají o samotné existenci, tím méně je pravděpodobný vzájemný kompromis a tedy i nekonfliktní soužití.

Podle J. Krejčího (2002) má současná západní civilizace antropocentrické hodnotové paradigma (stát je laický, zákony přiznávají jednotlivci rozsáhlý okruh individuálních práv a náboženství je soukromou věcí jednotlivců). Vlna přistěhovalců po druhé světové válce do Evropy přinesla nový typ menšin, které představují mnohem větší kulturní pestrost, než byly menšiny autochtonní (domorodé). Tyto menšiny ne vždy respektují základní principy evropského práva tj. svobodu individua a rovnost všech lidí před zákonem bez rozdílu rasy, náboženství, jazyka a pohlaví, což má za následek problematické soužití. Slovy J. Krejčího (2002): *„Na počátku 21. století situace vypadá tak, že se hlavní dělící čára mezi mocnostmi světa přesunula z civilizačního protikladu, jehož podstatou je kontrast mezi otevřenou a uzavřenou společností (na jedné straně filozofie práv individua, na straně druhé sociálního inženýrství podle leninsko-stalinistické interpretace marxismu), na situaci, v níž se celému světu adresovaná filosofie lidských práv s tradicemi, jejichž hodnoty, ať již náboženské nebo světsky filosofické, jsou spíše v souladu společností uzavřené.“* Přičemž dělící čára mezi těmito dvěma světy neprobíhá většinou po hranicích jednotlivých států, ale napříč obyvatelstvem jednotlivých států.²

Může být vnitřně diferencovaná společnost, společností stabilní? G. Sartori (2005) představuje v tomto kontextu společnost pluralitní. Tvoří ji zejména tolerance, ovšem ne pouze jako respekt k cizím hodnotám, ale také prosazování vlastních hodnot. G. Sartori

²Také G. Hofstede či R. Inglehart, autoři svěbytných empirických výzkumů hodnotových struktur, si všímají zásadních rozdílů mezi hodnotovými systémy různých společností. Tak například R. Inglehart formuluje dichotomii materialistických a postmaterialistických hodnotových orientací, kterou doplnil dichotomií konzervativních (tradičních a náboženských) a moderních (racionalistických a sekularizačních) orientací a dichotomií mezi autoritářskou, uzavírající se tendencí a proti ní stojící demokratizační, otevřenou orientací. (Prudký, 2008)

zdůrazňuje, že vzájemný respekt nemůže být nikdy totální, jinak by byl založen na lhostejnosti nebo na relativismu: „Ten kdo je tolerantní, pokládá svá vlastní přesvědčení za pravdivá, přesto však připouští, že jiní mají právo pěstovat svá chybná přesvědčení.“ Pluralitní společnost se na jednu stranu prosazuje pomocí hodnotových představ jako respekt k rozmanitosti a proměnlivosti v dané společnosti a na druhou stranu je její pluralita omezená určitým konsenzem v základních hodnotách. Tato shoda je podle G. Sartoriho a řady dalších teoretiků zásadní. V případě, kdy jsou základní kulturní modely – zejména ve smyslu náboženských a filosofických ideologií - zásadně odlišné od centrálních ideologických norem a hodnot, přestávají hodnotové struktury plnit jednu ze zásadních funkcí, jíž je integrace společnosti a spíše společnost štěpí, slovy Sartoriho, balkanizují.

Také Parsons považuje zvnitřňování hodnot, které daný sociální systém definují, nezbytné pro integraci tohoto systému. Neúspěšná socializace má pak za následek vznik marginálních skupin vyloučených z účasti na ustanovených hodnotách³ (Petrušek, 1996).

Lze se tedy domnívat, že pro integrovanou a stabilní společnost je zásadní určitý konsenzus alespoň v základních hodnotách. Jak přesně má tento konsenzus vypadat, jinými slovy, jakou míru diferenciací hodnot a norem může společnost akceptovat, aby se nedezintegrovala, je otázkou sporů, a to nejenom v sociologii. Nejednotné integrační a imigrační politiky jsou toho živoucím důkazem.⁴

3. Empirické sociologické kvantitativně orientované zkoumání hodnot

3.1. Krátké shrnutí nejvýznamnějších konceptů empirického zkoumání hodnot v současné sociologii

T. Parsons vypracoval významnou sociologickou teorii hodnot, která vychází z myšlenek M. Webera, É. Durkheima a V. Pareta. Všechny pozdější výzkumy a diskuze o

³ Četnou kritiku si Parsons vysloužil za to, že pomíjí jejich rozporuplný nebo aspoň odlišný charakter mezi hodnotami a sociálními či kulturními subsystemy, který je však zároveň součástí společenské dynamiky (Strmiska, 1996).

⁴ Americký sociolog R. K. Merton (2007) například upozorňuje, že i internalizace určitých hodnot, typických pro danou společnost, může mít i dezintegroující důsledky, a to v situaci, kdy konformita s řádem ve společnosti nezaručuje dosahování kulturních cílů. Působení některých sociálních struktur tlačí aktéra k nonkonformnímu spíše než konformnímu jednání; adaptovaný jedinec sleduje legitimní kulturní cíle (hodnoty) nelegitimními prostředky (normy), což má za následek deviaci.

hodnotových systémech společností na jeho dílo navazují nebo se vůči němu vymezují. (Strmiska, 1996)

V oblasti empirického výzkumu udělal hlavní krok vpřed **M. Rokeach**, který navazuje na A. Maslowu hierarchizaci potřeb, R. K. Mertona a na Parsonsovskou výstavbu obecných systémových konstrukcí společností. Nejznámější je Rokeachovo rozdělení hodnot na cílové, které definují konečný stav, a instrumentální sloužící jako prostředky a možnosti dosažení, tj. způsoby chování a jednání (Prudký, 2008). Rokeach ve svém projektu výzkumu hodnot předpokládal, že určité hodnoty jsou dané kultuře vlastní. Výzkum pak založil na jednoduchých metodologických prostředcích (předložil respondentům k posouzení 36 hodnot, aby tak mohl vytvořit konstrukci hodnotových žebříčků). Tento koncept byl aplikován zejména v 70. a 80. letech a stal se východiskem pro další přístupy (Prudký, 2005).

V současné době se zabývají zkoumáním hodnotových struktur společností, ale i specifických vzorků populací prostřednictvím velkých srovnávacích empirických šetření, S. H. Schwartz, R. Inglehart a G. Hofstede (Prudký, 2008).

R. Inglehart navazuje na Rokeache a současně i na Maslowa. Rozděluje hodnoty do dvou skupin: na materialistické (zahrnují i bezpečí, jistotu, řád, atd.) a postmaterialistické (sociální a seberealizační potřeby, podílení se na moci, svoboda projevu, apod.). V západních společnostech dochází k pomalému přechodu od materialistických k postmaterialistickým hodnotám, tzv. „tichá revoluce“. Inglehart tento přechod odůvodňuje pomocí hypotézy vzácnosti (období ekonomického dostatku a bezpečí vede k přesunu potřeb k relativně vzácnějším hodnotám) a socializace (tvorba hodnot je spojena především s obdobím adolescence). Svůj koncept Inglehart aplikuje v podobě řady šetření, zejména World Values Survey a European Value Study. Hromadící se poznatky vedly ke vzniku pozoruhodných map blízkých či vzdálených kultur v současném globálním světě. Přes námitky vůči přílišné jednoduchosti indikací používaných k charakteristice celých kultur a civilizací dochází k potvrzování kulturních shod a diferencí především v návaznosti na odlišnosti v náboženských kořenech jednotlivých kultur a civilizací.

Také **G. Hofstede** pracuje s velkými empirickými sociologickými výzkumy. Koncipuje svou teorii jakožto poznávání a měření „mentálních programů lidí“, které v sobě zahrnují hodnoty a kulturu a objevují se jak na úrovni universální, kolektivní tak individuální. Kolektivní mentální programy se předávají z generace na generaci a jedinci se je učí celý život, především však ve velmi mladém věku (odtud pak jejich časté iracionální jádro či vyznávání konfliktních hodnot). Při výzkumu G. Hofstede pracuje s pěti základními rozměry charakteristik kultury současných společností, které jsou rozhodující pro poznání jejich

hodnot (např. dichotomie individualistické a kolektivistické orientace). Těchto pět rozměrů zároveň představuje pět rozměrů obsahové náplně indikátorů na zkoumání hodnotových orientací. G. Hofstede dále analyzuje hodnoty z hlediska toho, co si lidé aktuálně přejí (desired) a co by si měli přát (desirable).

S. H. Schwartz představil poslední z velkých postupů zkoumání hodnotových struktur v současné sociologii. Obvykle bývá spojován spíše se sociálně-psychologickými přístupy než sociologickými. Také Schwartz vychází z Rokeache. Pracuje s hodnotami jako kritérii pro výběr, ospravedlňování a oceňování činností, událostí a subjektů. Na základě empirických šetření Schwartz vytváří hodnotovou typologii. Jednotlivé typy přitom za určitých podmínek určitým způsobem kombinují a řadí do obecnějších motivačních skupin.

3.2. Svěbytný koncept empirického zkoumání hodnotových struktur

3.2.1. Obecné vymezení aplikovaného konceptu výzkumu hodnotových struktur

Spolu s koncepty R. Ingleharta, G. Hofstedeho a S. H. Schwartz je tento koncept založen na předpokladu, že hodnoty jsou skutečnosti, které lze zkoumat pomocí empirických, kvantitativně založených sociologických výzkumů. Dalším společným předpokladem je, že hodnoty patří ke konstitučním znakům (v tomto případě stojí koncept na spojení atribut sociální, osobnostní a obecně lidský). Na rozdíl od předešlých konceptů ovšem není založen na myšlence, že lze pro každou kulturu (civilizaci) využít v podstatě shodné představy o obsahu hodnot, které v ní zkoumáme. Na jednu stranu lze zachovat určitou strukturaci vztahů bez ohledu na kulturu (v tomto smyslu základní rozčlenění hodnotových struktur), na druhou stranu se musí konkrétní indikace v rámci součástí této struktury testovat pro odlišné kultury (Prudký, 2008).

Koncept vznikl v rámci Centra výzkumu vývoje osobnosti a etnicity v rukách malého týmu, který se touto problematikou zabýval. Základním impulzem pro jeho vytvoření byl terénní sběr dat, který se uskutečnil na přelomu let 1997 a 1998 v ČR pro mezinárodní sociologický výzkum „Bůh po komunismu“ („Aufbruch“). Tvorba konceptu se objevila spíše jako důsledek zpracovávání výzkumů než jako výsledek přímého zacíleného úsilí: kombinace

poznávání teoretických konceptů empirických zkoumání hodnot s výsledky dlouhodobých sekundárních analýz mnoha sociologických šetření hodnotových struktur vyústily ve formulaci nového konceptu sociologického empirického výzkumu hodnotových struktur (Prudký, 2005).

Svébytný koncept zkoumání hodnotových struktur ve společnosti je založen na zásobnících s indikátory, které byly pomocí pětiletého ověřování a testování shledány jako stěžejní pro zkoumání hodnotových struktur v České republice. Prudký (2008) v této souvislosti uvádí, že koncept *„...není založen na modelu obsahových typů hodnotových struktur, preferencí a orientací, nýbrž na jazykových a významových rozdílech a shodách v indikátorech. Také je založen na vztazích vzájemného ověřování a křížových kontrol mezi indikátory uvnitř pojmových seskupení a mezi nimi a konečně na konstrukci potenciálních vztahů uvnitř konceptu hodnotových struktur, jako jazykového vyjádření strukturace a výstavby hodnot ve společenských vztazích.“*

Vzhledem k tomu, že „hodnoty jsou současně indikátorem (vlastností) a současně výpovědí o obsahu sama sebe, spočívá jediná cesta k jejich poznání v co nejpřesnějším a znovu ověřitelném a opakovatelném postupu poznávání hodnot při každém jejich zkoumání“ (Prudký, 2008). Rozhodující význam pro ověřování konstruovaných indikací hodnotových struktur měly předvýzkumy a následná velká samostatná empirická šetření, které měly svojí podobu. Jednou byl výzkum proveden s vybraným souborem studentů prvních ročníků jedenácti fakult českých vysokých škol na přelomu let 2001 až 2002 (a znovu pak v průběhu let 2004 a 2005). Po druhé pak probíhal v podobě longitudinálních šetření studentů prvního ročníku Fakulty humanitních studií UK od roku 2002 až 2006 (a znovu v roce 2008). Výzkum posloužil pro formulování postupů, které slouží jako základ pro dokončení konstrukce nového konceptu. Celý postup byl pak znovu aplikován na výsledky srovnávacích empirických šetření (Prudký, 2008).

3.2.2. Metodika přístupu

Na začátek je třeba zdůraznit, že „každá snaha o zkoumání hodnot je parciální, nekončící a závislá na hledisku, které pro zkoumání hodnot zvolíme“. (Prudký, 2004) V následujícím textu je koncipována struktura hodnot⁵ podle významů a verbálního vyjádření do skupin indikátorů (Prudký, 2004):

- **Hodnotové preference** jsou základními stavebními kameny hodnot. Slouží jako zdroj pro souhrnná důležitá životní hodnocení, jež platí bez ohledu na souvislosti a čas. Bývají zdrojem soudržnosti a základem pro konsensus. Indikace hodnotových preferencí mají obvykle podobu jednoslovného vyjádření (např. práce, rodina apod.).
- V kontextu této práce je důležité blíže vymezit **hodnotové orientace**. Prudký definuje hodnotové orientace jako záměry a výhledy v přijatých hodnotách. Hodnotové orientace tak vyjadřují cestu, zacílení, směr, kterým se hodnoty budou pravděpodobně ubírat či ubírají a představují specifikaci hodnot přijatých daným nositelem v procesech a zaměřeních. Hodnotové orientace lze uspořádat a hierarchizovat, některé preferovat ve vztahu k jiným. Při jejich poznávání se hledá převaha podob určitých orientací a také jsou identifikovány charakteristiky jejich nositelů. Obvykle jsou přítomny ve výrocích, u nichž se posuzuje míra ne/souhlasu (Prudký, 2008).
- **Hodnotové rámce** dodávají hodnotovým preferencím i orientacím podstatnou obsahovou dimenzi; ozřejmují jejich smysl tím, že je ukazují v širších souvislostech. Indikace je obvykle spojována s různými vyjádřeními míry náboženskosti, ale také přímo s otázkami smyslu či ovlivnitelnosti vlastního osudu.
- **Hodnotové normy** vystupují jako aktivizace hodnot. Promítají se v nich hodnotové preference, orientace i rámce. Pracuje se zejména s opaky norem. Tedy s hodnocením míry přijatelnosti či nepřijatelnosti toho, co lze považovat za přestupek.
- **Sociální ekonomické a demografické charakteristiky** představují specifikaci shod či rozdílů mezi jednotlivými typy hodnotových struktur a jsou tak základem pro konkretizaci začlenění těchto typů a zdrojem ověřování platnosti zjištění o těchto typech.

⁵ Pojem „hodnotová struktura“, která označuje celek vzájemně provázaných atributů hodnot daného nositele. Jde o provázání jeho hodnotových preferencí, hodnotových orientací a hodnotového rámce. Přičemž mezi jednotlivými aspekty hodnot existují vzájemné vztahy. Hodnotová struktura je tedy užívána pro charakteristiku hodnot jak se v daném nositeli hodnot (osobnosti, skupině, instituci, společenství) vyskytují. Určitá hodnotová struktura může charakterizovat dobu, epochu, generaci apod. a je jedním ze zdrojů kultury (Prudký, 2008).

Do jednotlivých skupin indikátorů spadají konkrétní indikace, které se dělí na hlavní a doplňkové. Posledně zmíněné slouží k upřesnění hlavního indikátoru a současně pro ověření platnosti zjištění spojeného s hlavním indikátorem:

Skupina indikátorů	Hlavní indikace	Doplňkové a kontrolní indikace (varianty)
A. hodnotové preference	Základní životní hodnoty	-Zdroje klidu a rovnováhy, -Vlivy na úspěšné manželství, -Podstatné atributy výchovy dětí (co si děti z výchovy mají především uchovat pro život)
B. hodnotové orientace	Zaměření hodnot – struktura tendencí vývoje hodnot	-Specifikace hodnotových orientací podle konkrétních situací (výkonnost, chudoba, úspěch, spokojenost, soudržnost atd.) -Ochota ke změnám
C. hodnotový rámec	Smysl existence	-Důvěra obecně a vůči konkrétním aspektům života společnosti (stát, nositelé moci, instituce, atd.) -Víra, zvláště náboženská -Možnosti ovlivňovat průběh života
D. normy chování	Přijetí či odmítání přestupků	-Podoba aktivit v oblastech přestupků/norem -Míra nezbytnosti řádu
E. sociální, ekonomické a demografické vlivy	(členění na hlavní či doplňkové indikátory zde nepřichází v úvahu) Rozsah a pojetí - včetně případných kontrolních indikací - jsou vázány na zacílení a možnosti konkrétního výzkumu. Dosud u nás jako podstatné vystupují zvláště pohlaví, věk, náboženská, vzdělání, druh školy, životní úroveň, životní styl, velikost obce bydliště, region a jeho socioekonomická úroveň a dynamika, diference ve vybavenosti domácnosti podmínkami pro vzdělání a kulturní a sociální kapitál a diference v podobě některých atributů dosavadní socializace.	

Poznámka: Tabulka je převzata z: Prudký Libor, 2005 kapitola Koncepty empirického výzkumu hodnot ve Vývoj a utváření osobnosti v sociálních a etnických kontextech, ed. P.Macek a J. Dalajka, MU Brno

3.2.3. Metodika vyhodnocování a interpretace získaných dat použitá v této práci

Srovnávací analýza výsledků dotazníkového šetření se speciálním zaměřením na shody/diferenciace v hodnotových orientacích.

A. Frekvenční analýza hlavních skupin indikátorů, tj. zpracování četností volených odpovědí u vybraných⁶ otázek a znaků z oblastí hodnotových preferencí, hodnotových rámců, norem

⁶ Mezi indikace, které nebyly srovnány, patří zejména ty skutečnosti, o kterých se vyjadřovali studenti pouze jedné fakulty, a u kterých nebylo prokázáno zkreslení významu v důsledku přenesení dotazníku do odlišného socio-kulturního prostředí.

chování a sociálních, ekonomických a demografických charakteristik. Analýza je zpracována pomocí průměrů a procentuálního rozložení odpovědí. Výstupem je srovnání obou vzorků dat (SHSS i FHS) s poukázáním na největší podobnosti/rozdíly v hodnocení jednotlivých skutečností z oblasti prvních třech aspektů hodnotových struktur a současně jsou identifikovány odlišnosti/shody v sociálním, ekonomickém a demografickém zázemí studentů. To vše na základě prvního třídění.

B. Vícerozměrná analýza hodnotových orientací: 1 – nalezení největších diferenciací a shod v hodnocení indikací hodnotových orientací na obou fakultách prostřednictvím frekvenční analýzy. 2 - konstrukce hodnotových typů uvnitř hlavních indikátorů hodnotových orientací prostřednictvím faktorové analýzy (roztřídění baterie proměnných do jednotlivých faktorů a nalezení jejich reprezentantů). 3 – korelace šesti vybraných indikací hodnotových orientací - u nichž byl zaznamenán při srovnání výsledků frekvenční analýzy největší rozdíl v průměrném hodnocení (celkem 3) či jsou v případě SHSS nejvíce diferencující (2) anebo na obou fakultách diferencují výrazně odlišně (1) - s hlavními a doplňkovými indikátory dalších oblastí hodnotových struktur. Hledání statisticky významných vztahů napříč hodnotovou strukturou by mělo vést k nalezení charakteristik, které ovlivňují podobu hodnotových orientací nebo s nimi nějakým způsobem souvisí.

C. Důležitou součástí výzkumného projektu jsou záznamy, které vznikly při realizaci dotazníkového šetření na Greenwichské univerzitě (názory a postoje akademické obce na samotný koncept výzkumu).

4. Kontext sběru dat

4.1. Sběr dat a reprezentativní vzorky studentů za obě fakulty:

Data z Fakulty humanitních studií a sociálních věd (dále jen SHSS) Greenwichské univerzity byla získána prostřednictvím dotazníku, který byl vytvořený v souladu s konceptem Libora Prudkého a uplatnil se mimo jiné v longitudinálním výzkumu na FHS. Dotazník je anonymní, standardizovaný a velmi strukturovaný, aby ho bylo možné předložit v jednotné podobě velkému počtu respondentů. V roce 2006, kdy se uskutečnilo empirické šetření na FHS obsahoval 33 otázek čítajících 165 znaků. Po přenesení na půdu SHSS byl zkrácen na 27 otázek o 158 znacích, přičemž některé znaky byly vyřazeny, některé

pozměněny a další přibýly⁷. V následující tabulce je stručný přehled obou vzorků respondentů.

	SHSS	FHS
Období sběru dat:	únor až březen 2008	podzim 2006
Počet studentů, ze kterých byl vybrán vzorek:	2397 (bakalářské studium)	608 (první ročník)
Z toho národnosti jiné než britské/české:	29.33% studentů	Data za rok 2006 nejsou dostupná, nicméně z celkového počtu osob jiné než české národnosti, kteří na FHS studovali/studují jich je 13% jiné než české národnosti. ⁸
Počet všech národností, které studují na fakultě:	96	Data nejsou dostupná.
Z toho největší zastoupení mají:	Nigérie 3.75% Polsko 2.17% Bangladéš 1.67%	Data nejsou dostupná.
Počet respondentů ve vzorku:	97 (zejména první a druhý ročník)	384 (první ročník)

Sběr dat za studenty FHS:

Vzorek studentů FHS tvoří celkem 384 respondentů, což je více než 56,2% studentů přijatých do prvního ročníku v daném roce. Sběr dat proběhl v prostorách FHS UK v Jinonicích (Praha) a zúčastnili se ho studenti prvního ročníku v akademickém roce 2006/2007, kteří byli přítomni a ochotni spolupracovat. Vyplnění dotazníků zabralo studentům zhruba 25 – 110 minut.

Sběr dat za studenty SHSS:

Původní plán uskutečnit sběr dat přímo v hodině bohužel nebyl realizován. Žádný z profesorů nedovolil, aby studenti vyplnili dotazník při hodině. Hlavním důvodem bylo, že školy v Británii jsou placené. Říci studentům, že hodina nebude z důvodu vyplňování dotazníku, není možné. Někteří profesori, kteří se seznámili s dotazníkem až při jeho distribuci, byli ovšem nadšeni a lobbovali u svých studentů, aby výzkum vzali zodpovědně a po hodině dotazníky pravdivě vyplnili a poté odnesli do recepce školy, kde jsem umístila krabici na vyplněné dotazníky.⁹ Já sama jsem vstoupila do 8 hodin studentů prvního a

⁷ Blíže kapitola 1.2. Vyhodnocení metodické hypotézy, v oddílu závěr.

⁸ Toto číslo představuje výskyty osob, takže jsou zahrnuti stážisté a přijatí, ale nezapsaní studenti.

⁹ Podmínka, kterou jsem si kladla byla, aby šlo o žáky školy humanitních studií a sociálních věd Greenwichské Univerzity, kteří chodí do bakalářského studia.

druhého ročníku (vždy pouze na začátku či na konci, kdy jsem studenty seznámila s výzkumem a požádala je, aby dotazníky odnesli na předem smluvené místo v recepci školy). Odhaduji, že výzkum byl představen celkem asi 300 až 350 studentům.

Nakonec se vrátilo z počtu 180-200 rozdaných dotazníků 101, z nichž byly čtyři vyřazeny, protože byly téměř nevyplněné. Rozdíl mezi rozdanými dotazníky a počtem studentů, kteří byli s výzkumem seznámeni, je způsoben tím, že si někteří studenti, kterým jsem výzkum představila, dotazník nevzali.

4.2. Bližší popis prostředí výzkumu na Greenwichské univerzitě

Velká Británie:

Britský kontext je multikulturní, multietnický a multináboženský. Ve Velké Británii jsou nejpočetnější tři entito-religiózní skupiny. 1.6 milionu muslimů představuje necelé 3% britské populace, následuje 560 000, tedy 1% Hindů, a 340 000 Sikhů (0,6%). Co se týká samotného etnického složení, přes 92% obyvatel Velké Británie jsou bílí Britové. Z menšin mají největší zastoupení Indové, kteří představují 22% všech menšin Británie, následují etnicky smíšené menšiny (15%), Pákistánci (16%) černoši z Karibiku (12%) a Afriky (11%).

Velká Británie prosazuje rovnostářský pluralismus - uznává a podporuje skupinové různosti a doplňuje je uznáním a podporou individuální rovnosti (Baršová, Barša, 2005). V praxi to znamená, že je menšinovým identitám zajištěna ochrana kulturně-skupinových diferencí (veřejnými prostředky jsou podporovány a udržovány jazyky, náboženství a zvyky) a rovnost práva příležitostí, což předpokládá přijetí společného úředního jazyka, respekt k občanskému zákoníku a vzdělání v národním systému. Důvodem opatření, které podporují kultury a subkultury je přesvědčení, že mohou představovat hodnotu, a že dávají pocit bezpečí a skupinové sounáležitosti. Národní příslušnost je v tomto smyslu abstraktní všeobecná, k němuž patří vnitřní diference.

Mnozí se domnívají, že evropské tradiční hodnoty jsou v dnešní době ohroženy. Domnívám se, že obavy, že je nedostatečně bráníme, jsou jen částečně oprávněné. Angličané na své hodnoty nezapomínají. Občas se to může zdát, když dávají prostor i jiným hodnotovým systémům, které ovšem nesmí být v rozporu z jejich. Když jsou jejich hodnoty v základu ohroženy, brání je. Navíc hodnotové systémy různých skupin lidí většinou nestojí proti sobě. I když se částečně liší, jsou většinou do určité míry pružné a flexibilní. Zdá se, že Angličané zastávají postoj, který je v podstatě velice vstřícný – což dokládá rostoucí podpora menšin v

Británii. Řídí se heslem „Dělej si, co chceš.“ a pokud to není v naprostém rozporu s jejich hodnotami tj. s demokracií a lidskými právy, jsou ochotni své menšiny i podpořit a poskytnout jim prostor pro seberealizaci.¹⁰

Londýn:

Londýn je jedno z nejvíce multikulturních měst světa. V roce 2001, kdy se uskutečnilo poslední sčítání lidu, v něm žilo téměř 30% lidí, kteří se nenarodili ve Velké Británii. Nejsou zde přitom zahrnuti migranti třetí a druhé generace, kteří často drží tradice svých rodičů a prarodičů. V roce 2006 zveřejnil Národní statistický úřad zatím poslední oficiální odhady, v nichž se hovoří o 42% obyvatelích Londýna, kteří nejsou „bílé Britové“. Největší podíl mezi menšinami přitom mají Asiaté (13,1%), zejména Indové, následují „nebritští bílí“ (11,4%), s největším zastoupením Irů, dále černoši (10,7%), převážně z Afriky, míšenci (3,5%), jiné etnické skupiny (1,9%) a Číňani (1,5%). Deník The Guardian uvádí, že v roce 2005 existovalo v Londýně asi 50 menšinových komunit z více než 10 000 členy a Londýňané hovořili asi 300 jazyky. Zdá se tedy, že téměř každá rasa, národ, kultura nebo náboženství má v Londýně nějaké zastoupení. Vzhledem k tomu, že počty imigrantů neustále rostou a stejně tak počty jejich dětí (zejména černošských a asijských), zůstane pravděpodobně Londýn i nadále jedním z míst, kde se lze setkat s téměř celým světem bez toho, abyste cestovali.

Greenwichská univerzita:

Greenwichská univerzita sídlí v jihovýchodní části Londýna, a to ve třech areálech: Maritime Greenwich, Avery Hill a Medway. Celkem sedm fakult navštěvuje asi 23 000 studentů ze 140 zemí světa. Její kořeny sahají do roku 1890, kdy byla založena jako v pořadí druhá polytechnická škola Británie, aby učila Londýňany praktickým a obchodním dovednostem. V průběhu let rozšiřovala spektrum oborů a v roce 1922 jí byl udělen status univerzity.

¹⁰ Co se týká narůstajícího počtu přistěhovalců v Evropě, postoj jak zajistit vzájemné soužití v jednom státě se liší. V bojovné Francii zaujali na rozdíl od Anglie postoj, kde se tradiční hodnoty francouzské republiky hlasitě vyzdvihují a prosazují. Pro menšiny to znamená, že jsou jejich životy utvářeny na základě „volnosti, rovnosti a bratrství“. Nemají tudíž nárok na žádná zvláštní práva (všichni jsou si rovni) a svá náboženská přesvědčení směřjí praktikovat pouze v soukromí, což např. dokládá zákaz nošení přikrývek hlavy pro zaměstnance státních institucí z roku 2005. Ve Francii se tedy řídí heslem „Doma si dělej, co chceš.“ a více se nestarají. Není tedy divu, že politika Francie vůči minoritám byla často kritizována za to, že je slepá, a že je příčinou rozbujelé diskriminace. V případě Francie je tedy slepost politiky státu v jádru sociálních a ekonomických problémů menšin.

Fakulta humanitních studií a sociálních věd (SHSS), na které jsem studovala, se nachází ve čtvrti Greenwich v budově Královské námořní koleje, která byla postavena v roce 1694 podle plánů slavného britského architekta Christophera Wrena jako špitál pro námořníky, a je neodmyslitelně spojena s panoramatem Greenwiche. Fakulta má čtyři katedry a několik příbuzných výzkumných oddělení. Studenti zde mají na výběr z řady bakalářských a magisterských programů, například sociologii, historii, politologii, filosofii, drama, humanitní studia, žurnalistiku, učitelství či právo. Celkem fakultu navštěvuje přes 2000 studentů.

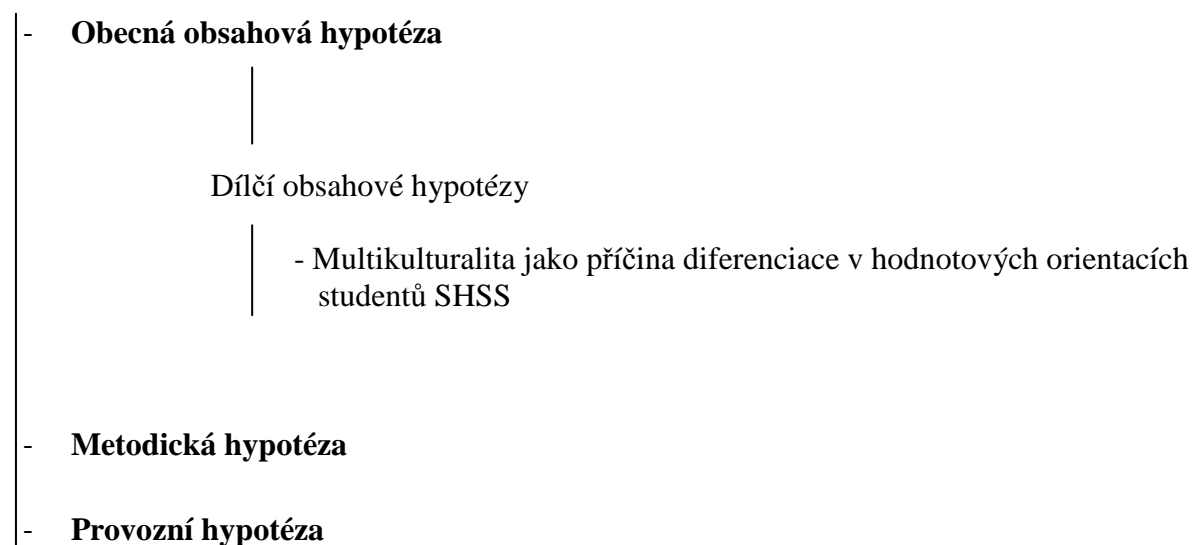
Univerzita sídlí v multikulturním prostředí a ve shodě s veřejnou politikou státu usiluje o vytvoření „rasové harmonie“ a rovnosti. Na jedné straně doslova propaguje rozmanitost jejích studentů i pracovníků na základě rasy, náboženství, etnicity, genderu, sexuální orientace, zdravotního stavu, věku nebo socioekonomického statusu, na straně druhé zajišťuje rovné příležitosti všem studentům pomocí nejrůznějších interních legislativních opatření. Rozmanitost je na univerzitě ceněná, protože obohacuje naši zkušenost, učí znát a chápat odlišná přesvědčení a víry, podporuje osobní růst a zdravou společnost, zpochybňuje naše zažitá vnímání, probouzí v nás kritické myšlení a upevňuje komunity. Cílem univerzity je tedy vytvořit takové prostředí, kde jsou všichni hodnoceni pouze na základě zásluh, schopností, potenciálu bez ohledu na jejich připsané statusy.

Univerzita pravidelně monitoruje, zdali rovné příležitosti opravdu existují a nedochází k diskriminaci nebo dokonce šikaně. To se děje například pomocí dotazníků, ve kterých se zjišťuje spokojenost studentů, nebo v konzultacích se zástupci menšin. Důvod, proč se vaše jméno společně s dalšími cennými informacemi, mimo jiné vaší barvou pleti, objevuje až v nezdravě mnoho formulářích, je ten, aby se zajistilo, že jedinec není diskriminován, a že jeho, například, nepřijetí na univerzitu či nízké ohodnocení práce, není ovlivněno nějakou formou rasismu či fobie.

Do oblasti opatření, které předchází nebo odstraňují diskriminaci, by se s určitým zjednodušením dal počítat i samotný monitorovací (kamerový) systém na univerzitě.¹¹ Jeho účelem samozřejmě není pozorování studentů samo o sobě, ale zejména celková bezpečnost. Za symbol antidiskriminačního postoje univerzity se dá považovat jedna z univerzitních budov, která nese název po Stephen Lawrencovi, černošském chlapci, který byl před několika lety nedaleko univerzity zavražděn kvůli své barvě pleti a jehož matka na univerzitě studovala. Otázka vzájemného respektu a odstraňování všech forem nenávisti je tedy důležitou praxí a má v multikulturním Londýně své opodstatnění.

5. Stanovení hypotéz

Strom hypotéz:

5.1. Obecná obsahová hypotéza:

Předpokládá se, že budou zjištěny významné rozdíly mezi hodnotovými strukturami, a zejména pak hodnotovými orientacemi, na které je tato práce zaměřena, studentů SHSS GU a FHS UK. Obecně lze očekávat, že nejvýrazněji ovlivní podobu hodnotových orientací studentů dvě skutečnosti. Jednak je to dlouhá tradice demokracie a liberalismu ve Velké

¹¹ Británie je místem s největším počtem kamer na obyvatele a s největší databází vzorků DNA. Tak mě napadá, jestli Orwell ve Velkém bratrovi opravdu popisoval sovětský socialismus.

Británii (spojená s rozdíly v sociálním kapitálu, sociálních sítí, formách politické participace apod.) v protikladu ke zkušenosti komunistického režimu v případě České republiky. Druhým zdrojem odlišných hodnotových orientací pak bude pravděpodobně kulturní pestrost na Greenwichské univerzitě a relativní kulturní homogenost FHS.

Předpokládám, že o některých indikacích hodnotových orientací se budou studenti FHS a SHSS vyjadřovat velice odlišně, zejména vzhledem k multikulturalitě na SHSS, vzhledem k přítomnosti řady neevropských kultur, která bude patrná v pronikání tradičních a náboženských hodnot do postmoderní sekularizované společnosti. Otázky týkající se země původu by mi měly pomoci určit, do jaké míry je vzorek respondentů multikulturní a možná i jak konkrétně ovlivňuje země původu podobu hodnotových struktur respondentů na SHSS.

Dále očekávám, že budou určité indikace hodnotových orientací souviset na obou fakultách se stejnými aspekty hodnotových struktur. V případě, že ano, lze se domnívat, že existuje nějaká souvislost mezi určitými hodnotovými orientacemi a dalšími aspekty hodnot (například ekonomickými charakteristikami), která se objevuje bez ohledu na kulturní příslušnost respondentů, či přesněji je platná pro oba vzorky v tomto výzkumu a možná i v výzkumech dalších.

Výzkumná otázka tedy zní: Do jaké míry a jak se liší hodnotové orientace studentů Fakulty humanitních studií UK a Fakulty humanitních studií a sociálních věd GU? Zastávají studenti spíše rovnostářské nebo diferencující přístupy, mají vidění spíše liberální či autokratické, hédonistické či usilující o skromnost, solidarizující či individualistické, konzervativní či proměňující, otevřené či xenofobní, apod.? Podstatnou součástí této otázky je bližší analýza jednotlivých orientací vzhledem k hodnotové struktuře studentů na obou fakultách. Prakticky jde o vztažení vybraných indikací hodnotových orientací obou souborů dat k dalším aspektům hodnot pomocí korelační analýzy.

Multikulturalita jako příčina diferenciací hodnotových orientací studentů SHSS:

Zajímavé bude sledovat, jak přesně se promítne mnohost kultur (tj. různé tradice, kultury, náboženství a tedy i žebříčky hodnot) do podoby hodnotových orientací studentů SHSS. Dá se očekávat vysoká vnitřní diferenciací souboru, ale stejně tak je i pravděpodobná jistá míra konsenzu v základních hodnotách (vzhledem k probíhající socializaci studentů, příbuznosti hodnotových struktur či existenci určitých univerzálně platných hodnot) a následně tedy i hodnotových orientací. Bude zajímavé zjistit, jaký vliv má multikulturalita na hodnotovou strukturu, či přesněji na hodnotové orientace, dané populací.

5.2. Metodická hypotéza:

Metodická hypotéza spočívá v předpokladu, že bude možné provést výzkum hodnotových struktur studentů Fakulty humanitní studií a sociálních věd Greenwichské univerzity. Domníváme se tedy, že bude výzkum možné přenést do odlišného kulturního, přesněji multikulturního prostředí, a výsledky analýzy získaných dat pak budou srovnatelné s výsledky analýzy dat za FHS z roku 2006. Distribuce dotazníku v odlišném prostředí si vyžaduje nejenom jeho překlad, ale i změny, a to zejména v případě sociálních, ekonomických a demografických charakteristik, aby odpovídal místnímu prostředí. Jen v tom případě bude výstup z výzkumu a jeho srovnání s daty za FHS kvalitní a prokáže se, že dotazník, ačkoliv je produktem určité kultury, může být využitelným k poznání hodnotových struktur v multikulturním prostředí.

5.3. Provozní hypotéza

Provozní hypotéza spočívá v předpokladu, že se podaří oslovit dostatečný počet studentů, kteří se do výzkumu zapojí, že se podaří navázat spolupráce s profesory univerzity a transformovat dotazník tak, aby odpovídal místnímu prostředí, a že bude vůbec výzkum možné na univerzitě uskutečnit. Dalším aspektem této hypotézy je schopnost autorky tohoto textu samostatně realizovat terénní sběr dat v cizím prostředí a dokončit výzkum až po konečný výstup, kterým je tato práce.

Platí, že hypotézy jsou provázané. Při nepotvrzení hypotézy metodické či provozní nebude možné potvrdit ani vyvrátit hypotézu obsahovou.

PRAKTICKÁ ČÁST

1. SROVNÁNÍ VYBRANÝCH OTÁZEK

1.1. Frekvenční analýza sociálních, ekonomických a demografických charakteristik

1.1.1 Sociální, ekonomické a demografické charakteristiky - SHSS GU

Otázka č. 1 – Pohlaví¹²

Možnosti odpovědí:

A - muž

B - žena

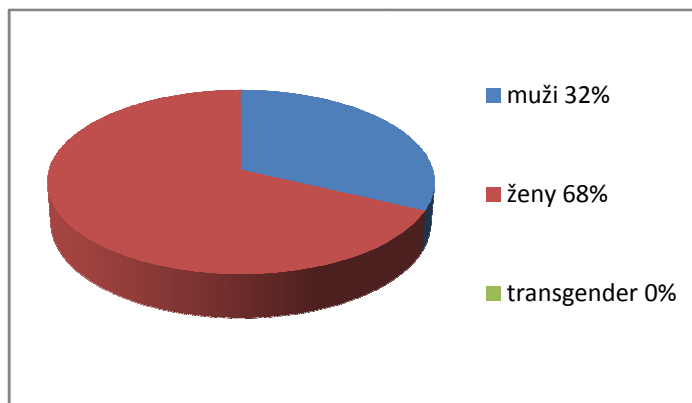
C - transgender

Z celku 97 dotázaných bylo celkem 66 žen a 31 mužů, tedy zhruba v poměru 2 : 1. Kategorie *transgender* nebyla zastoupena ani jednou.

Tabulka č. 1a: Rozdělení dotazovaných podle pohlaví (v %)

muži	32
ženy	68
transgender	0

Graf č. 1a: Rozdělení dotazovaných podle pohlaví (v %)

¹²Otázky řadím za sebe, tak jak je tomu v anglickém dotazníku, který byl použit na SHSS GU.

Otázka č. 2 – Věk

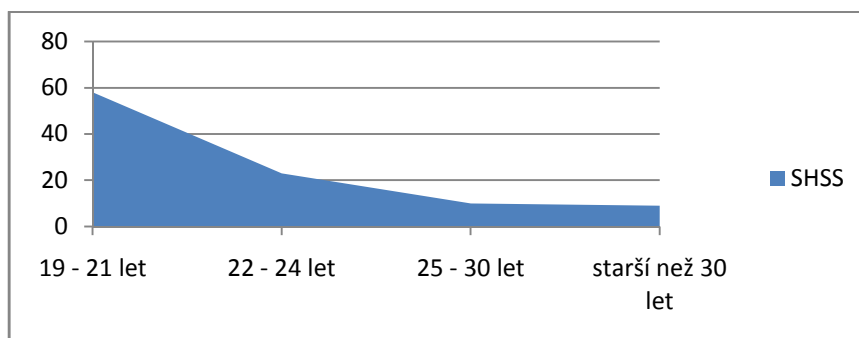
„V jakém roce jste se narodil (a)?“

Většina respondentů (58%) z celku 384 dotázaných se narodila v letech 1987, 1988 či 1989. Jejich věk se tedy pohybuje mezi 19 a 21 lety. Přes pětinu dotazovaných je ve věku 22 až 24 let. Třetí nejpočetnější skupinu (10%) tvoří studenti, jejichž věk se pohybuje od 25 do 30 let. Nejmenší zastoupení (9%) mají jedinci starší než 30 let. Průměrné staří respondentů je 23 let.

Tabulka č. 2a: Rozdělení dotazovaných podle věku (v%)

19 - 21 let	58
22 - 24 let	23
25 - 30 let	10
starší než 30 let	9

Graf č. 2a: Věková struktura dotazovaných (v%)

Otázka č. 3 - Země původu¹³

„Jaká je Vaše země původu?“¹⁴

Téměř 63% studentů označilo za zemi původu Velkou Británii. Zbýlých 37% respondentů pochází z 22 světových zemí, z nichž tvoří téměř polovinu členské země Evropské unie s nejvyšším počtem dotazovaných z Polska. Z mimoevropských oblastí má

¹³ Na svůj původ byli dotazováni pouze studenti SHSS.

¹⁴ Vyhýbám se slovu „národnost“ vzhledem k tomu, že národnost může být v angličtině lehce zaměněna s občanstvím. V této otázce jde více než o současné místo pobytu o specifické socio-kulturní prostředí, jehož se respondent cítí být součástí.

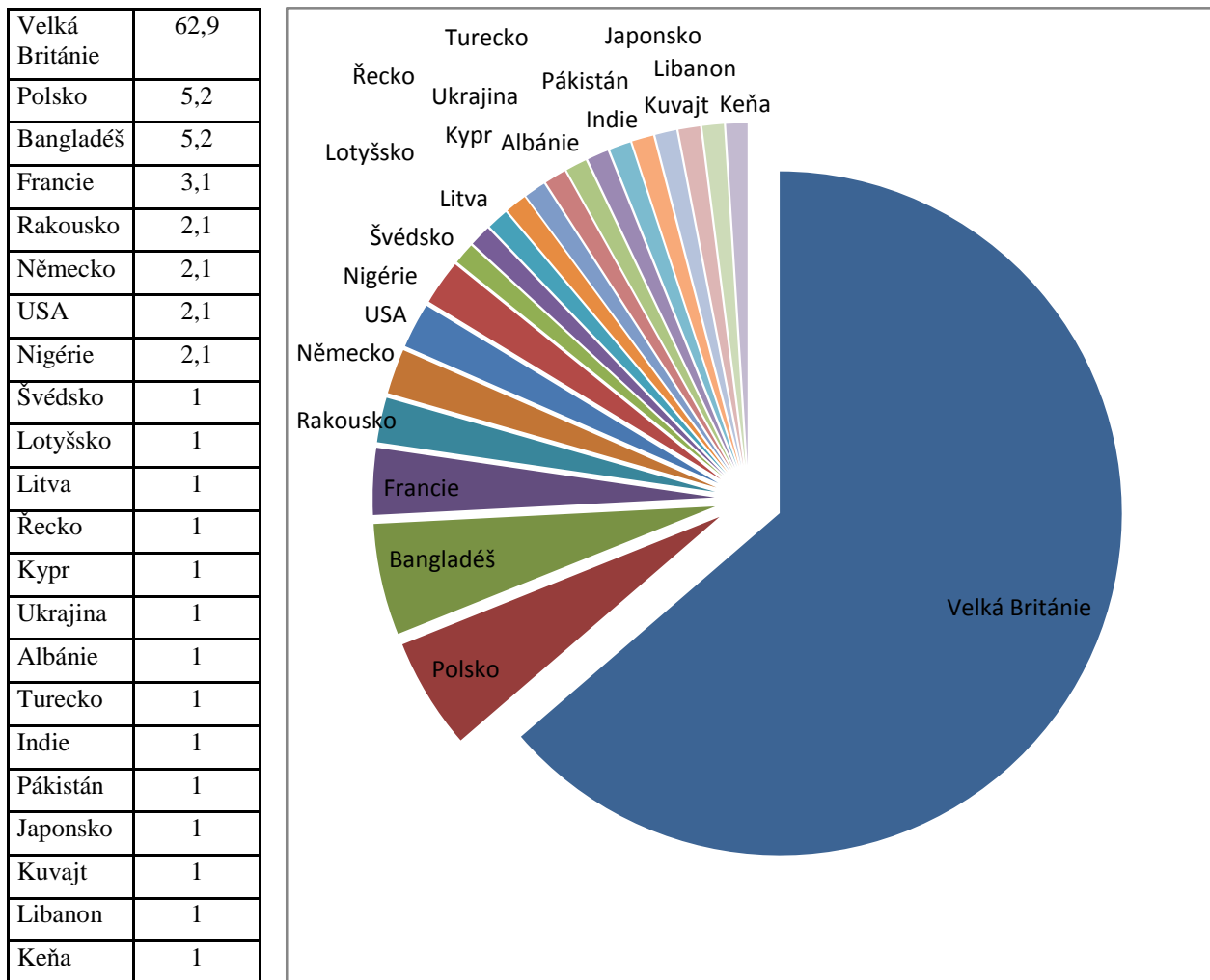
největší zastoupení asijský kontinent z 8% dotazovaných. Po něm následuje Afrika (3,1%), země středního východu (2,1%) a USA (2,1%).

Tabulka č. 3a: Původ respondentů podle geografických či politicko-ekonomických oblastí (v %)

Velká Británie	62,9
Evropa (kromě VB)	20,6
Asie	8,2
Afrika	3,1
země středního východu	2,1
USA	2,1

Poznámka: méně než 1% respondentů na otázku neodpovědělo.

Tabulka č. 3b a graf č. 3a : Zastoupení jednotlivých zemí podle původu respondentů (v %)

Otázka č. 4 – typ bydliště v době studia

„Kde žijete v průběhu akademického roku?“

Možnosti odpovědí:

1 - na koleji

2 - v podnájmu s několika lidmi

3 - ve vlastním bytě či domě

4 - s mými rodiči či jinými příbuznými

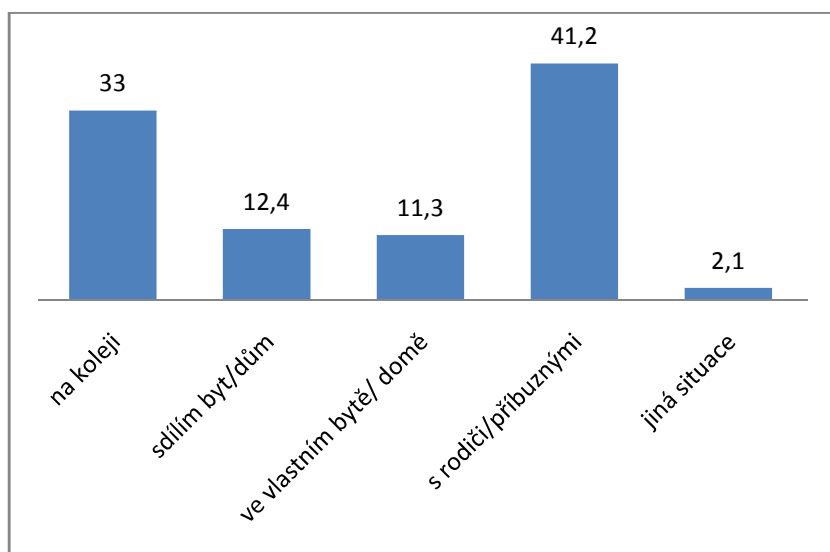
5 - jiná situace

Nejvíce respondentů (41%) bydlí s rodiči nebo příbuznými. Na koleji žije celá třetina respondentů. 12% dotazovaných sdílí byt či dům s dalšími obyvateli a pouze 11% dotazovaných obývá vlastní byt či dům.

Tabulka č. 4a: Typ bydliště v době studia (v %)

na koleji	33,0
sdílím byt/dům	12,4
ve vlastním bytě/domě	11,3
s rodiči/příbuznými	41,2
jiná situace	2,1

Graf č.4a: Typ bydliště v době studia (v %)

Otázka č. 5 - Velikost bydliště

„V období dětství a dospívání jste žil(a)?“

Možnosti odpovědí:¹⁵

1 - na vesnici

2 - v městečku

3 - ve středně velkém městě

4 - ve velkoměstě

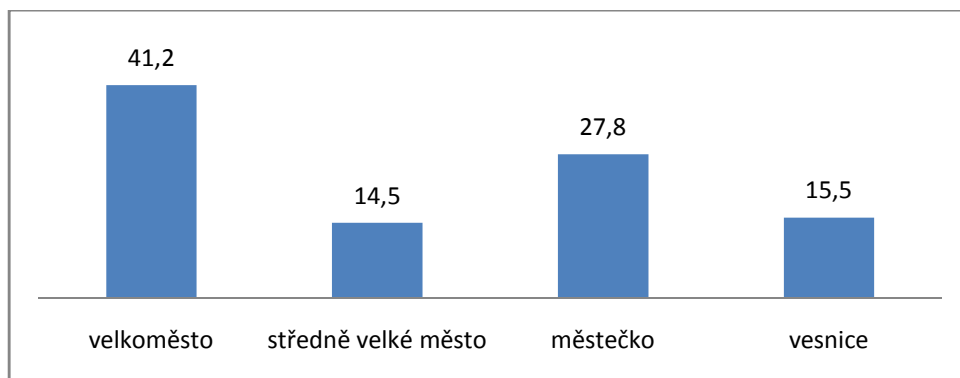
V období dětství a dospívání žilo nejvíce respondentů (41,2%) ve velkoměstech. Na druhém místě se umístili obyvatelé městeček, kterých je necelá třetina. Na třetím pak studenti, kteří žili ve středně velkém městě (14,5%). Nejmenší zastoupení mají obyvatelé vesnic (15,5%).

Tabulka č. 5a: Bydliště podle velikosti (v %)

velkoměsto	41,2
středně velké město	14,5
městečko	27,8
vesnice	15,5

Poznámka: Méně než 1% respondentů neodpovědělo

Graf č. 5a: Porovnání dotazovaných podle velikosti bydliště (v %)

¹⁵ V dotazníku je v nabídce celkem 6 možných odpovědí (viz v příloze 3 otázka č. 5), kde jsou rozlišeny okrajové a centrální části měst). Pro snadnější interpretaci zde uvádím pouze 4 kategorie. Ty jsou do značné míry subjektivní (chybí počty obyvatel), nicméně, jak se ukázalo v předběžném průzkumu, řada studentů tyto počty ani přibližně nezná.

Otázka č. 6 – Příjem domácnosti

„V jaké kategorii se pohyboval příjem rodičů/ opatrovníků v průběhu Vašeho dospívání?“¹⁶

Možnosti odpovědí:

1 – vysoko nad národním průměrem

2 – okolo národního průměru

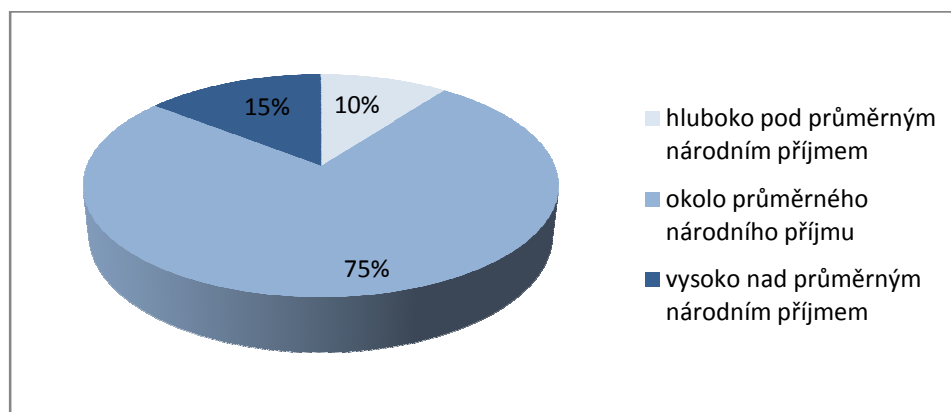
3 – hluboko pod národním průměrem

Příjmy domácnosti byly u celých tří čtvrtin respondentů v období dětství a dospívání okolo národního průměru. Rodiny studentů s vyššími příjmy se umístily na druhém místě se 14,4 procenty. Nejméně dotazovaných (10,3%) uvedlo, že příjem domácnosti byl hluboko pod národním průměrem.

Tabulka č. 6a: Odhad příjmu domácnosti v období dětství a dospívání (v %)

hluboko pod průměrný národní příjem	10,3
okolo průměrného národního příjmu	75,3
vysoko nad průměrným národním příjmem	14,4

Graf č. 6a: Porovnání dotazovaných podle velikosti příjmu domácnosti (v%)

¹⁶ V otázce jsou záměrně vynechány jakákoliv měnové jednotky, a to z toho důvodu, že mnoho studentů SHSS žije dlouhodobě v zahraničí. Dále je v otázce zmíněno období „dětství a dospívání“, čímž se eliminuje možnost, že by zahraniční studenti za domácnost považovali přechodné samostatné bydlení, nikoliv širší socio-ekonomickou jednotku v zemi původu.

Otázka č. 7 – Nejvyšší dosažené vzdělání rodičů

“Jakého stupně vzdělání dosáhli Vaši rodiče/opatrovníci? a. matka/opatrovnice; b. otec/opatrovník”¹⁷

Možnosti odpovědí:

- 1 – žádnou školu nenavštěvoval(a)*
- 2 – vystudoval(a) základní školu*
- 3 – vystudoval(a) střední školu*
- 4 – vystudoval(a) vyšší odbornou školu*
- 5 – vystudoval(a) vysokou školu*

Z tabulky č. 7a je patrná dominance vysokoškolského (nebo jiného vyššího) vzdělání na straně rodičů (opatrovníků) ženského pohlaví (47%). V případě mužů dosáhlo nejvíce respondentů středního vzdělání (46%). Součet SŠ a VŠ vzdělaných rodičů reprezentuje jak u matek tak otců většinu souboru. Zajímavé je, že u matek je to 91%, a to díky podstatnému zastoupení vysokého či vyššího vzdělání na úkor středoškolského. U otců je součet VŠ a SŠ vzdělaných jedinců 88%. Avšak v poměru mezi SŠ a VŠ vzdělanými otci je více středoškoláků než u matek.

Celkově je bez institucionálního vzdělání 7,8 rodičů (opatrovníků). Více než dvakrát početnější je zastoupení nevzdělaných jedinců u matek než u mužů (5,2% ku 2,1%). Základní školy pak dosáhlo dvakrát více otců (8,2%) než matek (5,2%).

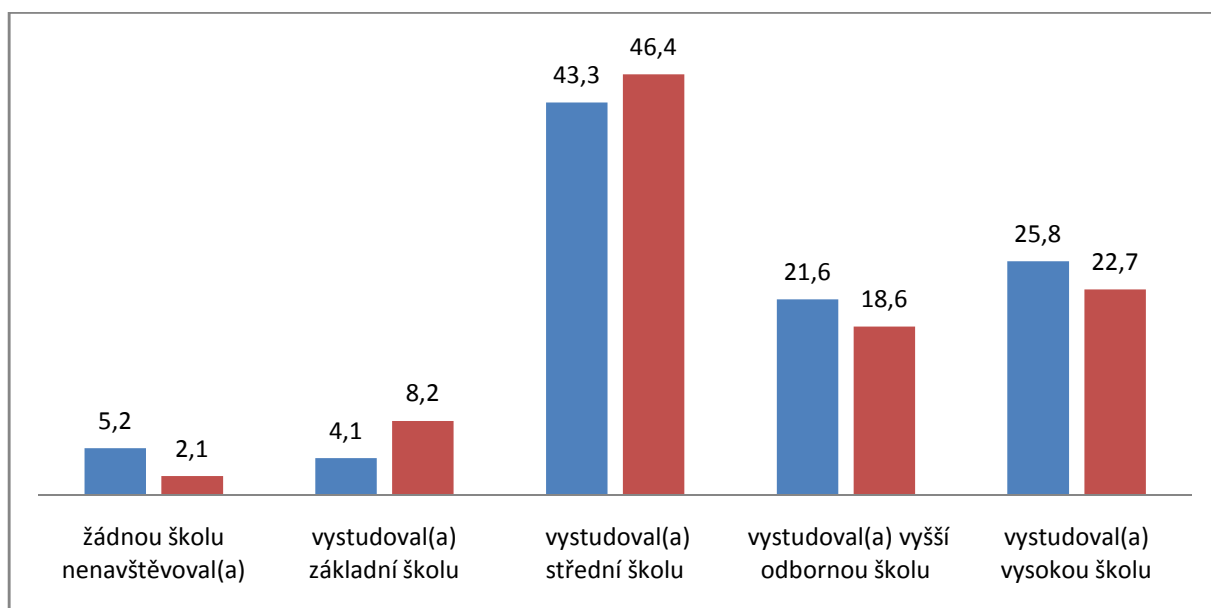
Tabulka č.7a: Nejvyšší dosažené vzdělání rodičů/opatrovníků studentů SHSS (v%)

	matka/opatrovnice	otec/opatrovník
žádnou školu nenavštěvoval(a)	5,2	2,1
vystudoval(a) základní školu	4,1	8,2
vystudoval(a) střední školu	43,3	46,4
vystudoval(a) vyšší odbornou školu	21,6	18,6
vystudoval(a) vysokou školu	25,8	22,7

Poznámka: Na otázku neodpovědělo méně než 2 % respondentů.

¹⁷ Na FHS je otázka zjednodušena “Jakého stupně vzdělání dosáhli Vaši rodiče? a. matka; b. otec”

Graf č.7a: Nejvyšší dosažené vzdělání rodičů/opatrovníků studentů SHSS (v%)

Otázka č. 8 - úplnost rodiny v dětství a dospívání

“Během svého dětství a dospívání jste žil/a v rodině, kterou tvořili:”

Možnosti odpovědí:

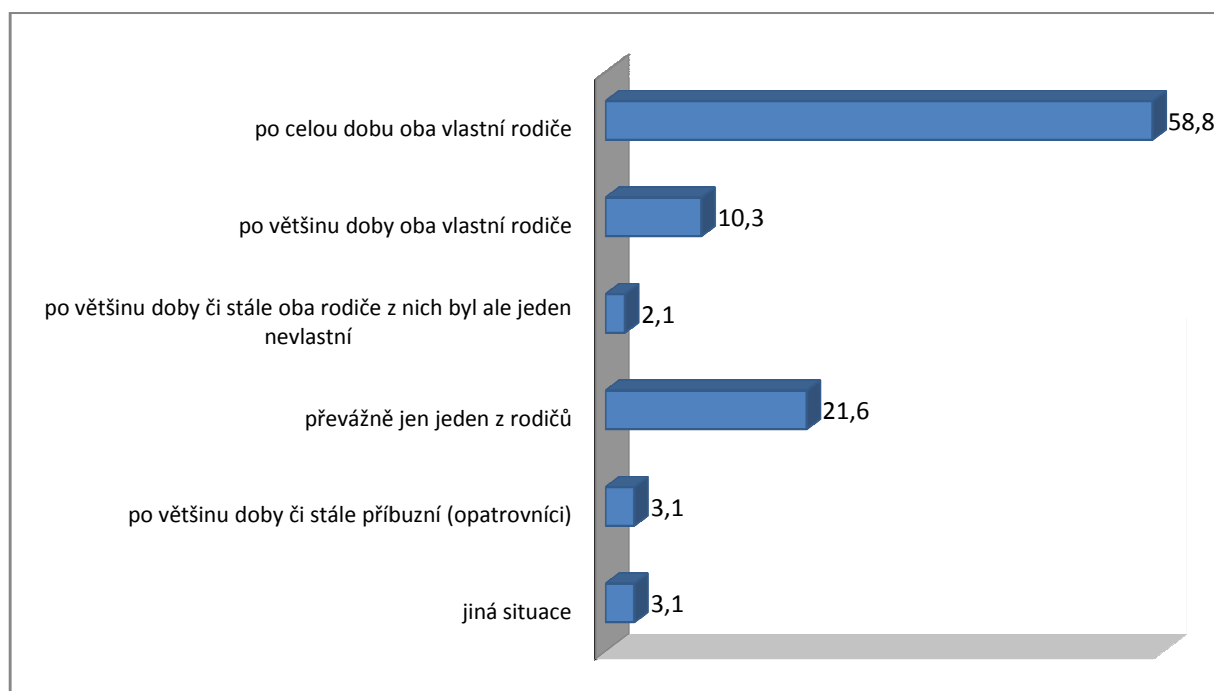
- 1 - po celou dobu oba vlastní rodiče**
- 2 - po většinu této doby oba vlastní rodiče**
- 3 - po většinu doby či stále oba rodiče, z nich byl ale jeden nevlastní**
- 4 - převážně jen jeden z rodičů**
- 5 - po většinu doby či stále příbuzní (opatrovníci)**
- 6 - jiná situace**

Největší podíl studentů (59%) vyrůstal v rodině tvořené oběma vlastními rodiči. Na druhém místě je více než pětina respondentů, kteří měli po většinu doby jen jednoho z rodičů (21,6%). Třetí místo (10,3%) zaujímají ti, kteří měli oba rodiče po většinu doby (nikoliv stále). Naopak nejméně dotazovaných (2,1%) uvedlo, že vyrůstali v rodině, kde byl jeden z rodičů nevlastní.

Tabulka č. 8a: Úplnost rodiny v dětství a dospívání (v %)

po celou dobu oba vlastní rodiče	58,8
po většinu doby oba vlastní rodiče	10,3
po většinu doby či stále oba rodiče, z nich byl ale jeden nevlastní	2,1
převážně jen jeden z rodičů	21,6
po většinu doby či stále příbuzní (opatrovníci)	3,1
jiná situace	3,1
není odpověď	1,0

Graf č. 8a: Úplnost rodiny (v %)

Otázka č. 9 – pomoc při domácích pracích

“Ve svém dětství a dospívání jste musel/a:“

Možnosti odpovědí:

1 - stále pomáhat při domácích pracích

2 - občas pomáhat při domácích pracích

3 - pomáhal/a jsem při domácích pracích, jen když se mi chtělo

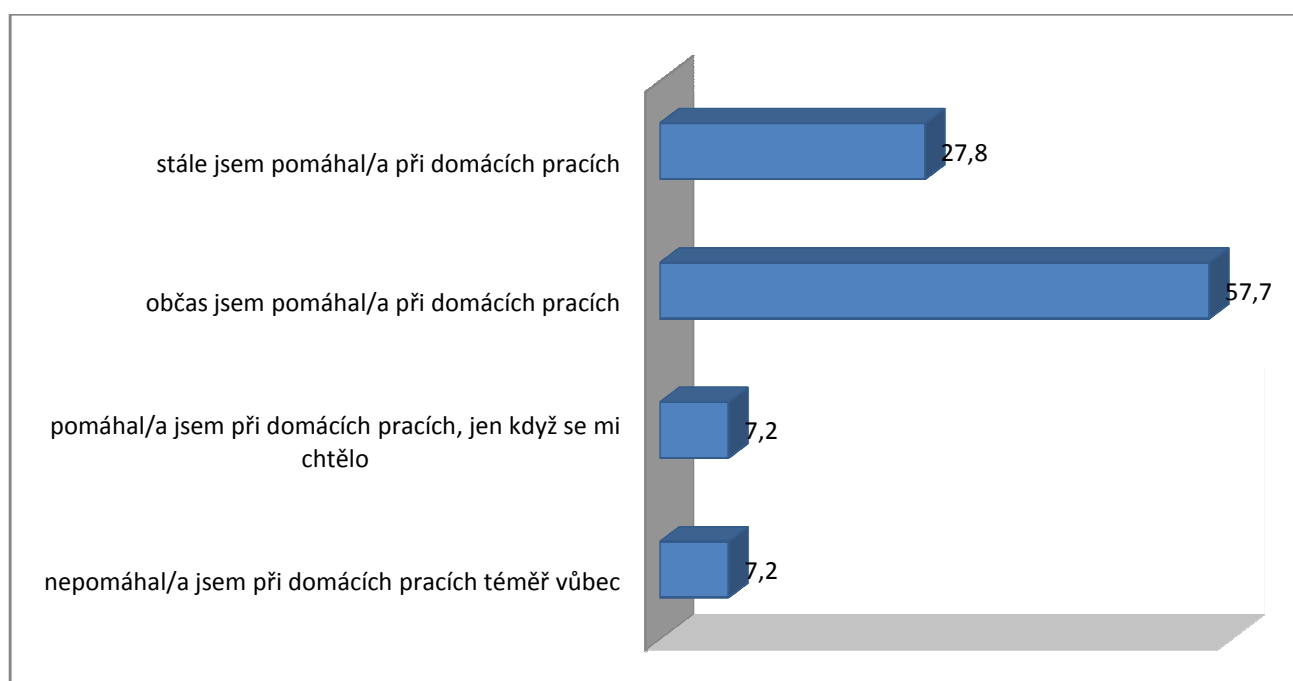
4 - nepomáhal/a jsem při domácích pracích téměř vůbec

Většina respondentů (57,7%) uvádí, že při domácích pracích pomáhali pouze občas. Více než čtvrtina studentů (27,8%) musela pomáhat při domácích pracích stále. Nejméně (7,2%) je těch, kteří pomáhali, jen když se jim chtělo, anebo nepomáhali téměř vůbec.

Tabulka č. 9a: Pomoc při domácích pracích (v %)

stále jsem pomáhal/a při domácích pracích	27,8
občas jsem pomáhal/a při domácích pracích	57,7
pomáhal/a jsem při domácích pracích, jen když se mi chtělo	7,2
nepomáhal/a jsem při domácích pracích téměř vůbec	7,2

Graf č. 9a: Pomoc při domácích pracích (v %)

Otázka č. 10 – vztah k rodičům v období dospívání

“Mohl/a jste se obrátit na vaše rodiče (opatrovníky) se svými osobními starostmi či intimními problémy a otázkami v průběhu vašeho dospívání?”

Možnosti odpovědí:

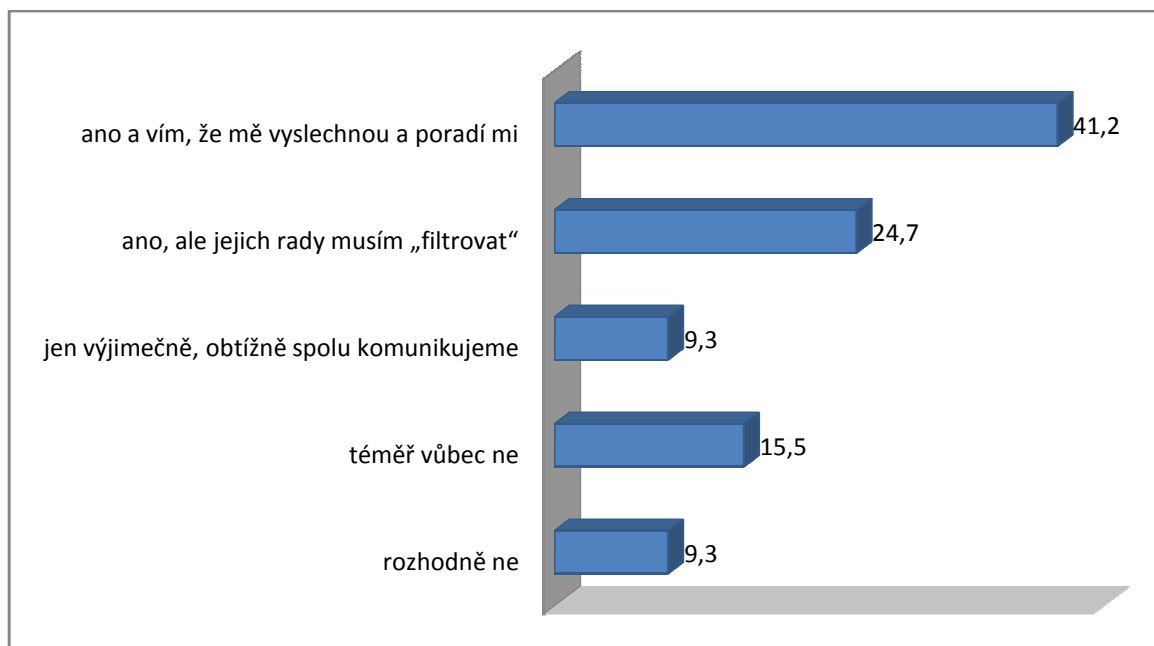
- 1 - ano a vím, že mě vyslechnou a poradí mi**
- 2 - ano, ale jejich rady musím „filtrvat“**
- 3 - jen výjimečně, obtížně spolu komunikujeme**
- 4 - téměř vůbec**
- 5 - rozhodně ne**

Nejvíce respondentů (41%) se v průběhu dětství a dospívání mohlo obrátit na své rodiče/opatrovníky s vědomím, že je vyslechnou a poradí jim. Téměř jedna čtvrtina dotazovaných přiznává, že jejich rady museli filtrovat. Na rodiče se téměř neobracelo 16% dotazovaných. Nejméně respondentů (9%) uvádí, že se na své rodiče neobraceli nikdy, anebo že jen výjimečně, kvůli problémům ve vzájemné komunikaci.

Tabulka č. 10a: Procentuální zastoupení u výroků týkajících se vztahů v rodině

ano a vím, že mě vyslechnou a poradí mi	41,2
ano, ale jejich rady musím „filtrovat“	24,7
jen výjimečně, obtížně spolu komunikujeme	9,3
téměř vůbec	15,5
rozhodně ne	9,3

Graf č. 10a: Zastoupení u výroků týkajících se vztahů v rodině (v %)

Otázka č. 11 – vybavenost domácnosti studenta

“Popište svou stávající vybavenost domácnosti: a. vlastní pokoj, b. knihovna, c. připojení na internet, d. širokoúhlá televize, e. pračka, f. auto”

Možnosti odpovědí:

1 - ano

2 - ne, protože si to nemůžu dovolit

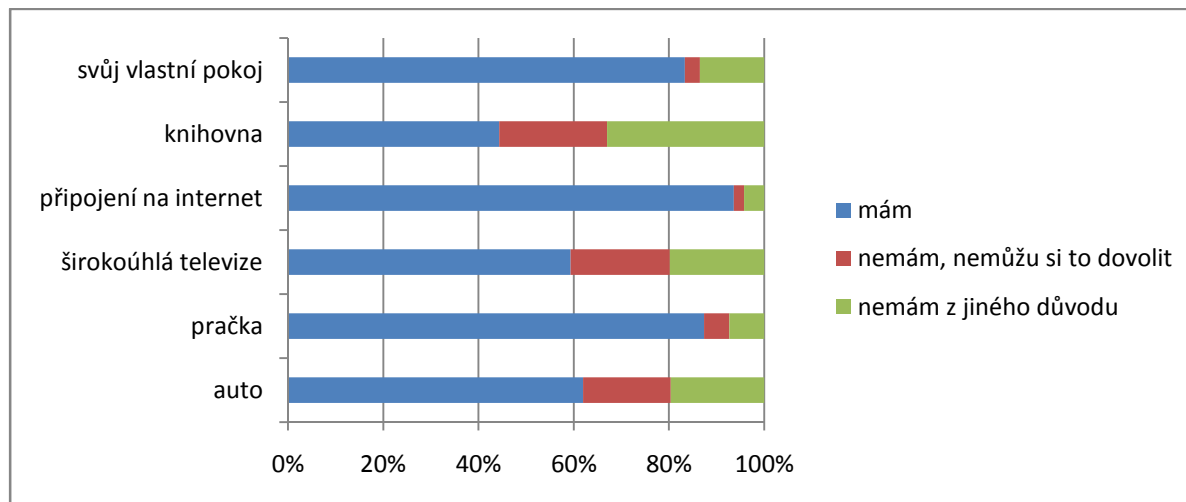
3 - ne, z jiného důvodu

Největší podíl studentů má domácnost vybavenou připojením na internet (90,7%), pračkou (85,6%) a vlastním pokojem (82,5%). Knihovnu si neopatřila celá polovina dotázaných, většinou však nikoliv proto, že by si ji nemohli dovolit. Tak je tomu pouze u pětiny respondentů. Více než třetina studentů postrádá širokoúhlou televizi a automobil. Ovšem zatímco většina těch, co nedisponují širokoúhlou televizí, uvádí, že si ji nemůžou dovolit, v případě automobilu převažují ti, co jej nevlastní z jiného než finančního důvodu.

Tabulka č. 11a: Vybavenost domácnosti studenta(v%)

	<i>mám</i>	<i>nemám, nemůžu si to dovolit</i>	<i>nemám z jiného důvodu</i>	<i>není odpověď</i>
svůj vlastní pokoj	82,5	3,1	13,4	1,0
knihovna	40,2	20,6	29,9	9,9
připojení na internet	90,7	2,1	4,1	3,1
širokoúhlá televize	55,7	19,6	18,6	6,2
pračka	85,6	5,2	7,2	2,1
auto	58,8	17,5	18,6	5,2

Graf č.11a: Porovnání vybavenosti domácnosti (v %)

Otázka č. 12 – Víra ve vyšší duchovní bytost

„Jaký z následujících výroků popisuje nejlépe Váš názor, mínění, smýšlení?“

Možnosti odpovědí:

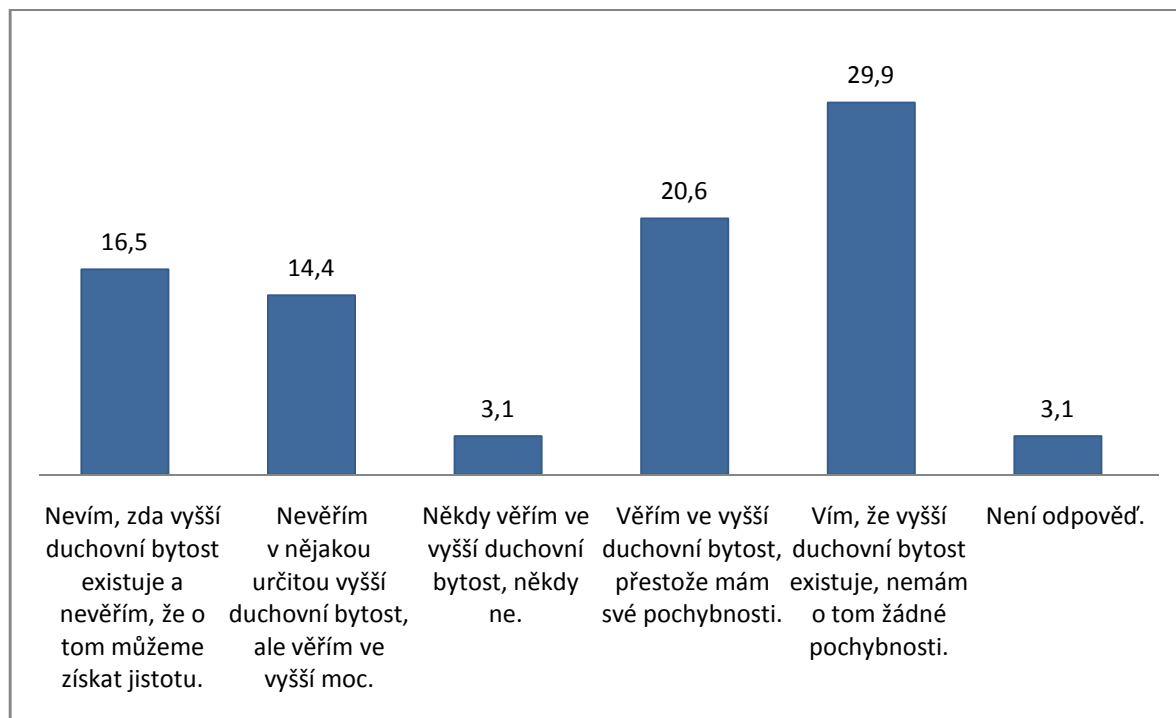
- 1 - Nevěřím ve vyšší duchovní bytost.*
- 2 - Nevím, zda vyšší duchovní bytost existuje a nevěřím, že o tom můžeme získat jistotu.*
- 3 - Nevěřím v nějakou určitou vyšší duchovní bytost, ale věřím ve vyšší moc.*
- 4 - Někdy věřím ve vyšší duchovní bytost, někdy ne.*
- 5 - Věřím ve vyšší duchovní bytost, přestože mám své pochybnosti.*
- 6 - Vím, že vyšší duchovní bytost existuje, nemám o tom žádné pochybnosti.*

Otázka č. 12 se zabývá problematikou víry. Studentům nabízí šest výroků, z nichž si vybírají ten, se kterým se nejvíce ztotožňují. Nejčastěji byl studenty volen výrok reprezentující víru ve vyšší duchovní bytost („**Vím, že vyšší duchovní bytost existuje, nemám o tom žádné pochybnosti**“). S tímto výrokem se ztotožňuje téměř 30% respondentů. Druhou nejvyšší četnost (21%) má výrok: „**Věřím ve vyšší duchovní bytost, přestože mám své pochybnosti**“. Třetí nejpočetnější skupinou (17%) se stali ti respondenti, kteří souhlasili s výrokem „**Nevím, zda vyšší duchovní bytost existuje a nevěřím, že o tom můžeme získat jistotu**“. Na čtvrtém místě z hlediska četnosti (14%) umístil výrok „**Nevěřím v určitou vyšší duchovní bytost, ale věřím na vyšší moc**“. Podíl studentů naprosto odmítajících existenci vyšší duchovní bytosti („**Nevěřím ve vyšší duchovní bytost**“) je 12%. Tato skupina tak zaujímá páté místo a staví se před respondenty, kteří se někdy k vyšší duchovní bytosti vztahují a jindy ne („**Někdy věřím ve vyšší duchovní bytost, někdy ne**“) a zaujímá stejnou četnost jako ti, kteří otázku vůbec nezodpověděli.

Tabulka č. 12a: otázka víry (procentuální rozložení odpovědí u otázky č. 12)

1.	Nevěřím ve vyšší duchovní bytost.	12,4
2.	Nevím, zda vyšší duchovní bytost existuje a nevěřím, že o tom můžeme získat jistotu.	16,5
3.	Nevěřím v nějakou určitou vyšší duchovní bytost, ale věřím ve vyšší moc.	14,4
4.	Někdy věřím ve vyšší duchovní bytost, někdy ne.	3,1
5.	Věřím ve vyšší duchovní bytost, přestože mám své pochybnosti.	20,6
6.	Vím, že vyšší duchovní bytost existuje, nemám o tom žádné pochybnosti.	29,9
7.	Není odpověď.	3,1

Graf č. 12a: Procentuální rozložení odpovědí u otázky č. 12

1.1.2. Sociální, ekonomické a demografické charakteristiky - FHS UK

Otázka č. 1 – Pohlaví¹⁸

Možnosti odpovědí:

A - muž

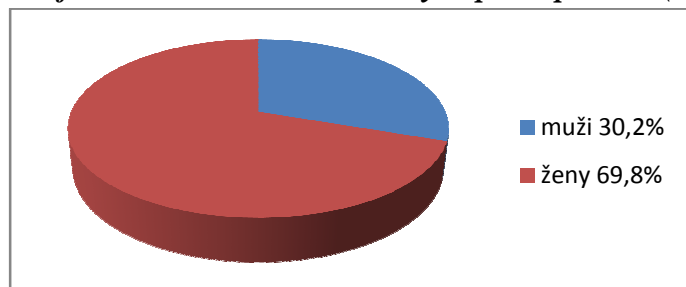
B - žena

Z celku 384 dotazovaných bylo celkem 268 žen a 116 mužů. Poměr mužů a žen je tedy téměř 2:1.

Tabulka č. 1a: Rozdělení dotazovaných podle pohlaví (v %)

	FHS
muži	30,2
ženy	69,8

Graf č.1a: Rozdělení dotazovaných podle pohlaví (v %)

Otázka č. 2 – Věk

„V jakém roce jste se narodil (a)?“

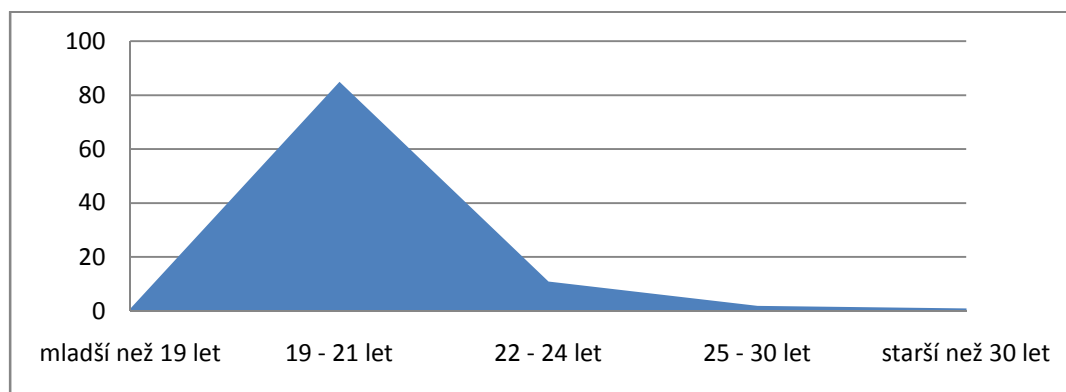
Nejpočetnější skupinu (85%) představují studenti narození v letech 1985, 1986, 1987, jejichž věk se pohybuje mezi 19 až 21 lety. Druhé nejsilnější zastoupení (11%) mají 22 až 24letí, následovaní kategorií respondentů mezi 25 až 30 lety (2%). Nejslabší zastoupení (1%) mají studenti starší než 30 a mladší než 19 let. Průměrné stáří respondentů je 20 let.

¹⁸ Číslování otázek je pouze orientační. V této práci jsou řazeny od 1 do 12. V dotazníku je naleznete pod daným názvem, respektive citovaným zněním otázky.

Tabulka č. 2a: Rozdělení dotazovaných podle věku (v%)

mladší než 19 let	1
19 - 21 let	85
22 - 24 let	11
25 - 30 let	2
starší než 30 let	1

Graf č. 2a: Věková struktura dotazovaných (v%)

Otázka č. 3 – typ bydliště v době studia

„V tomto městě bydlíte?“

Možnosti odpovědí:

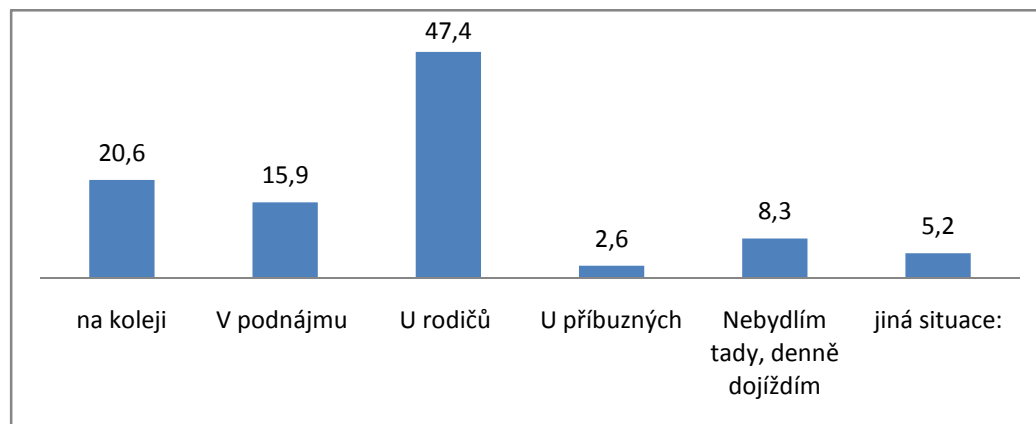
- 1 - na koleji**
- 2 - v podnájmu**
- 3 - u rodičů**
- 4- u příbuzných**
- 5- nebydlím tady, denně dojíždím**
- 6- jinak, jak:**

Nejvíce respondentů (47%) bydlí u rodičů. Na koleji žije pětina respondentů. 16% jich žije v podnájmu a pouze 8% dotazovaných do Prahy denně dojíždí. Respondenti nejméně uváděli (2,6%), že žijí u příbuzných.

Tabulka č. 3a: Typ bydliště v době studia (v %)

Na koleji	20,6
V podnájmu	15,9
U rodičů	47,4
U příbuzných	2,6
Nebydlím tady, denně dojíždím	8,3
jiná situace:	5,2

Graf č.3a: Typ bydliště v době studia (v %)

Otázka č. 5 - Velikost bydliště

„Během Vašeho dětství a dospívání jste většinou bydlel/a?“

Možnosti odpovědí:

- 1 - v obci do 2 tisíc obyvatel**
- 2 - v obci mezi 2 až 5 tisíci obyvateli**
- 3 - v obci mezi 5 až 20 tisíci obyvateli**
- 4 - v obci mezi 20 až 50 tisíci obyvateli**
- 5 - v obci mezi 50 až 100 tisíci obyvateli**
- 6 - v obci nad 100 tisíc obyvatel**
- 7 - v Praze**
- 8 - jiná situace, jaká:**

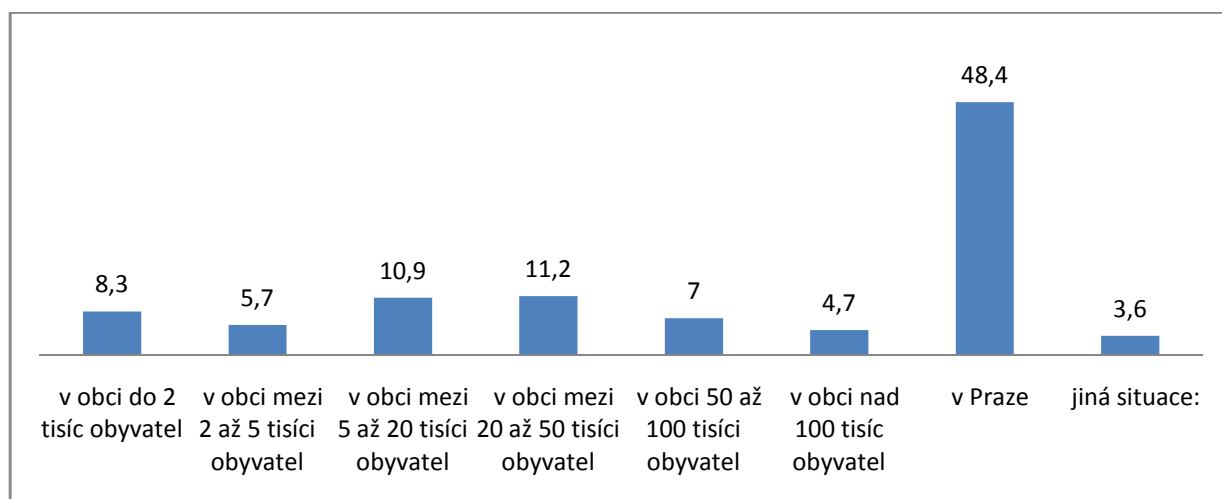
Nejvíce respondentů, téměř 50%, uvedlo jako místo svého bydliště Prahu, další nejsilnější zastoupení mají obce s počtem obyvatel mezi 20 až 50 tisíci obyvatel, které označilo 11,2% respondentů, těsně následované obcemi s 5 – 20 tisíci obyvateli (10,9%). Na

čtvrtém místě jsou konečně obce do 2 tisíc obyvatel, z nich se rekrutuje 8,3% studentů. Páté místo patří obcím s 50 až 100 tisíci obyvateli – 7% respondentů.

Tabulka č.5a : Porovnání dotazovaných podle počtu obyvatel v místě bydliště (v %)

v obci do 2 tisíc obyvatel	8,3
v obci mezi 2 až 5 tisíci obyvateli	5,7
v obci mezi 5 až 20 tisíci obyvateli	10,9
v obci mezi 20 až 50 tisíci obyvateli	11,2
v obci 50 až 100 tisíci obyvateli	7,0
v obci nad 100 tisíc obyvatel	4,7
v Praze	48,4
jiná situace:	3,6

Graf č.5a : Porovnání dotazovaných podle počtu obyvatel v místě bydliště (v %)

Otázka č. 6 – Příjem domácnosti

„Můžete prosím odhadnout, jaký byl v posledním měsíci celkový čistý příjem peněz v rodině, v níž žijete?“

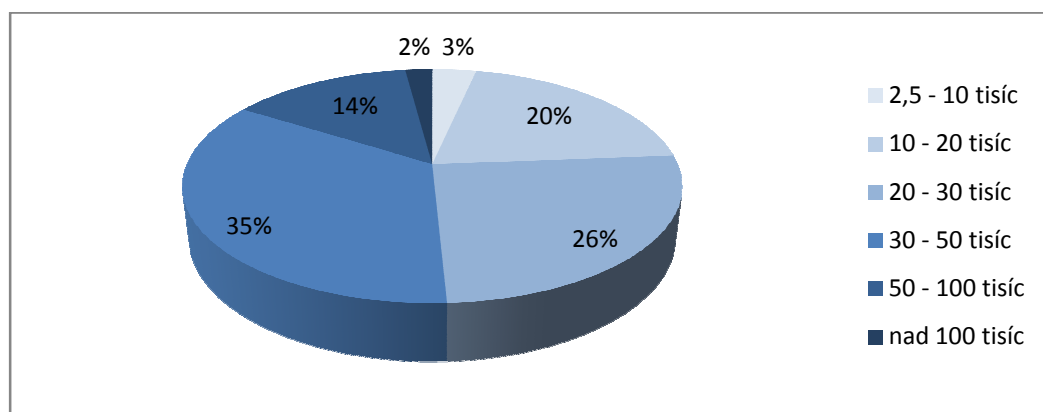
FHS: Studenti nejčastěji (26,6%) uváděli jako průměrný příjem domácnosti, v níž žijí, částky v rozmezí 30 až 50 tisíci korun. Druhé nejsilnější zastoupení (19,5%) mají domácnosti s příjmy, které se pohybují mezi 20 až 30 tisíci korunami. Na třetím místě se umístilo 15,6% studentů, jejichž domácnost má měsíční příjem mezi 10 a 20 tisíci. K domácnostem s vyššími příjmy, které se pohybují od 50 do 100 tisíci se přihlásilo necelých

11%. Členy domácností s těmi nejvyššími příjmy, a to nad 100 tisíc, je 1,6% studentů. Naopak k nejchudším domácnostem s příjmy do 10 tisíc patří 2,6% studentů.

Tabulka č 6a: Odhad celkového čistého příjmu domácnosti v posledním měsíci (v %)¹⁹

2,5 - 10 tisíc	2,6
10 - 20 tisíc	15,6
20 - 30 tisíc	19,5
30 - 50 tisíc	26,6
50 - 100 tisíc	10,7
nad 100 tisíc	1,6

Graf č.6a: Odhad celkového čistého příjmu domácnosti v posledním měsíci (v %)

Otázka č. 7 – Nejvyšší dosažené vzdělání rodičů

Možnosti odpovědí:

- 1 - základní**
- 2 - základní s vyučením**
- 3 - střední odborné bez maturity**
- 4 - střední s maturitou**
- 5 - vysokoškolské či vyšší jiná**
- 6 – jiná situace, jaká:**

¹⁹ Částky jsou uvedeny v CZK

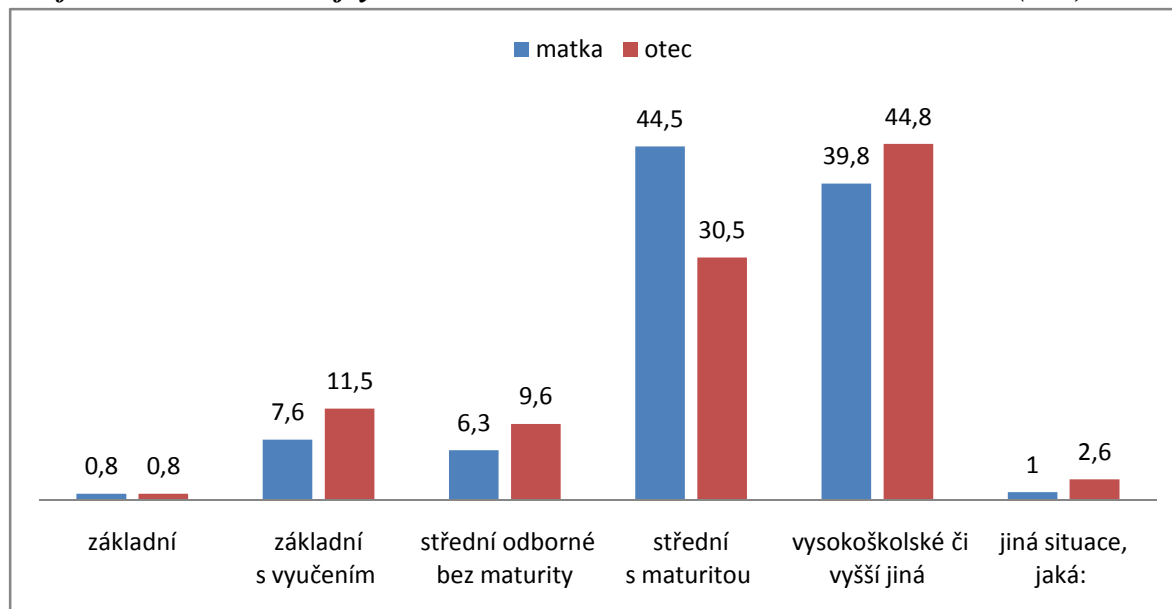
Z tabulky č.7a je patrné, že otcové mají nejčastěji vysokoškolské či jiné vyšší vzdělání (44,8%). Druhý nejčastěji zastoupený stupeň vzdělání představuje u otců střední škola s maturitou (30,5%). U matek je tomu obráceně. Téměř polovina matek (44,5%) dosáhla středního školy s maturitou. O něco méně (39,8%) jich vystudovalo vysokou či vyšší školu. Obecně lze říci, že jak otcové (75,3%) tak matky (84,3%) dosáhli ve většině případů středního vzdělání s maturitou či vysokoškolského/vyššího vzdělání.

Otcové mají častěji než matky střední odborné vzdělání bez maturity nebo základní s vyučením. Tyto stupně vzdělání jsou zastoupeny podílem 21,1% u otců ale pouze 13,9% u matek. Základní vzdělání je jak u matek, tak otců nejméně častý stupeň vzdělání (0,8%).

Tabulka č.7a: Nejvyšší dosažené vzdělání rodičů studentů FHS (v%)

	<i>matka</i>	<i>otec</i>
základní	0,8	0,8
základní s vyučením	7,6	11,5
střední odborné bez maturity	6,3	9,6
střední s maturitou	44,5	30,5
vysokoškolské či vyšší jiná	39,8	44,8
jiná situace, jaká:	1,0	2,6

Graf č. 7a: Porovnání nejvyššího dosaženého vzdělání rodičů studentů FHS (v %)

Otázka č. 8 - úplnost rodiny v dětství a dospívání

“Během svého dětství a dospívání jste žil/a v rodině, kterou tvořili:”

Možnosti odpovědí:

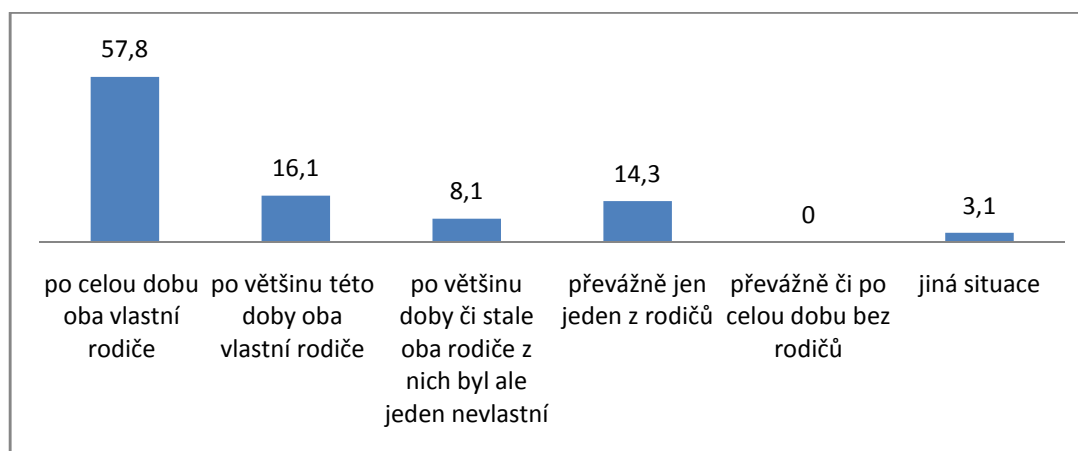
- 1 - po celou dobu oba vlastní rodiče**
- 2 - po většinu této doby oba vlastní rodiče**
- 3 - po většinu doby či stále oba rodiče, z nich byl ale jeden nevlastní**
- 4 - převážně jen jeden z rodičů**
- 5 - převážně či po celou dobu bez rodičů**
- 6 - jiná situace**

Největší podíl studentů (57,8%) vyrůstal v rodině tvořené po celé dětství a dospívání oběma vlastními rodiči. Na druhém místě je 16% respondentů, kteří měli po většinu dětství a dospívání oba vlastní rodiče. Třetí místo (14,3%) zaujímají ti, kteří měli převážnou část této doby pouze jednoho z rodičů. Naopak nejméně dotazovaných (8,1%) uvedlo, že vyrůstali v rodině, kde byl jeden z rodičů nevlastní.

Tabulka č. 8a: Úplnost rodiny v dětství a dospívání (v %)

po celou dobu oba vlastní rodiče	57,8
po většinu této doby oba vlastní rodiče	16,1
po většinu doby či stále oba rodiče, z nich byl ale jeden nevlastní	8,1
převážně jen jeden z rodičů	14,3
převážně či po celou dobu bez rodičů	0
jiná situace	3,1

Graf č. 8a: Úplnost rodiny (v %)

Otázka č. 9 – pomoc při domácích pracích

“Ve svém dětství jste musel/a:“

Možnosti odpovědí:

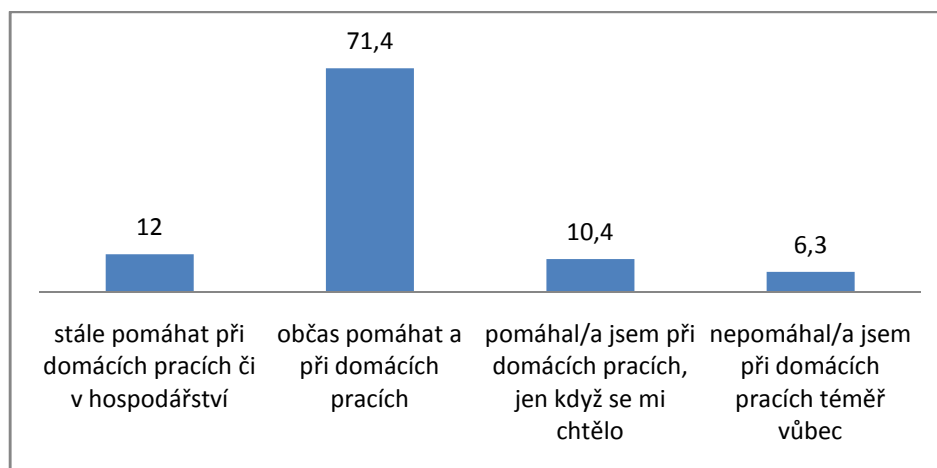
- 1. stále pomáhat při domácích pracích či v hospodářství**
- 2. občas pomáhat při domácích pracích**
- 3. pomáhal/a jsem při domácích pracích, jen když se mi chtělo**
- 4. nepomáhal/a jsem při domácích pracích téměř vůbec**

Většina respondentů (71,4%) uvádí, že při domácích pracích pomáhali pouze občas. Na druhém místě se umístilo 12% respondentů, kteří museli pomáhat při domácích pracích stále, následování 10,4% studentů, kteří pomáhali při domácích pracích, jen když se jim chtělo. Nejméně (6,3%) respondentů nepomáhalo téměř vůbec.

Tabulka č. 9a: Pomoc při domácích pracích (v %)

stále pomáhat při domácích pracích či v hospodářství	12
občas pomáhat při domácích pracích	71,4
pomáhal/a jsem při domácích pracích, jen když se mi chtělo	10,4
nepomáhal/a jsem při domácích pracích téměř vůbec	6,3

Graf č. 9a: Pomoc při domácích pracích (v %)

Otázka č. 10 – vztah k rodičům v období dospívání

„Můžete se obrátit na některého z rodičů (či oba) se svými osobními starostmi či intimními problémy a otázkami?“

Možnosti odpovědí:

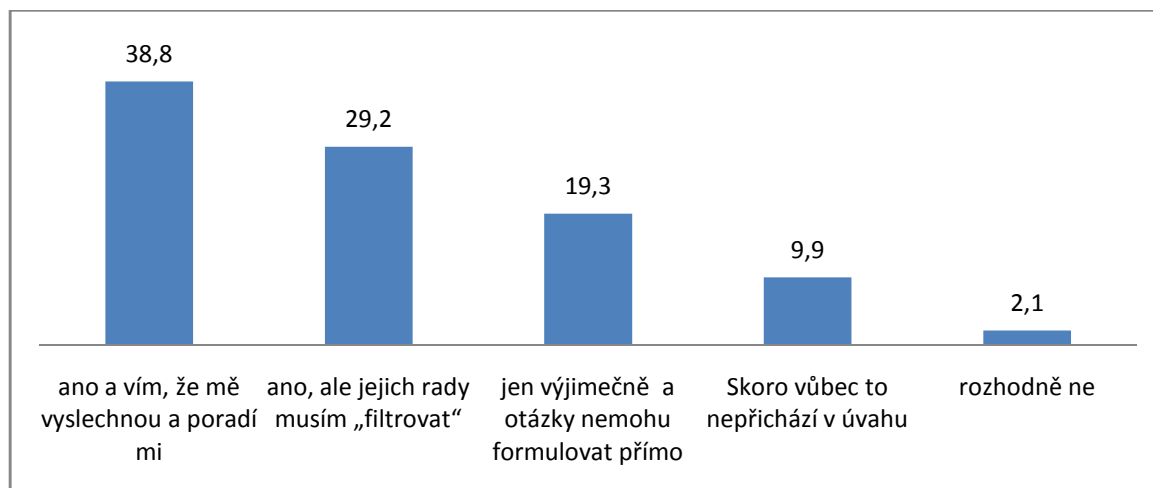
- 1 – ano a vím, že mě vyslechnou a poradí mi*
- 2 - ano, ale jejich rady musím „filtrovat“*
- 3 – jen výjimečně a otázky nemohu formulovat přímo*
- 4 – skoro vůbec to nepřichází v úvahu*
- 5 - rozhodně ne*

Nejvíce respondentů (38,8%) se v průběhu dětství a dospívání mohlo obrátit na své rodiče/opatrovníky s vědomím, že je vyslechnou a poradí jim. Téměř jedna třetina dotazovaných přiznává, že jejich rady museli filtrovat. Na rodiče se obracelo jen výjimečně 19% dotazovaných. 9,9% procent dotazovaných uvedlo, že se na rodiče neobraceli téměř vůbec a nejméně respondentů (2,1%) uvádí, že se na své rodiče neobraceli nikdy.

Tabulka č. 10a: Procentuální zastoupení u výroků týkajících se vztahů v rodině

ano a vím, že mě vyslechnou a poradí mi	38,8
ano, ale jejich rady musím „filtrovat“	29,2
jen výjimečně a otázky nemohu formulovat přímo	19,3
Skoro vůbec to nepřichází v úvahu	9,9
rozhodně ne	2,1

Graf č. 10a: Zastoupení u výroků týkajících se vztahů v rodině (v %)

Otázka č. 11 – vybavenost domácnosti studenta

“Poprosíme Vás o odpovědi na otázky týkající se vybavení domácnosti v níž žijete.“ a. pokoj pro každého člena domácnosti, b. myčka na nádobí, c. počítač připojený na internet, d. automobil, e. DVD, f. vlastníme byt v osobním vlastnictví nebo rodinný dům, g. knihovna nejméně s 500 svazky“

Možnosti odpovědí:

1 - máme

2 – nemáme, nemůžeme si to dovolit

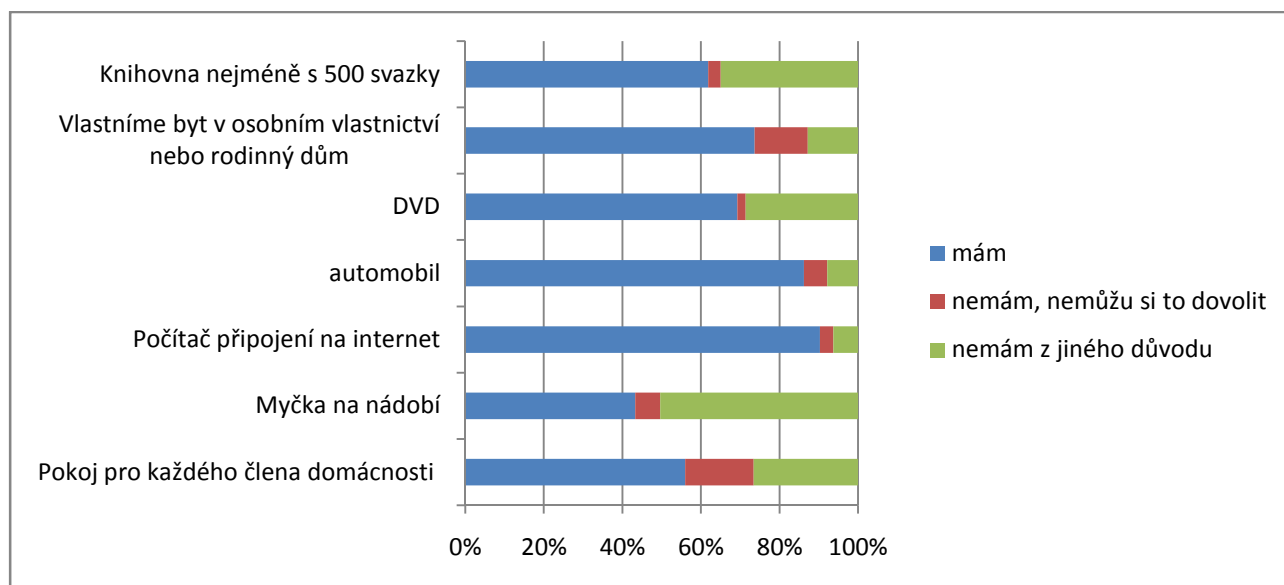
3 – nemáme z jiného důvodu

Největší podíl studentů má domácnost vybavenou počítačem připojeným na internet (90,4%), automobilem (86,2%) a vlastní byt nebo rodinný dům (73,7%). Naopak největší podíl domácností nevlastní myčku na nádobí (56,6%) , většinou však nikoliv proto, že by si ji nemohli dovolit. 44% respondentů uvedlo, že jejich domácnost nemá pokoj pro každého člena domácnosti. Přičemž významný podíl respondentů (13,5%) uvádí, že si to nemůže dovolit. Více než třetina (37,7%) studentů uvádí, že v domácnosti nemají knihovnu s více než 500 svazky.

Tabulka č. 11a: Vybavenost domácnosti studenta(v%)

	<i>mám</i>	<i>nemám, nemůžu si to dovolit</i>	<i>nemám z jiného důvodu</i>	<i>není odpověď</i>
pokoj pro každého člena domácnosti	56	17,4	26,6	0
myčka na nádobí	43,2	6,3	50,3	0,3
počítač připojení na internet	90,4	3,4	6,3	0
automobil	86,2	6	7,8	0
DVD	68,8	2,1	28,4	0,8
vlastníme byt/dům v osobním	73,7	13,5	12,8	0
knihovna nejméně s 500 svazky	61,2	3,1	34,6	1

Graf č. 11a: Porovnání vybavenosti domácnosti (v %)

Otázka č. 12 – Víra v Boha

„Jaký z následujících výroků popisuje nejlépe Váš vlastní názor, mínění, smýšlení?“

Možnosti odpovědí:

1 - nevěřím v Boha

2 - nevím, zda Bůh existuje a nevěřím, že o tom můžeme získat jistotu

3 - nevěřím v zosobněného, ztělesněného Boha, ale věřím na vyšší moc

4 - někdy věřím v Boha, někdy ne

5 - věřím v Boha, přestože mám své pochybnosti

6 - vím, že Bůh existuje, nemám o tom žádné pochybnosti

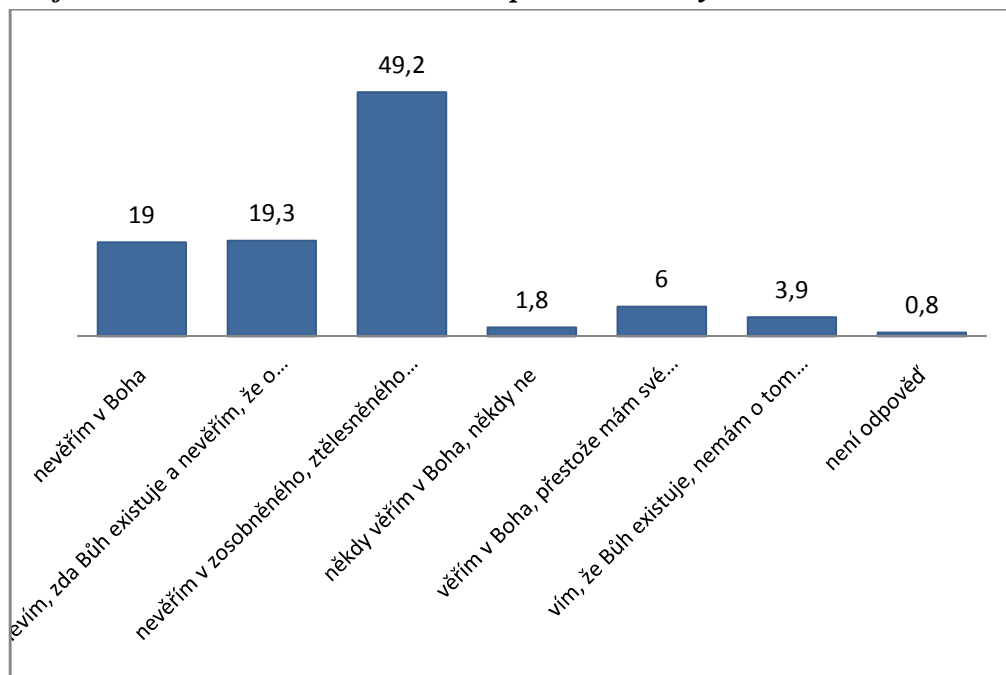
Otázka č. 12 se zabývá problematikou víry. Studentům nabízí šest výroků, z nichž si vybírají ten, se kterým se nejvíce ztotožňují. Nejčastěji byl studenty volen výrok („**Nevěřím v zosobněného, ztělesněného Boha, ale věřím na vyšší moc**“). S tímto výrokem se ztotožňuje téměř polovina respondentů. Daleko za tímto výrokem, ale s druhou nejvyšší četností (19,3%), je výrok: „**Nevím, zda Bůh existuje a nevěřím, že o tom můžeme získat jistotu.**“. Těsně následuje skupina respondentů (19%), kterou reprezentuje výrok „**Nevěřím v Boha.**“. Na čtvrtém místě z hlediska četnosti (6%) se umístil výrok „**Věřím v Boha, přestože mám své**

pochybnosti“. Podíl studentů, kteří se ztotožňují s výrokem „*Vím, že Bůh existuje, nemám o tom žádné pochybnosti“* je 3,9%. Tato skupina tak zaujímá páté místo a staví se před respondenty, kteří se někdy k vyšší duchovní bytosti vztahují a jindy ne („*někdy věřím ve vyšší duchovní bytost, někdy ne“*).

Tabulka č. 12a: otázka víry (procentuální rozložení odpovědí u otázky č. 12)

1.	nevěřím v Boha	19
2.	nevím, zda Bůh existuje a nevěřím, že o tom můžeme získat jistotu	19,3
3.	nevěřím v zosobněného, ztělesněného Boha, ale věřím na vyšší moc	49,2
4.	někdy věřím v Boha, někdy ne	1,8
5.	věřím v Boha, přestože mám své pochybnosti	6
6.	vím, že Bůh existuje, nemám o tom žádné pochybnosti	3,9
7.	není odpověď	0,8

Graf č. 12a: Procentuální rozložení odpovědí u otázky č. 12

1.1.3. Srovnání sociálních, ekonomických a demografických charakteristik

Na SHSS se výzkumu zúčastnilo 97 studentů, na FHS na dotazník odpovědělo celkem 384 respondentů. Z hlediska velikosti je tedy počet dotazovaných na SHSS čtyřikrát menší.

Pohlaví: Zastoupení mužů a žen je na obou fakultách přibližně stejné – žen je dvakrát více než mužů.

Věk: V celkovém srovnání jsou studenti SHSS starší. Jejich průměrný věk je 23 let, oproti 21 letům studentů FHS. Studenti starší 25 let představují na SHSS 20% respondentů, na FHS pouze 3%. Stejně tak 22-24letí mají silnější zastoupení na SHSS, a to více než dvakrát. Na obou fakultách jsou nicméně nejsilněji zastoupeni studenti mezi 19 až 21 lety. Tito studenti představují na SHSS 58%, na FHS dokonce 85% respondentů.

Země původu: Srovnání není možné. Otázka byla položena pouze studentům SHSS.

Typ bydliště v době studia: Určité mezifakultní srovnání je možné, a to mezi shodně definovanými kategoriemi – „u rodičů/příbuzných“ a „na koleji“. Studenti SHSS i FHS nejčastěji uváděli, že v době studia žijí u rodičů nebo příbuzných. Na SHSS bylo těchto studentů 40%, na FHS dokonce celá polovina. Druhé nejsilnější zastoupení na obou fakultách měla kolej, kde v době studia žije 33% studentů SHSS a 26% FHS. Za zmínku také stojí desetina respondentů na SHSS, kteří žijí ve vlastním bytě/domě. Na FHS nebyla tato skutečnost zjišťována, předpokládám ovšem, že vzhledem k vyššímu věku respondentů SHSS je jejich podíl vyšší, než by byl na FHS. Zastoupení studentů, kteří v době studia do Prahy dojíždějí, a kterých je na FHS 8% není možné podrobit srovnání. Na SHSS tato skutečnost nebyla zjišťována vzhledem k tomu, že dojíždět za studiem do Londýna je téměř nemožné. Kategorie „v podnájmu“ se ukázala jako nejvíce problematická vzhledem k tomu, že na SHSS byla představena spíše jako velice častý druh ubytování ve společném bytě/domě s dalšími osobami („in a shared flat/house“).

Velikost bydliště v dětství a dospívání: Ačkoliv byly kategorie týkající se velikosti bydliště definovány odlišně (na SHSS slovní označení, na FHS počty obyvatel), je zde určité srovnání možné. Výraznější rozdíl v mezifakultním srovnání je v podílu studentů, kteří žili v městečku nebo na vesnici. V obou případech mají tito studenti na SHSS téměř dvakrát větší zastoupení než studenti FHS. V případě studentů SHSS jich v městečku žilo 28% a na vesnici 16%. Nejsilnější zastoupení mají na obou fakultách studenti, kteří žili ve velkoměstě; na SHSS je

jich 41%, na FHS mírně přes polovinu. Podobné zastoupení (okolo 16%) mají i studenti, kteří žili ve středně velkém městě.

Příjem: Tuto kategorii je obtížné podrobit srovnání, a to hned ze dvou důvodů. Předně je otázka položena tak, že zjišťuje příjem rodiny v období dětství a dospívání (na FHS je zjišťován příjem v posledním měsíci)²⁰ a současně je velice obecná (na rozdíl od FHS se neptá na přesné částky a měny)²¹.

Nejvyšší dosažené vzdělání rodičů: Významný rozdíl je v zastoupení studentů, jejichž matky mají základní vzdělání; na SHSS jich studuje více než pětkrát více (nicméně 4,1%). Jisté zastoupení zde mají i studenti, jejichž matky nemají žádné institucionální vzdělání (5,2%)²². Dosažené vzdělání matek studentů SHSS je nejčastěji vysokoškolské či jiné vyšší (47%), následované vzděláním středoškolským (43,3%). U matek studentů FHS je toto pořadí obrácené, když více než polovina matek (58,4%) vystudovala střední školu či je vyučená a nižší podíl (40%) jich má vzdělání vysokoškolské.

Stejně jako v případě matek je u otců významný rozdíl v základním vzdělání. Otcové, jejichž nejvyšší dosažené vzdělání je základní, představují na SHSS 8%. Mají zde tedy 10 krát silnější zastoupení než na FHS. Jisté zastoupení mají i studenti, jejichž otcové nemají žádné institucionální vzdělání. V případě dosaženého vzdělání otců představují největší skupinu na obou fakultách ti středoškolsky vzdělaní; na SHSS jich je 46% a na FHS dokonce o něco více, a to 52%. Druhý největší podíl mají na obou fakultách vysokoškolsky vzdělaní otcové, kterých bylo na SHSS 41% a na FHS opět o něco více, a sice 45%.

Úplnost rodiny: Téměř stejné a zároveň nejsilnější zastoupení mají na obou fakultách studenti, kteří vyrůstali v rodině tvořené oběma rodiči (58%). Rozdíl se zde objevuje v druhé nejčastější rodinné situaci na SHSS, a sice v případě více než jedné pětiny studentů, kteří po většinu doby vyrůstali pouze s jedním rodičem. Na FHS je těchto studentů 14%. Naproti tomu na SHSS je méně těch studentů (10%), kteří žili po většinu doby (nikoliv však stále) v rodině s oběma rodiči. Mezi studenty FHS je jejich podíl 16%. Nejvýraznější odlišnost se objevuje u těch studentů, kteří měli po většinu doby či stále oba rodiče, z nichž byl ale jeden nevlastní.

²⁰ Na SHSS byl zjišťován příjem rodiny v době dětství a dospívání vzhledem k předpokladu, že většina studentů žije odděleně od rodičů, ať už z důvodu geografické vzdálenosti nebo osobního rozhodnutí, a nebude příjem své rodiny v posledním měsíci znát. Zanedbatelné není ani to, že z hlediska tvorby hodnot studenta, který žije dlouhodobě sám, je současný příjem rodiny méně důležitý, než příjem v době jeho dětství a dospívání.

²¹ Částky a měny nebyly zjišťovány vzhledem k předpokladu, že mnoho rodin nesídlí ve Velké Británii, a bylo by tudíž obtížné určit reálný rozpočet rodiny.

²² Tato skutečnost nebyla zjišťována na FHS.

Těch je na SHSS téměř čtyřikrát méně, a sice 2,1%. Významný je i tříprocentní podíl studentů SHSS, kteří uvedli, že jejich rodinu tvořili příbuzní a opatrovníci.²³

Pomoc při domácích pracích: Nejsilnější zastoupení na SHSS mají ti studenti, kteří museli občas pomáhat při domácích pracích (58%), nicméně je jich výrazně méně než na FHS (71%). Výrazně silnější zastoupení (28%) mají naopak SHSS studenti, kteří museli stále pomáhat při domácích pracích. Je jich dvakrát více než na FHS. Při domácích pracích pomáhalo jen když se jim chtělo 7% studentů SHSS a o něco více studentů FHS (10%). Při domácích pracích nepomáhal téměř stejný podíl studentů na obou fakultách (7%).

Vztahy v rodině: Na obou fakultách je nejvíce studentů (kolem 40%), kteří se na rodiče mohou obrátit (ví, že je vyslechnou a poradí jim). Podobné zastoupení, jak na SHSS (25%), tak FHS (29%), mají studenti, kteří se na rodiče mohou obrátit, ale jejich rady musí filtrovat. Obtíže v komunikaci (nemožnost formulovat otázky přímo) má dvakrát méně studentů SHSS, a sice 9%. Naopak silnější zastoupení (16%) než studenti FHS (10%) mají ti, kteří se na rodiče neobrací téměř vůbec. Stejně je tomu v případě studentů, kteří se na rodiče neobrací vůbec, jichž je na SHSS 9%, tedy čtyřikrát více než na FHS.

Vybavenost domácnosti: Srovnání je zde problematické, vzhledem k tomu, že byly na SHSS použity jiné skutečnosti pro posuzování vybavenosti domácnosti. Nakolik se dá srovnat rozložení vlastnictví těchto předmětů na FHS a SHSS je sporné a proto se zdržím celkové interpretace a popíši pouze tři skutečnosti, na které byli studenti tázáni jak na SHSS tak FHS. Konkrétně jde o tyto: knihovna²⁴, připojení na internet a automobil.

Knihovnu vlastní méně než polovina studentů SHSS (40%), naproti tomu ovšem většina studentů FHS (61%). Na SHSS uvádí překvapivě více než 20%, že si ji nemohou dovolit (na FHS jsou to pouze 3%). Zhruba jedna třetina studentů SHSS i FHS pak uvádí, že knihovnu nemá z jiného než finančního důvodu.

Připojení na internet má doma 90% studentů obou fakult. Na obou fakultách je také více těch, kteří ho nemají z jiného než finančního důvodu oproti těm, kteří si ho nemohou dovolit.

²³ Tato skutečnost nebyla zjišťována na FHS.

²⁴ Na FHS byly studenti dotazováni na knihovnu s nejméně 500 svazky.

Automobil má v současnosti doma 59% studentů SHSS. Na FHS je jich dokonce 86%. Studenti SHSS třikrát častěji (18%) uvádějí, že si ho nemohou dovolit a více než dvakrát častěji (19%), že ho nemají z jiného důvodu.²⁵

Náboženství a víra: Téměř třetinové a tedy nejsilnější zastoupení mají na SHSS studenti, kteří „ví, že Bůh²⁶ existuje, nemají o tom žádné pochybnosti“. Na FHS mají tito studenti sedmkrát menší zastoupení a tedy téměř nejnižší (4%). Druhou nejsilnější (20%) skupinou na SHSS jsou studenti, kteří „věří v Boha, přestože mají své pochybnosti.“ Na FHS, kde se s tímto výrokem ztotožňuje téměř čtyřikrát méně studentů (6%), patří tento výrok opět k nejslabším. Poměrně slabé (14%) zastoupení mají na SHSS studenti, kteří „nevěří v zosobněného, ztělesněného Boha, ale věří ve vyšší moc“, naproti tomu na FHS je těchto studentů bez mála polovina. Téměř shodné zastoupení mají na obou fakultách studenti, kteří „neví, zda Bůh existuje a nevěří, že o tom můžeme získat jistotu“ (kolem 18%) a ti, jež „někdy věří v Boha a někdy ne“ (kolem 2%). Na SHSS je méně studentů (12,4%), kteří „nevěří v Boha“ než na FHS (19%). A neopomenutelné není ani to, že na SHSS na tuto otázku neodpovědělo téměř čtyřikrát více studentů (3%).

²⁵Vyšší podíl studentů, kteří uvedli „jiný důvod“, může být tvořen zejména zahraničními studenty, kteří za svoji současnou domácnost/domov považují přechodné bydliště.

²⁶ Vzhledem k náboženské rozmanitosti na SHSS, jsem v anglickém překladu používala místo slova „Bůh“ („God“) spojení „vyšší duchovní bytost“ („higher spiritual being“).

V následujících třech oddílech jsou srovnávány vybrané otázky, které spadají do jedné ze tří skupin indikátorů hodnotových struktur, tedy do hodnotových preferencí, hodnotových rámců nebo norem chování.

Při srovnávání uplatňuji výsledky frekvenční analýzy, zejména průměrné hodnocení a procentuální rozložení odpovědí. V baterii otázek jsou nejprve vypočítány průměrné odpovědi na jednotlivé skutečnosti, následuje interpretace podobností a poté i výrazných rozdílů, které jsou blíže analyzovány prostřednictvím procentuálního rozložení odpovědí u daných skutečností.

V případě, kdy se škály liší a není možné pro srovnání využít průměrů, uplatňuji jako měřítko pro srovnání procentuální zastoupení studentů, kteří s danou skutečností souhlasí/považují ji za přijatelnou/důležitou apod. Výjimku představují normy chování, kde jsou škály převedeny na jednu, což umožňuje pracovat i s průměry.

Některé baterie otázek, které jsou srovnávány, nejsou kompletní, neodpovídají buď anglické, nebo české verzi dotazníku. Důvodem je, že se o daných skutečnostech vyjadřovali studenti pouze jedné fakulty.

1.2. Frekvenční analýza hodnotových preferencí

Základní životní hodnoty

“Nejprve Vám předložíme několik skutečností. Prosím, posuďte každou z nich, jak je ve Vašem životě důležitá?”

Možnosti odpovědí:²⁷

- 1 - velmi důležitá*
- 2 - dost důležitá*
- 3 - ne příliš důležitá*
- 4 - vůbec nedůležitá*
- 9- nevím*

Tabulka č.1.2.a ukazuje míru důležitosti jednotlivých hodnot z hlediska průměru. Pořadí je na obou fakultách stejné. Za nejdůležitější hodnotu studenti označují rodinu, následují přátelé, práce, politika a náboženství.

²⁷ Na FHS nebyla studentům nabídnuta možnost „nevím“. Respondenti, kteří takto odpověděli, nejsou do srovnání zahrnuti.

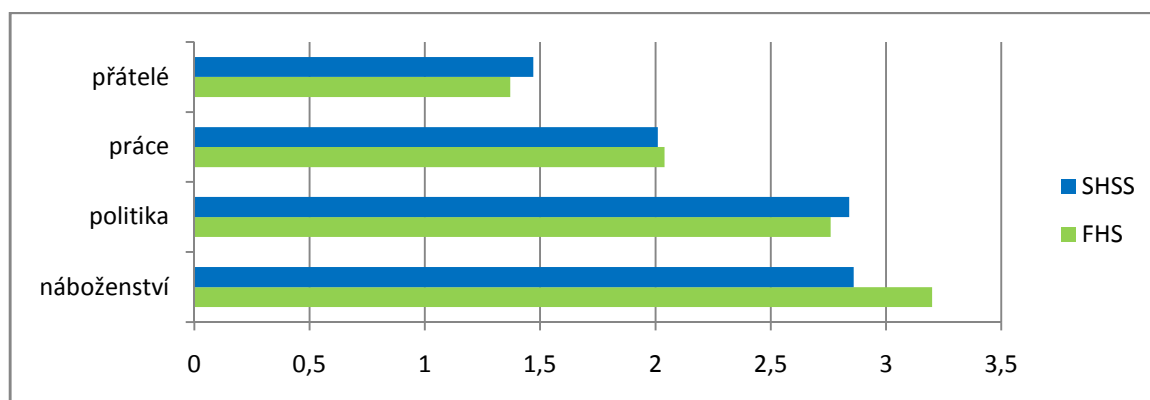
Podobné hodnocení (+/- 0,10) se objevuje u všech hodnot vyjma **náboženství**, které je pro studenty SHSS v průměru výrazně důležitější (+0,34).

Tabulka č.1.2.a: Základní životní hodnoty – srovnání průměrného hodnocení²⁸

	SHSS	FHS	rozdíl
rodina	1,23	1,21	-0,02
přátelé	1,47	1,37	-0,10
práce	2,01	2,04	+0,03
politika	2,84	2,76	-0,08
náboženství	2,86	3,20	+0,34

Poznámka: Studenti odpovídali na čtyřstupňové škále, čím nižší hodnota tím větší souhlas. Kladné znaménko ve sloupci „rozdíl“ znamená, že daná skutečnost je pro studenty SHSS v průměru důležitější, v případě záporného znaménka je situace opačná.

Graf č.1.2.a: Základní životní hodnoty srovnání pořadí a průměrů:

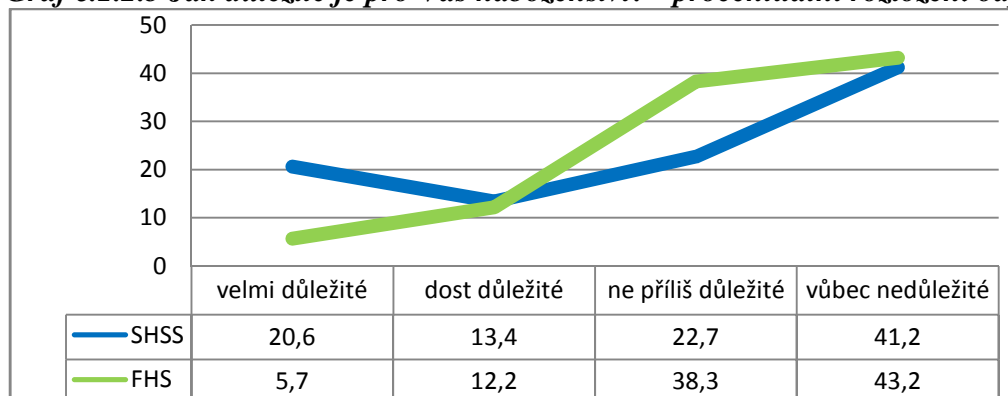

Poznámka: Studenti odpovídali na čtyřstupňové škále, čím nižší hodnota tím důležitější.

Náboženství je základní životní hodnota, u které byl zaznamenán největší rozdíl v mezifakultním srovnání. Jak ukazuje graf č. 1.2.b je rozdíl v průměrném hodnocení dán především jednou pětinou studentů SHSS, kteří uvedli, že náboženství je pro ně „velmi důležité“. Naproti tomu na FHS takto odpovědělo pouze 6% dotazovaných. Studenti FHS naopak ve větší míře označili náboženství za „nepříliš důležité“. Zajímavé je, že za „vůbec nedůležité“ ho považuje zhruba stejný podíl (40%) respondentů na obou fakultách.

²⁸ Ve srovnání se neobjevuje hodnota „volný čas“, na kterou byli dotazováni pouze studenti FHS.

Graf č.1.2.b Jak důležité je pro Vás náboženství? - procentuální rozložení odpovědí

Podmínky pro úspěšné manželství

„Zde jsou některé věci, o nichž si lidé myslí, že jsou nutné pro úspěšné manželství/partnerský²⁹ vztah. Prosím uveďte, jak je každá z nich důležitá:..“³⁰

Jak ukazuje tabulka č.1.2.c, jsou v očích studentů SHSS i FHS z hlediska míry souhlasu nejdůležitějšími podmínkami pro úspěšné manželství/partnerský vztah vzájemná úcta a uznání, věrnost, ochota diskutovat o problémech a porozumění a snášenlivost, tedy hodnoty, které se týkají vzájemné komunikace, tolerance a důvěry. Naopak jako nejméně významné označili respondenti na obou fakultách kulturní a sociální odlišnosti manželů (společný etnický původ, shodu názorů na politiku, společné náboženské přesvědčení a stejný sociální původ).

²⁹ Studenti FHS byli dotazováni pouze na „manželství“.

³⁰ Na každé fakultě studenti odpovídali prostřednictvím jiné škály. Na SHSS čtyřstupňové, kde 1 znamená „velmi důležité“, 2 „spíše důležité“, 3 „spíše nedůležité“ a 4 „vůbec nedůležité“. V případě FHS je škála třístupňová: 1 znamená „velmi důležité“, 2 „spíše důležité“, 3 „nepříliš důležité“.

Tabulka č. 1.2.c: Podmínky pro úspěšné manželství – míra důležitosti (v %) ³¹

	SHSS		FHS	
	pořadí	důležité	důležité	pořadí
porozumění a snášenlivost	1.	98	99,5	1.
vzájemná úcta a uznání	2.	97,9	99,2	3.
ochota diskutovat o problémech	3.	97,9	99,5	2.
věrnost	4.	96,9	94,5	5.
dobré sexuální soužití	5.	90,7	97,9	4.
dělba domácích prací	6.	85,6	82,8	8.
oddělené bydlení od rodičů partnera	7.	78,3	81,6	9.
společné záliby	8.	76,3	85,1	6.
dobré bydlení	9.	75	64,9	10.
přiměřený příjem	10.	73,2	62,5	11.
děti	11.	62,9	83,1	7.
stejný sociální původ	12.	47,4	27,3	14.
společné náboženské přesvědčení	13.	34	47,4	12.
shoda názorů na politiku	14.	29,9	29,9	13.
společný etnický původ	15.	28,9	18	15.

Poznámka: V tabulce je uvedeno procentuální zastoupení studentů, kteří považují danou podmínku za více či méně důležitou.

Porovnáme-li procentuální zastoupení studentů, kteří pokládají tu či onu podmínku za důležitou (graf č.1.2.c), panuje mezi studenty obou fakult největší shoda u tří podmínek, které se umístily na prvních místech (viz výše). Studenti přikládají stejnou (ne)důležitost také dělbě domácích prací, oddělenému bydlení od rodičů partnera a shodě názorů na politiku.

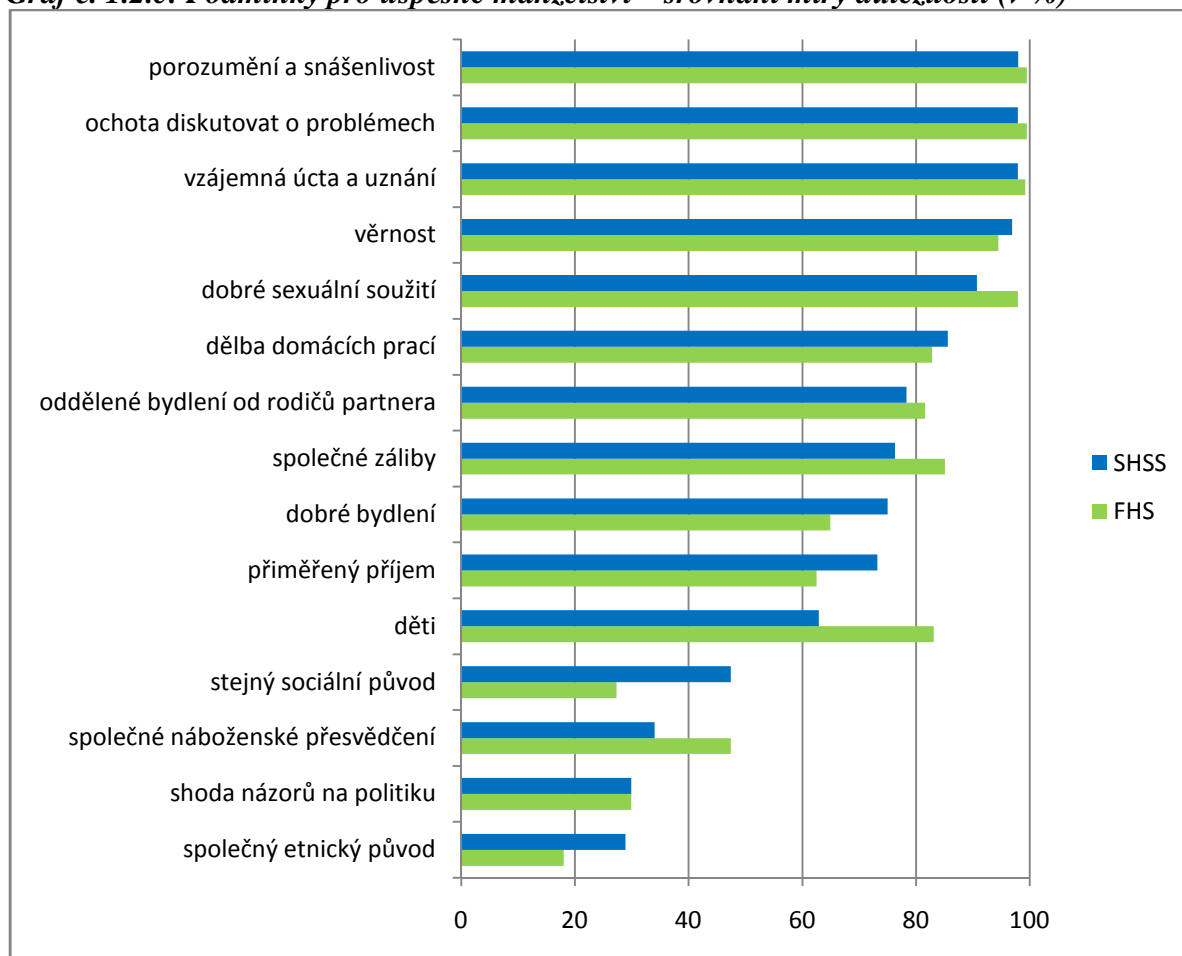
Naopak největší rozdíl byl zaznamenán v případě šesti skutečností: děti, stejný sociální původ, společný náboženské přesvědčení, společný etnický původ, přiměřený příjem, a dobré bydlení.

Výrazně méně důležité jsou pro studenty SHSS děti – pouze 63% uvádí, že jsou nezbytné pro úspěšné manželství/partnerství, na FHS si to myslí 83% dotazovaných. Další výrazný rozdíl je v případě stejného sociálního původu obou partnerů, který je podstatný pro téměř polovinu studentů SHSS (47%), ale pouze 27% studentů FHS. O něco menší avšak stále významný rozdíl je u podmínek společné náboženské přesvědčení a společný etnický původ partnerů, přičemž obě skutečnosti jsou důležitější pro studenty SHSS. Náboženské přesvědčení shledává podstatným 34% studentů SHSS oproti 27% FHS, etnický původ pak 29% studentů SHSS 18% FHS. Studenti SHSS dále přikládají větší důležitost dvojicí týkající se materiálního zabezpečení manželů/partnerů; přiměřený příjem a dobré bydlení shledává

³¹ V tabulce není zahrnuta podmínka „něco jiného“, na kterou odpovědělo méně než 5% studentů FHS a než 7% SHSS.

podstatným 75% studentů SHSS, na FHS jich je pouze 65%, druhé skutečnosti pak přikládá důležitost 73% studentů SHSS a 63% FHS.

Graf č. 1.2.c: Podmínky pro úspěšné manželství – srovnání míry důležitosti (v %)

Poznámka: Jednotlivé skutečnosti jsou seřazeny od nejdůležitější po nejméně důležitou, tak jak je hodnotili studenti SHSS.

Vlivy na tvorbu názorů, postojů a hodnot

„Pro tvorbu Vašich názorů, postojů a hodnot měly ve Vašem dosavadním životě nepochybně význam různé okolnosti. Mohl/a byste se pokusit zhodnotit jejich váhu?“³²

Jak ukazuje tabulka č. 1.2.d, nejčastěji studenti obou fakult uvádějí, že na tvorbu jejich názorů má vliv rodina a oni sami (myslí si to přes 90% respondentů), nejmenší vliv naopak TV, rozhlas a spolužáci.

³² Na každé fakultě studenti odpovídali prostřednictvím jiné škály. Na SHSS čtyřstupňové, kde 1 znamená „velmi důležité“, 2 „spíše důležité“, 3 „spíše nedůležité“ a 4 „vůbec nedůležité“. V případě FHS je škála třístupňová: 1 znamená „rozhodující význam“, 2 „neopominutelný význam“, 3 „malý význam“.

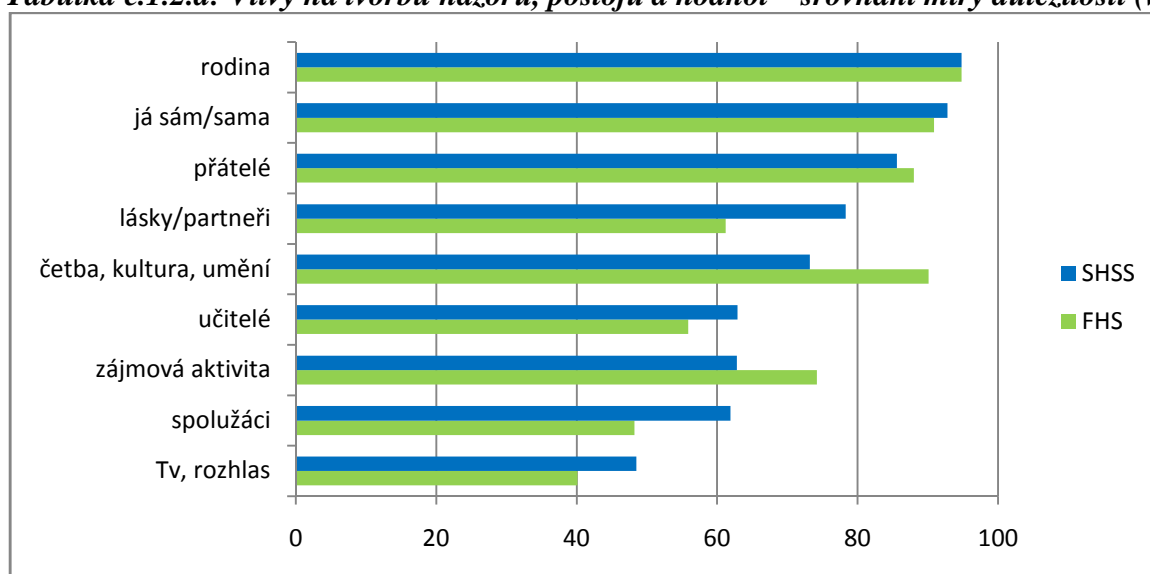
Tabulka č.1.2.d: Vlivy na tvorbu názorů, postojů a hodnot – srovnání míry důležitosti (v %)

	SHSS		FHS	
	Pořadí	Důležité	Důležité	Pořadí
rodina	1.	94,8	94,8	1.
já sám/sama	2.	92,8	90,9	2.
přátelé	3.	85,6	88	4.
lásky/partneři	4.	78,3	61,2	6.
četba, kultura, umění	5.	73,2	90,1	3.
učitelé	6.	62,9	55,9	7.
zájmová aktivita	7.	62,8	74,2	5.
spolužáci	8.	61,9	48,2	8.
TV, rozhlas	9.	48,5	40,1	9.

Poznámka: V tabulce je uvedeno procentuální zastoupení studentů, kteří považují danou podmínku za více či méně důležitou.

Studenti obou fakult se nejvýrazněji liší v hodnocení lásek/partnerů a četby, kultury, umění. Téměř 80% studentů SHSS uvádí, že je více či méně v životě partneři ovlivňují, na FHS je těchto studentů pouze 61%. Naopak menší roli má v případě SHSS četba, umění a kultura, kterou považuje za významnou pouze 73% dotazovaných, na SHSS jich je celých 90%. Další o něco méně výrazný avšak stále podstatný rozdíl je v hodnocení vlivu spolužáků, kteří jsou pro studenty SHSS důležitější, jako více či méně významné je považuje 62% studentů SHSS, ale pouze 48% FHS. Naopak menší důležitosti přikládají studenti SHSS zájmové aktivitě, tu považuje za významnou pro tvorbu svých názorů a postojů 63%, na FHS je těchto studentů 74%.

Tabulka č.1.2.d: Vlivy na tvorbu názorů, postojů a hodnot – srovnání míry důležitosti (v %)

Poznámka: Jednotlivé vlivy jsou seřazeny od nejdůležitějších po nejméně důležité, tak jak je hodnotili studenti SHSS.

1.3. Frekvenční analýza hodnotových rámců

Názory na život

„Lidé uvažují o životě rozdílně. Uveďte prosím ke každé z následujících výpovědí, zda s ní...“

Možnosti odpovědí:

1 - naprosto souhlasíte

2 - spíše souhlasíte

3 - částečně nesouhlasíte, částečně souhlasíte

4 - spíše nesouhlasíte

5 - naprosto nesouhlasíte

Studenti obou fakult hodnotí výroky v průměru velice podobně. Výjimku představuje výrok „Život má smysl, protože existuje Bůh.“, se kterým souhlasí více studenti SHSS. V celkovém přehledu se na obou fakultách shodně umístily na prvních dvou místech výroky „Člověk může sotva co změnit na průběhu vlastního života.“ a „V mých očích neslouží život žádnému zvláštnímu účelu.“ Na pátém, posledním místě, je jak na SHSS tak FHS výrok „Člověk může sotva co změnit na průběhu vlastního života.“

Tabulka č. 1.3.a: Smysl života – srovnání průměrného hodnocení

	SHSS		FHS		Rozdíl v průměru
	Průměr	Pořadí	Průměr	Pořadí	
Život má jen ten smysl, který mu sami dáme.	1,96	1.	1,85	1.	-0,11
Určujeme si sami náš vlastní osud.	2,5	2.	2,23	2.	-0,27
Život má pro mě smysl, protože existuje Bůh.	3,33	3.	4,4	4.	1,07
V mých očích neslouží život žádnému zvláštnímu účelu.	4,06	4.	4,05	3.	-0,01
Člověk může sotva co změnit na průběhu vlastního života.	4,51	5.	4,54	5.	0,03

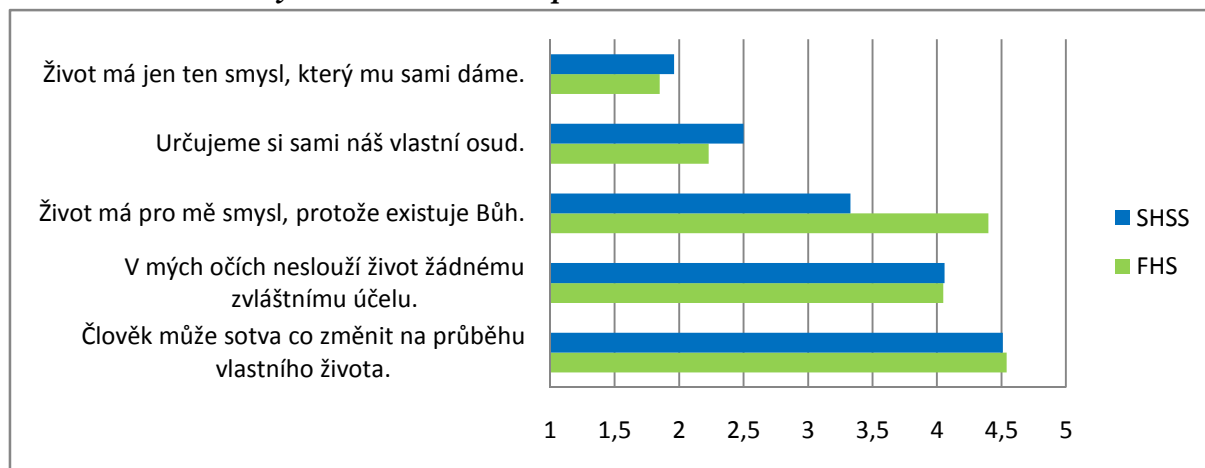
Poznámka: Studenti odpovídali na pětistupňové škále, čím nižší hodnota tím větší souhlas.

Kladné znaménko ve sloupci „rozdíl“ znamená, že dané skutečnosti studenti SHSS připisují v průměru větší důležitost, v případě záporného znaménka je situace opačná.

Největší rozdíl v průměrném hodnocení byl zaznamenán u výroku „*Život má pro mě smysl, protože existuje Bůh.*“, se kterým souhlasí 25% studentů SHSS, ale pouze 8% dotazovaných na FHS. Jak ukazuje graf č. 1.3.b „naprosto“ s výrokem souhlasí celých 18% studentů SHSS, což je téměř pětkrát více než na FHS. Výrazný rozdíl je také zastoupení respondentů, kteří s výrokem „naprosto“ nesouhlasí, na FHS je jich dvakrát více. Odlišné hodnocení, avšak nikoliv významně, bylo zaznamenáno také u výroků „Určujeme si sami náš vlastní osud.“ a „Život má ten smysl, který mu sami dáme“. S oběma výroky studenti SHSS souhlasí v průměru méně.

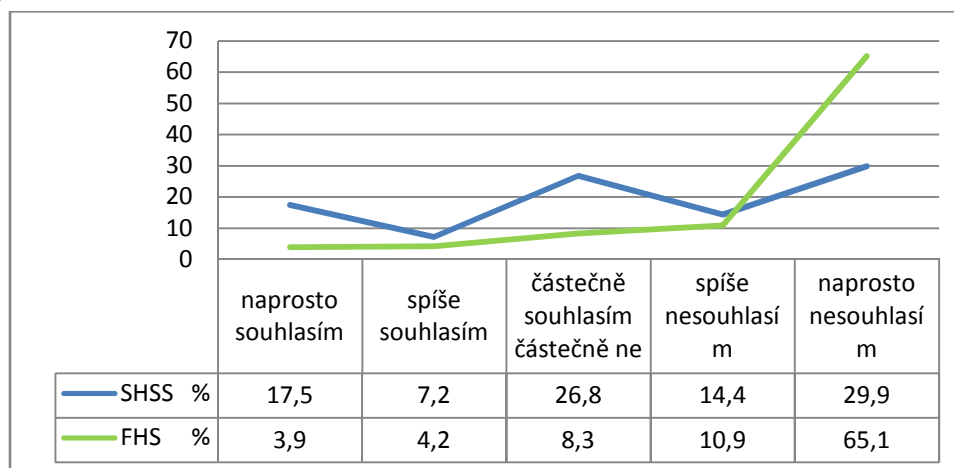
Výroky, jejichž průměrné hodnocení je téměř totožné, jsou: „Člověk může sotva co změnit na průběhu vlastního života.“ a „V mých očích neslouží život žádnému zvláštnímu účelu.“.

Tabulka č. 1.3.a: Smysl života – srovnání průměrů

Poznámka: Jednotlivé výroky jsou seřazeny podle průměrného hodnocení studentů SHSS. Na obou fakultách studenti odpovídali na pětistupňové škále, čím nižší hodnota, tím větší souhlas.

Tabulka č. 1.3.b: „Život má pro mě smysl, protože existuje Bůh.“ - procentuální rozložení odpovědí

Názory na svět

„Dnes se dozvídáme mnoho o světě. Uvedeme několik názorů. U každého z nich vyberte, zda s ním...:“

Možnosti odpovědí:

- 1 - naprosto souhlasíte
- 2 - spíše souhlasíte
- 3 - částečně souhlasíte, částečně nesouhlasíte
- 4 - spíše souhlasíte
- 5 - naprosto nesouhlasíte
- 6 - nevím

Jak ukazuje tabulka č. 1.3.c pořadí výroků se z hlediska průměrného hodnocení liší. Nicméně můžeme konstatovat, že čtyři nejvíce přijímané výroky, ačkoliv v odlišném pořadí, se týkají aktivního přístupu k životu, odpovědnosti, ale i sebereflexe a smíření: „Závisí na nás samých, jaký je svět, ve kterém žijeme.“, „Náš svět je plný úžasných nových možností.“, „Kdo chce svět zlepšit, musí ho nejdříve přijmout takový, jaký je.“ a „Dříve, než se lidé začnou starat o svět, měli by zlepšit sami sebe.“ Čtyři výroky, se kterými respondenti z obou fakult naopak nejméně souhlasili, jsou: „Šťěstí a spokojenost se nemá očekávat na tomto světě, nýbrž na onom.“, „Musíme se starat o své vlastní štěstí ne o svět.“, „V našem světě je stejně dobra a zla.“ a „To nejlepší, co se dá udělat, je světu se přizpůsobit.“ Opět platí, že pořadí výroků je jiné.

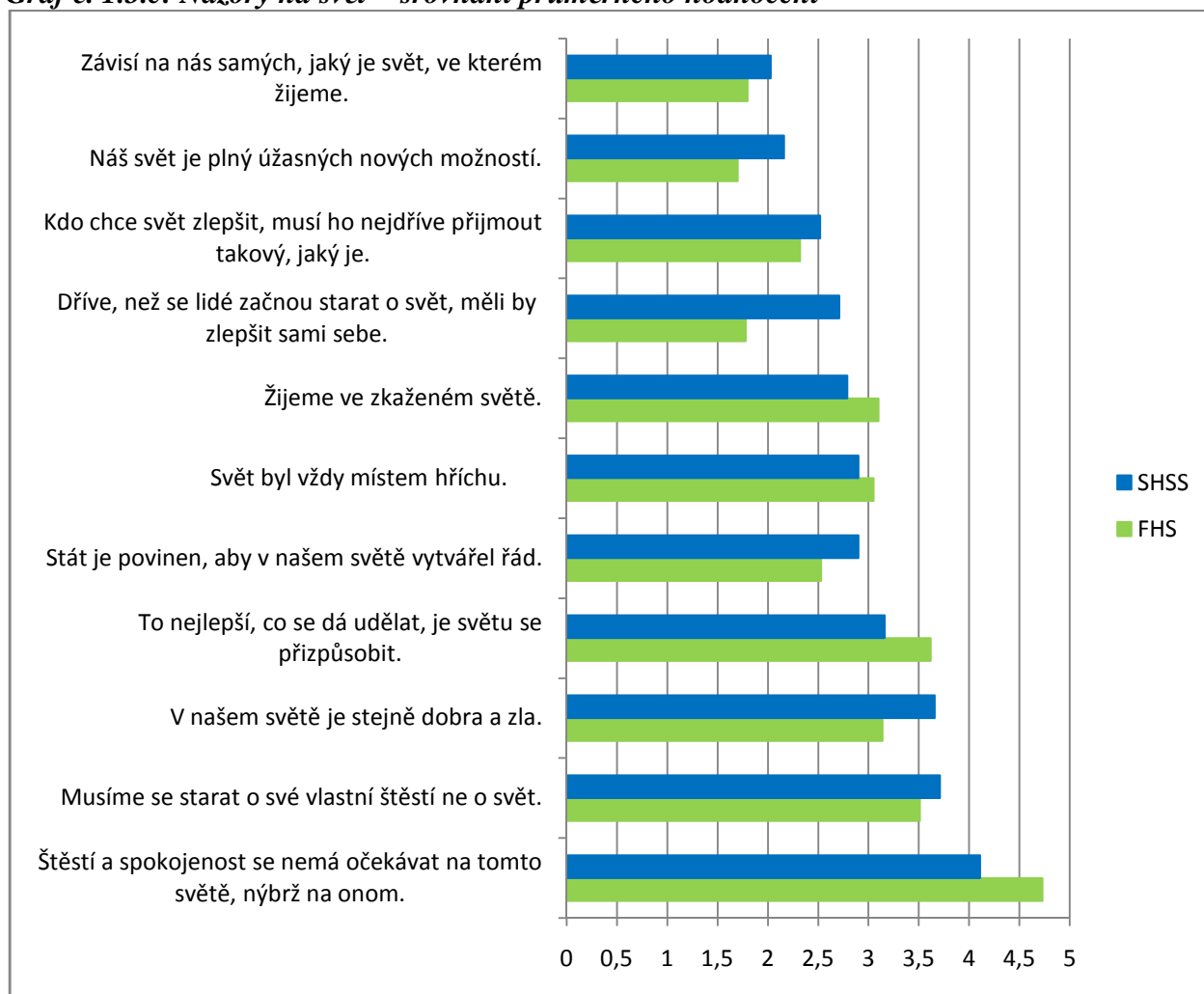
Tabulka č. 1.3.c: Názory na svět - srovnání průměrného hodnocení

	SHSS		FHS		Rozdíl v průměru
	Průměr	Pořadí	Průměr	Pořadí	
Závisí na nás samých, jaký je svět, ve kterém žijeme.	2,03	1.	1,80	3.	-0,23
Náš svět je plný úžasných nových možností.	2,16	2.	1,70	1.	-0,46
Kdo chce svět zlepšit, musí ho nejdříve přijmout takový, jaký je.	2,52	3.	2,32	4.	-0,2
Dříve, než se lidé začnou starat o svět, měli by zlepšit sami sebe.	2,71	4.	1,78	2.	-0,93
Žijeme ve zkaženém světě.	2,79	5.	3,10	7.	0,31
Stát je povinen, aby v našem světě vytvářel řád.	2,9	6.	2,53	5.	-0,37
Svět byl vždy místem hříchu.	2,9	7.	3,05	6.	0,15
To nejlepší, co se dá udělat, je světu se přizpůsobit.	3,16	8.	3,62	10.	0,46
V našem světě je stejně dobra a zla.	3,66	9.	3,14	8.	-0,53
Musíme se starat o své vlastní štěstí ne o svět.	3,71	10.	3,51	9.	-0,2
Šťěstí a spokojenost se nemá očekávat na tomto světě, nýbrž na onom.	4,11	11.	4,73	11.	0,62

Poznámka: Studenti odpovídali na pětistupňové škále, čím nižší hodnota tím větší souhlas. Kladné znaménko u hodnoty ve sloupci „rozdíl“ znamená, že dané skutečnosti studenti SHSS připsují v průměru větší důležitost, v případě záporného znaménka je situace opačná.

Jak ukazuje graf č. 1.3.c studenti SHSS s všemi výroky souhlasili méně, vyjma čtyř, z nichž tři vypovídají o tom, že svět je špatný: „Štěstí a spokojenost se nemá očekávat na tomto světě, nýbrž na onom.“, „Žijeme ve zkaženém světě.“ a „Svět byl vždy místem hříchu.“ Posledním výrokem, který je schvalován více studenty SHSS je konformní výrok: „To nejlepší, co se dá udělat, je světu se přizpůsobit.“

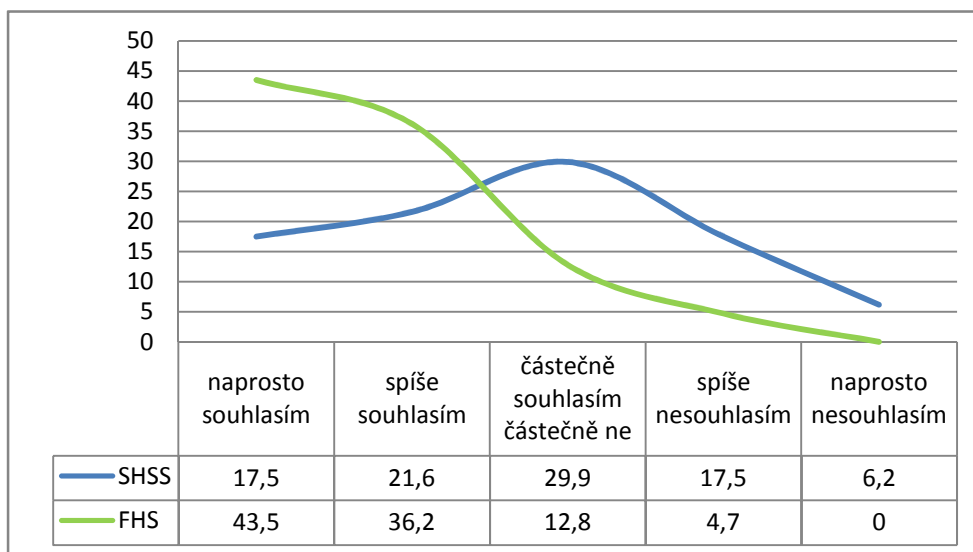
Graf č. 1.3.c: Názory na svět - srovnání průměrného hodnocení

Poznámka: Jednotlivé výroky jsou seřazeny podle průměrného hodnocení studentů SHSS. Na obou fakultách studenti odpovídali na pětistupňové škále, čím nižší hodnota, tím větší souhlas.

V následujícím přehledu je blíže popsáno procentuální rozložení odpovědí u výroků s největším rozdílem v průměrném hodnocení. Výrok „**Dříve, než se lidé začnou starat o svět, měli by zlepšit sami sebe.**“ Hodnotili studenti nejodlišněji. Jak ukazuje graf č. 1.3.d, studenti SHSS výrok neschvalují téměř pětkrát častěji – 24% jich s výrokem více či méně nesouhlasí, na FHS takto smýšlí pouze 5% dotazovaných. S výrokem naopak souhlasí téměř polovina studentů FHS, ale pouze 18% SHSS.

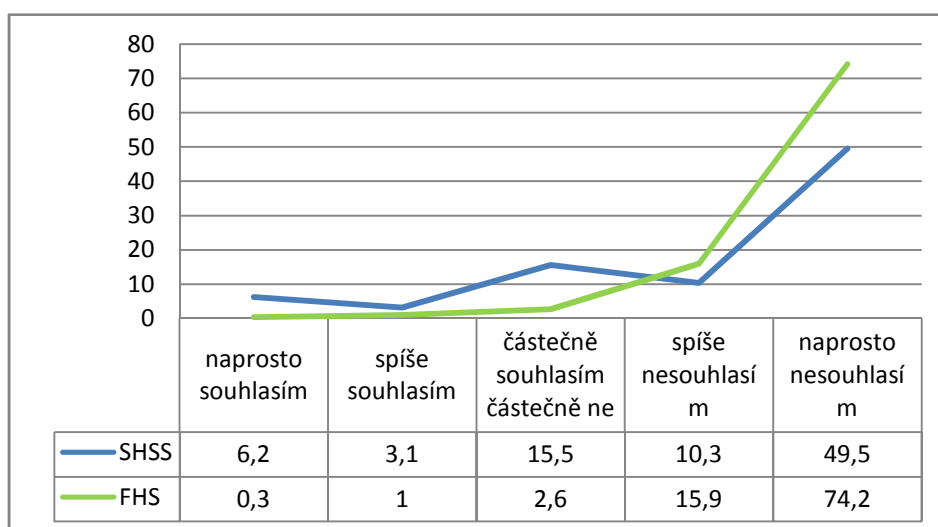
Graf č. 1.3.d: „Dříve, než se lidé začnou starat o svět, měli by zlepšit sami sebe.“
 – procentuální rozložení odpovědí

Poznámka: v grafu není zobrazena možnost „nevím“ (SHSS - 4%, FHS - 3%)

S výrokem „Štěstí a spokojenost se nemá očekávat na tomto světě, nýbrž na onom.“ souhlasili studenti SHSS v průměru více. Při bližší analýze odpovědí, zjistíme, že 9% studentů SHSS, oproti 1% FHS, s výrokem více či méně souhlasí, nepoměr je i na druhé straně spektra odpovědí - 60% studentů SHSS s výrokem více či méně nesouhlasí, na FHS je těchto studentů celých 90% .

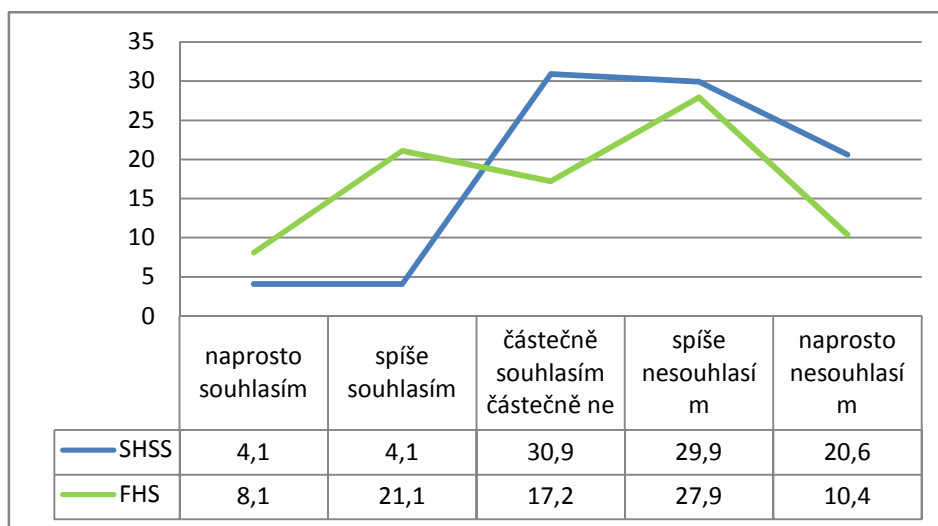
Graf č. 1.3.e: „Štěstí a spokojenost se nemá očekávat na tomto světě, nýbrž na onom.“
 – procentuální rozložení odpovědí

Poznámka: v grafu není zobrazena možnost „nevím“ (SHSS – 11%, FHS - 6%)

Třetím výrokem, u kterého byl zaznamenán největší rozdíl v průměrném hodnocení je „*V našem světě je stejně dobra a zla.*“ Studenti SHSS projeví s výrokem větší nesouhlas - ztotožňuje se s ním pouze 8% respondentů, což je téměř čtyřikrát méně než v případě FHS (29%).

Graf č. 1.3.f: „V našem světě je stejně dobra a zla.“
 – procentuální rozložení odpovědí

Poznámka: v grafu není zobrazena možnost „nevím“ (SHSS – 8%, FHS - 15%)

1.4. Frekvenční analýza norem chování

(Ne)přijatelnost jednání/skutečností

„Prosím, uveďte u každého z následujících výroků, zda dané jednání (skutečnost) je vždy ospravedlnitelné, nebo není nikdy ospravedlnitelné, nebo něco mezi tím.“³³

Normy chování jsou indikovány výčtem několika desítek přestupků. V této kapitole je analyzováno 21 vybraných skutečností nebo druhů jednání, o kterých se vyjadřovali studenti obou fakult. V tabulce č. 1.4.a srovnávám jejich pořadí z hlediska průměrů, přičemž platí, že čím nižší hodnota, tím přijatelnější daná skutečnost je. První tři a posledních pět míst je v pořadí průměrů na obou fakultách stejné. Za nejpřijatelnější považují studenti obou fakult „rozvod“, následuje „potrat“ a „eutanzii“. Za nejvíce neospravedlnitelné pak „znásilnění“, „domácí násilí“, „řízení auta pod vlivem alkoholu“, „politicky motivovanou vraždu“ a „diskriminaci etnických menšin“.

Jak ukazuje tabulka a graf č.1.4.a studenti SHSS považují v průměru téměř všechny skutečnosti za méně přijatelné než studenti FHS. Tento trend neplatí pouze v případě tří norem/přestupků: „vítězit nad ostatními za každou cenu“ (0,94), „přijmout od někoho úplatek za výkon svých povinností“ (0,33) a „pohlavní styk pod právně povolenou věkovou hranicí“ (0,14).

³³ Na každé fakultě hodnotili studenti jednotlivé přestupky pomocí jiné škály (v případě SHSS 7 bodové a FHS 10 bodové). Proto jsou pro výpočet průměrných odpovědí, který by bylo možné aplikovat při srovnání, škály převedeny na jednu (tabulku s výpočtem naleznete v příloze č. 4), která odpovídá z hlediska hodnocení skutečnému rozložení odpovědí a má podobu: 1 – „naprosto přijatelné“, 10 – „naprosto nepřijatelné“.

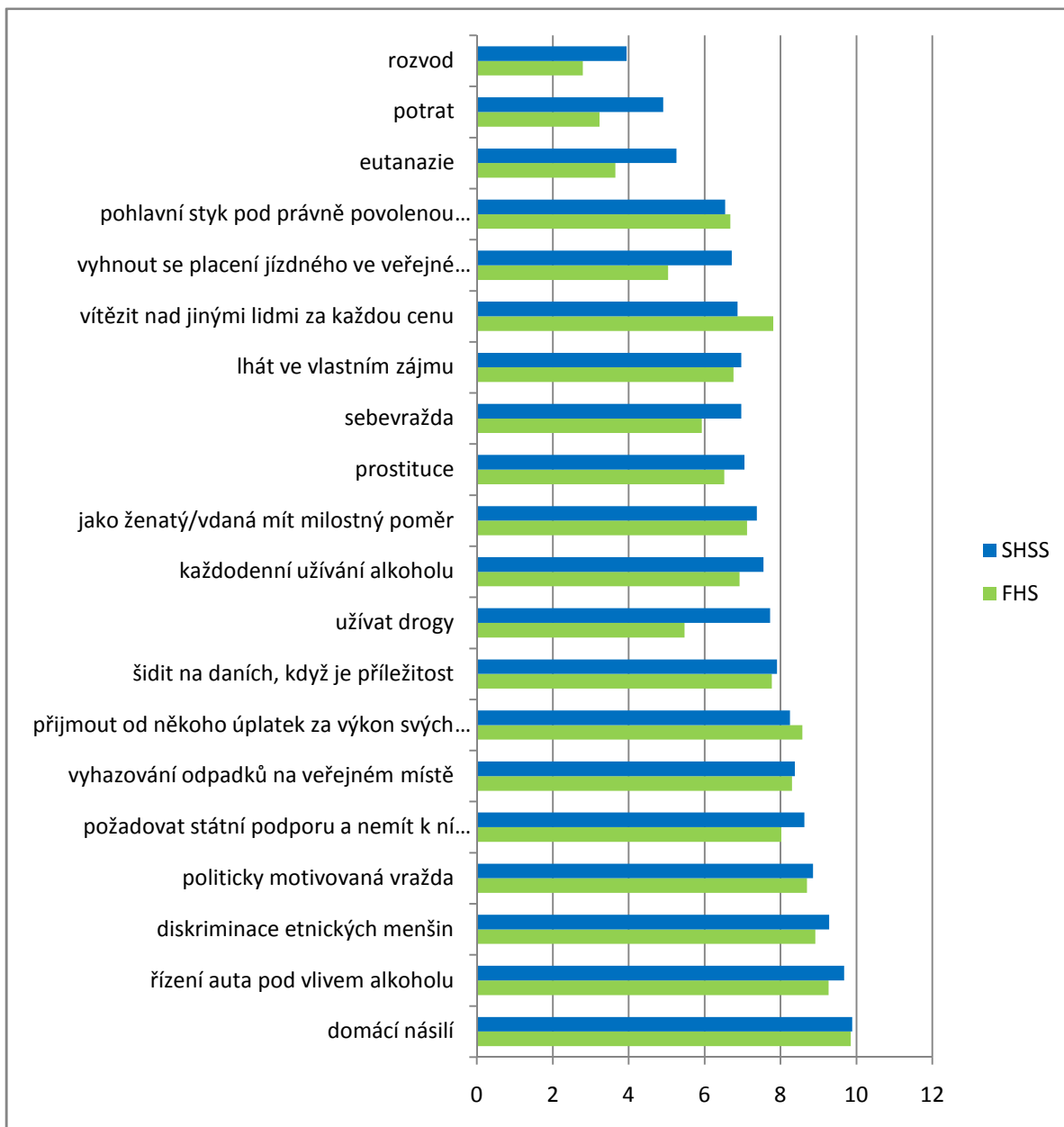
Tabulka č. 1.4.a: (ne)přijatelnost jednání/skutečností – srovnání průměrného hodnocení

	SHSS		FHS		Rozdíl v průměru
	Průměr	Pořadí	Průměr	Pořadí	
rozvod	3,95	1.	2,79	1	-1,16
potrat	4,91	2.	3,23	2	-1,68
eutanazie	5,26	3.	3,65	3	-1,61
pohlavní styk pod právně povolenou věkovou hranicí	6,54	4.	6,68	8	0,14
vyhnout se placení jízdného ve veřejné dopravě	6,72	5.	5,04	4	-1,68
vítězit nad jinými lidmi za každou cenu	6,87	6.	7,81	13	0,94
sebevražda	6,97	7.	5,93	6	-1,04
lhát ve vlastním zájmu	6,97	8.	6,76	9	-0,21
prostituce	7,05	9.	6,52	7	-0,53
jako ženatý/vdaná mít milostný poměr	7,38	10.	7,12	11	-0,26
každodenní užívání alkoholu	7,55	11.	6,92	10	-0,63
užívat drogy	7,73	12.	5,47	5	-2,26
šidit na daních, když je příležitost	7,91	13.	7,77	12	-0,14
přijmout od někoho úplatek za výkon svých povinností	8,25	14.	8,58	16	0,33
vyhazování odpadků na veřejném místě	8,38	15.	8,30	15	-0,08
požadovat státní podporu a nemít k ní oprávnění	8,63	16.	8,02	14	-0,61
politicky motivovaná vražda	8,86	17.	8,70	17	-0,16
diskriminace etnických menšin ³⁴	9,28	18.	8,92	18	-0,36
řízení auta pod vlivem alkoholu	9,68	19.	9,27	19	-0,41
domácí násilí	9,89	20.	9,85	20	-0,04
znásilnění	9,94	21.	9,92	21	-0,02

Poznámka: Hodnoty v tabulce představují průměrné odpovědi studentů. Ty se mohou pohybovat na škále 1 až 10; čím nižší hodnota, tím je dané jednání přijatelnější. V pravém sloupci jsou zvýrazněny největší rozdíly v průměrném hodnocení; kladné znaménko znamená, že pro studenty SHSS je daná skutečnost přijatelnější, v případě záporného znaménka je situace opačná.

³⁴ Studenti FHS se vyjadřovali o národnostní a etnické nesnášenlivosti.

Tabulka č.1.4.a: (ne)přijatelnost jednání/skutečností – srovnání průměrného hodnocení

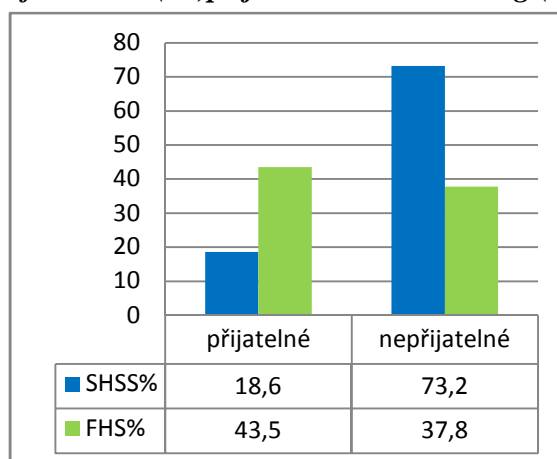
Poznámka: Jednotlivé přestupky/normy jsou seřazeny podle průměrného hodnocení studentů SHSS. Na obou fakultách studenti odpovídali na pětistupňové škále. Platí, že čím nižší hodnota, tím větší souhlas.

Největší rozdíly v (ne)přijatelnosti přestupků/norem byly zaznamenány v případě „užívání drog“ (-2,26), „potratu“ (-1,68), „vyhnout se placení jízdného ve veřejné dopravě“ (-1,68), „eutanazie“ (-1,61), „rozvodu“ (-1,16) „sebevraždy“ (-1,04) a „vítězit nad jinými lidmi za každou cenu“ (0,94). Studenti SHSS považují všechny skutečnosti v průměrném hodnocení za méně přijatelné, vyjma poslední jmenované, kde je situace opačná. Níže jsou

analyzovány normy/přestupky s největším rozdílem v průměrném hodnocení, jejich pořadí odpovídá velikosti rozdílu.

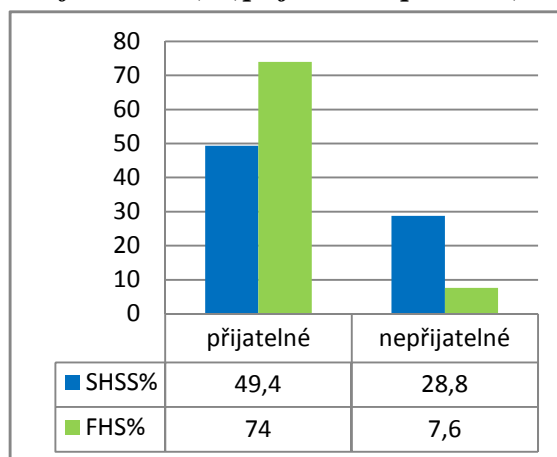
Za nepřijatelné považují **užívání drog** téměř tři čtvrtiny studentů SHSS a pouze 38% studentů FHS. Podobný nepoměr je v případě respondentů, pro které je užívání drog ospravedlnitelné – na SHSS je jich pouze 19%, tedy více než dvakrát méně než na FHS.

Graf č. 1.4.b: (ne)přijatelnost užívání drog (v%)

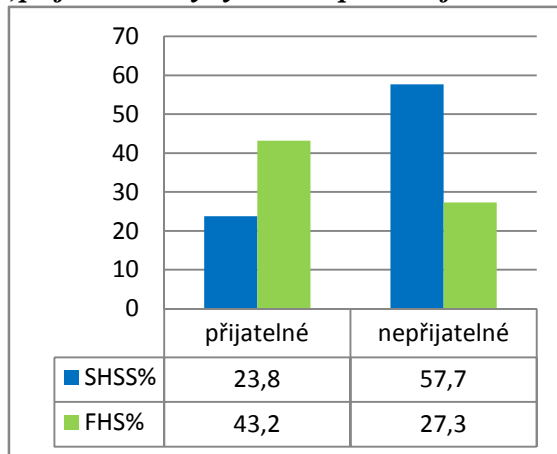
Také **potrat** patří mezi skutečnosti, které jsou ve větší míře neospravedlnitelné pro studenty SHSS. Téměř jedna třetina (29%) se jich domnívá, že potrat je nepřijatelný, tedy téměř čtyřikrát více než v případě FHS. Za přijatelný ho naopak považuje polovina studentů SHSS (49%) a tři čtvrtiny (74%) FHS.

Graf č. 1.4.c: (ne)přijatelnost potratu (v%)

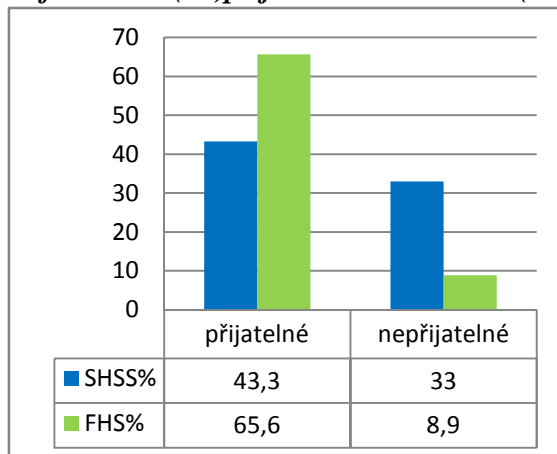
Studenti SHSS považují ve větší míře za nepřijatelné *vyhýbání se placení jízdného ve veřejné dopravě*. Jako neospravedlnitelné se toto jednání jeví 58% dotazovaných na SHSS, ale pouze 27% na FHS.

Graf č. 1.4.d: (ne)přijatelnost vyhýbání se placení jízdného ve veřejné dopravě (v%)

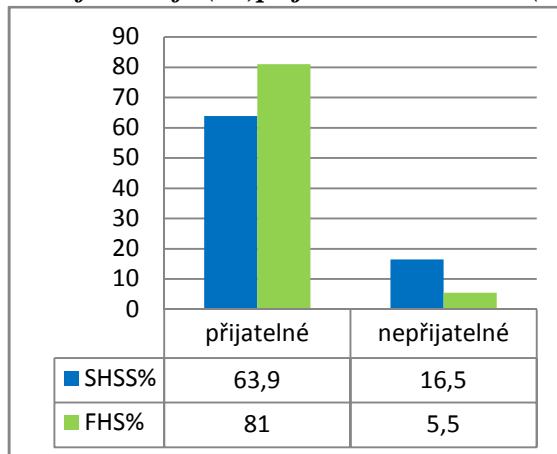
I *eutanazii* považují ve větší míře za neospravedlnitelnou studenti SHSS. Negativně ji hodnotí třetina, což je téměř čtyřikrát víc než v případě FHS. Jako více či méně přijatelná skutečnost je považována mezi 43% studentů SHSS. Na FHS takto smýšlí celých 66%.

Graf č. 1.4.e: (ne)přijatelnost eutanazie (v%)

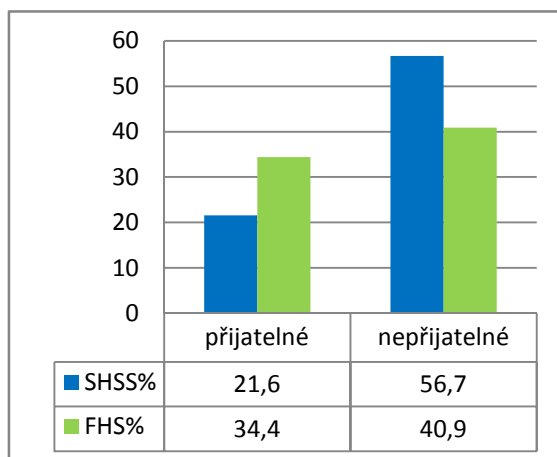
Zastoupení studentů, kteří považují **rozvod** za neospravedlnitelný je v případě SHSS více než třikrát větší (17%) než na FHS, kde takto smýšlí pouze 6% dotazovaných. Za přijatelný rozvod považuje 64% studentů SHSS a 81% FSH.

Graf č. 1.4.f: (ne)přijatelnost rozvodu (v%)

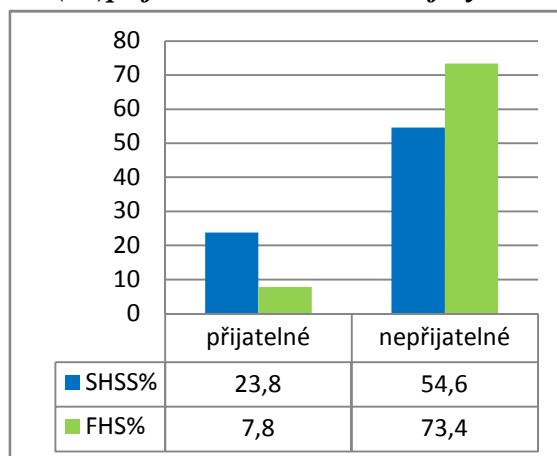
Také **sebevraždu** považují studenti SHSS ve větší míře za neospravedlnitelnou. Jako nepřijatelná se jeví více než polovině (57%), ale pouze 41% studentů FHS. Naopak přijatelná je ve větší míře (34%) pro studenty FHS než SHSS (22%).

Graf č. 1.4.g: (ne)přijatelnost sebevraždy (v%)

Vítězit nad jinými za každou cenu je jednou ze tří forem jednání, které považují studenti SHSS v průměru za přijatelnější. Co se týká rozložení odpovědí, třikrát více (24%) se jich domnívá, že toto jednání je ospravedlnitelné. Naopak za nepřijatelné ho považuje pouze 55% studentů SHSS a téměř tři čtvrtiny dotazovaných na FHS.

Graf č. 1.4.h: (ne)přijatelnost vítězení nad jinými za každou cenu (v%)

1.5. Shrnutí frekvenční analýzy hodnotových preferencí, hodnotových rámců a norem chování

Hodnotové preference

Průměrné hodnocení základních životních hodnot a stejně tak pořadí z hlediska důležitosti, kterou v životě studentů hrají je u čtyř hodnot velice podobné. Nejdůležitější jsou *rodina a přátelé a známí*, po kterých následuje *práce*. Naopak za nejméně důležité studenti považují *náboženství* a *politiku*. Největší rozdíl v hodnocení studentů je právě v *náboženství*. To je dáno 20% studentů SHSS, pro které je náboženství „velice důležité“, což je pětkrát více než na FHS.

Co se týká hodnocení podmínek (ne)důležitých pro partnerský svazek, na obou fakultách se shodně na prvních místech umístily tolerance, uznání a důvěra. Naopak za nejméně důležité studenti označují sociální a kulturní rozdíly. Procentuální zastoupení studentů, kteří se domnívají, že ta či ona podmínka je více či méně důležitá pro manželství/partnerství, se nicméně v některých případech značně liší. Zejména to platí u *dětí*,

kteří jsou výrazně méně důležité pro studenty SHSS. Naopak za důležitější studenti SHSS považují stejnou socio-kulturní příslušnost partnerů - konkrétně *stejný sociální původ, společné náboženské přesvědčení a společný etnický původ* - a materiální zabezpečení, tedy *přiměřený příjem a dobré bydlení*.

Za nejvýznamnější vlivy na tvorbu názorů, postojů a hodnot studenti obou fakult shodně označují *rodinu a sami sebe*, naopak nejmenší vliv mají v jejich hodnocení *spolužáci a TV, rozhlas*. Největší rozdíl byl zaznamenán v hodnocení *lásek/partnerů a spolužáků*, kteří jsou důležitější v životě studentů SHSS. Naopak menší vliv má *četba, kultura, umění a zájmová aktivita*.

Hodnotové rámce

Co se týká pohledu na život a jeho smysl, studenti obou fakult nejvíce v průměru souhlasí s nedeterministickým výrokem „*Život má jen ten smysl, který mu sami dáme.*“ a naopak nejméně s výrokem deterministickým „*Člověk může sotva co změnit na průběhu vlastního života.*“ Největší rozdíl byl zaznamenán u výroku náboženského „*Život má pro mě smysl, protože existuje Bůh.*“.

Názory na svět se na obou fakultách liší. Na prvních čtyřech místech se nicméně umístily výroky týkající se odpovědnosti, aktivního přístupu, ale i sebereflexe a smíření se světem. Naopak nejméně studenti souhlasí s tím, že štěstí přichází až po smrti, že důležité je starat se o své štěstí, o nic se nesnažit, a že dobra je ve světě stejně jako zla. Studenti SHSS se všemi výroky souhlasili méně, vyjma čtyř, které vypovídají o zkaženém, špatném světě anebo jsou konformní. Rozdíl v průměrném hodnocení u většiny těchto výroků, kromě jednoho (viz níže), nicméně není veliký (pohybuje se do 0,50). Nejvýznamnější rozdíl byl zaznamenán u výroku týkající se uzavřeného, na sebe zaměřeného přístupu: „*Dříve, než se lidé začnou starat o svět, měli by zlepšit sami sebe.*“ Studenti SHSS v průměru s tímto výrokem více nesouhlasí. Také náboženský výrok „*Štěstí a spokojenost se nemá očekávat na tomto světě, nýbrž na onom.*“ hodnotili studenti SHSS výrazně odlišně, v tomto případě s ním naopak více souhlasili. Posledním výrokem s větším rozdílem je „*V našem světě je stejně dobra a zla.*“, se kterým studenti SHSS v průměru více nesouhlasí.

Normy chování

Na obou fakultách se umístili na prvních třech místech z hlediska přijatelnosti *rozvod, potrat a eutanazie*, na posledních třech pak *znásilnění, domácí násilí a řízení auta pod vlivem*

alkoholu. V celkovém srovnání průměrů studenti SHSS považují téměř všechny skutečnosti za méně přijatelné než studenti FHS. Tento trend neplatí pouze v případě tří norem/přestupků: *vítězit nad ostatními za každou cenu, přijmout od někoho úplatek za výkon svých povinností a pohlavní styk pod právně povolenou věkovou hranicí*. Největší rozdíly v průměrném hodnocení byly zaznamenány u šesti skutečností, a to zejména u *užívání drog, potratu a vyhýbání se placení jízdného ve veřejné dopravě*, dále pak u *eutanazie, rozvodu a sebevraždy*. Ve všech případech se studenti SHSS ve větší míře domnívají, že jsou tyto normy/přestupky nepřijatelné.

V následujících třech oddílech jsou srovnávány vybrané otázky, které spadají do jedné ze tří skupin indikátorů hodnotových struktur, tedy do hodnotových preferencí, hodnotových rámců nebo norem chování.

Při srovnávání uplatňuji výsledky frekvenční analýzy, zejména průměrné hodnocení a procentuální rozložení odpovědí. V baterii otázek jsou nejprve vypočítány průměrné odpovědi na jednotlivé skutečnosti, následuje interpretace podobností a poté i výrazných rozdílů, které jsou blíže analyzovány prostřednictvím procentuálního rozložení odpovědí u daných skutečností.

V případě, kdy se škály liší a není možné pro srovnání využít průměrů, uplatňuji jako měřítko pro srovnání procentuální zastoupení studentů, kteří s danou skutečností souhlasí/považují ji za přijatelnou/důležitou apod. Výjimku představují normy chování, kde jsou škály převedeny na jednu, což umožňuje pracovat i s průměry.

Některé baterie otázek, které jsou srovnávány, nejsou kompletní, neodpovídají buď anglické, nebo české verzi dotazníku. Důvodem je, že se o daných skutečnostech vyjadřovali studenti pouze jedné fakulty.

3. HODNOTOVÉ ORIENTACE

3.1. Frekvenční analýza hodnotových orientací

3.1.1. Hodnotové orientace studentů SHSS GU – frekvenční analýza 21 vybraných výroků

„Jaký je Váš názor na následující výroky?“

Možnosti odpovědí:

1 - naprosto souhlasíte

2 - spíše souhlasíte

3 - částečně nesouhlasíte, částečně souhlasíte

4 - spíše nesouhlasíte

5 - naprosto nesouhlasíte

nevím

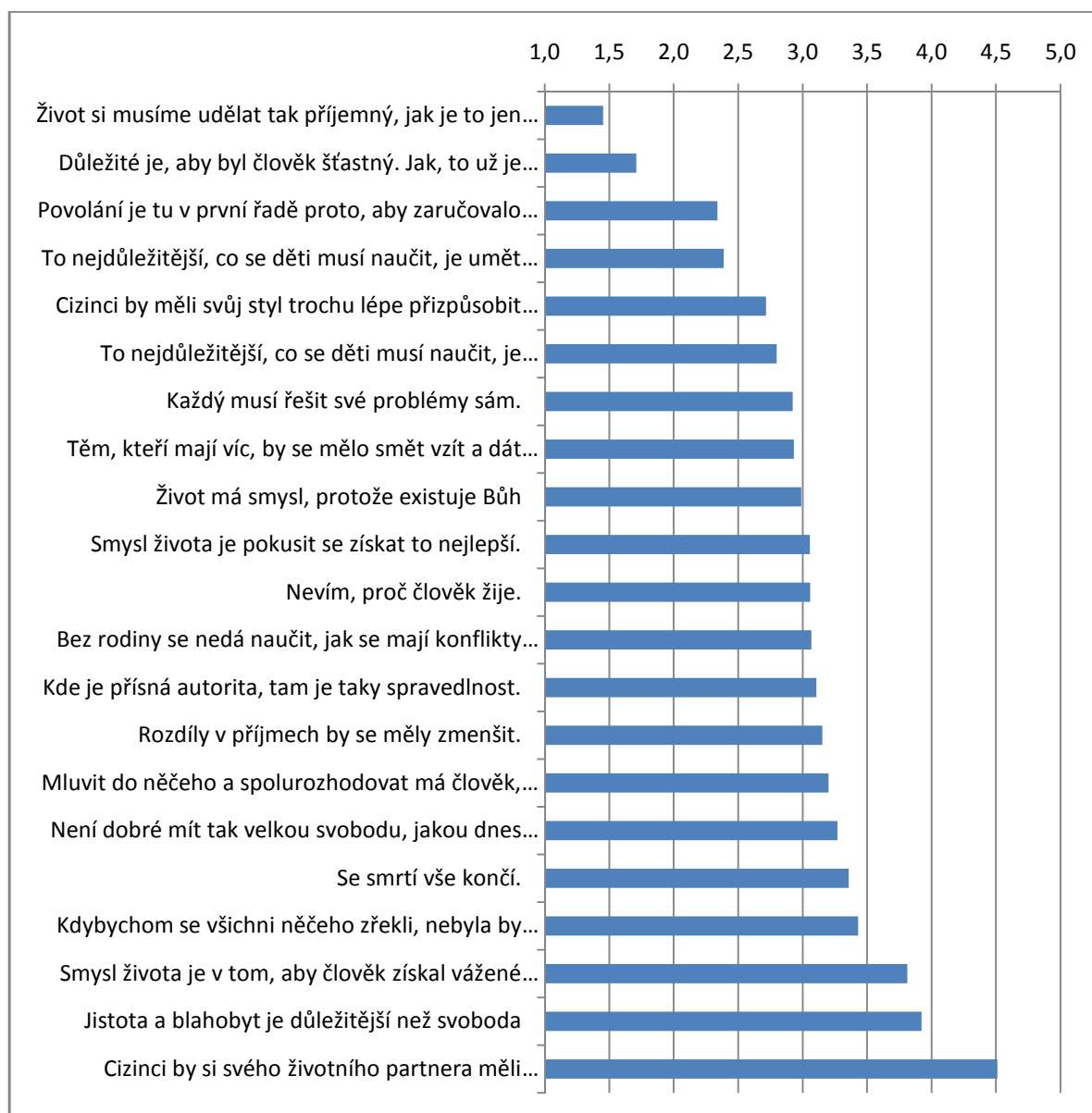
Jak ukazuje tabulka č. 3.1.1.a Souhlasné hodnocení je nejvýraznější (nepřesahuje průměr 2,34) u třech výroků: *„Život si musíme udělat tak příjemný, jak je to jen možné.“*, *„Důležité je, aby byl člověk šťastný. Jak, to už je jeho věc.“*, *„Povolání je tu v první řadě pro to, aby zaručovalo pravidelný příjem.“* Naopak nejvýraznější nesouhlas projevíli studenti s výroky *„Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země.“*, *„Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda“* a *„Smysl života je v tom, aby člověk získal vážené pozice“*, kde se hladina nesouhlasu pohybuje mezi 3,81 a 4,51.

Tabulka č.3.1.1.a: Jaký je Váš názor na následující výroky? (průměry)³⁵ - SHSS

	<i>Průměry</i>	<i>Pořadí</i>
Život si musíme udělat tak příjemný, jak je to jen možné.	1,45	1.
Důležité je, aby byl člověk šťastný. Jak, to už je jeho věc.	1,71	2.
Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručovalo pravidelný příjem.	2,34	3.
To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je umět se rozdělit.	2,39	4.
Cizinci by měli svůj styl trochu lépe přizpůsobit stylu země, kde nyní žijí.	2,72	5.
To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je poslušnost.	2,80	6.
Každý musí řešit své problémy sám.	2,92	7.
Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují.	2,93	8.
Život má smysl, protože existuje Bůh.	2,99	9.
Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.	3,06	10. -11.
Nevím, proč člověk žije.	3,06	10. – 11.
Bez rodiny se nedá naučit, jak se mají konflikty řešit.	3,07	12.
Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.	3,11	13.
Rozdíly v příjmech by se měly zmenšit.	3,15	14.
Mluvit do něčeho a spolurozhodovat má člověk, až když tvrdou prací dosáhne určité pozice.	3,20	15.
Není dobré mít tak velkou svobodu, jakou dnes mladí lidé mají.	3,27	16.
Se smrtí vše končí.	3,36	17.
Kdybychom se všichni něčeho zřekli, nebyla by brzy žádná chudoba.	3,43	18.
Smysl života je v tom, aby člověk získal vážené pozice.	3,81	19.
Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda.	3,92	20.
Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země.	4,51	21.

³⁵ V analýze nejsou zahrnuty výroky, na které odpovídali pouze studenti SHSS. Konkrétně jde o tyto výroky: 17w „Smysl života se nejlépe měří podle toho, co dělám pro bližního.“ a „Cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost.“. Současně je vyřazen výrok 17r „Umět se rozdělit se nejlépe učí v rodině.“, a to vzhledem k nepřesnému překladu.

Graf č. 3.1.1.a: Jaký je váš názor na následující výroky? (porovnání průměrů)

Poznámka: studenti se vyjadřovali na škále 1 až 5, kde 1 znamená "naprosto souhlasím" a 5 "naprosto nesouhlasím", čím nižší hodnota průměru, tím větší souhlas s výrokem.

Tabulka č.3.1.1.b ukazuje procentuální rozložení odpovědí u tří výroků, kde byl zaznamenán největší souhlas. S výrokem **“Život si musíme udělat tak příjemný, jak jen to je možné.”** souhlasilo 85% respondentů, z toho téměř dvě třetiny naprosto. Neobjevila se ani jedna zcela nesouhlasná odpověď. Výrok **„Důležité je, aby byl člověk šťastný. Jak, to už je jeho věc.“** je pozitivně přijímán 79% respondentů. Přičemž dvě třetiny z nich s výrokem souhlasí naprosto. U výroku bylo zaznamenáno pouze 7% nesouhlasných odpovědí. Třetí nejvíce schvalovaný výrok **„Povolání je tu v první řadě pro to, aby zaručovalo pravidelný příjem.“** vykazuje o něco nižší souhlas, když s výrokem souhlasí 62% dotazovaných. Přičemž

výrok zcela přijímá 26% studentů. Významná část (20%) s výrokem ani nesouhlasí, ani souhlasí a konečně 16% respondentů více či méně nesouhlasí.

Tabulka č. 3.1.1.b: Procentuální rozložení odpovědí u tří výroků s největším souhlasem - SHSS

	naprosto souhlasím	spíše souhlasím	částečně nesouhlasím, částečně souhlasím	spíše nesouhlasím	naprosto nesouhlasím	nevím	není odpověď
Život si musíme udělat tak příjemný, jak je to jen možné.	64,9	20,6	8,2	2,1	-	2,1	2,1
Důležité je, aby byl člověk šťastný. Jak, to už je jeho věc.	54,6	24,7	9,3	4,1	3,1	-	4,1
Povolání je tu v první řadě pro to, aby zaručovalo pravidelný příjem.	25,8	36,1	19,6	7,2	8,2	1	2,1

Procentuální rozložení odpovědí u výroků, u kterých byl zaznamenán nejsilnější nesouhlas je v tabulce č.3.1.1.c. Respondenti nejméně souhlasili s výrokem „*Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země.*“. Více či méně s ním nesouhlasilo 84% respondentů, z toho více než dvě třetiny ho zcela odmítají. S výrokem naopak více či méně souhlasí pouze 2% respondentů. Druhý nejsilnější nesouhlas projevili studenti u výroku „*Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda.*“. S výrokem v tomto případě nesouhlasí 62% dotazovaných. Na druhé straně spektra se objevuje 12% respondentů, kteří s výrokem více či méně souhlasí. Další výrok, který patřil mezi nejvíce odmítané je „*Smysl života je v tom, aby člověk získal vážené pozice.*“. S výrokem zde více či méně nesouhlasilo 66% studentů. Opět zde stoupl počet těch, kteří s výrokem více či méně souhlasí (18%).

Tabulka č.3.1.1.c: Procentuální rozložení odpovědí u tří výroků s největším nesouhlasem – SHSS

	naprosto souhlasím	spíše souhlasím	částečně nesouhlasím, částečně souhlasím	spíše nesouhlasím	naprosto nesouhlasím	nevím	není odpověď
Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země.	2,1	1	6,2	21,6	61,9	5,2	0,3
Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda.	2,1	10,3	17,5	24,7	37,1	6,2	2,1
Smysl života je v tom, aby člověk získal vážené pozice.	1	17,5	14,4	32	34	-	1

3.1.2. Hodnotové orientace studentů FHS UK – frekvenční analýza 21 vybraných výroků

„Jaký je Váš názor na následující výroky?“

Možnosti odpovědí:

1 - naprosto souhlasíte

2 - spíše souhlasíte

3 - částečně nesouhlasíte, částečně souhlasíte

4 - spíše nesouhlasíte

5 - naprosto nesouhlasíte

9 - nevím

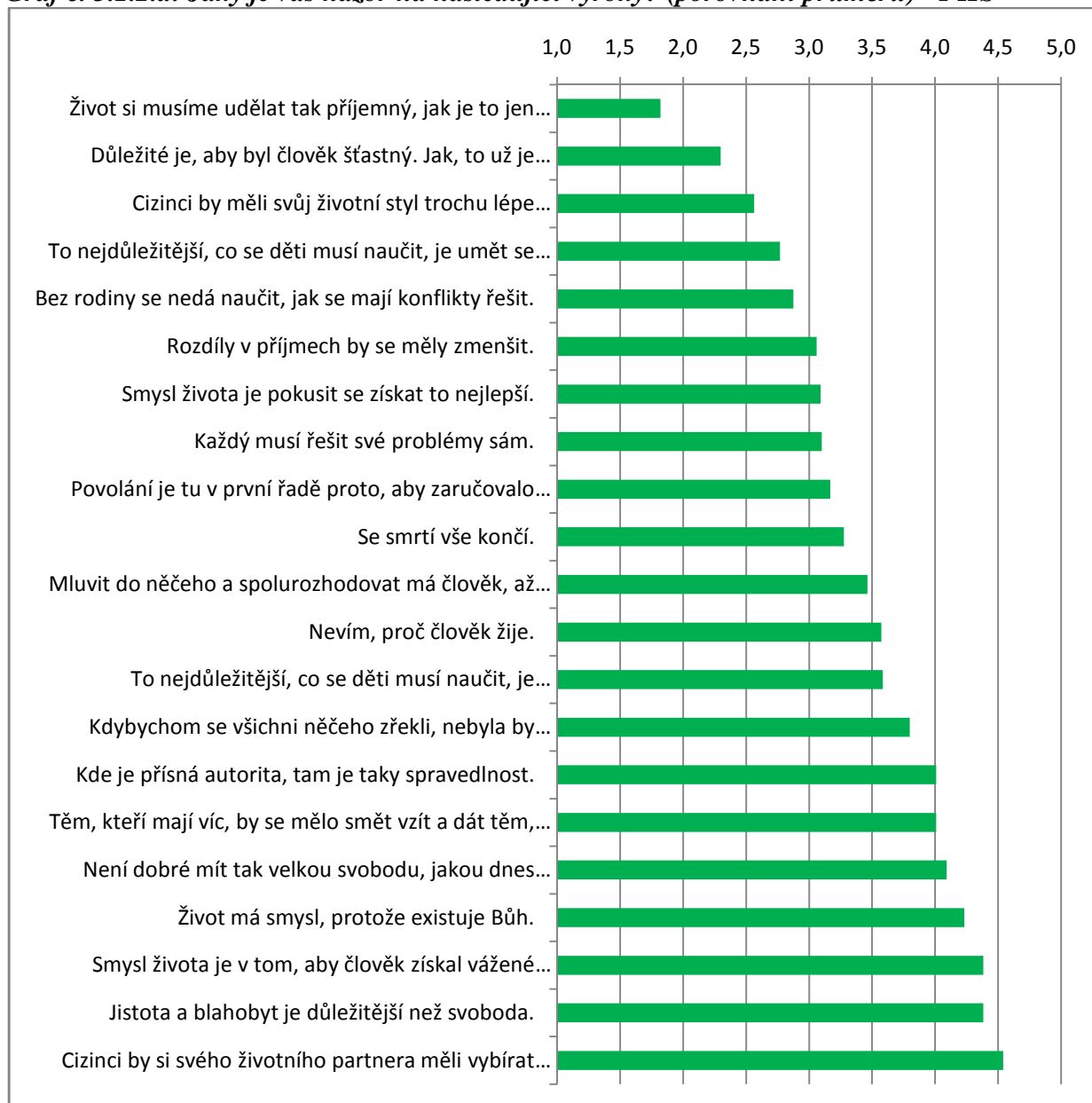
Nejsilnější souhlas (nepřesahuje průměr 2,56) byl u studentů FHS zaznamenán u těchto výroků: *„Život si musíme udělat tak příjemný, jak jen to je možné.“*, *„Důležité je, aby byl člověk šťastný. Jak, to už je jeho věc.“* a *„Cizinci by měli svůj životní styl trochu lépe přizpůsobit stylu země, kde nyní žijí“*. Naopak nejvýraznější nesouhlas (průměr se pohybuje mezi 4,38 a 4,45) projevili studenti u těchto výroků: *„Smysl života je v tom, aby člověk získal vážené pozice“*, *„Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda.“* a *„Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země.“*

Tabulka č.3.1.2.a: Jaký je Váš názor na následující výroky? (průměry)³⁶ - FHS

	Průměry	Pořadí
Život si musíme udělat tak příjemný, jak je to jen možné.	1,82	1.
Důležité je, aby byl člověk šťastný. Jak, to už je jeho věc.	2,32	2.
Cizinci by měli svůj styl trochu lépe přizpůsobit stylu země, kde nyní žijí.	2,50	3.
To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je umět se rozdělit.	2,77	4.
Bez rodiny se nedá naučit, jak se mají konflikty řešit.	2,87	5.
Rozdíly v příjmech by se měly zmenšit.	3,06	6.
Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.	3,09	7.
Každý musí řešit své problémy sám.	3,10	8.
Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručovalo pravidelný příjem.	3,17	9.
Se smrtí vše končí.	3,28	10.
Mluvit do něčeho a spolurozhodovat má člověk, až když tvrdou prací dosáhne určité pozice.	3,46	11.
Nevím, proč člověk žije.	3,57	12.
To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je poslušnost.	3,59	13.
Kdybychom se všichni něčeho zřekli, nebyla by brzy žádná chudoba.	3,80	14.
Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují.	4,01	15. - 16.
Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.	4,01	15. – 16.
Není dobré mít tak velkou svobodu, jakou dnes mladí lidé mají.	4,09	17.
Život má smysl, protože existuje Bůh.	4,23	18.
Smysl života je v tom, aby člověk získal vážené pozice.	4,38	19. – 20.
Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda.	4,38	19. – 20.
Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země.	4,54	21.

³⁶ V analýze nejsou zahrnuty výroky, na které odpovídali pouze studenti FHS. Konkrétně jde o tyto výroky: „Problémy občanů by měl řešit především stát a ne občané.“, „Doufám, že po smrti existuje další život.“ a „Nejlepší je žít v klidu, příliš nevybočovat z řady, aby se člověk nedostal do zbytečných problémů.“ Současně je vyřazen výrok 17r „Umět se rozdělit se nejlépe učí v rodině.“, a to vzhledem k nepřesnému překladu.

Graf č. 3.1.2.a: Jaký je váš názor na následující výroky? (porovnání průměrů) - FHS

Poznámka: studenti se vyjadřovali na škále 1 až 5, kde 1 znamená "naprosto souhlasím" a 5 "naprosto nesouhlasím", čím nižší hodnota průměru, tím větší souhlas s výrokem.

V tabulce číslo č.3.1.2.b je procentuální rozložení odpovědí u výroků s nejsilnějším souhlasem. Téměř tři čtvrtiny studentů více či méně souhlasilo, že „**Život si musíme udělat tak příjemný, jak je to jen možné.**“ Přičemž celá polovina dotazovaných se s výrokem zcela ztotožňuje. Nesouhlasné odpovědi byly zaznamenány pouze u 7% respondentů. U druhého nejvíce schvalovaného výroku „**Důležité je, aby byl člověk šťastný. Jak, to už je jeho věc.**“ bylo zaznamenáno 61% souhlasných odpovědí. Přičemž více než polovina respondentů, kteří výrok schvalují, s ním naprosto souhlasí. Nesouhlas s výrokem projevilo 19% respondentů. Výrok s třetím nejnižším průměrem, a sice „**Cizinci by měli svůj styl**

trochu lépe přizpůsobit stylu země, kde nyní žijí.“, zaznamenal 50% souhlasných odpovědí, přičemž 18% respondentů se s ním zcela ztotožňuje. S výrokem naopak více či méně nesouhlasilo 20% studentů.

Tabulka č.3.1.2.b: Procentuální rozložení odpovědí u tří výroků s největším souhlasem – FHS

	naprosto souhlasím	spíše souhlasím	částečně souhlasím, částečně nesouhlasím	spíše nesouhlasím	naprosto nesouhlasím	nevím	není odpověď
Život si musíme udělat tak příjemný, jak je to jen možné.	50,8	24,2	16,4	4,4	2,6	1,3	0,3
Důležité je, aby byl člověk šťastný. Jak, to už je jeho věc.	31,8	29,2	18,5	13	5,5	1,8	0,3
Cizinci by měli svůj styl trochu lépe přizpůsobit stylu země, kde nyní žijí.	18	32,3	27,9	14,1	5,7	1,8	0,3

V tabulce č.3.1.2.c jsou tři výroky s nejvyšším průměrem a tedy nejsilnějším nesouhlasem. V nejvyšší míře byl projeven u výroku *“Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země.”* Celých 87% studentů s výrokem více či méně nesouhlasí, přičemž 68% studentů tento výrok naprosto odmítá. S výrokem souhlasí pouze 4% respondentů. Druhý nejsilnější nesouhlas byl zaznamenán u výroků *“Smysl života je v tom, aby člověk získal vážené pozice.”* a *“Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda.”* První výrok více či méně odmítá 83% studentů, přičemž jich s ním zcela nesouhlasí 60%. I zde je podíl studentů, kteří se s výrokem nějakým způsobem ztotožňují, mizivý (6%). Druhý výrok odmítá ještě silnější podíl studentů, a sice 86%, přičemž jich 56% s výrokem zcela nesouhlasí. A opět je zde pouze malý podíl studentů (4%), kteří s výrokem souhlasí.

Tabulka č.3.1.2.c: Procentuální rozložení odpovědí u tří výroků s největším nesouhlasem - FHS

	naprosto souhlasím	spíše souhlasím	částečně souhlasím, částečně nesouhlasím	spíše nesouhlasím	naprosto nesouhlasím	nevím	není odpověď
Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země.	0,8	3,4	6	19,5	67,7	2,3	0,3
Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda.	1,6	2,1	9,1	29,9	55,7	1	0,5
Smysl života je v tom, aby člověk získal vážené pozice.	0,5	5,5	10,2	22,4	60,4	0,8	0,3

3.1.3. Srovnání hodnotových orientací studentů obou fakult

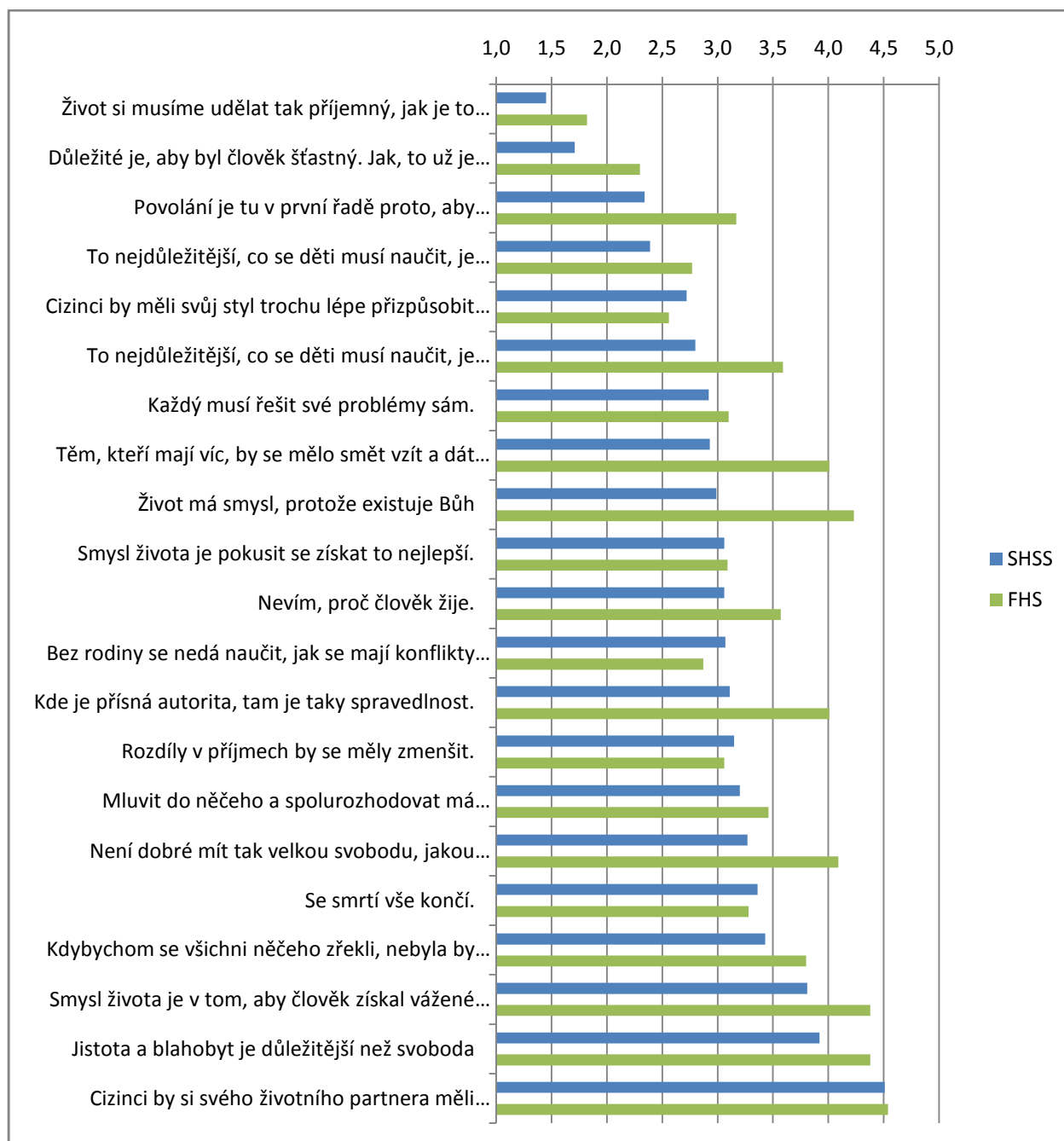
Na obou fakultách se z hlediska průměru umístily ve stejném pořadí na prvních dvou místech, ačkoliv s rozdílnými průměry, tyto výroky: „*Život si musíme udělat tak příjemný, jak je to jen možné.*“ a „*Důležité je, aby byl člověk šťastný. Jak, to už je jeho věc.*“ Studenti SHSS přitom tyto výroky v průměru schvalují silněji (1,41 na SHSS a 1,82 na FHS, u druhého výroku pak 1,71 na SHSS a 2,30 na FHS). Třetí nejvíce schvalovaný výrok se mezi fakultami liší. Na SHSS jím je „*Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručovalo pravidelný příjem.*“ (2,34), na FHS „*Cizinci by měli svůj životní styl trochu lépe přizpůsobit stylu příslušné země, kde nyní žijí.*“ (2,56).

Tři výroky s nejnižším souhlasem jsou na obou fakultách stejné. A shodné je i pořadí, ve kterém se umístily. Liší se ovšem v konkrétních hodnotách průměrů. Nejsilnější nesouhlas byl zaznamenán u výroku „*Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země.*“ (průměrem 4,51 na SHSS a 4,54 na FHS). Následuje výrok „*Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda.*“, který je v průměru o něco více přijatelnější pro studenty SHSS (3,92) než FHS (4,38). Třetím výrokiem, který studenti obou fakult nejsilněji odmítají je „*Smysl života je v tom, aby člověk získal vážené pozice.*“ A opět i v tomto případě s ním v průměru intenzivněji nesouhlasí studenti FHS (4,38) než SHSS (3,81).

Tabulka č.3.1.3.a : Srovnání jednotlivých výroků z hlediska průměrů

	SHSS		FHS	
	Průměr	Pořadí	Průměr	Pořadí
Život si musíme udělat tak příjemný, jak je to jen možné.	1,45	1.	1,82	1.
Důležité je, aby byl člověk šťastný. Jak, to už je jeho věc.	1,71	2.	2,30	2.
Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručovalo pravidelný příjem.	2,34	3.	3,17	9.
To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je umět se rozdělit.	2,39	4.	2,77	4.
Cizinci by měli svůj styl trochu lépe přizpůsobit stylu země, kde nyní žijí.	2,72	5.	2,56	3.
To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je poslušnost.	2,80	6.	3,59	13.
Každý musí řešit své problémy sám.	2,92	7.	3,10	8.
Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují.	2,93	8.	4,01	15.–16.
Život má smysl, protože existuje Bůh	2,99	9.	4,23	18.
Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.	3,06	10.-11.	3,09	7.
Nevím, proč člověk žije.	3,06	10.-11.	3,57	12.
Bez rodiny se nedá naučit, jak se mají konflikty řešit.	3,07	12.	2,87	5.
Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.	3,11	13.	4,01	15.–16.
Rozdíly v příjmech by se měly zmenšit.	3,15	14.	3,06	6.
Mluvit do něčeho a spolurozhodovat má člověk, až když tvrdou prací dosáhne určité pozice.	3,20	15.	3,46	11.
Není dobré mít tak velkou svobodu, jakou dnes mladí lidé mají.	3,27	16.	4,09	17.
Se smrtí vše končí.	3,36	17.	3,28	10.
Kdybychom se všichni něčeho zřekli, nebyla by brzy žádná chudoba.	3,43	18.	3,80	14.
Smysl života je v tom, aby člověk získal vážené pozice.	3,81	19.	4,38	19.–20.
Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda.	3,92	20.	4,38	19.–20.
Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země.	4,51	21.	4,54	21.

Graf č.3.1.3a: Jaký je Váš názor na následující výroky? Porovnání průměrů

Poznámka: studenti se vyjadřovali na škále 1 až 5, kde 1 znamená “naprosto souhlasím” a 5 “naprosto nesouhlasím”, čím nižší hodnota průměru, tím větší souhlas s výrokem

Podrobnější srovnání výroků, u kterých byl zaznamenán v průměru nejvyšší souhlas/nesouhlas vyžaduje bližší rozbor odpovědí respondentů. V tabulce č.3.1.3.b je uvedeno procentuální rozložení odpovědí studentů SHSS a FHS u výroků s nejvyšším souhlasem a v tabulce č.3.1.3.c pak s největším nesouhlasem. Studenti měli na výběr z

několika možností: „naprosto souhlasím“, „spíše souhlasím“, „ani nesouhlasím ani souhlasím“, „spíše nesouhlasím“ a „vůbec nesouhlasím“.

Tabulka č. 3.1.3.b: Procentuální rozložení odpovědí u výroků s největším souhlasem (SHSS, FHS)

	naprosto souhlasím		spíše souhlasím		částečně souhlasím, částečně nesouhlasím		spíše nesouhlasím		naprosto nesouhlasím		Nevím		Není odpověď	
	SHS S	FHS	SHS S	FHS	SHSS	FHS	SHSS	FHS	SHSS	FHS	SHSS	FHS	SHSS	FHS
Život si musíme udělat tak příjemný, jak je to jen možné.	64,9	50,8	20,6	24,2	8,2	16,4	2,1	4,4	-	2,6	2,1	1,3	2,1	0,3
Důležité je, aby byl člověk šťastný. Jak, to už je jeho věc.	54,6	31,8	24,7	29,2	9,3	18,5	4,1	13	3,1	5,5	-	1,8	4,1	0,3
Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručovalo pravidelný příjem.	25,8	6,3	36,1	23,4	19,6	30,2	7,2	25,5	8,2	13,5	1	0,8	2,1	0,3
Cizinci by měli svůj styl trochu lépe přizpůsobit stylu země, kde nyní žijí.	16,5	18	32	32,3	23,7	27,9	14,4	14,1	11,3	5,7	-	1,8	2,1	0,3

Výrok „*Život si musíme udělat tak příjemný, jak je to jen možné.*“, který se z hlediska průměru umístil na prvním místě na obou fakultách, vykazuje nejsilnější podíl studentů, kteří s výrokem „naprosto“ souhlasí. Na SHSS je těchto respondentů dokonce ještě více (65%) než na FHS (51%). Studenti FHS mají zase silnější zastoupení mezi těmi, kteří s výrokem „spíše souhlasí“, „ani nesouhlasí, ani souhlasí“, „spíše nesouhlasí“ a „naprosto nesouhlasí“.

S výrokem „*Důležité je, aby byl člověk šťastný. Jak, to už je jeho věc.*“ na obou fakultách nejvíce studentů „naprosto souhlasilo“. Na SHSS bylo jejich zastoupení výrazně silnější (55%). Naopak viditelně méně studentů SHSS s výrokem „spíše“ a „naprosto“ nesouhlasilo. (7,2%)

Výrok „*Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručovalo pravidelný příjem.*“, který se umístil z hlediska průměru na třetím místě mezi studenty SHSS, vykazuje na této fakultě intenzivnější souhlas. Celkově se s ním ztotožňuje 62% respondentů, což je dvakrát více než v případě FHS. Přičemž „naprosto“ s výrokem souhlasí dokonce čtyřikrát více studentů SHSS. Výrazně nižší zastoupení mají mezi studenty SHSS kategorie nesouhlasu.

U výroku „*Cizinci by měli svůj styl trochu lépe přizpůsobit stylu země, kde nyní žijí.*“, který se na FHS umístil na třetím místě, je podobné rozložení odpovědí na obou fakultách. Studenti SHSS ovšem v průměru tento výrok schvalují méně. To je dáno téměř dvakrát silnějším zastoupením studentů (11%), kteří s tímto výrokiem „naprosto“ nesouhlasí.

Tabulka č. 3.1.3.c: Procentuální rozložení odpovědí u výroků s největším nesouhlasem (SHSS, FHS)

	naprosto souhlasím		spíše souhlasím		částečně souhlasím, částečně nesouhlasím		spíše nesouhlasím		naprosto nesouhlasím		Nevím		Není odpověď	
	SHSS	FHS	SHSS	FHS	SHSS	FHS	SHSS	FHS	SHSS	FHS	SHSS	FHS	SHSS	FHS
Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země.	2,1	0,8	1	3,4	6,2	6	21,6	19,5	61,9	67,7	5,2	2,3	0,3	0,3
Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda	2,1	1,6	10,3	2,1	17,5	9,1	24,7	29,9	37,1	55,7	6,2	1	2,1	0,5
Smysl života je v tom, aby člověk získal vážené pozice.	1	0,5	17,5	5,5	14,4	10,2	32	22,4	34	60,4	0	0,8	1	0,3

S průměrně nejsilněji odmítaným výrokiem na obou fakultách, a sice „*Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země.*“, více či méně nesouhlasilo 84% studentů SHSS a 87% FHS. Přičemž, v porovnání s FHS, studenti SHSS s výrokiem častěji „spíše nesouhlasili“ a méně často „naprosto souhlasili“.

S výrokiem „*Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda.*“, který má na obou fakultách druhý nejvyšší průměr, studenti SHSS méně nesouhlasili a naopak více souhlasili. Celkově tento výrok odmítá 80% studentů SHSS a 86% FHS. Významný rozdíl je mezi studenty, kteří s výrokiem „spíše souhlasili“, těch je na SHSS téměř pětkrát více (10%).

Výrok „*Smysl života je v tom, aby člověk získal vážené pozice.*“ Byl mezi studenty SHSS méně odmítán a naopak s ním častěji souhlasili. Výrok více či méně neschvaluje 66% studentů SHSS a 83% FHS. Významný rozdíl je mezi studenty, kteří s výrokiem „naprosto nesouhlasí“, těch je na SHSS téměř dvakrát méně (34%). Překvapivý je i podíl studentů, jež s výrokiem souhlasí, ten je na SHSS třikrát silnější (19%).

Jak ukazuje tabulka č.3.1.3.d mezi 17 výroky, se kterými studenti SHSS v průměru více souhlasí, byl největší rozdíl zaznamenán u těchto: „*Život má smysl, protože existuje*

Bůh.“ (+1,24), „*Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují.*“ (+1,08) a „*Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.*“ (+0,9). O něco menší, ale stále významný, rozdíl (+0,83 až +0,79) v průměrných hodnotách je u výroků: „*Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručovalo pravidelný příjem.*“, „*Není dobré mít tak velkou svobodu, jakou dnes mladí lidé mají.*“, „*To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je poslušnost.*“ Třetí největší rozdíl v průměru (+ 0,59 až +0,51) se objevuje u výroků: „*Důležité je, aby byl člověk šťastný. Jak, to už je jeho věc.*“, „*Smysl života je v tom, aby člověk získal vážené pozice.*“, „*Nevím, proč člověk žije.*“

Čtyři výroky, se kterými studenti SHSS oproti studentům FHS naopak v průměru více nesouhlasí jsou: „*Bez rodiny se nedá naučit, jak se mají konflikty řešit.*“ (-0,2), „*Cizinci by měli svůj životní styl trochu lépe přizpůsobit stylu příslušné země, kde nyní žijí.*“ (-0,16), „*Rozdíly v příjmech by se měly zmenšit.*“ (-0,09), „*Se smrtí vše končí*“ (-0,08). Rozdíly v průměrech zde ovšem nejsou tak veliké jako v případě výroků, se kterými studenti SHSS souhlasí více.

Tabulka č. 3.1.3.d: Jaký je Váš názor na následující výroky? (srovnání průměrů)

	Rozdíl v průměru
Život má smysl, protože existuje Bůh.	+1,24
Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují.	+1,08
Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.	+0,90
Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručovalo pravidelný příjem.	+0,83
Není dobré mít tak velkou svobodu, jakou dnes mladí lidé mají.	+0,82
To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je poslušnost.	+0,79
Důležité je, aby byl člověk šťastný. Jak, to už je jeho věc.	+0,59
Smysl života je v tom, aby člověk získal vážené pozice.	+0,57
Nevím, proč člověk žije.	+0,51
Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda.	+0,46
To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je umět se rozdělit.	+0,38
Život si musíme udělat tak příjemný, jak je to jen možné.	+0,37
Kdybychom se všichni něčeho zřekli, nebyla by brzy žádná chudoba.	+0,37
Mluvit do něčeho a spolurozhodovat má člověk, až když tvrdou prací dosáhne určité pozice.	+0,26
Každý musí řešit své problémy sám.	+0,18
Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.	+0,03
Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země.	+0,03
Se smrtí vše končí.	-0,08
Rozdíly v příjmech by se měly zmenšit.	-0,09
Cizinci by měli svůj životní styl trochu lépe přizpůsobit stylu příslušné země, kde nyní žijí.	-0,16
Bez rodiny se nedá naučit, jak se mají konflikty řešit.	-0,20

Poznámka: Čím větší hodnota, tím větší rozdíl v průměrném hodnocení studentů. Kladné znaménko je u výroků, se kterými projevíli studenti SHSS v průměru větší souhlas, záporné pak u těch, s nimiž souhlasili v porovnání s FHS méně.

Procentuální rozložení odpovědí u výroků s největším rozdílem v průměru (+0,79 až +1,24) je v tabulce č. 3.1.3.e. Z něho je patrné, že s výrokem „*Život má smysl, protože existuje Bůh*“ souhlasili studenti SHSS více než třikrát častěji (37%) než studenti FHS. Přičemž „naprosto“ s výrokem souhlasila téměř třetina (29%) studentů SHSS. Naproti tomu na FHS tak odpovědělo pouze 5,5% respondentů. Významný je i dvakrát nižší podíl studentů SHSS, kteří s výrokem „naprosto nesouhlasili“.

Tabulka č. 3.1.3.e: Procentuální rozložení odpovědí u výroků s největším rozdíly v průměru - větší souhlas studentů SHSS (v %)

	naprosto souhlasím		spíše souhlasím		částečně souhlasím, částečně nesouhlasím		spíše nesouhlasím		naprosto nesouhlasím		Nevím		Není odpověď	
	SHS S	FHS	SHS S	FHS	SHS S	FHS	SHS S	FHS	SHS S	FHS	SHS S	FHS	SHS S	FHS
Život má smysl, protože existuje Bůh	28,9	5,5	8,2	5,5	13,4	6,3	15,5	15,1	24,7	53,4	7,2	13,8	2,1	0,5
Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují.	13,4	3,1	20,6	7,3	28,9	16,4	18,6	29,2	11,3	41,1	3,1	2,3	4,1	0,5
Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.	9,3	1	16,5	6,8	40,2	21,9	16,5	29,4	14,4	39,3	1	1,3	2,1	0,3
Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručovalo pravidelný příjem.	25,8	6,3	36,1	23,4	19,6	30,2	7,2	25,5	8,2	13,5	1	0,8	2,1	0,3
Není dobré mít tak velkou svobodu, jakou dnes mladí lidé mají.	7,2	1,8	19,6	6,8	25,8	14,3	26,8	31	16,5	42,2	1	3,4	3,1	0,5
To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je poslušnost.	14,4	1,6	27,8	14,8	26,8	30,5	18,6	28,6	9,3	23,7	2,1	0,3	1	0,5

„*Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují.*“ Studenti SHSS s tímto výrokem více než třikrát častěji souhlasí (34%) než studenti FHS (10%). Významné je zde i druhé spektrum odpovědí, kde studenti FHS častěji více či méně s tímto výrokem nesouhlasí (70%) než studenti SHSS (30%).

„Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost“ Studenti SHSS s tímto výrokem souhlasili více než třikrát častěji. Celkem 26% studentů SHSS, oproti 7,8% studentů FHS, projevilo s výrokem větší či menší souhlas. Přičemž nejvýraznější rozdíl byl zaznamenán u studentů, kteří s výrokem „naprosto“ souhlasí, jež je na SHSS 9%, a tedy devětkrát více než na FHS. Co se týká nesouhlasu, na SHSS je méně intenzivní.

„Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručovalo pravidelný příjem.“ Studenti SHSS projevili v tomto případě dvakrát větší souhlas (61,9%) než studenti FHS (29,7%). Celých 26% jich s výrokem „naprosto“ souhlasilo, což je čtyřikrát více než v případě FHS.

„Není dobré mít tak velkou svobodu, jakou dnes mladí lidé mají“ Studenti SHSS souhlasili s tímto výrokem více než třikrát častěji (26,8%) než studenti FHS (8,6%). 7% jich s výrokem souhlasilo „naprosto“, což je čtyřikrát více než v případě FHS. Více než dvakrát více studentů FHS (42%) s výrokem naopak nesouhlasilo.

„To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je poslušnost.“ S tímto výrokem výrazněji (více než dvakrát častěji) souhlasí studenti SHSS (42,4%) než FHS (16,4%). Výrazný je rozdíl u studentů, kteří s výrokem „naprosto“ souhlasili. Těch je v případě SHSS čtrnáctkrát více (15%) než na FHS (1,6%).

Pro zajímavost uvádím bližší analýzu dvou výroků, u nichž studenti SHSS projevili v průměru vyšší nesouhlas (viz. tabulka č. 3.1.3.f). Ačkoliv je zde rozdíl v průměru malý, ze čtyř výroků, které jsou v průměru silněji odmítány studenty SHSS, je u těchto dvou největší. Konkrétně jsou to tyto výroky: **„Bez rodiny se nedá naučit, jak se mají konflikty řešit“** a **„Cizinci by měli svůj styl trochu lépe přizpůsobit stylu země, kde nyní žijí.“**

Bez rodiny se nedá naučit, jak se mají konflikty řešit. S procentuálního rozdělení odpovědí u tohoto výroku je patrné, že s ním více souhlasí studenti FHS (42%) než SHSS (35%). Větší nesouhlas byl naopak zaznamenán mezi studenty SHSS (36,%) než FHS (34%). Jak už jsem předznamenala, není tento rozdíl ovšem výrazný.

Cizinci by měli svůj styl trochu lépe přizpůsobit stylu země, kde nyní žijí. Druhý nejvýraznější nesouhlas oproti studentům FHS byl zaznamenán u tohoto výroku. S výrokem se více či méně neztotožňuje 25,7% st

Tabulka č. 3.1.3.f: Procentuální rozložení odpovědí u výroků s největším rozdíly v průměru – větší nesouhlas studentů SHSS (v %)

	naprosto souhlasím		spíše souhlasím		částečně souhlasím, částečně nesouhlasím		spíše nesouhlasím		naprosto nesouhlasím		Nevím		Není odpověď	
	SHS S	FHS	SHS S	FHS	SHS S	FHS	SHS S	FHS	SHS S	FHS	SHS S	FHS	SHS S	FHS
Bez rodiny se nedá naučit, jak se mají konflikty řešit.	10,3	14,3	24,7	27,3	21,6	21,1	20,6	25	15,5	9,4	4,1	2,6	3,1	0,3
Cizinci by měli svůj styl trochu lépe přizpůsobit stylu země, kde nyní žijí.	16,5	18	32	32,3	23,7	27,9	14,4	14,1	11,3	5,7	-	1,8	2,1	0,3

3.2. Faktorová analýza hodnotových orientací

Faktorová analýza hledá společného jmenovatele pro několik proměnných. Používá se zvláště u rozsáhlejších baterií otázek, které redukuje na několik faktorů, které spolu nějakým způsobem významově souvisí a usnadní tím jejich interpretaci. Tato analýza úzce souvisí s výsledky prvního třídění a s její pomocí dojde ke sdružení všech zkoumaných hodnotových orientací.

3.2.1. Hodnotové orientace studentů SHSS GU – faktorová analýza 21 vybraných výroků

Faktorová analýza rozdělila 21 vybraných indikací hodnotových orientací do sedmi faktorů.

Konkrétně jsou to:

1. Materialisticko-autoritářský faktor sdružil celkem šest výroků. Ty jsou předně materialistické („*Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda.*“, „*Smysl života je v tom, aby člověk získal vážené pozice.*“), dále se týkají vztahu k autoritám, a to jak v rodině, tak ve společnosti („*Není dobré mít tak velkou svobodu, jakou dnes mladí lidé mají.*“, „*To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je poslušnost.*“, „*Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.*“). Následují materialisticko-autoritářské výroky vypovídající o důležitosti společenského postavení („*Smysl života je pokusit se získat to nejlepší*“) - zde bychom mohli přiřadit i výrok „*Mluvit do něčeho a spolurozhodovat má člověk, až když tvrdou prací dosáhne určité pozice.*“ (s hodnotou 0,490). Poslední výrok faktoru svědčí o uzavřenosti a v této souvislosti až sobeckosti („*Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země.*“). K němu se částečně váže i další materialistický výrok s podobným zátěžovým koeficientem - „*Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručovalo pravidelný příjem.*“ (0,434). Přes vnitřní různost a obsáhlost faktoru, se můžeme domnívat, že zde existuje určitá souvislost mezi materialistickou orientací, uzavřeností (sobekostí) a postojem k autoritám a ke svobodě.

2. Hédonistický faktor sdružil tři výroky. Dva z nich jsou typicky hédonistické („*Život si musíme udělat tak šťastný, jak jen to je možné.*“, „*Důležité je, aby byl člověk šťastný. Jak, to už je jeho věc.*“), třetí výrok se týká individuální odpovědnosti („*Každý musí řešit své problémy sám.*“). Zdá se, že orientace na „pohodu“ souvisí s určitou společenskou lhostejností.

3. Prorodině-rovnostářský faktor se skládá ze sociálně-rovnostářských a prorodiných výroků („*To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je umět se rozdělit.*“, „*Bez rodiny se nedá naučit, jak se mají konflikty řešit.*“, „*Kdybychom se všichni něčeho zřekli, nebyla by brzy žádná chudoba.*“, „*Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují.*“). Faktor v sobě obsahuje i čistě materiální výrok: „*Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručovalo pravidelný příjem.*“ Dá se předpokládat, že existuje určitá souvislost mezi (ne)důležitostmi rodiny a požadavkem materiální rovnosti.

4. Náboženský faktor tvoří výroky týkající se náboženskosti a smyslu života. Reprezentantem faktoru je výrok „*Se smrtí všechno končí.*“, s opačnou, zápornou, hodnotou se k němu váže „*Život má smysl, protože existuje Bůh.*“ K faktoru lze přiřadit i výrok „*Nevím, proč člověk žije.*“ (0,440). Z faktoru je patrné, že nevíra v Boha se pojí s nedostatkem smyslu života a stejně tak opačně.

5. Rovnostářský faktor obsahuje pouze jeden rovnostářský výrok týkající se spravedlivější distribuce bohatství ve společnosti, a to „*Rozdíly v příjmech by se měly zmenšit.*“ Do faktoru bychom ovšem mohli přiřadit i výrok s podobným zátěžovým koeficientem, a to „*Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují.*“ (0,445).

6. Xenofobní (či uzavřený) faktor se opět skládá pouze z jednoho, v tomto případě xenofobního, výroku, jímž je „*Cizinci by měli svůj životní styl trochu lépe přizpůsobit stylu země, kde nyní žijí.*“ K faktoru lze přiřadit i dva další výroky s podobným zátěžovým koeficientem, a to „*Každý musí řešit své problémy sám.*“ (0,475) a „*Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země.*“ (0,418). Zdá se, že existuje souvislost mezi požadavky vůči cizincům a (ne)ochotou řešit cizí problémy.

7. Faktor je obtížné pojmenovat, s určitým zjednodušením by se mohl nazvat konzervativně-nihilistický. Faktor je tvořen dvěma rozlišnými výroky - „*Mluvit do něčeho a spolurozhodovat má člověk, až když tvrdou prací dosáhne určité pozice.*“ a „*Nevím, proč člověk žije.*“ S opačným znaménkem lze k tomuto faktoru přiřadit i výrok „*Kdybychom se všichni něčeho zřekli, nebyla by brzy žádná chudoba.*“ (-0,461). Tento faktor lze jen obtížně interpretovat. Můžeme se ovšem domnívat, že důležitost moci je spojena s nedostatkem smyslu. Tato souvislost by platila i v případě opačných orientací.

Tabulka č. 3.2.1.: Faktorová analýza hodnotových orientací studentů SHSS³⁷

	1	2	3	4	5	6	7
Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda	0,747	-0,149					
Smysl života je v tom, aby člověk získal vážené pozice.	0,703			0,264	0,270		
Není dobré mít tak velkou svobodu, jakou dnes mladí lidé mají.	0,682			-0,205	-0,112		
To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je poslušnost.	0,624	0,157	0,200	-0,208			0,338
Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.	0,558			-0,153	-0,429	0,162	-0,171
Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.	0,518	0,298		0,105	0,404		-0,327
Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země.	0,465	-0,283	-0,176		0,186	0,418	-0,259
Život si musíme udělat tak šťastný, jak jen to je možné.		0,771					0,122
Důležité je, aby byl člověk šťastný. Jak, to už je jeho věc.		0,758		0,102			-0,168
Každý musí řešit své problémy sám.	-0,155	0,549		-0,278		0,475	
To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je umět se rozdělit.	0,123	0,244	0,736			-0,162	
Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručovalo pravidelný příjem.	0,434	0,102	0,609	0,190	-0,391		-0,153
Bez rodiny se nedá naučit, jak se mají konflikty řešit.			0,607	-0,142	0,218	0,335	
Kdybychom se všichni něčeho zřekli, nebyla by brzy žádná chudoba.			0,502	-0,125	0,345		-0,461
Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují.		-0,224	0,450		0,445	-0,325	
Se smrtí všechno končí.		0,123		0,810	0,213		
Život má smysl, protože existuje Bůh	0,254	0,157	0,104	-0,768	0,136		-0,201
Rozdíly v příjmech by se měly zmenšit.	0,123		0,140		0,755	0,111	
Cizinci by měli svůj životní styl trochu lépe přizpůsobit stylu země, kde nyní žijí.		0,155				0,860	
Mluvit do něčeho a spolurozhodovat má člověk, až když tvrdou prací dosáhne určité pozice.	0,490				0,155		0,629
Nevím, proč člověk žije.	-0,252			0,440	-0,196		0,561

³⁷ V analýze jsou zahrnuty pouze ty výroky, o kterých se vyjadřovali jak studenti SHSS tak FHS (tj. 21 výroků)

3.2.2. Hodnotové orientace studentů FHS UK – faktorová analýza 21 vybraných výroků

Faktorová analýza rozdělila 21 indikací hodnotových orientací do osmi faktorů. Konkrétně jsou to:

1. Rovnostářský faktor shrnuje výroky orientované na materiální rovnost, jak ve společnosti, tak v rodině (*„Rozdíly v příjmech by se měly zmenšit.“*, *„Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují.“* a *„Kdybychom se všichni něčeho zřekli, nebyla by brzy žádná chudoba.“* a *„To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je umět se rozdělit.“*).

2. Materialistický faktor spojuje konformní výroky týkající se orientace na dobré postavení a materiální blaho. Konkrétně jde o výroky: *„Smysl života je v tom, aby člověk získal vážené pozice.“*, *„Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručovalo pravidelný příjem.“* a *„Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.“*

3. Hédonistický faktor spojuje výroky týkající se pohodlného života (*„Důležité je, aby byl člověk šťastný. Jak, to už je jeho věc.“*, *„Život si musíme udělat tak příjemný, jak je to jen možné.“*) a osobní odpovědnosti (*„Každý si musí své problémy řešit sám.“*). Vazba s třetím výrokiem je spíše slabší.

4. Náboženský faktor v sobě obsahuje výroky spojené tematikou víry a nevíry. Konkrétně jde o dva výroky s opačnou orientací: *„Život má smysl, protože existuje Bůh“* a *„Se smrtí vše končí.“* Víra v posmrtný život souvisí s vírou v Boha a stejně tak opačně. K faktoru se částečně přidružil i výrok *„Nevím, proč člověk žije.“* (0,437)

5. Autoritářský faktor je složen ze dvou výroků týkajících se vztahu k autoritě, jak ve společnosti, tak v rodině (*„Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.“* a *„To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je poslušnost.“*)

6. Konzervativní faktor v sobě obsahuje tři, tématem odlišné, výroky. První z nich se týká moci ovlivňovat *„Mluvit do něčeho a spolurozhodovat má člověk, až když tvrdou prací dosáhne určité pozice.“*, druhý pak důležitosti rodiny *„Bez rodiny se nedá naučit, jak se mají konflikty řešit.“* a třetí xenofobie *„Cizinci by měli svůj životní styl trochu lépe přizpůsobit stylu země, kde nyní žijí.“*

7. Liberální faktor tvoří dva výroky týkající se (ne) důležitosti svobody, a sice „*Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda*“ a „*Není dobré mít tak velkou svobodu, jakou dnes mladí lidé mají.*“ S opačnou orientací lze do tohoto faktoru zahrnout i výrok „*Každý musí řešit své problémy sám.*“ (-0,431) Je zde patrná souvislost mezi důležitostmi svobody a individuální odpovědností.

8. Xenofobní faktor obsahuje výrok o uzavřenosti, a sice „*Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země.*“ a výrok týkající se absence smyslu „*Nevím, proč člověk žije.*“ K faktoru lze částečně přiřadit i výrok „*Každý musí řešit své problémy sám.*“ Zdá se, že existuje spojitost mezi xenofobní uzavřeností, absencí smyslu života a do určité míry i individuální odpovědností.

Tabulka č. 3.2.2.: Faktorová analýza hodnotových orientací studentů FHS³⁸

	1	2	3	4	5	6	7	8
Rozdíly v příjmech by se měly zmenšit.	0,752				-0,129		0,103	
Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují.	0,744							0,234
Kdybychom se všichni něčeho zřekli, nebyla by brzy žádná chudoba.	0,668		-0,208		0,107		-0,108	
To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je umět se rozdělit	0,522	-0,102	0,161	-0,126	0,260			-0,104
Smysl života je v tom, aby člověk získal vážené pozice.	-0,156	0,692			0,112	0,165		
Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručovalo pravidelný příjem.		0,656		0,269	0,119	-0,254		0,147
Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.		0,611	0,238			0,265		
Důležité je, aby byl člověk šťastný. Jak, to už je jeho věc.			0,805					
Život si musíme udělat tak příjemný, jak je to jen možné.		0,169	0,730	0,222				0,265
Každý musí řešit své problémy sám.	-0,172	0,115	0,447	-0,104	0,159		-0,431	0,426
Život má smysl, protože existuje Bůh.	0,106			-0,796		-0,117		0,112
Se smrtí vše končí.		0,106		0,737				,127
Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.					0,799			
To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je poslušnost.		0,202			0,745	0,135	0,145	-0,171
Mluvit do něčeho a spolurozhodovat má člověk, až když tvrdou prací dosáhne určité pozice.			-0,216		0,168	0,648		0,219
Bez rodiny se nedá naučit, jak se mají konflikty řešit.			0,184			0,595		
Cizinci by měli svůj životní styl trochu lépe přizpůsobit stylu země, kde nyní žijí.		0,290		0,203		0,504	0,234	
Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda		0,277	0,148				0,745	
Není dobré mít tak velkou svobodu, jakou dnes mladí lidé mají.		-0,266	-0,108	-0,110	0,190	0,251	0,659	0,101
Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země.	0,190	0,225	-0,109			0,197	0,191	0,689
Nevím, proč člověk žije.		-0,216	0,139	0,437		0,166		0,503

³⁸ V tabulce jsou zahrnuty pouze ty výroky, na které byli respondenti tázáni na obou fakultách.

3.2.3. Stručné shrnutí faktorové analýzy hodnotových orientací

Na obou fakultách se utvořil „hédonistický“ faktor, který sdružuje výroky. „Důležité je, aby byl člověk šťastný. Jak, to už je jeho věc.“, „Život si musíme udělat tak příjemný, jak je to jen možné.“ a „Každý si musí své problémy řešit sám.“

Dále byla na obou fakultách zaznamenána určitá souvislost v hodnocení náboženských výroků „Život má smysl, protože existuje Bůh“ a „Se smrtí vše končí.“ a „Nevím, proč člověk žije.“ (0,437)

Xenofobní faktor se také utvořil na obou fakultách, vedle odlišných výroků, které sdružil, byla na obou fakultách prokázána určitá souvislost mezi výroky „Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země.“ a „Každý musí řešit své problémy sám.“.

Dále se utvořil na obou fakultách rovnostářský výrok. Je patrné, že jak na FHS tak SHSS spolu souvisí hodnocení výroků „Rozdíly v příjmech by se měly zmenšit.“ a „Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují“. Zajímavý je v tomto kontextu specifický faktor, který vznikl pouze na SHSS a vypovídá o spojení rovnostářského a rodiného zaměření.

Co se týká materialistických, autoritářských, iliberálních či tradicionalistických výroků, pojí se na SHSS téměř všechny do jednoho faktoru. Na FHS naopak vzniká faktorů hned několik.

Toto shrnutí poznatků je opravdu jen obecné, doporučuji proto bližší seznámení s výsledky faktorové analýzy.

3.3. Korelační analýza hodnotových orientací

V následující kapitole jsou korelovány korelace šesti vybraných indikací hodnotových orientací - u nichž byl zaznamenán při srovnání výsledků frekvenční analýzy největší rozdíl v průměrném hodnocení (celkem 3: „Život má smysl, protože existuje Bůh.“, „Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.“, Těm, kteří mají víc, by se smělo vzít, a dát to těm, kteří potřebují.“) či jsou v případě SHSS nejvíce diferencující (celkem 2: „Nevím, proč člověk žije.“, „Povolání je tu v první řadě pro to, aby zaručovalo pravidelný příjem.“) anebo na obou fakultách diferencují výrazně odlišně (celkem 1: Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.“) - s hlavními a doplňkovými indikátory dalších oblastí hodnotových struktur. Hledání statisticky významných vztahů napříč hodnotovou strukturou by mělo vést k nalezení charakteristik, které ovlivňují podobu hodnotových orientací nebo s nimi nějakým způsobem souvisí.

3.3.1. Hodnotové orientace v korelaci se sociálními, ekonomickými a demografickými charakteristikami

V následující analýze jsou zaznamenány statisticky významné vztahy mezi sociálními, ekonomickými a demografickými charakteristikami a vybranými indikacemi hodnotových orientací. Korelovány konkrétně byly základní ukazatele týkající se *pohlaví, věku, země původu, typu bydliště, místa bydliště, příjmu, vzdělání matky a otce, úplnosti rodiny, vztahu k rodičům a přítomnosti knihovny a auta v domácnosti*. Další skutečnosti nebyly zjišťovány. Vzhledem k přenesení výzkumu do odlišného prostředí nejsou srovnatelné nebo na ně studenti jedné z fakult nebyli tázáni.

Přítomnost závislosti byla testována pomocí metody Chí-kvadrát na obou hladinách významnosti (99% - v tabulce jako „x“ a 95% - „xx“) s přihlédnutím k maximálnímu poměru věrohodnosti (Likelihood ratio).³⁹ V některých případech, kdy jsou korelace obtížně interpretovatelné, se omezují pouze na konstatování zjištěných závislostí.

³⁹ Kvůli relativně malému rozsahu výběrového vzorku v případě SHSS a většímu počtu kategorií jedné či více proměnných u některých otázek, mohou být málo obsazená či prázdná pole v kontingenčních tabulkách. To může vést ke zkreslení výsledků. Namísto Pearsonovo Chí-kvadrát koeficientu, jehož validita je podmíněna dostatečnou velikostí výběrového souboru, proto používám poměr věrohodnosti (Likelihood ratio). Poměrvěrohodnosti poskytuje přesnější odhad, protože nezahrnuje zkreslující buňky s nulovými hodnotami a výrazně větší váhu dává reziduíům s vyššími absolutními hodnotami. Pro větší výběry jsou obě statistiky rovný.

Výroky s největším rozdílem v průměrném hodnocení:

Jak ukazuje tabulka č. 3.3.1.a ,celkem bylo testováno 72 vztahů, z nichž se ukázalo 9 jako statisticky významných, přičemž pouze jednou šlo o silný vztah závislosti na 99% hladině významnosti. Jak v případě SHSS tak FHS nebyla prokázána žádná souvislost se sociálními, ekonomickými nebo demografickými charakteristikami. Nejčastěji koreloval výrok „*Těm, kteří mají víc, by se mělo vzít a dát těm, kteří to potřebují.*“, naopak nejméně „*Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.*“ Nejvíce diferencujícím znakem je *vlastnictví auta*. Na hodnocení výroků nemá vliv: *místo bydliště, země původu, věk a pohlaví.*

Tabulka č.3.3.1.a: Výroky s největším rozdílem v průměrném hodnocení v korelaci se sociálními, ekonomickými či demografickými ukazateli – srovnání SHSS a FHS

	Život má smysl, protože existuje Bůh.		Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují.		Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.	
	SHSS	FHS	SHSS	FHS	SHSS	FHS
pohlaví						
věk						
země původu ⁴⁰						
typ bydliště				xx		
místo bydliště						
příjem			x			
vzdělání matky			xx			
vzdělání otce		xx				
úplnost rodiny				xx		
vztah k rodičům	xx					
vlastnictví knihovny			xx			
vlastnictví auta		xx			xx	

Výrok „*Život má smysl, protože existuje Bůh.*“ častěji koreloval v případě FHS, na hodnocení výroku má vliv vybavení domácnosti automobilem a vzdělání otce. Respondenti, kteří nemají automobil, protože si to nemohou dovolit, s výrokem nejvíce souhlasí, přičemž častěji „spíše souhlasí“. Naopak nesouhlas projeví ve větší míře respondenti, jejichž otec má vyšší odborné vzdělání bez maturity. Ti uvádějí, že s výrokem „naprosto nesouhlasí“ (91%).

⁴⁰ Otázka byla zjišťována pouze na SHSS.

Vyšší souhlas (16%) zde projevili studenti, jejichž otec má vzdělání vyšší či vysokoškolské. Na SHSS výrok koreluje se vztahy v rodině, jde o slabou, špatně interpretovatelnou, korelaci.

V případě SHSS spolu silně souvisí výrok „*Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují.*“ a průměrný příjem rodičů v období dětství a dospívání. S výrokem častěji (20%) „naprosto souhlasí“ tři čtvrtiny studentů, jejichž rodiče měli příjem okolo národního průměru. Výrok naopak „naprosto“ neschvaluje přes 50% studentů, jejichž rodina měla příjem vysoko nad národním průměrem. Vedle příjmu výrok na SHSS koreloval se *vzděláním matky a vlastnictvím knihovny domácností* - respondenti, jejichž matka má vyšší odborné vzdělání, s výrokem častěji „spíše nesouhlasí“, korelace vlastnictvím knihovny je slabá a nelze ji interpretovat. Hodnocení studentů FHS závisí *na typu bydliště a úplnosti rodiny*. Studenti, kteří bydlí u rodičů, mají tendenci s výrokem častěji nesouhlasit. Výrok jich neschválila celá polovina. Dále s výrokem ve větší míře nesouhlasí studenti, kteří žili v rodině s oběma rodiči, ale jeden z nich byl nevlastní.

Výrok „*Kde je přísná autorita, tam je také spravedlnost.*“ koreloval pouze jednou, a to v případě SHSS. Studenti, kteří mají v domácnosti auto, s výrokem častěji „naprosto“ souhlasí. Z 61% respondentů, jejichž domácnost disponuje autem, jich více či méně výrok schvaluje téměř polovina.

Další vybrané výroky:

Celkem bylo testováno 72 vztahů. Jako statisticky významných jich bylo prokázáno 16, z nichž 5 na vyšší hladině významnosti. Ve dvou případech korelovaly výroky se stejnými znaky. Jak na FHS tak SHSS je nejvíce diferencujícím výrokem „Nevím, proč člověk žije.“ a naopak nejméně „Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.“. Z hlediska intervenujících proměnných nejčastěji korelovalo místo bydliště, nejméně pak příjem a vzdělání rodičů.

Vliv místa bydliště a úplnosti rodiny na hodnocení výroku „*Nevím proč člověk žije.*“ byl zaznamenán na obou fakultách. S výrokem častěji „naprosto nesouhlasí“ obyvatelé velkoměst - v případě SHSS 59% obyvatel městských center, na FHS 73% respondentů, kteří v průběhu svého dosavadního života většinou bydleli v obci nad 100 000 obyvatel. Naopak „naprostý souhlas“ projevili ve větší míře (kolem 40%) studenti SHSS, kteří bydleli v období dětství a dospívání v městečku nebo na vesnici. Co se týká korelace s proměnou úplnost rodiny, v případě SHSS s výrokem častěji nesouhlasí respondenti, jejichž rodina byla tvořena oběma rodiči. Srovnání s FHS u této proměnné bohužel není možné z důvodu velmi slabé korelace.

Tabulka č. 3.3.1.b: Další vybrané výroky v korelaci se sociálními, ekonomickými či demografickými ukazateli – srovnání SHSS a FHS

	Nevím, proč člověk žije.		Povolání je tu v první řadě, aby zaručovalo pravidelný příjem.		Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.	
	SHSS	FHS	SHSS	FHS	SHSS	FHS
pohlaví		x				
věk	xx		x		xx	
země původu ⁴¹	x					
typ bydliště		xx	xx			
místo bydliště	x	xx	xx		xx	
příjem						
vzdělání matky						
vzdělání otce						
úplnost rodiny	xx	xx				
vztah k rodičům			xx			
vlastnictví knihovny				x		
vlastnictví aut	xx					

Dále tento výrok v případě SHSS souvisí s původem respondenta (korelace v obou případech je na 99% hladině významnosti) a současně, ale slaběji, s věkem a vlastnictvím auta domácností. Studenti z Velké Británie ve větší míře s výrokem (37%) „naprosto souhlasí“. Směrodatná odchylka se projevila i u odpovědí cizinců, kteří mají tendenci s výrokem naopak „naprosto nesouhlasit“. Častěji také „naprosto nesouhlasí“ respondenti, jejichž domácnost vlastní auto. Závislost byla prokázána i u věku - mladší studenti tj. mezi 19 a 21 lety - s výrokem častěji „naprosto souhlasí“. V případě dat za FHS výrok koreloval (na 99% hladině významnosti) s pohlavím - muži ve větší míře s výrokem „naprosto souhlasí“. Slabší závislost pak byla prokázána i u typu bydliště v místě studia. Respondenti, kteří žijí na koleji s výrokem častěji „spíše nesouhlasí“, přičemž „naprosto“ výrok neschvalují respondenti žijící v podnájmu.

Výrok „*Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručilo pravidelný příjem.*“ koreloval na obou fakultách. V případě SHSS má na jeho hodnocení vliv typ bydliště v průběhu akademického roku, místo bydliště v období dětství i dospívání, věk a vztah k rodičům. 40% respondentů, kteří v průběhu akademického roku bydlí s rodiči, častěji uvádí, že s výrokem „naprosto souhlasí“. Studenti, kteří žijí/žijí na kraji velkoměsta, mají tendenci s výrokem také „naprosto souhlasit“. Naopak výraznější nesouhlas projevili respondenti, kteří se zřídka obraceli na své rodiče, s výrokem jich „naprosto nesouhlasí“ polovina. V případě FHS má na

⁴¹ Otázka byla zjišťována pouze na SHSS.

hodnocení vliv pouze jeden diferencující znak, a to vybavení domácnosti. Studenti, kteří nevlastní knihovnu s výrokem častěji „naprosto souhlasí“.

Výrok „*Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.*“ koreluje pouze v případě SHSS. Častěji s ním „naprosto nesouhlasí“ téměř jedna třetina respondentů, kteří bydleli v městečku v období dětství a dospívání. Dále s výrokem více či méně nesouhlasí pětina respondentů starší 25 let.

3.3.2. Hodnotové orientace v korelaci hodnotovými preferencemi

I v této kapitole jsou testovány indikace hodnotových orientací. Namísto sociálního, ekonomického či demografického zázemí studentů, je zjišťována souvislost s hodnotovými preferencemi, které představují jádro hodnotových struktur. Bude zajímavé sledovat, jak se základní životní preference, tedy to, co má v životě studentů především význam, odráží v životních zaměřeních, které jsou obsahem jednotlivých výroků.

Celkem jsou korelovány tři baterie otázek. Hlavní skupinu indikací představuje otázka: „*Nejprve Vám předložíme několik skutečností. Prosím, posuďte každou z nich, jak je ve Vašem životě důležitá?*“ Respondenti si vybírali na škále, kde 1 znamená velmi důležitá; 2 dost důležitá; 3 nepříliš důležitá a 4 vůbec nedůležitá. Skutečnosti, které studenti na obou fakultách posuzovali, byly: rodina, přátelé a známí, práce, politika a náboženství.⁴²

Doplňkové a kontrolní indikace jsou obsaženy v otázkách týkajících se vlivů na úspěšné manželství: „*Zde je seznam věcí, o nichž si někteří lidé myslí, že jsou nutné pro úspěšné manželství. Prosím, uveďte pro každou z nich, zda ji považujete za velmi důležitou, spíše důležitou nebo nepříliš důležitou pro úspěšné manželství.*“ Respondenti si na SHSS vybírali na škále 1 až 4, kde 1 znamená naprosto důležité a 4 vůbec nedůležité. Hodnocení studentů FHS se pohybovalo na škále kratší; 1 až 3, kde 1 znamená naprosto důležité, 2 spíše důležité a 3 nepříliš důležité. Třetí otázka se týká vlivů na tvorbu názorů a zní: „*Pro tvorbu Vašich názorů, postojů a hodnot měly ve Vašem dosavadním životě nepochybně význam různé okolnosti. Mohl/a byste se pokusit zhodnotit jejich váhu?*“ I v tomto případě se škály liší. Na SHSS se respondenti vyjadřovali na škále 1 až 4, přičemž směr hodnocení byl stejný jako v předchozím případě: 1 znamená rozhodující význam, 4 žádný význam. Na FHS jde o tří stupňovou škálu, kde 1 značí rozhodující význam, 2 neopomenutelný význam a 3 malý význam.⁴³

⁴² Do srovnání nelze zahrnout preference volného času, o kterém se nevyjadřovali studenti SHSS.

⁴³ Tabulky s převody škál naleznete v kapitole č. 4

V tabulkách jsou zaznamenány vztahy na 95% hladině významnosti. Vzhledem k tomu, že jde o pořadové proměnné, uplatnila jsem Spearmanův koeficient korelace, který zjišťuje obecně klesající nebo rostoucí vztahy mezi proměnnými. Koeficient nabývá hodnot od +1 do -1 a může mít podobu přímé (o kolik stoupne hodnota x o tolik stoupne i hodnota y) nebo nepřímé úměrnosti (o kolik stoupne hodnota x o tolik klesne hodnota y). Tento typ testu se používá u méně rozsáhlých souborů a v případě, že chceme získat rychlou představu o intenzitě závislosti.

A. Korelace se základními životními hodnotami

Výroky s největším rozdílem v průměrném hodnocení:

Celkem bylo testováno 30 vztahů. V tabulce č. 3.3.2.a je vyznačeno šest statisticky významných, z nichž jeden byl zaznamenán jak v případě SHSS tak FHS. Jde o velmi silnou závislost (Spear. koeficient > 0,500). Každý výrok koreloval třikrát, kromě „*Těm, kteří mají víc, by se mělo vzít a dát těm, kteří to potřebují.*“, který nesouvisí ani s jednou indikací hodnotových preferencí. Nejvíce diferencujícím znakem je náboženství, korelovalo třikrát, naopak nejméně práce a rodina.

Tabulka č.3.3.2.a: Výroky s největším rozdílem v průměrném hodnocení v korelaci se základními životními hodnotami – srovnání SHSS a FHS

	Život má smysl, protože existuje Bůh.		Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují.		Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.	
	SHSS	FHS	SHSS	FHS	SHSS	FHS
rodina						
přátelé a známí	-,188				-,226	
práce						
politika						-,101
náboženství	,681	,559			,276	

Hodnocení výroku „*Život má smysl, protože existuje Bůh.*“ souvisí na obou fakultách s preferencí náboženství. Studenti, kteří s výrokiem souhlasí, mají tendenci považovat náboženství za důležité. V případě studentů SHSS se tento výrok navíc pojí s preferencí přátel a známých. Studenti SHSS, kteří jsou věřící, považují přátele a známé za nedůležité.

Výrok „*Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.*“ v případě SHSS nejsilněji souvisí s náboženstvím. Se souhlasem roste důležitost náboženství. O něco menší, avšak silná

korelace, byla zaznamenána s preferencí přátel a známých. Nedůležitost přátel a známých podmiňuje souhlas s výrokiem. Studenti FHS, kteří s výrokiem souhlasí, mají zase tendenci považovat politiku za nedůležitou.

Další vybrané výroky:

Jak ukazuje tabulka č.3.3.2.b korelační analýze bylo podrobena 30 vztahů, z nichž se 10 ukázalo jako statisticky významných. Dva nejsilnější (Spear. koeficient > 0,300) byly zaznamenány s preferencí náboženství. Ve dvou případech na obou fakultách korelují výroky se stejnými preferencemi, jednou je ale směr závislosti opačný (viz níže). Nejčastěji, celkem pětkrát, koreloval výrok „Nevím proč člověk žije.“, naopak nejméně, dvakrát, „Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.“ Z hlediska hodnotových preferencí je nejvíce diferencující náboženství, s nímž bylo prokázáno 5 statisticky významných vztahů. Politika naopak nekorelovala ani jednou.

Tabulka č.3.3.2.b: Další vybrané výroky v korelaci se základními životními hodnotami – srovnání SHSS a FHS

	Nevím, proč člověk žije.		Povolání je tu v první řadě, aby zaručovalo pravidelný příjem.		Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.	
	SHSS	FHS	SHSS	FHS	SHSS	FHS
rodina		-,133				
přátelé a známí	,230		-,221			
práce		-,216				,185
politika						
náboženství	-,384	-,115	,306	-,128	,244	

Výrok „*Nevím proč člověk žije.*“ koreloval na obou fakultách s náboženstvím. Závislost má podobu nepřímé úměrnosti a v případě SHSS je velice silná. Studenti SHSS, kteří s výrokiem souhlasí, mají navíc tendenci považovat za důležité přátele a známé. Souhlas s výrokiem u studentů FHS souvisí vedle náboženství s nedůležitostmi práce a rodiny.

Výrok „*Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručovalo pravidelný příjem.*“ koreluje na obou fakultách s náboženstvím, přičemž v případě SHSS jde o silný vztah závislosti. Zajímavé je, že na FHS jde o korelaci v opačném směru - studenti FHS, kteří s výrokiem souhlasí, nepovažují náboženství za důležité, na SHSS je tomu naopak. V případě SHSS doprovází zvyšující se souhlas s výrokiem také rostoucí nedůležitost přátel a známých.

Zvětšující se souhlas s výrokem „*Smysl života je v tom, aby člověk získal to nejlepší.*“ souvisí v případě SHSS s rostoucí důležitostí náboženství, u studentů FHS zase práce.

B. Korelace s vlivy na úspěšné manželství/partnerství

Výroky s největším rozdílem v průměrném hodnocení:

Korelační analýze bylo podrobena celkem 90 vztahů, z nichž se jich 22 prokázalo jako statisticky významných. Ve dvou případech korelovaly výroky se stejnými skutečnostmi na obou fakultách. V případě SHSS bylo nejvíce závislostí zaznamenáno u výroku „Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.“. Co se týká FHS všechny výroky korelovaly třikrát. Z hlediska intervenujících proměnných jsou nejvíce diferencující děti (4 korelace), následuje přiměřený příjem, dobré bydlení a společné náboženské přesvědčení (3 korelace).

Tabulka č. 3.3.2.c: Výroky s největším rozdílem v průměrném hodnocení v korelaci s vlivy na úspěšné manželství/partnerství – srovnání SHSS a FHS

	Život má smysl, protože existuje Bůh.		Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují.		Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.	
	SHSS	FHS	SHSS	FHS	SHSS	FHS
přiměřený příjem	,259			,107	,266	
dobré bydlení	,312			,168	,323	
oddělené bydlení od rodičů partnera						,153
dělba domácích prací			,244			
dobré sexuální soužití				,112		
děti	,224	,123	,264		,370	
stejný sociální původ					,296	
shoda názorů na politiku	,215					
společné náboženské přesvědčení	,440	,146			,357	
společný etnický původ		,144			,294	
společné záliby						
věrnost						
ochota diskutovat o problémech						
porozumění a snášenlivost						-,138
vzájemná úcta a uznání						-,110

Studenti obou fakult, kteří souhlasí s výrokem „*Život má smysl, protože existuje Bůh.*“, považují za důležité pro úspěšné manželství/partnerství stejné náboženské přesvědčení a děti. Co se týká první skutečnosti je závislost výrazně silnější v případě SHSS. Studenti

SHSS, kteří s výrokem souhlasí, navíc považují za důležité dobré bydlení, přiměřený příjem a shodu názorů na politiku, studenti FHS zase společný etnický původ.

Studenti SHSS, kteří souhlasí s výrokem „*Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují.*“, mají tendenci považovat pro společné manželství/partnerství za důležité děti a dělbu domácích prací. Studenti FHS, kteří s výrokem souhlasí, zase přikládají význam dobrému bydlení, přiměřenému příjmu a dobrému sexuálnímu soužití.

Studenti SHSS, kteří souhlasí s výrokem „*Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.*“, považují za důležité zejména děti, společné náboženské přesvědčení a dobré bydlení, následuje stejný sociální původ, stejný etnický původ a přiměřený příjem. V případě FHS souhlas s výrokem znamená důležitost odděleného bydlení od rodičů partnera a nedůležitost porozumění a snášenlivosti i vzájemné úcty a uznání.

Další vybrané výroky:

Celkem bylo testováno 90 vztahů, jako statisticky významných jich bylo prokázáno 17. Jednou byla zjištěna stejná závislost v případě obou fakult. Výrok „Povolání je tu v první řadě, aby zaručovalo pravidelný příjem.“ koreloval nejčastěji (celkem šestkrát) co se týká SHSS vzorku, v případě FHS nekoreloval vůbec. Výrok „Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.“ naopak zaznamenal nejvíce závislostí v případě FHS, co se týká SHSS byla zjištěna pouze jedna závislost. Z hlediska intervenujících proměnných je nejvíce diferencujícím znakem dobré bydlení (3 korelace), dále přiměřený příjem, děti a dobré sexuální soužití (2 korelace). S vybranými indikacemi hodnotových orientací vůbec nesouvisí shoda názorů na politiku, dělba domácích prací a porozumění a snášenlivost.

Výrok „*Nevím, proč člověk žije*“ souvisí v případě SHSS se stejným náboženským přesvědčením mezi manželi/partnery a shodou názorů na politiku. Zvyšující se nesouhlas s výrokem znamená rostoucí důležitost těchto dvou skutečností. Na FHS je nesouhlas s výrokem spojen s důležitostí dětí, věrností a společnými zálibami.

Výrok „*Povolání je tu v první řadě, aby zaručovalo pravidelný příjem.*“ koreloval pouze v případě SHSS. Studenti, kteří s výrokem souhlasí, považují pro úspěšné manželství/partnerství důležité: děti, dobré bydlení, vzájemnou úctu a uznání, ochotu diskutovat o problémech, přiměřený příjem a dobré sexuální soužití.

Výrok „*Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.*“ souvisí v případě SHSS i FHS se stejnou skutečností. Studenti, kteří s výrokem souhlasí, mají tendenci považovat za

důležité pro úspěšné manželství/partnerství dobré bydlení. Co se týká FHS souhlas s výrokem se dále spojuje s důležitostí přiměřeného příjmu, dobrého sexuálního soužití, stejného sociálního původu a odděleného bydlení od rodičů partnera.

Tabulka č.3.3.2.d: Další vybrané výroky v korelaci se základními životními hodnotami – srovnání SHSS a FHS

	Nevím, proč člověk žije.		Povolání je tu v první řadě, aby zaručovalo pravidelný příjem.		Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.	
	SHSS	FHS	SHSS	FHS	SHSS	FHS
přiměřený příjem			,228			,184
dobré bydlení			,281		,229	,289
oddělené bydlení od rodičů partnera						,112
dělba domácích prací						
dobré sexuální soužití			,209			,150
děti		-,179	,360			
stejný sociální původ						,130
shoda názorů na politiku						
společné náboženské přesvědčení	-,325					
společný etnický původ	-,330					
společné záliby		-,125				
věrnost		-,160				
ochota diskutovat o problémech			,261			
porozumění a snášenlivost						
vzájemná úcta a uznání			,279			

C. Korelace s vlivy na tvorbu názorů a postojů

Výroky s největším rozdílem v průměrném hodnocení

Korelační analýzou bylo testováno celkem 54 vztahů, jako statisticky významných jich bylo prokázáno sedm. Žádný výrok nekoreloval se stejným znakem na obou fakultách. Nejvíce diferencujícím výrokem je „Život má smysl, protože existuje Bůh.“ Další dva výroky korelovaly dvakrát, přičemž vždy pouze na jedné z fakult (viz tabulka č.3.3.2.e). Co se týká intervenujících proměnných, nejvíce vztahů závislosti bylo zaznamenáno u rodiny.

Tabulka č. 3.3.2.e: Výroky s největším rozdílem v průměrném hodnocení v korelaci s vlivy na tvorbu názorů a postojů – srovnání SHSS a FHS

	Život má smysl, protože existuje Bůh.		Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují.		Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.	
	SHSS	FHS	SHSS	FHS	SHSS	FHS
Moje rodina	,235				,219	
Mí spolužáci						
Mí učitelé	,340					
Mí přátelé						
Mé lásky				,106		
Televize, rozhlas				-,133		
Moje zájmová aktivita					,261	
Četba, umění, kultura		,126				
Já sám/sama						

Studenti SHSS, kteří souhlasí s výrokem „*Život má smysl, protože existuje Bůh.*“, uvádějí, že na tvorbu jejich názorů měla vliv rodina a učitelé. Souhlas na FHS zase znamená vliv četby, umění a kultury.

Studenti FHS, kteří souhlasí s výrokem „*Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát to těm, kteří to potřebují.*“, uvádějí, že na tvorbu jejich názorů měly vliv jejich lásky, nikoliv však televize a rozhlas. V případě SHSS hodnocení výroku nesouvisí s žádným z nabízených vlivů.

Studenti SHSS, kteří souhlasí s výrokem „*Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.*“, považují jako významný vliv pro tvorbu jejich názorů rodinu a zájmovou aktivitu. V případě FHS výrok nekoreluje.

Další vybrané výroky:

Testováno bylo celkem 54 vztahů, jako statisticky významných jich bylo prokázáno sedm. Vesměs jde o slabé nebo středně silné korelace. Výroky ani v jednom případě nekorelují se stejnými znaky na obou fakultách současně. V případě SHSS bylo nejvíce závislostí zaznamenáno s výrokem „*Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.*“. Tento výrok na FHS vůbec nekoreloval. Co se týká FHS nejvíce diferencujícím výrokem je „*Nevím, proč člověk žije.*“ a naopak nejméně „*Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručovalo pravidelný příjem.*“. Mezi jednotlivými vlivy na tvorbu názorů s výroky nejčastěji souvisí televize a rozhlas (2 korelace). Vůbec s výroky nekorelovaly tyto vlivy: studenti sami; četba, umění, kultura; učitelé.

Tabulka č. 3.3.2.f: Další vybrané výroky v korelaci s vlivy na tvorbu názorů a postojů – srovnání SHSS a FHS

	Nevím, proč člověk žije.		Povolání je tu v první řadě, aby zaručovalo pravidelný příjem.		Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.	
	SHSS	FHS	SHSS	FHS	SHSS	FHS
Moje rodina		-,133				
Mí spolužáci		,115				
Mí učitelé						
Mí přátelé					,259	
Mé lásky				,112		
Televize, rozhlas	-,250				,224	
Moje zájmová aktivita		-,116				
Četba, umění, kultura						
Já sám/sama						

Studenti SHSS, kteří souhlasili s výrokem „*Nevím proč člověk žije.*“, uvádějí, že na tvorbu jejich názorů, postojů a hodnot neměli vliv televize a rozhlas. Na FHS zase studenti, kteří s výrokem souhlasí, častěji tvrdí, že je neovlivňuje rodina a zájmová aktivita, ale spolužáci.

Výrok „*Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručovalo pravidelný příjem.*“ koreloval pouze v případě FHS. S výrokem souhlasí ti studenti, kteří považují za důležitý faktor pro tvorbu hodnot, názorů a postojů své lásky.

Výrok „*Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.*“ koreloval pouze v případě SHSS. Ti studenti, kteří s výrokem souhlasí, častěji uvádějí, že význam při tvorbě jejich názorů sehráli jejich přátelé a televize, rozhlas.

3.3.3. Hodnotové orientace v korelaci s hodnotovými rámci

A. Korelace s názory na život

Výroky s největším rozdílem v průměrném hodnocení:

Korelační analýzou bylo testováno celkem 30 vztahů, jako statisticky významných jich bylo zaznamenáno devět. Tři závislosti jsou velice silné, dvě téměř absolutní. Tři korelace byly zaznamenány jak v případě SHSS tak FHS. Nejvíce diferencoval výrok „Život má smysl, protože existuje Bůh.“, naopak nejméně, respektive vůbec, „Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.“ Z hlediska intervenujících proměnných nejvíce koreloval znak „Určujeme si sami náš vlastní osud.“

Tabulka č. 3.3.3a: Korelace výroků s největším rozdílem v průměrném hodnocení s názory na život – srovnání SHSS a FHS

	Život má smysl, protože existuje Bůh.		Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují.		Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.	
	SHSS	FHS	SHSS	FHS	SHSS	FHS
Člověk může sotva co změnit na průběhu vlastního života.				,111		
Život má pro mě smysl, protože existuje Bůh.	,805	,805				
V mých očích neslouží život žádnému zvláštnímu účelu.	-,346	-,129				
Život má jen ten smysl, který mu sami dáme.		-,178				
Určujeme si sami náš vlastní osud.	-,229	-,190	-,238			

Studenti obou fakult, kteří souhlasí s výrokem „*Život má smysl, protože existuje Bůh.*“, také samozřejmě uvádějí, že „Život má pro mě smysl, protože existuje Bůh.“, nedomnívají se ale, že „V mých očích neslouží život žádnému zvláštnímu účelu.“ (druhá nejsilnější závislost v baterii otázek v případě SHSS), a že si „Určujeme sami náš vlastní osud.“ (druhá nejsilnější závislost v případě FHS). Studenti FHS si navíc nemyslí, že „Život má jen ten smysl, který mu sami dáme.“

Studenti SHSS, kteří souhlasí s výrokem „*Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují.*“, se nedomnívají, že si „Určujeme sami náš vlastní osud.“ V případě FHS tito studenti zase uvádějí, že „Člověk může sotva co změnit na průběhu vlastního života.“

Další vybrané výroky:

Korelační analýzou bylo testováno celkem 30 vztahů, z nich se ukázalo 12 jako statisticky významných. Tři shodné podoby závislosti byly zaznamenány současně na obou fakultách. Nejčastěji koreloval výrok „Nevím, proč člověk žije.“ a naopak nejméně „Povolání je tu v první řadě, aby zaručovalo pravidelný příjem.“ Z hlediska proměnných jsou nejvíce diferencující první tři znaky v tabulce č. 3.3.3.b, s každým z nich byly zaznamenány tři statisticky významné závislosti.

Tabulka č. 3.3.3.b: Korelace vybraných výroků s názory na život – srovnání SHSS a FHS

	Nevím, proč člověk žije.		Povolání je tu v první řadě, aby zaručovalo pravidelný příjem.		Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.	
	SHSS	FHS	SHSS	FHS	SHSS	FHS
Člověk může sotva co změnit na průběhu vlastního života.		,121			,290	-,121
Život má pro mě smysl, protože existuje Bůh.	-,505	-,182		-,132		
V mých očích neslouží život žádnému zvláštnímu účelu.	,493	,502	-,270			
Život má jen ten smysl, který mu sami dáme.						,129
Určujeme si sami náš vlastní osud.				,109		,105

Studenti obou fakult, kteří souhlasí s výrokem „*Nevím, proč člověk žije.*“ uvádějí, že „V mých očích neslouží život žádnému zvláštnímu účelu.“ (jde o velice silnou závislost) a současně, že „Život má pro mě smysl, protože existuje Bůh.“ (zde je mnohem významnější souvislost v odpovědích studentů SHSS). Naopak si na žádné z fakult nemyslí, že „Život má pro mě smysl, protože existuje Bůh.“ V případě FHS navíc se souhlas s výrokiem o absenci smyslu spojuje se souhlasem s „Člověk může sotva co změnit na průběhu vlastního života.“

Studenti SHSS, kteří souhlasí s výrokiem, „*Povolání je tu v první řadě, aby zaručovalo pravidelný příjem.*“, se nedomnívají, že „V mých očích neslouží život žádnému zvláštnímu účelu.“. V případě FHS si tito studenti zase nemyslí, že „Život má pro mě smysl, protože existuje Bůh.“, ale souhlasí s tím, že si „Určujeme sami náš vlastní osud.“

Studenti SHSS, kteří souhlasí s výrokiem „*Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.*“, se také domnívají, že „Člověk může sotva co změnit na průběhu vlastního života.“, na FHS je závislost opačná. Studenti FHS si dále myslí, že „Život má jen ten smysl, který mu sami dáme.“, a že si „Určujeme sami náš vlastní osud.“

B. Korelace s názory na svět

Výroky s největším rozdílem v průměrném hodnocení:

V korelační analýze bylo testováno celkem 66 vztahů, jako statisticky významných jich bylo zaznamenáno 15. Většina závislostí je středně silných. Pouze v jednom případě se vyskytla závislost mezi stejnými znaky. Nejvíce diferencujícím výrokiem je v případě SHSS „Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.“, v případě FHS pak „Život má smysl, protože existuje Bůh.“ Z hlediska intervenujících proměnných nejčastěji korelovaly „Musíme se starat o své vlastní štěstí a ne o svět.“ a „Štěstí a spokojenost se nemá očekávat na tomto světě, nýbrž na onom.“

Tabulka č. 3.3.3.c: Výroky s největším rozdílem v průměrném hodnocení v korelaci s názory na svět – srovnání SHSS a FHS

	Život má smysl, protože existuje Bůh.		Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují.		Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.	
	SHSS	FHS	SHSS	FHS	SHSS	FHS
Žijeme ve zkaženém světě.		,125		,118		
Musíme se starat o své vlastní štěstí ne o svět.		,120	-,272		,244	
Kdo chce svět zlepšit, musí ho nejdříve přijmout takový, jaký je.				-,180	,329	
V našem světě je stejně dobra a zla.			-,306			
To nejlepší, co se dá udělat, je světu se přizpůsobit.		-,136				
Svět byl vždy místem hříchu.						
Dříve, než se lidé začnou starat o svět, měli by zlepšit sami sebe.						
Náš svět je plný úžasných nových možností.				-,173		
Stát je povinen, aby v našem světě vytvářel řád.	,277					,129
Závisí na nás samých, jaký je svět, ve kterém žijeme.						
Štěstí a spokojenost se nemá očekávat na tomto světě, nýbrž na onom.	,487	,373			,300	

Studenti SHSS, kteří souhlasí s výrokiem „*Život má smysl, protože existuje Bůh.*“ se domnívají, že „Štěstí a spokojenost se nemá očekávat na tomto světě, nýbrž na onom.“ a také,

že „Stát je povinen, aby v našem světě vytvářel řád.“ Studenti FHS také souhlasí s prvně zmíněnou skutečností, navíc si nemyslí, že „To nejlepší, co se dá udělat, je světu se přizpůsobit.“, ale domnívají se, že „Žijeme ve zkaženém světě.“ a že „Musíme se starat o své vlastní štěstí ne o svět.“

Studenti SHSS, kteří nesouhlasí s výrokem „*Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují.*“ se domnívají, že „Musíme se starat o své vlastní štěstí ne o svět.“, a že je „V našem světě stejně dobra a zla.“. Na FHS si zase tito studenti myslí, že „Žijeme ve zkaženém světě.“ a naopak se nedomnívají, že „Kdo chce svět zlepšit, musí ho nejdříve přijmout takový, jaký je.“ ani, že „Náš svět je plný úžasných nových možností.“ Souhlas studentů s výrokem „*Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.*“ je na SHSS podmíněn souhlasem s „Kdo chce svět zlepšit, musí ho nejdříve přijmout takový, jaký je.“, „Štěstí a spokojenost se nemá očekávat na tomto světě, nýbrž na onom.“ a „Musíme se starat o své vlastní štěstí ne o svět.“, na FHS zase přímo úměrně souvisí se „Stát je povinen, aby v našem světě vytvářel řád“.

Další vybrané výroky:

Korelační analýze bylo podrobena celkem 66 vztahů, z nichž se 12 ukázalo jako statisticky významných. Intenzita závislosti je většinou středně silná až slabá. Dva vztahy závislosti byly zaznamenány jak v případě SHSS tak FHS. Nejčastěji na obou fakultách koreloval výrok „Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.“, naopak nejméně výrok „Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručovalo pravidelný příjem.“, který na FHS nesouvisí s žádným znakem. Z hlediska intervenujících proměnných je nejvíce diferencující znak „Musíme se starat o své vlastní štěstí, ne o svět.“ a „To nejlepší, co se dá udělat je světu se přizpůsobit.“. S vybranými indikacemi hodnotových orientací vůbec nesouvisí: „Kdo chce svět zlepšit, musí ho nejdříve přijmout takový, jaký je.“, „Stát je povinen, aby v našem světě vytvářel řád.“ a „Štěstí a spokojenost se nemá očekávat na tomto světě, nýbrž na onom.“

Tabulka č. 3.3.3.d: Další vybrané výroky v korelaci s názory na svět – srovnání SHSS a FHS

	Nevím, proč člověk žije.		Povolání je tu v první řadě, aby zaručovalo pravidelný příjem.		Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.	
	SHSS	FHS	SHSS	FHS	SHSS	FHS
Žijeme ve zkaženém světě.			,239			
Musíme se starat o své vlastní štěstí ne o svět.				,215	,218	,216
Kdo chce svět zlepšit, musí ho nejdříve přijmout takový, jaký je.						
V našem světě je stejně dobra a zla.						-,113
To nejlepší, co se dá udělat, je světu se přizpůsobit.				,165	,269	,205
Svět byl vždy místem hříchu.						
Dříve, než se lidé začnou starat o svět, měli by zlepšit sami sebe.	-,240				,266	
Náš svět je plný úžasných nových možností.						,113
Stát je povinen, aby v našem světě vytvářel řád.						
Závisí na nás samých, jaký je svět, ve kterém žijeme.			,268			
Štěstí a spokojenost se nemá očekávat na tomto světě, nýbrž na onom.						

Výrok „*Nevím, proč člověk žije.*“ koreloval pouze jednou, a to v případě SHSS. Studenti, kteří s výrokem souhlasí, se nedomnívají, že „Dříve, než se lidé začnou starat o svět, měli by zlepšit sami sebe.“

Studenti SHSS, kteří souhlasí s výrokem „*Povolání je tu v první řadě, aby zaručovalo pravidelný příjem.*“ si zároveň myslí, že „Žijeme ve zkaženém světě.“, a že „Závisí na nás samých, jaký je svět, ve kterém žijeme.“ Studenti FHS se zase domnívají, že se „Musíme starat o své vlastní štěstí ne o svět.“, a že „To nejlepší, co se dá udělat, je světu se přizpůsobit.“

Studenti SHSS, kteří souhlasí s výrokem „*Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.*“ si zároveň myslí, že „Dříve, než se lidé začnou starat o svět, měli by zlepšit sami sebe.“, že „To nejlepší, co se dá udělat, je světu se přizpůsobit.“, a že se „Musíme starat o své vlastní štěstí ne o svět.“ Studenti FHS, kteří souhlasí s výrokem, sdílí stejný názor na poslední

dvě výpovědi o světě. Navíc si nemyslí, že „V našem světě je stejně dobra a zla.“, ale domnívají se, že „Náš svět je plný úžasných nových možností“.

3.3.4. Hodnotové orientace v korelaci s normami chování

Výroky s největším rozdílem v průměrném hodnocení:

Korelační analýzou bylo testováno celkem 132 vztahů, z nichž se prokázalo 26 jako statisticky významných. Pět korelací bylo zaznamenáno na obou fakultách současně, přičemž čtyři z nich jsou s výrokem „Život má smysl, protože existuje Bůh.“ S výrokem je spojeno několik dalších „nej“ - nejsilnější závislosti (v šesti případech Spear. koeficient > 0,300) a nejvíce korelací na obou fakultách. Naopak nejméně závislostí bylo zaznamenáno v případě SHSS s výrokem „Těm, kteří mají, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují.“ a FHS „Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.“ Nejčastěji intervenující proměnou je potrat, následuje „rozvod“ a „sebevražda“. S výroky naopak vůbec nesouvisí „národnostní a kulturní nesnášenlivost“, „přijmout od někoho úplatek za výkon svých povinností“, „podvádět na daních, když je příležitost“, „vyhazovat odpadky na veřejném místě“, „řízení auta pod vlivem alkoholu“, „pohlavní styk pod právně povolenou věkovou hranicí“, „znásilnění“ a „domácí násilí“.

Souhlas s výrokem „*Život má smysl, protože existuje Bůh.*“ souvisí na obou fakultách s (ne)přijatelností „rozvodu“, „potratu“, „eutanazie“ a „sebevraždy“. Závislosti mají ve všech případech stejný směr, síla se však různí (viz. tabulka č. 3.3.4.a). Čtyři nejsilnější korelace jsou na obou fakultách stejné. Studenti, kteří souhlasí s výrokem, považují za nepřijatelný „potrat“, dále „rozvod“, „eutanazii“ a „sebevraždu“. V případě SHSS navíc s rostoucím souhlasem s výrokem roste nepřijatelnost „prostituce“ a „každodenní užívání alkoholu“. Na FHS patří mezi nepřijatelné přestupky pro studenty, kteří s výrokem souhlasí, „jako ženatý vdaná mít milostný poměr“ a „vyhnout se placení jízdného ve veřejné dopravě“.

Výrok „*Těm, kteří mají, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují.*“ koreloval v případě SHSS pouze jednou, a to s (ne)přijatelností „politicky motivované vraždy“. Rostoucí nesouhlas s výrokem podmiňuje zvyšující se přijatelnost politicky motivované vraždy. Studenti FHS, kteří s výrokem nesouhlasí, mají zase tendenci považovat za přijatelný „potrat“, dále „sebevraždu“, „lhát ve vlastním zájmu“, „požadovat státní podporu a nemít k ní oprávnění“ a „rozvod“.

U výroku „*Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.*“ je situace složitější. V případě FHS výrok koreluje pouze jednou, a to se znakem „vítězit nad jinými za každou cenu“ (na SHSS hned šestkrát). Závislost, která má podobu přímé úměrnosti, platí pro obě fakulty, přičemž v případě SHSS je dokonce mezi ostatními nejsilnější. Další korelace platí pouze s hodnocením studentů SHSS. Ti, kteří výrok neschvalují, mají tendenci považovat za přijatelné „užívání drog“, „každodenní užívání alkoholu“, „potrat“, „prostituci“ a „nasednout do auta a s legrace s ním odjet“.

Tabulka č. 3.3.4.a: Výroky s největším rozdílem v průměrném hodnocení v korelaci s normami – srovnání SHSS a FHS

	Život má smysl, protože existuje Bůh.		Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují.		Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.	
	SHSS	FHS	SHSS	FHS	SHSS	FHS
rozvod	-,326	-,240		-,114		
potrat	-,424	-,320		-,155	-,234	
jako ženatý vdaná mít milostný poměr		-,151				
prostituce	-,274				-,224	
eutanazie	-,317	-,270				
sebevražda	-,394	-,197		-,150		
národnostní a kulturní nesnášenlivost						
vítězit nad jinými za každou cenu					,331	,132
lhát ve vlastním zájmu				-,123		
přijmout úplatek za výkon svých povinností						
podvádět na daních, když je příležitost						
požadovat státní podporu a nemít k ní oprávnění				,122		
vyhnout se placení jízdného ve veřejné dopravě		-,112				
vyhazovat odpadky na veřejném místě						
každodenní užívání alkoholu	-,214				-,280	
řízení auta pod vlivem alkoholu						
nasednout do auta, které patří někomu jinému...					-,221	
užívat drogy	-,373				-,318	
pohlavní styk pod právně povol. věk. hranicí						
znásilnění						
domácí násilí						
politicky motivovaná vražda			-,258			

Další vybrané výroky:

Korelační analýze bylo podrobena 132 vztahů, z nichž bylo prokázáno 39 jako statisticky významných. V mezifakultním srovnání se ukazuje, že výroky korelovaly desetkrát se stejnými znaky (viz tabulka č. 3.3.4.b). Nejsilnější závislosti (Spear. koeficient > 0,400)

jsou s „Smysl života je okusit se získat to nejlepší.“ (pouze jedna) a „Nevím proč člověk žije.“ (šest). Posledně jmenovaný výrok také nejčastěji koreloval. V případě SHSS bylo nejméně statisticky významných vztahů zaznamenáno u výroku „Povolání je tu v první řadě, aby zaručovalo pravidelný příjem.“ Data za FHS zase vykazují nejméně závislosti s výrokem „Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.“ Z hlediska přestupků/norem je nejvíce diferencujícím znakem „rozvod“, který koreloval čtyřikrát (dvakrát na každé fakultě), následuje osm znaků, které korelovaly třikrát. Ani jednu nesouvisí s vybranými hodnotovými orientacemi „národnostní a kulturní nesnášenlivost“, „požadovat státní podporu a nemít k ní oprávnění“, „znásilnění“, „domácí násilí“ a „politicky motivovaná vražda“.

S výrokem „*Nevím proč člověk žije.*“ souvisí v případě SHSS 10 norem/přestupků, co se týká FHS je jich dokonce 13. V mezifakultním srovnání je nejvýznamnější intervenující proměnou „sebevražda“. Studenti, kteří s výrokem souhlasí, považují sebevraždu za ospravedlnitelnou. Dále byla na obou fakultách zaznamenána souvislost s „eutanazií“, „prostitucí“, „užíváním drog“, „každodenním užíváním alkoholu“, „potratem“, „rozvodem“, „pohlavním stykem pod právně povolenou věkovou hranicí“ a „vyhazováním odpadků na veřejném místě“. Přičemž zvětšující se souhlas s výrokem znamená rostoucí přijatelnost těchto norem/přestupků. Studenti SHSS navíc považují za ospravedlnitelné „řízení auta pod vlivem alkoholu“ a studenti FHS zase „vyhnout se placení jízdného ve veřejné dopravě“, „vítězit nad lidmi za každou cenu“ a „přijmout úplatek za výkon svých povinností“.

Výrok „*Povolání je tu v první řadě, aby zaručovalo pravidelný příjem.*“ souvisí s osmi normami/přestupky v případě FHS a pouze s dvěma v případě SHSS; o to silnější jsou ovšem na SHSS vztahy závislosti. Studenti SHSS, kteří s výrokem nesouhlasí, mají tendenci považovat za ospravedlnitelné „mít jako ženatý, vdaná milostný poměr“ a „každodenní užívání alkoholu“. Na FHS souhlas s výrokem znamená přijatelnost „vyhnout se placení jízdného ve veřejné dopravě“, „podvádět na daních, když je příležitost“, „pohlavní styk pod právně povolenou hranicí“, „eutanazie“, „vyhazování odpadků na veřejném místě“, „vítězit nad jinými za každou cenu“, „prostituce“ a „lhát ve vlastním zájmu“.

Výrok „*Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.*“ koreloval na obou fakultách třikrát. Jeden statistický významný vztah je platný pro obě fakulty. Zajímavé je, že má opačný směr. Studenti SHSS, kteří s výrokem souhlasí, považují rozvod za neospravedlnitelný, na FHS je tomu naopak. V případě SHSS dále korelovaly znaky „sebevražda“ a „podvádět na daních, když je příležitost“. Studenti SHSS, kteří s výrokem souhlasí, považují za

neospravedlnitou „sebevraždu“ (silný vztah závislosti) a naopak za přijatelné „podvádět na daních, když je příležitost“. V případě FHS souhlas s výrokem znamená přijatelnost „vítězit nad jinými za každou cenu“ a „lhát ve vlastním zájmu“.

Tabulka č. 3.3.4.b: Další vybrané výroky v korelaci s normami – srovnání SHSS a FHS

	Nevím, proč člověk žije.		Povolání je tu v první řadě, aby zaručovalo pravidelný příjem.		Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.	
	SHSS	FHS	SHSS	FHS	SHSS	FHS
rozvod	,251	,187			-,239	,169
potrat	,422	,140				
jako ženatý vdaná mít milostný poměr		,154	-,221			
prostituce	,330	,250		,113		
eutanazie	,412	,176		,156		
sebevražda	,505	,241			-,403	
národnostní a kulturní nesnášenlivost						
vítězit nad jinými za každou cenu		,145		,123		,156
lhát ve vlastním zájmu				,104		,115
přijmout úplatek za výkon svých povinností		,134				
podvádět na daních, když je příležitost				,162	,212	
požadovat státní podporu a nemít k ní oprávnění						
vyhnout se placení jízdného ve veřejné dopravě		,163		,171		
vyhazovat odpadky na veřejném místě	,222	,111		,154		
každodenní užívání alkoholu	,235	,222	-,230			
řízení auta pod vlivem alkoholu	,356					
nasednout do auta, které patří někomu jinému ..						
užívat drogy	,430	,225				
pohlavní styk pod právně povol. věk. hranicí	,280	,170		,156		
znásilnění						
domácí násilí						
politicky motivovaná vražda						

3.3.5. Stručné shrnutí korelační analýzy hodnotových orientací

Obecné shrnutí statisticky významných vztahů je rozčleněno na dvě části, které jsou uspořádány celkem do 6 bloků, přičemž každý z nich se zabývá jedním z analyzovaných výroků, a to ve dvou rovinách. V první části jsou shrnuty významné závislosti, které byly zaznamenány v případě obou fakult, v druhé pak specifika, které vykazují data za SHSS. Zdůrazňuji, že v tomto textu jde opravdu pouze jen o obecné shrnutí. Bližší charakteristiku jednotlivých statisticky významných vztahů spolu s popisem síly závislostí naleznete v předchozí části této kapitoly.

A. Výroky s největším rozdílem v průměrném hodnocení

Tři výroky, u kterých byl zaznamenán největší rozdíl v průměrném hodnocení - konkrétně s nimi studenti SHSS v průměru více souhlasili - byly podrobeny korelační analýze. Tyto výroky lze považovat za indikace typů určitých hodnotových orientací. Tak výrok „Život má smysl, protože existuje Bůh.“ v zásadě spadá do oblasti náboženské orientace. „Těm, kteří mají, by se mělo dát vzít a dát těm, kteří to potřebují.“ je indikací orientace rovnostářské a poslední z této trojice, čili výrok „Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.“, je výrokiem autoritářským. Jak přesně souvisí tyto tři výroky s dalšími aspekty hodnot, o tom pojednávají následující odstavce.

Shrneme-li statisticky významné vztahy u výroku „*Život má smysl, protože existuje Bůh.*“, můžeme konstatovat, že indikace náboženské hodnotové orientace souvisí na obou fakultách s několika shodnými aspekty hodnotových struktur. Celkem 10 znaků, které spadají do skupiny hodnotových preferencí, hodnotových rámců, norem chování a sociálních, ekonomických a demografických charakteristik korelovalo v případě obou fakult.

Studenti SHSS i FHS, kteří souhlasí s výrokiem „Život má smysl, protože existuje Bůh.“ uvádějí, že v jejich životě je náboženství důležité. Jako nezbytné podmínky pro manželství/partnerství považují stejné náboženské přesvědčení a děti. Shodně se také domnívají, že smysl života je spojen s existencí Boha, a že život má nějaký zvláštní účel. Co se týká názorů na svět, uvádějí, že štěstí a spokojenost je atributem posmrtného života a nemá se očekávat na tomto světě. Na obou fakultách také označili za neospravedlnitelný potrat, dále rozvod, eutanazii a sebevraždu.

Co se týká specifík fakulty SHSS, studenti, kteří s výrokem souhlasí, považují za nedůležité v jejich životě přátele a známé. Častěji také uvádějí, že podmínka pro úspěšné manželství/partnerství je shoda názorů na politiku a materiální zabezpečení, konkrétně dobré bydlení a přiměřený příjem. Na tvorbu jejich postojů a hodnot má vliv ve větší míře rodina a učitelé. Tito studenti se také domnívají, že stát je povinen v našem životě vytvářet řád a ve větší míře považují za nepřijatelnou prostituci a každodenní užívání alkoholu.

V případě rovnostářského výroku „*Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují.*“ nebyla prokázána žádná souvislost s dalšími aspekty hodnot, která by byla společná oběma fakultám. Určitá podobnost byla zaznamenána pouze v případě hodnotových rámců. Studenti obou fakult, kteří souhlasí s tímto rovnostářským výrokem, mají tendenci uvádět, že nejsou strůjci svého osudu.⁴⁴ Zajímavé je, že hodnocení výroku nesouvisí s důležitostmi základních životních hodnot, jako je rodina, práce, přátelé a známí, náboženství nebo politika, ani na jedné fakultě.

V případě SHSS výrok koreloval s příjmem rodičů v dětství a dospívání. Je patrné, že se zvětšujícím se příjmem roste nesouhlas s výrokem. Dále souvisí hodnocení výroku se vzděláním matky - studenti, jejichž matka má vyšší odborné vzdělání, s výrokem častěji spíše nesouhlasí. Co se týká podmínek, které jsou důležité pro společné manželství, podmiňuje souhlas s rovnostářským výrokem důležitost dětí a dělbu domácích prací. V oblasti hodnotových rámců pak souhlas s výrokem znamená odmítání názoru, že se musíme starat o své vlastní štěstí a ne o svět, a že je v našem světě stejně dobra a zla. Dále je rostoucí souhlas s výrokem spojen se zvyšující se nepřijatelností politicky motivované vraždy.

„*Kde je přísná autorita, tam je také spravedlnost.*“ Hodnocení výroku nesouvisí ani na jedné fakultě s názory na život (tj. víra v osud, Boha, apod.) V oblasti norem chování se souhlas s výrokem na obou fakultách spojuje s přijatelností jednání jako je vítězit nad jinými za každou cenu.

Co se týká specifík SHSS, s autoritářským výrokem souhlasí více ti studenti, kteří mají v domácnosti auto. Další významná závislost byla prokázána u hodnotových preferencí – konkrétně platí, že souhlas s výrokem znamená nedůležitost přátel a známých a naopak důležitost náboženství. Výrok se dále pojí s celou řadou podmínek pro úspěšné manželství/partnerství, přičemž souhlas s autoritářským výrokem znamená důležitost dětí,

⁴⁴ Nesouhlas s výrokem „Určujeme si sami náš vlastní osud.“ v případě FHS a souhlas s „Člověk může sotva co změnit na průběhu vlastního života“ v případě SHSS.

stejně socio-kulturní příslušnosti obou partnerů a materiálního zabezpečení. V oblasti vlivu na tvorbu názorů a hodnot podmiňuje souhlas s výrokem důležitost rodiny a zájmové aktivity. Dále je zvyšující se souhlas spojen s rostoucím přesvědčením, že zlepšit svět lze pouze, když ho přijmeme takový jaký je, že štěstí a spokojenost se má očekávat až na onom světě, a že se musíme starat především o své vlastní štěstí, nikoliv o svět. V oblasti norem chování je pak provázen nepříjatelností užívání drog, každodenního užívání alkoholu, potratu, prostituce a jednání jako je nasednout do auta a z legrace s ním odjet.

B. Další vybrané výroky

Následující tři výroky byly vybrány buď vzhledem k velké míře diferenciaci, jak je tomu v případě výroků „Nevím, proč člověk žije.“ a „Povolání je tu v první řadě pro to, aby zaručovalo pravidelný příjem.“, anebo vzhledem k vyššímu počtu statisticky významných vztahů, které byly prokázány se stejnými znaky v případě obou fakult, ale mají odlišnou podobu. Tak je tomu u výroku „Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.“. První výrok můžeme nazvat výrokem nihilistickým, druhý pak výrokem materialistickým a třetí necháme bez názvu. Opačné podoby závislostí, které byly v jeho případě zaznamenány, mohou být důsledkem právě jeho odlišné interpretace.

Výrok „*Nevím, proč člověk žije.*“ koreloval na obou fakultách s místem bydliště a úplností rodiny. S výrokem častěji naprosto nesouhlasí obyvatelé velkoměst (či obcí na 100 000 obyvatel v případě FHS). Další vliv, který byl prokázán na obou fakultách, je úplnost rodiny, vzhledem k slabé korelaci ovšem nelze v případě SHSS interpretovat. Dále výrok na obou fakultách souvisí s preferencí náboženství, přičemž závislost má podobu nepřímé úměry. V oblasti hodnotových rámců podmiňuje souhlas s nihilistickým výrokem nesouhlas s tím, že život má smysl, protože existuje Bůh a naopak souhlas s tím, že život neslouží žádnému zvláštnímu účelu. Co se týká norem chování, byla prokázána celá řada shodných vztahů - přičemž vždy jde o závislost, která má podobu přímé úměry - a to s těmito skutečnostmi: sebevražda, potrat, eutanazie, užívání drog, prostituce, každodenní užívání alkoholu, pohlavní styk pod právně povolenou věkovou hranicí, rozvod a vyhazování odpadků na veřejném místě.

V případě SHSS byla silná míra závislosti prokázána u země původu – studenti, kteří pochází z Velké Británie, častěji s nihilistickým výrokem naprosto souhlasí. Dále hodnocení výroku souvisí s vlastnictvím auta a věkem. Vlastnictví auta domácností podmiňuje naprostý nesouhlas s výrokem. Mladší studenti tj. mezi 19 a 21 lety naopak s výrokem častěji naprosto

souhlasí. Co se týká hodnotových orientací, souhlas s výrokem znamená důležitost přátel a známých. Respondenti, kteří s výrokem souhlasí, dále nepovažují za důležité pro úspěšné manželství/partnerství společné náboženské přesvědčení a společný etnický původ. Tito respondenti také uvádějí, že televize a rozhlas není důležitá pro tvorbu jejich názorů, postojů a hodnot. V oblasti hodnotových rámců znamená souhlas s výrokem odmítní toho, že by lidé měli zlepšit sami sebe, dříve než se začnou starat o svět. Co se týká norem chování, pak souhlas podmiňuje přijatelnost řízení auta pod vlivem alkoholu.

Výrok *„Povolání je tu v první řadě, aby zaručovalo pravidelný příjem“* souvisí na obou fakultách s preferencí náboženství. Pozoruhodné je, že závislost má jiný směr. V případě FHS je pro respondenty, kteří s výrokem souhlasí, náboženství nedůležité, naproti tomu pro tyto studenty na SHSS je důležité.

Co se týká specifik SHSS, výrok souvisí se čtyřmi sociálními, ekonomickými či demografickými charakteristikami. Silná závislost byla prokázána u věku - s výrokem častěji souhlasí studenti do 24 let. Dále výrok koreluje s typem bydliště, místem bydliště a vztahem k rodičům. Naprosto s výrokem souhlasí studenti, kteří v průběhu akademického roku bydlí s rodiči, a kteří žili/žijí na kraji velkoměsta. Naopak výraznější nesouhlas projeví respondenti, kteří se zřídka obraceli na své rodiče. Co se týká hodnotových preferencí, souhlas s výrokem znamená nedůležitost přátel a známých. Výrok dále koreloval s celou řadou podmínek pro úspěšné manželství/partnerství, konkrétně je souhlas s materialistickým výrokem spojen s důležitostí dětí, dobrého sexuálního soužití, materiálního zabezpečení, ochoty diskutovat o problémech a vzájemné úcty. V oblasti hodnotových rámců, je přitakání výroku podmíněno nesouhlasem s tím, že život neslouží žádnému zvláštnímu účelu. Souhlas s výrokem dále souvisí s přesvědčením, že žijeme ve zkaženém světě, a že závisí na nás samých, jaký je svět, ve kterém žijeme. V oblasti norem existuje nepřímá úměrná závislost s normou/přestupkem „jako ženatý/vdaná mít milostný poměr“ a každodenní užívání alkoholu.

Výrok *„Smysl života je pokusit se získat to nejlepší“* koreloval na obou fakultách s názorem, že člověk může sotva co změnit na průběhu svého života. Zajímavé je, že závislost je na obou fakultách opačná. Tak v případě SHSS je tento vztah přímo úměrný, na FHS je tomu naopak, tedy úměrný nepřímě. Dále byly v případě obou fakult zaznamenány statisticky významné vztahy v oblasti názorů na svět. Studenti, kteří souhlasí s tímto výrokem, se také domnívají, že se musíme starat o své vlastní štěstí a ne o svět, a že to nejlepší, co se dá udělat, je světu se přizpůsobit. Na obou fakultách byla dále prokázána závislost v oblasti norem

chování. Konkrétně s rozvodem, přičemž má vztah závislosti opět opačný směr. Souhlas na SHSS znamená nepřijatelnost rozvodu, na FHS naopak přijatelnost.

V případě SHSS výrok koreloval s věkem a místem bydliště, přičemž s výrokem mají tendenci nesouhlasit respondenti, kteří bydleli v městečku v období dětství a dospívání, anebo je jim více než 25 let. Naopak souhlas s výrokem je podmíněn důležitostí náboženství, v oblasti podmínek pro úspěšné manželství pak dobrým bydlením. Co se týká tvorby postojů a názorů, znamená rostoucí souhlas výrokem zvyšující se důležitost přátel a televize, rozhlasu. V oblasti hodnotových rámců platí, že studenti SHSS, kteří souhlasí s výrokem, se také domnívají, že dříve než se lidé začnou starat o svět, měli by zlepšit sami sebe. Tito studenti také odmítají sebevraždu a naopak považují za přijatelné podvádět na daních, když je příležitost.

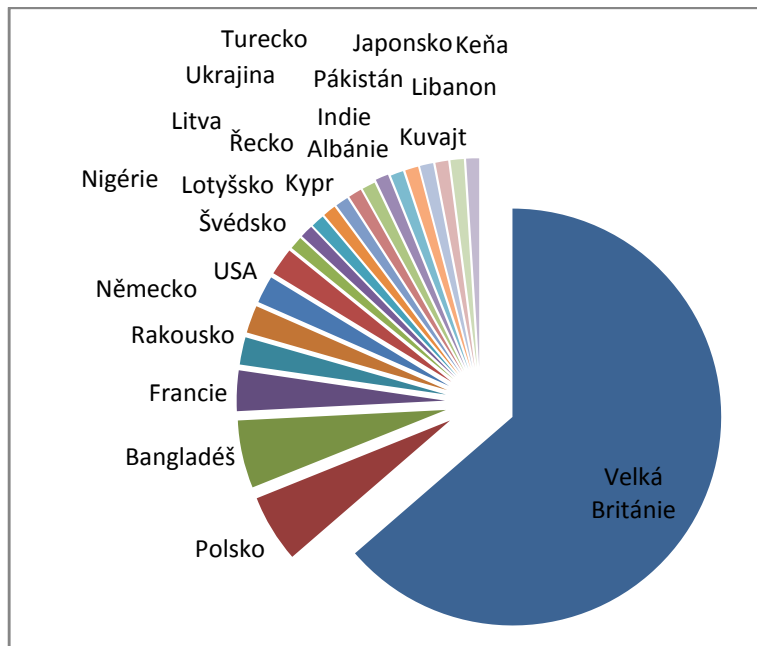
ZÁVĚR

1. VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ

1.1. Obecná obsahová hypotéza

Fakulta humanitních studií a sociálních věd (SHSS) Greenwichské univerzity je podle očekávání navštěvována studenty rozmanitých kultur a identit. Celých 37% respondentů pochází z 21 zemí světa, zbytek studentů je z Velké Británie. Pokud termín multikulturní rozšíříme na další identity, které mohou, ale nemusí, s národností respondentů souviset (například náboženské)¹, získáváme představu o vskutku různorodém, vnitřně diferencovaném vzorku nejrozličnějších příslušností, které se někdy překrývají, jindy stojí vedle sebe či dokonce proti sobě.

Graf č.1.1.a: Zastoupení jednotlivých zemí podle původu respondentů

Vzhledem k malému vzorku respondentů, jejich velké diferenciaci a nemožnosti ověření platnosti výsledků výzkumu opakovanou aplikací konceptu, jsem nepřistoupila k bližší analýze určitých typů hodnotových orientací (například liberální orientace, nihilistická orientace apod.), jak jsem se původně domnívala. Faktorová analýza 21 indikací hodnotových

¹ Třetina respondentů věří v nějakou vyšší duchovní bytost - zda-li jde o křesťany, hinduisty či studenty vyznávající islám se můžeme pouze domnívat.

orientací, kterou naleznete v praktické části v kapitole 3.2. ovšem představuje alespoň základ těchto typů. V následujícím textu se zbývá zejména fenoménem multikulturality a tím, jak souvisí s hodnotovými orientacemi studentů SHSS (oddíl A) a dále rozdíly (oddíl B) a podobnostmi (oddíl C) v hodnotových orientacích studentů FHS a SHSS.

A. Multikulturalita jako příčina diferenciací hodnotových orientací studentů SHSS

Jak konkrétně se multikulturalita promítá do hodnotových struktur, respektive hodnotových orientací, studentů? Odpověď na otázku představuje celá tato práce. Konkrétní kulturní vlivy, které mají vliv na rozdílné hodnocení jednotlivých indikací hodnotových orientací, je však obtížné určit. Vzhledem k malému vzorku (97 respondentů) a velké vnitřní diferenciaci, nelze rozdělit respondenty do skupin, například na základě národnosti, a testovat, jak přesně daná kultura zastává tu či onu hodnotovou orientaci. Pokud to ovšem neučiníme, nemůžeme si být nikdy jisti, zda závěry, které o rozdílech mezi fakultami, vyřkneme, nejsou způsobeny něčím jiným než socio-kulturní příslušností.²

S vědomím, že vzorek dat za SHSS je vnitřně velice diferencovaný, můžeme nicméně obecně popsat míru konsenzu a diferenciací v hodnocení výroků, které indikují jednotlivé typy hodnotových orientací, bez toho, abychom se zabývaly konkrétními kulturními vlivy.

V celkovém počtu 21 indikací hodnotových orientací byl v případě SHSS největší konsenzus zaznamenán u výroků, se kterými souhlasilo více než 50% respondentů. Konkrétně jimi jsou ty, které prozrazují zaměření na „pohodu“ („Život si musíme udělat tak příjemný, jak je to jen možné.“, „Důležité je, aby byl člověk šťastný. Jak, to už je jeho věc.“). Dále sem patří výroky „Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručovalo pravidelný příjem.“ a „To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je umět se rozdělit.“. Stejný konsenzus, respektive ještě větší, byl zaznamenán z hlediska nesouhlasu. Více než 50% studentů SHSS odmítá xenofobní výrok „Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země.“ a další dva, konkrétně: „Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda.“ a „Smysl života je v tom, aby člověk získal vážené pozice.“

Naopak největší rozdíly v hodnocení jednotlivých indikací hodnotových orientací byly zaznamenány u výroků, s nimiž souhlas projevila zhruba třetina respondentů SHSS a stejný počet s nimi nesouhlasil (viz tabulka č.1.1.b). Tyto, v jistém smyslu nejkontroverznější

² Rozdělení podle země původu zde nepomůže vzhledem k tomu, že vzorek čítá přes dvacet národností, z nichž některé mají mizivé zastoupení (1 či 2 studenti).

výroky, indikují náboženskou, či nihilistickou orientaci („Nevím, proč člověk žije.“, „Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.“ a „Život má smysl, protože existuje Bůh.“), dále orientaci rovnostářskou („Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují.“, „Rozdíly v příjmech by se měly zmenšit.“) a autoritářskou („Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.“, „Mluvit do něčeho a spolurozhodovat má člověk, až když tvrdou prací dosáhne určité pozice.“). Mezi studenty se také výrazně lišil názor na výroky „Každý musí řešit své problémy řešit sám.“ a „Bez rodiny se nedá naučit, jak se mají konflikty řešit.“

Tabulka č.1.1.b.: Nejkontroverznější výroky v hodnocení studentů SHSS³(v %)

	S výrokiem souhlasilo	S výrokiem nesouhlasilo
Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.	35	34
Nevím, proč člověk žije.	36,1	35,1
Život má smysl, protože existuje Bůh	37,1	40,2
Mluvit do něčeho a spolurozhodovat má člověk, až když tvrdou prací dosáhne určité pozice.	24,8	34
Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.	25,8	30,9
Rozdíly v příjmech by se měly zmenšit.	24,8	30,9
Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují.	34	29,9
Každý musí řešit své problémy řešit sám.	37,1	29,9
Bez rodiny se nedá naučit, jak se mají konflikty řešit.	35	36,1

Poznámka: V tabulce nejsou zahrnuti respondenti, kteří s výrokiem částečně souhlasili a částečně nesouhlasili, odpověděli nevím, anebo neodpověděli vůbec.

Protože tématem této práce je mezifakultní srovnání hodnotových orientací, dále se v korelační analýze zabývám pouze srovnáním výroků, u kterých byl zaznamenán největší rozdíl v průměrném hodnocení (1, 2, 3) nebo nadprůměrně (4, 5), popřípadě výrazně odlišně (6), diferencovaly s dalšími aspekty hodnotových struktur.⁴

Můžeme se domnívat, v souladu například s J.Krejčím či G. Sartotim, že uvnitř západních moderních společností se s příchodem kulturně vzdálených menšin objevují hodnoty, ať již náboženské nebo světsky filosofické, které stojí v protikladu k moderní společnosti a jsou spíše v souladu se společností uzavřenou. Pokud je tento předpoklad správný, lze pomocí něho vysvětlit několik zásadních rozdílů v hodnotových orientacích

³ Jde o zjednodušení vzhledem k tomu, že rozdělení škály odpovědí na „ano“ či „ne“ nebere v úvahu intenzitu souhlasu/nesouhlasu.

⁴ Výběr výroků byl proveden na základě korelační analýzy se sociálními, ekonomickými a demografickými charakteristikami, hodnotovými preferencemi a normami chování (viz. příloha č. 5)

studentů obou fakult. Nicméně stejně tak může mít na rozdílnou podobu hodnotových orientací vliv některé specifikum české společnosti, respektive studentů Fakulty humanitních studií. Opět zde platí, že důvody rozdílných hodnotových orientací nemůžeme v této statistické analýze odhalit a proto zde pouze popíšeme odlišnosti (a posléze i podobnosti) mezi oběma vzorky dat.

B. Rozdíly v hodnotových orientacích studentů obou fakult

Jak ukazuje tabulka č. 1.1.c. Největší rozdíl v průměrném hodnocení byly zaznamenány u autoritářské orientace („Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.“, „Není dobré mít tak velkou svobodu, jakou dnes mladí lidé mají.“, „To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je poslušnost.“), dále u rovnostářského výroku „Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují.“ a u výroku materialistického „Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručovalo pravidelný příjem.“ Přičemž platí, že ve všech případech projeví větší souhlas studenti SHSS.

Tabulka č. 1.1.c: Jaký je Váš názor na následující výroky? srovnání průměrů

	Rozdíl v průměru
Život má smysl, protože existuje Bůh.	+1,24
Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují.	+1,08
Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.	+0,90
Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručovalo pravidelný příjem.	+0,83
Není dobré mít tak velkou svobodu, jakou dnes mladí lidé mají.	+0,82
To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je poslušnost.	+0,79
Důležité je, aby byl člověk šťastný. Jak, to už je jeho věc.	+0,59
Smysl života je v tom, aby člověk získal vážené pozice.	+0,57
Nevím, proč člověk žije.	+0,51
Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda.	+0,46
To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je umět se rozdělit.	+0,38
Život si musíme udělat tak příjemný, jak je to jen možné.	+0,37
Kdybychom se všichni něčeho zřekli, nebyla by brzy žádná chudoba.	+0,37
Mluvit do něčeho a spolurozhodovat má člověk, až když tvrdou prací dosáhne určité pozice.	+0,26
Každý musí řešit své problémy sám.	+0,18
Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.	+0,03
Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země.	+0,03
Se smrtí vše končí.	-0,08
Rozdíly v příjmech by se měly zmenšit.	-0,09
Cizinci by měli svůj životní styl trochu lépe přizpůsobit stylu příslušné země, kde nyní žijí.	-0,16
Bez rodiny se nedá naučit, jak se mají konflikty řešit.	-0,20

Poznámka: Hodnota v pravém sloupci představuje rozdíl v průměru, kladné znaménko znamená, že s danou skutečností více souhlasili studenti SHSS, záporné znaménko pak, že s ní souhlasili méně. Bližší analýzu naleznete v praktické části v kapitole 3.1.

Tři výroky, u kterých byl zaznamenán největší rozdíl, byly podrobeny korelační analýze. Níže jsou blíže popsány statisticky významné vztahy, které byly prokázány s dalšími aspekty hodnotových struktur *pouze* v případě SHSS (na FHS tedy hodnocení daného výroku s názory na uvedené skutečnosti nesouvisí). Bližší analýzu výroků naleznete v praktické části v kapitole 3.

1) „Život má smysl, protože existuje Bůh.“

Studenti SHSS, na rozdíl od respondentů z FHS, kteří s výrokem souhlasí, považují za nedůležité v jejich životě přátele a známé. Častěji také uvádějí, že podmínka pro úspěšné manželství/partnerství je shoda názorů na politiku a materiální zabezpečení, konkrétně dobré bydlení a přiměřený příjem. Na tvorbu jejich postojů a hodnot má vliv ve větší míře rodina a učitelé. Tito studenti se také domnívají, že stát je povinen v našem životě vytvářet řád a ve větší míře považují za nepřijatelnou prostituci a každodenní užívání alkoholu.

2) „Těm, kteří mají, by se mělo smět dát vzít a dát to těm, kteří potřebují.“

V případě SHSS výrok koreloval s příjmem rodičů v dětství a dospívání. Je patrné, že se zvětšujícím se příjmem roste nesouhlas s výrokem. Dále souvisí hodnocení výroku se vzděláním matky - studenti, jejichž matka má vyšší odborné vzdělání, s výrokem častěji spíše nesouhlasí. Co se týká podmínek, které jsou důležité pro společné manželství, podmiňuje souhlas s rovnostářským výrokem důležitost dětí a dělbu domácích prací. V oblasti hodnotových rámců pak souhlas s výrokem znamená odmítání názoru, že se musíme starat o své vlastní štěstí a ne o svět, a že je v našem světě stejně dobře a zla. Rostoucí souhlas s výrokem je také spojen se zvyšující se nepřijatelností politicky motivované vraždy.

3) „Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.“

Na SHSS s autoritářským výrokem souhlasí více ti studenti, kteří mají v domácnosti auto. Další významná závislost byla prokázána u hodnotových preferencí – konkrétně platí, že souhlas s výrokem znamená nedůležitost přátel a známých a naopak důležitost náboženství. Výrok se dále pojí s celou řadou podmínek pro úspěšné manželství/partnerství - souhlas s autoritářským výrokem znamená důležitost dětí, důraz na stejnou socio-kulturní příslušnost obou partnerů a materiální zabezpečení. V oblasti vlivu na tvorbu názorů a hodnot podmiňuje souhlas s výrokem důležitost rodiny a zájmové aktivity. Dále je zvyšující se souhlas spojen s rostoucím přesvědčením, že svět můžeme zlepšit pouze tehdy, když ho přijmeme takový

jaký je, že štěstí a spokojenost se má očekávat až na onom světě, a že se musíme starat především o své vlastní štěstí, nikoliv o svět. V oblasti norem chování je pak provázen nepřijatelností užívání drog, každodenního užívání alkoholu, potratu, prostituce a jednání jako je nasednout do auta a z legrace s ním odjet.

Dále jsem se v analýze zabývala výrokem, u kterého sice nebyl zaznamenán významný rozdíl v průměrném hodnocení, nicméně koreloval v případě dat za obě fakulty se shodnými znaky, přičemž směr závislosti byl opačný.

4) „Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.“

Výrok „Smysl života je pokusit se získat to nejlepší“ koreloval na obou fakultách s názorem, že člověk může sotva co změnit na průběhu svého života. Závislost je na obou fakultách opačná. Tak v případě SHSS je tento vztah přímo úměrný, na FHS je tomu naopak, tedy úměrný nepřímo. Dále byly v případě obou fakult zaznamenány statisticky významné vztahy v oblasti názorů na svět. Studenti, kteří souhlasí s tímto výrokem, se také domnívají, že se musíme starat o své vlastní štěstí a ne o svět, a že to nejlepší, co se dá udělat je světu se přizpůsobit. Na obou fakultách byla dále prokázána závislost v oblasti norem chování. Konkrétně s rozvedem, přičemž má vztah závislosti opět opačný směr. Souhlas na SHSS znamená nepřijatelnost rozvodu, na FHS naopak přijatelnost.

Poslední dva výroky, kterým jsem analyzovala na obou fakultách, ze všech 21 jedna výroky nejvíce diferencovaly s dalšími aspekty hodnot. Jsou jimi 5) „*Nevím, proč člověk žije.*“ a 6) „*Těm, kteří mají, by se mělo smět dát vzít a dát to těm, kteří potřebují.*“. Jejich celkovou analýzu naleznete v praktické části v kapitole 3.3. a níže, kde se zaměřuji nikoliv na rozdíly, ale na shodné statisticky významné vztahy, které byly prokázány v případě obou fakult. V případě těchto dvou výroků, jich byla celá řada.

C. Podobnosti v hodnotových orientacích studentů obou fakult

Vedle statisticky významných vztahů, které byly prokázány na obou fakultách. Je zajímavý i výstup z frekvenční analýzy. Bylo zaznamenáno, že více než 50% studentů obou fakulta přitakala orientaci na pohodu (konkrétně souhlasí s výroky „Život si musíme udělat tak příjemný, jak je to jen možné.“ a „Důležité je, aby byl člověk šťastný. Jak, to už je jeho věc.“). Více než 80% studentů pak na obou fakultách odmítá xenofobní výrok „Cizinci by si

svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země.“ a nesouhlasí s tím, že „Jistota a blahobyť je důležitější než svoboda.“

Potvrdila se hypotéza, že určité indikace hodnotových orientací souvisí na obou fakultách se stejnými aspekty hodnotových struktur. Z analyzovaných indikací hodnotových orientací to platí zejména v případě náboženských a nihilistických hodnotových orientací. Zda jde o obecně lidské na kulturu nezávislé zákonitosti v hodnotových strukturách či spíše naopak o kulturní spřízněnost v určité oblasti hodnotových systémů, ovšem nemůžeme určit. V následujících odstavcích uvádím celou řadu shodných statisticky významných vztahů u dvou vybraných výroků.

Studenti SHSS i FHS, kteří souhlasí s výrokem „*Život má smysl, protože existuje Bůh.*“ uvádějí, že v jejich životě je náboženství důležité. Jako nezbytné podmínky pro manželství/partnerství považují stejné náboženské přesvědčení a děti. Shodně se také domnívají, že smysl života je spojen s existencí Boha, a že život má nějaký zvláštní účel. Co se týká názorů na svět, uvádějí, že štěstí a spokojenost je atributem posmrtného života a nemá se očekávat na tomto světě. Na obou fakultách také označili za neospravedlivitelný potrat, dále rozvod, eutanazii a sebevraždu.

Výrok „*Nevím, proč člověk žije.*“ koreloval na obou fakultách s místem bydliště a úplností rodiny. S výrokem častěji naprosto nesouhlasí obyvatelé velkoměst (či obcí na 100 000 obyvatel v případě FHS). Dále výrok na obou fakultách souvisí s preferencí náboženství, přičemž závislost má podobu nepřímé úměry. V oblasti hodnotových rámců podmiňuje souhlas s nihilistickým výrokem, nesouhlas s tím, že život má smysl, protože existuje Bůh a naopak souhlas s tím, že život neslouží žádnému zvláštnímu účelu. Co se týká norem chování byla prokázána celá řada shodných vztahů - přičemž vždy jde o závislost, která má podobu přímé úměry - a to s těmito skutečnostmi: sebevražda, potrat, eutanazie, užívání drog, prostituce, každodenní užívání alkoholu, pohlavní styk pod právně povolenou věkovou hranicí, rozvod a vyhazování odpadků na veřejném místě.

1.2. Vyhodnocení metodické hypotézy

Výzkum se podařilo přenést do odlišného kulturního, přesněji multikulturního, prostředí. Výsledky analýzy získaných dat jsou srovnatelné s výsledky analýzy dat za Jinonice z roku 2006.

Důvody změn v dotazníku a problémy s přenesením výzkumu na SHSS:

V následujících odstavcích shrnu zásadní připomínky, které se týkaly dotazníku, a které nakonec vedly k jeho značné transformaci, která ztížila provedení srovnávací analýzy, ale v mnoha ohledech byla nevyhnutelná vzhledem k místním zvyklostem a očekáváním jak profesorů, tak studentů, kteří měli daný dotazník vyplňovat. Ačkoliv by mělo v této části být pojednání striktně vědecké, rozhodla jsem se, že důvody změn blíže popíši, což místy vyžaduje volnější výklad.

Greenwichská univerzita si ustanovila etickou komisy, která má mimo jiné za úkol schvalovat výzkumy studentů nebo členů akademické obce. Udává pravidla zabráňující zneužití výsledků výzkumu a dbá na správné užívání jazyka, který nediskriminuje a je citlivý k rozmanitému prostředí univerzity. Vedle hlavní univerzitní etické komise existují komise dílčí, sídlící na jednotlivých fakultách.

V době výzkumu byl(a) profesorem a představitelkou etické komise Fakulty Humanitních studií a sociálních věd Sue (také Johnny) Golding. Díky ní výzkum na univerzitě proběhl, už proto, že kdyby ho neschválil(a), musel by jít před univerzitní etickou komisy, což je dlouhodobý proces, který by trvala déle než můj pobyt v Londýně.

Podobu dotazníku jsem na univerzitě konzultovala celkem s pěti profesory: Craigm Morriesem (sociologem), Bridget Leach (socioložkou), Sue nebo také Johnny Golding (filosofem/filosofkou), Noelem Campbellem (původně geografem, v současné době lektorem médií a informačních technologií) a Simonem Dyem (lektorem angličtiny a španělštiny). A na dálku i s panem Liborem Prudkým.

Dotazník byl zejména nedostatečně strukturovaný. Dále konzultantům vadila suverenita s jakou pokládá otázky na nejkontroverznější témata (spolu s jejich neúnosným počtem) a celkově jeho přílišná délka. Dotazník byl zkrácen na 27 otázek o 158 znacích, přičemž některé znaky byly pozměněny, některé přibily a některé byly naopak vyřazeny.⁵ Další změny se uskutečnily v několika ohledech. Výroky v bateriích otázek, a stejně tak i bloky otázek, byly uspořádány nově, v určitém logickém sledu.⁶ Škály byly sjednoceny, takovým způsobem, aby vždy začínaly od stejného pólu (1 znamená vždy souhlas, důležitost dané skutečnosti apod.), místo čtyř druhů škál byly použity tři (čtyřstupňová, pětistupňová a sedmistupňová), které odpovídaly řazení otázek do určitých bloků. Poslední bod byl

⁵ Česká verze dotazníku obsahuje 33 otázek o 165 znacích.

⁶ Důvodem, proč není původní verze dotazníku uspořádána do určitých tematických bloků, je aby respondent nemohl odvodit záměry výzkumníka. Na SHSS nepřijatelný argument.

nejpodstatnější a týkal se diskriminace. Dotazník musel poskytovat dostatečný prostor i pro ty, kteří jsou členy i těch nejníznějších menšin. V tomto smyslu pak například vedle mužů a žen přibila i třetí kategorie - transgender.

Transformace se nejvíce týkala otázek zjišťujících *sociální, ekonomické a demografické charakteristiky*.⁷ Z etického hlediska byl hlavním problémem nedostatek kategorií u jednotlivých otázek. Dotazník například nebral v úvahu, že mít „rodiče“, „nevlastního rodiče“, či být „bez rodičů“ zapomíná na rodiny s „opatrovníky“ apod. Bylo obtížné vzít v úvahu všechny menšiny zvláště a nikoho nediskriminovat. Neznala jsem všechny kulturní odlišnosti studentů a myslím, že je neznal ani profesorský sbor. Tak například otázka po rodičích či opatrovnících zapomíná, že v různých kulturách žije jedinec v komunitě, kde mohou být opatrovnické vztahy ještě zamotanější. V podstatě nás všechny zachránila kolonka „jiná situace“, která se vyskytovala u většiny otázek a poskytla členu menšiny, aby uvedl svou „výjimečnou“ situaci. Kdyby se ovšem nediskriminační přístup bral do slova, mohla by se i kolonka „JINÁ situace“ brát jako diskriminující, jelikož odkazuje k tomu, že se dotýčný respondent vymyká normě, kterou dotazník ustanovuje jako „normální“ a naznačuje tak jeho abnormalitu.

Nejenom z etického hlediska, ale z ryze praktického není vůbec jednoduché v této oblasti nabídnout dostatek adekvátních možností, jelikož respondenti pochází z nejrůznějších míst světa. Tak například spousta studentů bydlela ve svém dětství a dospívání, tedy v době kdy se utvářela značná část jejich hodnotových systémů, v cizích zemích, a ptát se na jejich socioekonomické postavení v Británii, což by bylo mnohem jednodušší, by o ničem příliš nevyprávělo. Musíte tedy pátrat po charakteristikách, které jsou spojené s jejich domovem v cizině. Jinými slovy, kdybych měřila socio-ekonomické zázemí studentů z hlediska jejich soudobé situace, neodpovídalo by to tomu, jak žili po většinu svého života. Řada studentů, většinou ze středního východu, má doma sluhy a v životě se nestarala o chod domácnosti. V Londýně ovšem bydlí na kolejích, perou či myjí nádobí a někteří jsou dokonce nuceni místo volného času pracovat. Řada z nich vzpomíná, jak báječné to bylo doma, nadává na kapitalismus (mimořádně jedno z nejsprostších anglických slov) a zkouší rychle zbohatnout – třeba i hraním rulety nebo automatů.

Další problém je, že ekonomické zázemí se dá jen těžko měřit čísly. Různé země, různá měna, různé platy. Stejně tak u otázky o počtu obyvatel v místě bydliště se čísla nedaly

⁷ S jejich transformací se počítalo, již před samotnou realizací výzkumu na Greenwichské univerzitě.

použit, jelikož jsme sondou mezi studenty zjistila, že téměř nikdo nemá tušení o velikosti svého bydliště. Nakonec jsem zvolila postup, který odráží spíše než reálnou situaci, to co daný student vnímá. Tak například u otázky po velikosti bydliště jsem se zeptala, zdali dotyčný žil na vesnici, ve městečku, městě či velkoměstě a po odborné radě ještě odlišila okrajové čtvrtě a centrum. Stejně tak u otázky po příjmu rodiny jsem se zeptala způsobem, kde má respondent možnost vyjádřit jeho/její situaci subjektivně: „Myslíš, že příjem tvé rodiny v době tvého dospívání a dětství byl nad národním průměrem, pod průměrem, v průměru?“ Přičemž takovýto přístup bere ohled jak na domácí, anglické, studenty tak i na ty přistěhovalecké. Nezjišťuje fakta ale studentův subjektivní názor, který je vlastně podstatný pro tvorbu jeho hodnot. I u otázky po vybavení domácnosti, kde se ptám na konkrétní případy, jsem se rozhodla dát respondentovi na výběr. A snažila se na základě porady s profesory, studenty a mých vlastních postřehů postihnout, co je pro studenty standardní a nadstandardní vybavení a to i v otázce zohlednit. Tak jsem například místo počítač s internetem, který byl v původní verzi dotazníku, nabídla na výběr pouze internet, a to proto, že je počítač běžným majetkem. A knihovnu nejméně s 500 svazky vyměnila za vůbec nějakou knihovnu. V dotazníku jsem také zohlednila národnost respondenta a dobu po jakou žil v Británii, abych potvrdila či vyvrátila můj předpoklad vlivu délky pobytu na jejich sblížení.⁸

Řada změn se týkala *norem chování*. Otázka nakolik je ospravedlnitelná homosexualita, přišla nepatřičná snad každému. Z počátku se kritika vztahovala na její umístění. Vyskytuje se totiž v baterii otázek společně se „zločiny“ jako například „politicky motivovaná vražda“, a výroky typu „požadovat státní podporu a nemít k ní oprávnění“ či „šidit na daních, když je příležitost“. Druhá výtká se týkala toho, jak je otázka položena. Otázkou „Je homosexualita ospravedlnitelná?“ připouštím, že by být nemusela; degraduji ji a naznačuji, že je něčím špatným, respektive horším než heterosexualita. Slovy Sue Golding: „Proč se analogicky nezeptáte, je-li heterosexualita ospravedlnitelná?“ Třetí výtká se týkala vůbec přítomnosti otázky po homosexualitě v dotazníku. Pokud je cílem dotazníku zjistit předsudky a fobie společnosti, lze je identifikovat i jinak a například se zeptat na práva gayů a lesbiček. Nakonec jsem celý problém vyřešila tak, že jsem otázku položila tímto způsobem: „Na kolik je pro vás ospravedlnitelná/neospravedlnitelná diskriminace gayů a lesbiček“ a obklopila ji dalšími, příbuznými otázkami, které se také ptaly na diskriminaci, ačkoliv v tomto případě žen a menšin. Normy chování byly dále doplněny o další přestupky či aktuální kontroverzní témata. Vedle euthanasie či rozvodu přibila: „obezita“, „kouření“, „imigrační

⁸ V důsledku malého počtu respondentů, kteří na danou otázku odpověděli, jsem nakonec do analýzy tuto skutečnost nezahrnula.

kontroly“, „vykořisťující kapitalismus“, „válka“, „terorismus“, „pozorování na veřejných místech“, „nerecyklování odpadu“, „experimenty se zvířaty“ a „genetické klonování“. Tím, že přibíhala témata, která jsou ve Velké Británii aktuální, se vypovídající hodnota dotazníku zvýšila. Například kapitalismus je považován za příčinu třídních rozdílů a chudoby, jak v Británii, tak ve světě, a je často kritizován nejenom mezi studenty ale i v akademických kruzích. I další témata představují hlavní náměty nejenom v sociologických diskuzích.

Hlavní výtky z oblasti *hodnotových rámců* se týkala přítomnosti otázek zjišťující náboženskost, tedy nejniternější stavy studentů, a současně toho, že jsou tyto otázky konstruovány pouze pro křesťany. Několikrát mi bylo řečeno, jestli to je opravdu nutné. Několikrát jsem byla nabádána, abych zajistila naprostou anonymitu respondentů. A několikrát jsem byla pokárána, že na univerzitě nejsou pouze křesťané, že křesťanství není norma, že dotazník nedává prostor pro ty, kteří smýšlí jiným způsobem. Když jsem přepsala slovo Bůh za „vyšší duchovní bytost“, řada výtek opadla.

1.3. Vyhodnocení provozní hypotézy

Výzkum se podařilo uskutečnit. Celkem se ho účastnilo 97 respondentů.

Původní plán uskutečnit sběr dat přímo v hodině bohužel nebyl realizován. Žádný z profesorů nedovolil, aby studenti vyplnili dotazník při hodině. Hlavním důvodem bylo, že školy v Británii jsou placené. Říci studentům, že hodina odpadá z důvodu vyplňování dotazníků, nebylo možné. Někteří profesori, kteří se seznámili s výzkumem až při sběru dat, byli ovšem nadšeni a lobbovali u svých studentů, aby výzkum vzali zodpovědně a po hodině dotazníky pravdivě vyplnili a poté odnesli do recepce školy, kde jsem umístila krabici na vyplněné dotazníky.⁹ Já sama jsem vstoupila do 8 hodin (vždy pouze na začátku či na konci). Odhaduji, že výzkum byl představen celkem asi 300 až 350 studentům.

Vzhledem k obtížím při sběru dat byl výzkum rozšířen i na další ročníky. Nakonec se vrátilo z počtu 180-200 rozdaných dotazníků 101, z nichž byly čtyři vyřazeny, protože byly z velké části nevyplněny. Rozdíl mezi rozdanými dotazníky a počtem studentů, kteří byli s výzkumem seznámeni, je způsoben tím, že si řada studentů dotazník vůbec k vyplnění nevzala.

⁹ Podmínka, kterou jsem si kladla, byla, aby šlo o žáky Fakulty humanitních studií a sociálních věd na Greenwichské univerzitě, kteří chodí do bakalářského studia.

2. Závěr

Svébytný koncept výzkumu hodnotových struktur, se kterým jsem se seznámila v seminářích Ing. Libora Prudkého, PhD. v druhém ročníku studia na FHS, se mi podařilo aplikovat na Greenwichské univerzitě v Londýně. Získala jsem tak data potřebná pro analýzu hodnotových orientací studentů Fakulty humanitních studií a sociálních věd, studentů, kteří žijí nebo pobývají v multikulturním prostředí britské metropole, kde není nouze o identity, ať už národní, náboženské či etnické. Realizace výzkumu na Greenwichské univerzitě a první výstup z něho, který představuje tato práce, je dalším potvrzením, že koncept výzkumu hodnotových struktur je možné provést i v odlišných kulturách, respektive, v tomto případě dokonce v multikulturní společnosti. Samozřejmě platí, že indikace, které zjišťují specifickou podobu hodnotových struktur – ať už hodnotových orientací, na které jsem se zaměřila, hodnotových preferencí, hodnotových rámců nebo norem chování - musí odpovídat specifikům daného prostředí. Právě to, tedy důsledná transformace otázek v dotazníku, je důležitou etapou celého výzkumu, na níž především spočívá jeho validita.

Dalším studentům, kteří se rozhodnou přenést tento koncept do odlišného prostředí především doporučuji, aby přípravě výzkumu věnovali, co nejvíce času; konzultovali změny v dotazníku se studenty, profesory a dalšími lidmi, kteří dané prostředí dobře znají. V případě rozmanitosti identit je situace ještě složitější, protože indikace musí být pochopitelné a přijatelné pro všechny respondenty bez ohledu na kulturní, etnickou, sociální či jinou příslušnost.

Co se týká srovnání s hodnotovými orientacemi studentů FHS, objevila se celá řada zajímavých zjištění, která vypovídají o specifických podobách hodnotových struktur studentů obou fakult. Samotná analýza sebraných dat je nicméně obsáhlá a na čtenáře klade velké nároky. Tato práce je spíše než zamyšlením nad výsledky výzkumu, popisem zjištěných skutečností. Při jejím psaní se objevilo spoustu dalších otázek, které čekají na zpracování.

Na úplný závěr bych ráda uvedla, že o výsledky tohoto výzkumu požádala Greenwichská univerzita. Části této práce tedy budou přeloženy do anglického jazyka.

3. Použitá literatura a internetové zdroje

Literatura

Baršová Andrea, Barša Pavel, 2005 *Přistěhovalectví a liberální stát, imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*, MU Brno

Disman Miroslav, 2006 *Jak se vyrábí sociologická znalost*, Karolinum, Praha

Krejčí Jaroslav, 2002 *Problémy multikulturality*, v *Kontrastní hodnoty a multikulturní společnost: sborník s mezinárodní konference 19. Až 22. září 2001 v Praze*, ed. J. Krejčí, Filozofický ústav AV ČR, Praha

Kubátová Helena, 2006 kapitola *Hodnotový kulturní vzorec v teorii Talcotta Parsonse v kontextu různých způsobů řešení problémů propojení člověka a společnosti*; v *Talcott Parsons a jeho přínos soudobé sociologické teorii*, ed. J. Šubrt, Karolinum, Praha

Markusová Renata, 1996 heslo „resocializace“; v *Velký sociologický slovník*, Karolinum, Praha

Matějů Martin, Soukup Václav, 1996 heslo „kultura“; v *Velký sociologický slovník*, Karolinum, Praha

Merton Robert King, 2007 *Studie ze sociologické teorie*, Sociologické nakladatelství, Praha

Parsons Talcott, 1971 *Společnosti: vývojové a srovnávací hodnocení*, Svoboda, Praha

Petrusek Miloslav, 1996 heslo „socializace“; v *Velký sociologický slovník*, Karolinum, Praha

Prudký Libor, 2004 *Hodnoty a normy v české společnosti - stav a vývoj v posledních letech*, Akademické nakladatelství Cerm s.r.o., Brno

Prudký Libor, 2005 kapitola *Koncepty empirického výzkumu hodnot*; v *Vývoj a utváření osobnosti v sociálních a etnických kontextech*, ed. P.Macek a J.Dalajka, MU Brno

Prudký Libor, 2005 *Vybrané výsledky výzkumu hodnotových struktur studentů 1.ročníku Fakulty humanitních studií UK*; v *revue Lidé města 2/2005 – 16*, FHS UK, Praha

Prudký Libor a kol., 2008 *Inventura hodnot (Výsledky sociologických výzkumů hodnot ve společnosti České republiky)*, FSV (CESES), Praha

Sartori Giovanni, 2005 *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci. Esej o multietnické společnosti.*, Dokořán, Praha

Strmiska Zdeněk, 1996 heslo „hodnoty“ v *Velký sociologický slovník*, Karolinum, Praha

Internetové zdroje

Oddíl kontext sběru dat:

Benedictus, Leo (21. ledna 2005) Every race, colour, nation and religion on earth, deník The Guardian <www.guardian.co.uk/uk/2005/jan/21/britishidentity1>

Greenwichská univerzita (University of Greenwich) <www.gre.ac.uk>

Greenwichská univerzita (University of Greenwich) Fakulta sociálních věd a humanitních studií (SHSS) <www.gre.ac.uk/schools/humanities>

Greenwichská univerzita (University of Greenwich), Vnitřní směrnice GU týkající se rovnosti příležitostí a antidiskriminačních politik <http://www.gre.ac.uk/policy/equal-opportunities-statement/race_equality>

Národní statistický ústav Velké Británie (Office for National Statistics) <www.statistics.gov.uk/CCI/SearchRes.asp?term=london&x=0&y=0>

Ministerstvo vnitra Velké Británie, informace o databázi DNA vzorků <<http://www.homeoffice.gov.uk/science-research/using-science/dna-database/>>

PŘÍLOHA 1

Plné znění dotazníku (SHSS verze)

Hello,

I am a Czech student on an exchange scheme doing sociological research into students' value orientations. This questionnaire will serve as a solid base for my bachelor thesis. ***It is anonymous and the information you provide will not be misused in any way.*** I hope you are interested in the questions and will give serious and true answers. If anything is unclear, do not hesitate to ask me. Thank you very much for your cooperation.

Klara Fiedlerova

1. Are you:

- a. male b. female c. transgender

2. What is the year of your birth?

3. What is your country of origin?

If a non-British - how long have you been resident in the UK?

4. Where do you live in termtime: (Choose one of the following)

1. in the University halls
2. in a shared flat or house
3. in my own flat or house
4. with my parents or other relatives
5. Other situation:

5. During your childhood and teenage years did you live: (Choose one of the following)

1. in a village
2. in a town
3. in suburbs of a small/medium sized city
4. in the inner area of a small/medium sized city
5. in suburbs of a major city
6. in the inner area of a major city

6. In which category was your parents' or guardians' income during your childhood and teenage years: (Choose one of the following)

- a. well below the national level
- b. around the national level
- c. well above the national level

7. What level of education did your parents or guardians receive? (Choose one of the following for each parent/guardian)

	Mother or Guardian	Father or Guardian
Did not attend school		
Left school at primary level		
Left school at secondary level		
Successfully finished collage		
Successfully finished university		

8. During your childhood and teenage years which of the following statements describes your home situation. I lived with: (Choose one of the following)

1. both parents for the whole time
2. both parents for most of the time
3. both parents but one of them was a step-parent for most of the time
4. just one parent for most of the time
5. relatives or guardians for most of the time or for whole of the time
6. other situation:

9. During your childhood and teenage years which of the following statements describes your home situation: (Choose one of the following)

- a. always help with housework
- b. sometimes help with housework
- c. help with housework only when you wanted to
- d. seldom help

10. While growing up did you feel able to talk to your parents or guardians about your personal problems or intimate worries and questions: (Choose one of the following)

1. yes *and* I know that they will listen to me and help me
2. yes *but* I have to filter their advice
3. just rarely as we have difficulty communicating
4. seldom
5. never

11. Use the following list of items to describe your current “home” situation: (Mark one answer in every line)

	Yes	If No it is because it is...	
		too expensive	another reason
a. your own room			
b. library of some size			
c. Internet network			
d. wide screen TV			
e. washing machine			
f. car			

12. How would you describe your situation when deciding to study at University: (Choose one of the following)

1. I really wanted to study this subject at Greenwich University
2. I wanted to study this subject at any University
3. I wanted to study this subject at a different University but my application was not successful
4. I was not sure which kind of subject I wanted to study
5. I wanted to study something entirely different, but I was not admitted
6. other situation:

13. Please consider the factors below and indicate the priority each of them has in your life: (Decide on a scale 1-4, where 1 = very important; 2 = quite important; 3 = not really important; 4 = absolutely not important)

	1	2	3	4	I don't know
a. work					
b. family					
c. friends					
d. politics					
e. religion					

14. When considering the factors which have a stabilizing influence on your general well-being, indicate how much each of the following contribute: (Decide on a scale 1-4, where 1 = very important; 2 = quite important; 3 = not really important; 4 = absolutely not important)

		1	2	3	4	I don't know
social relationships	a. at home with family					
	b. with partner					
	c. with friends					
work	d. work (employment)					
	e. studying					
	f. volunteering, charity					
leisure	g. sports					
	h. travelling					
	i. shopping					
	j. cultural activities (galleries, museums visits etc.)					
self-reflection	k. being alone (listening to music, personal reading etc.)					
	l. in a place of worship					
other (please state)						

15. Different factors influence each of us as we form opinions, attitudes and values. Please measure the importance of each factor in every line: (Decide on a scale: 1 = very important; 2 = quite important; 3 = not really important; 4 = absolutely not important)

	1	2	3	4	I don't know
a. family					
b. schoolmates					
c. teachers					
d. friends					
e. partners					
f. TV, radio					
g. political affiliation					
h. religious affiliation					
i. hobbies					
j. reading, art, culture					
k. myself					
l. other:					

16. Here are some examples of things people say are necessary for a successful marriage/partnership. Please mark how important is each one for you in every line: (Decide on a scale: 1 = very important; 2 = quite important; 3 = not really important; 4 = absolutely not important)

	1	2	3	4	I don't know
a. adequate income					
b. good housing					
c. living separately from partner's parents					
d. sharing housework					
e. good sexual coexistence					
f. children					
g. same social status					
h. consensus in political opinions					
i. same religion					
j. same ethnic origin					
k. same interests					
l. faithfulness					
m. willingness to discuss problems					
n. understanding and tolerance					
o. mutual respect					
p. other:					

17. Please mark one answer in every line for following statements: (Decide on a scale: 1 = I totally agree with the statement; 5 = I absolutely do not agree with the statement, other three levels are in between)

	1	2	3	4	5	I don't know
a. Where there is strict authority there is also justice						
b. The most important thing that children have to learn is obedience						
c. One can participate in decision-making only after acquiring a certain status through hard work						
d. The purpose of life is to get an important job						
e. Security and affluence are more important than freedom						
f. It is not good to have as much freedom as young people have nowadays						
g. One's occupation should primarily guarantee a regular income						
h. We should try to make our life as pleasant as possible						
i. It is important to be happy. How you do it is up to you						
j. Everyone has to solve his/her problems him/herself						
k. People who live in a foreign society should adapt their lifestyle to the style of the country where they are living						
l. A country should prohibit those who are of different nationality from any political activity						
m. A member of a nation should choose a partner of the same origin						
n. Differences among incomes should not be very large						
o. If everyone sacrifices something there will be no poverty						
p. It should be possible to take from those who have more and give it to those who need it						
q. It is impossible to learn how to solve problems without family						
r. People can learn to share things in their family						
s. The most important thing that children have to learn is to share things						
t. In death everything finishes						
u. Life has meaning because a higher spiritual being exists						
v. The meaning of life is to try to get the best						
w. The meaning of life is best measured by what I do for my neighbor						
x. I do not know the purpose of life						

18. Please state how far do you believe each of the following exist: (Mark one answer in every line)

	exist		not exist		don't know/ cannot judge
	1. fully	2. partly	3. partly	4. fully	
a. freedom of religion					
b. freedom of speech					
c. freedom to choose any lifestyle					
d. protection of private property					
e. protection of environment					
f. protection against crime					
g. social security					
h. equality of men and women					
i. equality of life opportunities					
j. equality between minorities and major society					
k. solidarity with the poor					
l. fair distribution of property					
m. success related to success					

19. Why are there people living in poverty in Britain? Which of the following is the most important:

1. because they are unlucky
2. because they are lazy and do not have a strong will
3. because there is injustice in our society
4. it is a necessary part of progress
5. none of these reasons
6. I do not know

20. Here are three statements which are sometimes used when talking about good and evil. Which of them is closest to your view: (Choose one of the following)

- A. There is an absolutely clear and evident viewpoint for recognizing what is good and what is evil. This is always true regardless of the circumstances.
- B. There never exist absolutely clear and evident viewpoints for recognizing what is good and what is evil. What is good and what is evil depends only on the circumstances at the particular moment.
- C. I do not agree with either statement

21. Here are some more statements. Mark each of them according to your opinion: (Decide on a scale: 1 = absolutely agree; 2 = mostly agree; 3 = partly agree, partly not agree; 4 = mostly not agree; 5 = absolutely not agree)

	1	2	3	4	5	I don't know
a. We live in an immoral world						
b. We must take care of our own happiness and not be concerned about the world						
c. Who ever wants to make the world better must first accept it as it is						
d. Good and evil are balanced in our world						
e. The best we can do is to assimilate with this world						
f. The world has always been a place of evil (wrong-doing)						
g. People should improve themselves before they start to care about the rest of the world						
h. Our world is full of fantastic new opportunities						
i. The state must create rules in our world						
j. What the world we live in is like depends on ourselves						
k. Happiness and satisfaction should not be expected in this world but in the afterlife						

22. People think about life in different ways. Please mark if you agree with following statements:
 (Decide on a scale: 1 = absolutely agree; 2 = mostly agree; 3 = partly agree, partly not agree; 4 = mostly not agree; 5 = absolutely not agree)

	1	2	3	4	5	I don't know
a. A person cannot really change anything in his/her life						
b. A higher spiritual being gives meaning to a life.						
c. I do not think life has any special purpose						
d. We ourselves give meaning to our lives						
e. We determine our own fate						

23. On the following scale indicate how much you feel in control of your life:

1: fully	2	3	4	5	6	7	8	9	10: not a bit

24. Which of these statements is the best description of your own opinion, view, sentiment: (Choose just one of the following)

1. I don't believe in a higher spiritual being
2. I don't know if a higher spiritual being does exist and I don't believe we can find out for sure
3. I don't believe in a particular higher spiritual being, but I believe in some powerful force
4. sometimes I believe in higher spiritual being sometimes I don't
5. I believe in a higher spiritual being although I have some doubts
6. I know that a higher spiritual being exists and I have no doubts about it

25. What is your view on following controversial issues? (Decide on a scale 1-7, where 1 = always acceptable, 7 = never acceptable)

	1	2	3	4	5	6	7	I don't know
a. obesity								
b. smoking								
c. divorce								
d. abortion								
e. extra marriage sexual relationship								
f. prostitution								
g. euthanasia								
h. suicide								
i. capital punishment								
j. discrimination against women								
k. discrimination against gay and lesbian								
l. discrimination against ethnic minorities								
m. immigration controls								
n. exploitative capitalism								
o. war								
p. terrorism								
q. surveillance								
r. not doing recycling								
s. animals experimentation								
t. gm cloning								

26. What is your view on following practices? (Decide on a scale 1- 7, where 1 = always acceptable, 7 = never acceptable)

	1	2	3	4	5	6	7	I don't know
a. Winning at any price								
b. Lying for your own benefit								
c. Accepting a bribe for doing your job								
d. Cheating with taxes if you have chance								
e. Asking for social benefit without being entitled to								
f. Avoiding paying a fare on public transport								
g. Dropping litter in public places								
h. Drinking alcohol every day								
i. Driving while drinking								
j. Joyriding								
k. Taking drugs								
l. Under age sex when parties are the same age								
m. Sexual assault								
n. Domestic violence								
o. Politically motivated assassination								

27. When considering a person you admire (parent/friend/idol) please state the characteristics you most admire:

That is all. Thank you very much for helping me with this research!

PŘÍLOHA 2

Plné znění dotazníku (FHS verze)

1. Nejprve Vám předložíme několik skutečností. Prosím, posuďte každou z nich, jak je ve Vašem životě důležitá?

(Zakroužkujte v každém řádku příslušné číslo podle míry důležitosti ve Vašem životě. Platí, že 1 = velmi důležitá; 2 = dost důležitá; 3 = ne příliš důležitá; 4 = vůbec nedůležitá)

1.A	Práce	1	2	3	4
1.B	Rodina	1	2	3	4
1.C	Přátelé a známí	1	2	3	4
1.D	Volný čas	1	2	3	4
1.E	Politika	1	2	3	4
1.F	Náboženství	1	2	3	4

2. Můžete říci, kde nacházíte zdroje vašeho vnitřního klidu, kde nacházíte pohodu, klid, jistotu?

(Zakroužkujte jednu z předepsaných možností odpovědí)

- Doma s rodinou
- Při práci
- Na dovolené, při sportování
- S přáteli
- V kostele
- Při rozjímání o víře
- Sám bez lidí
- Při zábavě
- Ve vztahu s partnerkou/partnerem
- Při pomoci jiným, při práci pro veřejné účely
- Při nakupování
- Nemám žádný takový zdroj klidu
- Jinde, jinak, jak:

3. Ve svém dětství jste musel/a

(Vyberte jednu z možností)

- stále pomáhat při práci v domácnosti či v hospodářství
- občas pomáhat při domácích pracích
- pomáhal/a jsem při domácích pracích jen když se mi chtělo
- nepomáhal/a jsem při domácích pracích téměř vůbec

4. Pro tvorbu Vašich názorů, postojů a hodnot měly ve Vašem dosavadním životě nepochybně význam různé okolnosti. Mohl/a byste se pokusit zhodnotit jejich váhu?

(Vyberte odpověď v každém řádku. Platí, že: 1 = rozhodující význam; 2 = nepominutelný význam; 3 = malý význam)

		1	2	3	9
4.1	Moje rodina				
4.2	Mí spolužáci				
4.3	Mí učitelé				
4.4	Mí přátelé				
4.5	Četba, umění, kultura				
4.6	Televize, rozhlas				
4.7	Politické události				
4.8	Moje zájmová aktivita				
4.9	Mé lásky				
4.10	Já sám/sama				
4.11	Něco jiného, co:				

5. Existuje někdo, kdo pro Vás představuje určitý vzor? Komu byste se chtěl/a podobat?

(Napište prosím zda ano či ne a pokud ano, jaké jsou charakteristiky této osobnosti. Případně i napište kdo to je.)

6. Na jaké střední škole jste maturoval/a?

(Zaškrtněte jednu z předložených možností, tj. druh školy, na které jste maturoval/a)

- na osmiletém gymnáziu - denní studium
- na jiném gymnáziu - denní studium
- na střední odborné škole typu průmyslová škola - denní studium
- na střední odborné škole typu ne-průmyslová škola (např. ekonomická, sociálně - právní, zdravotní atp.) - denní studium
- na integrované střední škole s maturitou - denní studium
- na střední škole jsem studoval/a dálkově (večerně). Šlo konkrétně o školu:
- na jiné škole, a to:

7. Nyní Vám přečtu několik výroků, které se budou týkat vývoje české společnosti. U každého z nich mi, prosím, řekněte, do jaké míry s ním souhlasíte nebo nesouhlasíte?

(Vyberte odpověď v každém řádku. Platí, že: 1 = rozhodně souhlasím, 2 = spíše souhlasím, 3 = spíše nesouhlasím, 4 = rozhodně nesouhlasím, 5 = nevím)

Výrok

1 2 3 4 5 9

- Naše společnost se mění tak rychle, že to člověk ani nestačí sledovat
- Věda a technika jsou spíš příčinou našich problémů, než jejich řešením
- Vývoj naší společnosti se dostal mimo kontrolu řídicích orgánů
- Další ekonomický růst v naší zemi nebude ohrožovat přírodu
- Život v dnešní společnosti je pro běžného občana příliš složitý a těžko zvladatelný
- Hrozí nám, že naši zemi ovládne malá skupinka politiků podplacených velkými firmami
- Nikdo neví, kam ta naše společnost vlastně směřuje
- Vývoj naší společnosti je stejně dávno předurčen zájmy světových mocností

8. Jakými zásadami by se měla řídit společnost, v níž byste chtěl(a) žít Vy? Přečtěte si několik dvojic takovýchto zásad a u každé dvojice vyberte, které zásadě dáváte přednost. (Vyberte jednu odpověď v každém řádku.)

rozhodně první
spíše první
spíše druhý
rozhodně druhé
nevím

- zaměřit se na co nejvyšší ekonomický výkon
- upřednostňovat dodržování tradic
- rozhodovat spíše podle odborníků
- usilovat o co největší technickou vyspělost
- vnášet především řád do života
- dbát hlavně o rozvoj vynikajících talentů

- zaměřit se na poklidný život, nehonit se
- upřednostňovat modernizační změny
- rozhodovat spíše podle názorů veřejnosti
- usilovat hlavně o duchovní rozvoj
- dávat lidem co největší volnost
- dbát hlavně o rovnoměrný rozvoj všech

8.a Co si představujete pod slovy: „moderní společnost“?

(Vypište stručně svou představu)

9. Jaký je Váš názor na následující výroky?

(Vyberte jednu odpověď v každém řádku. Máte k dispozici pět stupňů: 1 = s výrokem naprosto souhlasím; 5 = s výrokem naprosto nesouhlasím; ostatní tři stupně leží mezitím. 9 = nevím..)

	1	2	3	4	5	9
a. Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost						
b. To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je poslušnost						
c. Mluvit do něčeho a spolurozhodovat má člověk, až když tvrdou prací dosáhne určité pozice						
d. Není dobré mít tak velkou svobodu, jakou dnes mladí lidé mají						
e. Smysl života je v tom, aby člověk získal vážené pozice						
f. Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda						
g. Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručovalo pravidelný příjem						
h. Život si musíme udělat tak příjemný, jak je to jen možné						
i. Důležité je, aby byl člověk šťastný. Jak, to už je jeho věc.						
j. Každý musí své problémy řešit sám						
k. Cizinci by měli svůj životní styl trochu lépe přizpůsobit stylu příslušné země, kde nyní žijí						
l. Problémy občanů by měl řešit především stát a ne občané						
m. Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země						
n. Těm, kteří mají víc, by se mělo smět něco vzít a dát to těm, kteří to potřebují						
o. Rozdíly v příjmech by se měly zmenšit						
p. Kdybychom jsme se všichni něčeho zřekli, nebyla by brzy žádná chudoba						
q. To nejdůležitější co se děti musí naučit, je umět se rozdělit						
r. Umět se rozdělit se nejlépe učí v rodině						
s. Bez rodiny se nedá naučit, jak se mají konflikty řešit						
t. Se smrtí vše končí						
u. Doufám, že po smrti existuje další život						
v. Nejlepší je žít v klidu, příliš nevybočovat z řady, aby se člověk nedostal do zbytečných problémů						
w. Život má smysl, protože existuje Bůh						
x. Smysl života je pokusit se získat to nejlepší						
y. Nevím, proč člověk žije						

10. Proč jsou u nás lidé, kteří žijí v nouzi? Který z následujících důvodů takové situace považujete za nejdůležitější?

(Vyberte **jednu** z předepsaných odpovědí)

1. protože mají smůlu
2. z lenosti a nedostatku pevné vůle
3. protože je v naší společnosti bezpráví
4. nevyhnutelně to patří k pokroku
5. žádný z těchto důvodů
6. nevím

11. Modernizace společnosti přináší i negativní důsledky. Jste pro modernizaci i kdyby vedla...

(V každém řádku vyberte jednu odpověď)

Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Rozhodně ne	Nevím	9
-----------------	--------------	-------------	----------------	-------	---

- a. k potřebě časté rekvalifikace
- b. ke zvýšení nezaměstnanosti
- c. ke stěhování lidí za prací
- d. k silné vlně přistěhovalců z východu
- e. ke zvýšení pracovního tempa
- f. k vytlačování některých skupin lidí na okraj společnosti

12. Zde je seznam věcí, o nichž si někteří lidé myslí, že jsou nutné pro úspěšné manželství. Prosím, uveďte pro každou z nich, zda ji považujete za velmi důležitou, spíše důležitou nebo nepříliš důležitou pro úspěšné manželství.

(Vyberte **jednu** odpověď v každém řádku. Platí, že 1 = velmi důležité; 2 = spíše důležité; 3 = nepříliš důležité; 9 = neví)

		1	2	3	9
a.	Věrnost				
b.	Přiměřený příjem				
c.	Stejný sociální původ				
d.	Vzájemná úcta a uznání				
e.	Společné náboženské přesvědčení				
f.	Dobré bydlení				
g.	Shoda názorů na politiku				
h.	Porozumění a snášenlivost				
i.	Oddělené bydlení od rodičů partnera				
j.	Dobré sexuální soužití				
k.	Dělbba domácích prací				
l.	Děti				
m.	Ochota diskutovat o problémech, které mezi manžely vyvstávají				
n.	Společné záliby a zájmy				
o.	Stejný etnický (národnostní) původ				
p.	Něco jiného, co:				

13. Ted' Vám předkládáme dva výroky, které lidé někdy používají, když hovoří o dobru a zlu. Který z nich je bližší Vašemu stanovisku?

- A. Existují naprosto jasná hlediska k určení toho, co je dobro a zlo. To platí vždy pro každého, bez ohledu na okolnosti.
 B. Nikdy neexistují naprosto jasná hlediska k určení toho, co je dobro a co zlo. To, co je dobro a co zlo, závisí pouze na okolnostech v danou chvíli.

Vyberte **jednu** z předepsaných odpovědí

- 1: souhlasím s výrokem A;
 2: souhlasím s výrokem B;
 3: nesouhlasím ani s jedním z nich

14. Dnes se dozvídáme mnoho o světě. Uvedeme několik názorů. U každého z nich vyberte, zda s ním

1 = naprosto souhlasíte; 2 = spíše souhlasíte; 3 = částečně souhlasíte, částečně nesouhlasíte; 4 = spíše nesouhlasíte; 5 = naprosto nesouhlasíte; 9 = nevím

		1	2	3	4	5	9
a.	Žijeme ve zkaženém světě						
b.	Musíme se starat o své vlastní štěstí a ne o svět						
c.	Kdo chce svět zlepšit, musí ho nejdřív přijmout takový, jaký je						
d.	V našem světě je stejně dobra i zla						
e.	To nejlepší, co se dá udělat, je se světu přizpůsobit						
f.	Svět byl vždy místem hříchu						
g.	Znovu by měl být nastolen řád a pořádek z doby před rokem 1989						
h.	Dříve, než se lidé začnou starat o svět, měli by zlepšit sami sebe						
i.	Náš svět je plný úžasných nových možností						
j.	Stát je povinen, aby v našem světě vytvářel řád						
k.	Závisí na nás samých, jaký je svět, ve kterém žijeme						
l.	Štěstí a spokojenost se nemá očekávat na tomto světě, nýbrž na onom						

15. Lidé uvažují o životě rozdílně. Uved'te prosím ke každé z následujících výpovědí, zda s ní...

1 = naprosto souhlasíte; 2 = spíše souhlasíte; 3 = částečně nesouhlasíte, částečně souhlasíte; 4 = spíše nesouhlasíte; 5 = naprosto nesouhlasíte; 9 = nevím

		1	2	3	4	5	9
a.	Člověk může sotva co změnit na průběhu vlastního života						
b.	Život má pro mě smysl, protože existuje Bůh						
c.	V mých očích neslouží život žádnému zvláštnímu účelu						
d.	Život má jen ten smysl, který mu sami dáme						
e.	Určujeme si sami náš vlastní osud						

16. Někteří lidé mají pocit úplně svobodného rozhodování a kontroly nad svým životem a jiní mají pocit, že svůj život ovlivňovat nemohou, ať dělají co dělají. Prosím Vás, vyjádřete se na následující škále, nakolik podle Vás můžete ovlivňovat svůj život.
(Zaškrtněte jeden sloupeček z deseti.)

<i>1 vůbec ne</i>	2	3	4	5	6	7	8	9	<i>10 plně</i>

17. Mohl(a) byste říci, podle svých životních zkušeností, že většině lidí je možno důvěřovat, nebo že člověk musí být ve styku s ostatními velmi opatrný?

(Vyberte jednu z předepsaných možností.)

- a. většině lidí je možné důvěřovat
- b. člověk musí být ve styku s ostatními velmi opatrný
- c. nevím

18. Jaký z následujících výroků popisuje nejlépe Váš vlastní názor, mínění, smýšlení?

(Vyberte jednu z možných odpovědí)

- 1. nevěřím v Boha
- 2. nevím, zda Bůh existuje a nevěřím, že o tom můžeme získat jistotu
- 3. nevěřím v zosobněného, ztělesněného Boha, ale věřím na vyšší moc
- 4. někdy věřím v Boha, někdy ne
- 5. věřím v Boha, přestože mám své pochybnosti
- 6. vím, že Bůh existuje, nemám o tom žádné pochybnosti

19. Během Vašeho dětství a dospívání jste většinou bydlel/a

(Vyberte jednu z možností)

- 1. v obci do 2 tisíc obyvatel
- 2. v obci mezi 2 až 5 tisíci obyvatel
- 3. v obci mezi 5 až 20 tisíci obyvatel
- 4. v obci mezi 20 až 50 tisíci obyvatel
- 5. v obci mezi 50 až 100 tisíci obyvatel
- 6. v obci nad 100 tisíc obyvatel
- 7. v Praze
- 8. jiná situace, jaká:

20. Během svého dosavadního života jste pobýval/a v rodině, kterou tvořili

(Vyberte jednu z možností)

- 1. po celou dobu oba vlastní rodiče
- 2. po většinu této doby oba vlastní rodiče
- 3. po většinu doby či stále oba rodiči, z nich byl ale jen jeden vlastní
- 4. převážně jen jeden z rodičů
- 5. převážně či po celou dobu bez rodičů
- 6. jiná situace, jaká:

21. Během Vašeho dosavadního života jste většinou bydlel/a

(Vyberte *jednu* z možností)

1. v činžovním domě na sídlišti
2. v činžovním domě mimo sídliště
3. v rodinném domku, vilce, vile
4. jinak, jak:

22. Hlásil/a jste se na tuto fakultu rozhodnut/a, že ji chcete studovat, nebo to bylo jinak?

(Vyberte *jednu* možnost.)

1. ano, chtěl/a jsem studovat právě na této fakultě
2. spíše ano, chtěl/a jsem studovat na fakultě tohoto zaměření
3. ani tak, ani tak: nebyl/a jsem si jist/a na jaké fakultě chci studovat
4. spíše ne, chtěl/a jsem studovat na jiné fakultě, ale tam jsem se nedostal/a
5. rozhodně ne, chtěl/a jsem studovat něco zcela jiného, ale tam jsem se nedostal/a
6. jiná situace, jaká:

23. Můžete se obrátit na některého z rodičů (či oba) se svými osobními starostmi či intimními problémy a otázkami?

(Vyberte *jednu* možnost)

1. ano a vím, že mě vyslechnou a poradí mi
2. ano, ale jejich rady musím „filtrovat“
3. jen výjimečně a otázky nemohu formulovat přímo
4. skoro vůbec to nepřichází v úvahu
5. rozhodně ne

24. Prosím, uveďte u každého z následujících výroků, zda dané jednání (skutečnost) je vždy ospravedlnitelné, nebo není nikdy ospravedlnitelné, nebo něco mezi tím.

(Vyberte *jednu odpověď* v každém řádku. Použijte stupnici, kde 1 = nikdy není přijatelné; 10 = je přijatelné vždy.)

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
a.	Požadovat státní podporu a nemít k ní oprávnění										
b.	Šít na daních, když je příležitost										
c.	Nasednout do auta, které patří někomu jinému, a z legrace s ním odjet										
d.	Užívat drogy, např. marihuanu nebo hašiš										
e.	Lhát ve vlastním zájmu										
f.	Jako ženatý/vdaná mít milostný poměr										
g.	Přijmout od někoho úplatek za výkon svých povinností										
h.	Homosexualita										
i.	Potrat										
j.	Rozvod										
k.	Euthanasie (ukončení života nevléčitelně nemocného)										
l.	Sebevražda										
m.	Vyhazování odpadků na veřejném místě										
n.	Řízení auta pod vlivem alkoholu										
o.	Politicky motivovaná vražda										
p.	Prostituce										
q.	Pohlavní styk pod právně povolenou věkovou hranicí										
r.	Vyhnout se placení jízdného ve veřejné dopravě										

25. A podobně to uveďte u každého z následujících výroků. Tedy zda je dané jednání (skutečnost) vždy ospravedlnitelné, nebo není nikdy ospravedlnitelné, nebo něco mezi tím.

(I zde vyberte *jednu odpověď* v každém řádku a použijte stupnici, kde 1 = nikdy není přijatelné; 10 = je přijatelné vždy).

		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
s.	Každodenní užívání alkoholu										
t.	Domácí násilí										
u.	Znásilnění										
v.	Národnostní či etnická nesnášenlivost										
w.	Vítězit nad jinými lidmi za každou cenu										
x.	Vynucování respektu ke kulturním odlišnostem Romů										

26. Který z těchto výroků je nejbližší Vašemu přesvědčení?

(Vyberte *jednu* z možností)

1. existuje Bůh jako osoba
2. existuje cosi jako duch nebo životní síla
3. skutečně nevím, co si mám myslet
4. skutečně si nemyslím, že existuje nějaký druh duchovní, božské nebo životní síly

27. Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání Vašeho otce?

(Vyberte *jednu* z možností)

1. základní
2. základní s vyučením
3. střední odborné bez maturity
4. střední s maturitou
5. vysokoškolské či vyšší
6. jiná situace, jaká:

28. A jaké nejvyšší vzdělání dosáhla Vaše matka?

(Vyberte *jednu* z možností)

1. základní
2. základní s vyučením
3. střední odborné bez maturity
4. střední s maturitou
5. vysokoškolské či vyšší
6. jiná situace, jaká:

29. Poprosíme Vás o odpovědi na otázky týkající se vybavení domácnosti v níž žijete.

(I tady vyberte *jednu odpověď* v každém řádku podle toho, jak je vybavena domácnost, v níž žijete.)

Č.	vybavení domácnosti	v naší domácnosti toto		
		1. máme	2. nemůžeme si to dovolit	3. nemáme z jiného důvodu
1.	pokoj pro každého člena domácnosti			
2.	myčka na nádobí			
3.	počítač připojený na internet			
4.	automobil			
5.	DVD			
6.	vlastníme byt v osobním vlastnictví nebo rodinný dům			
7.	knihovna nejméně s 500 svazky			

30. Můžete prosím odhadnout, jaký byl v posledním měsíci celkový čistý příjem peněz v rodině v níž žijete?

(Odhadněte částku co nejpřesněji, alespoň v rozmezí jednoho tisíce korun)

31. V tomto městě bydlíte

(Vyberte jednu možnost)

1. na koleji
2. v podnájmu
3. u rodičů
4. u příbuzných
5. nebydlím tady, denně dojíždím
6. jinak, jak:

32. Narodil/a jste se v roce:.....

33. Jste

1. žena
2. muž

Ještě jednou děkujeme za spolupráci!

Toto prosím nevyplňujte !

34.	fakulta	
35.	město	
36.	datum	
Tazatel		

PŘÍLOHA 3

**Kompletní frekvenční analýza šetření hodnotových
struktur studentů SHSS GU**

Příloha č. 3 je rozdělena do šesti bloků: socio-demografické charakteristiky, hodnotové preference, hodnotové orientace, hodnotové rámce, normy chování a nezařazené otázky.

I. SOCIO-DEMOGRAFICKÉ CHARAKTERISTIKY

Otázka č. 1 – Pohlaví

Možnosti odpovědí:

A - muž

B - žena

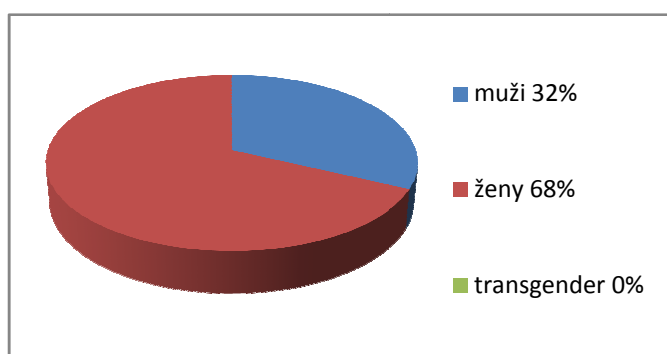
C - transgender

Z celku 97 dotázaných bylo celkem 66 žen a 31 mužů. Obě pohlaví jsou tedy zastoupena zhruba v poměru 2 : 1. Kategorie „transgender“ nebyla označena ani jednou.

Tabulka č.1: Rozdělení dotazovaných podle pohlaví (v %)

muži	32
ženy	68
transgender	0

Graf č.1: Rozdělení dotazovaných podle pohlaví (v %)

Otázka č. 2 – Věk

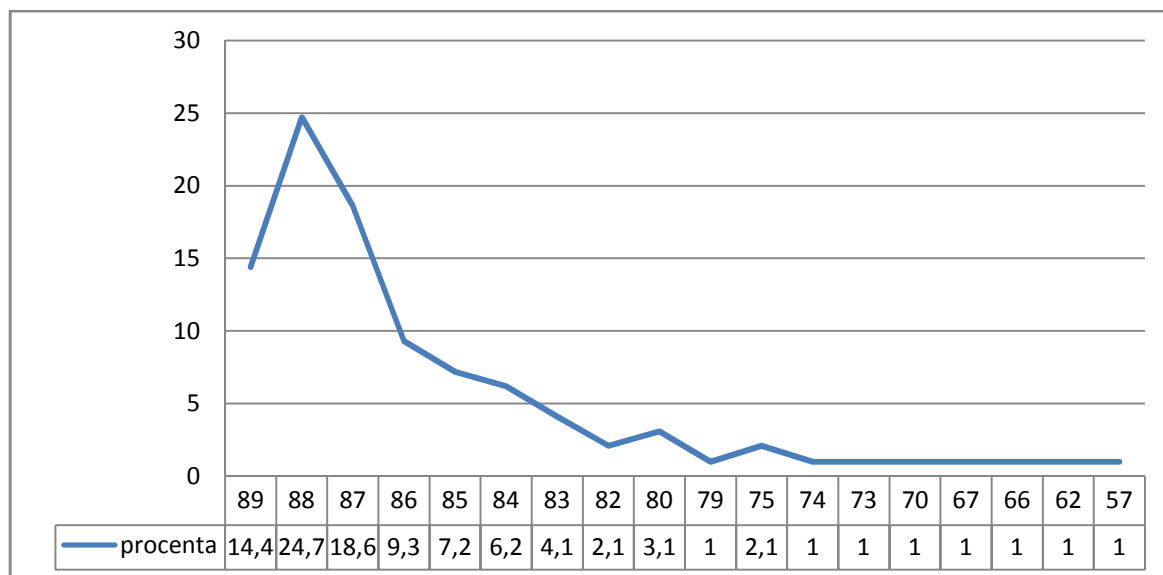
„V jakém roce jste se narodil (a)?“

Většina respondentů (58%) z celku 384 dotázaných se narodila v letech 1987, 1988 či 1989. Jejich věk se tedy pohybuje mezi 19 a 21 lety. Přes pětinu dotazovaných je ve věku 22 až 24 let. Třetí nejpočetnější skupinu (10%) tvoří studenti, jejichž věk se pohybuje od 25 do 30 let. Nejmenší zastoupení (9%) mají jedinci starší než 30 let. Průměrné staří respondentů je 23 let.

Tabulka č. 2: Rozdělení dotazovaných podle věku (v%)

19 - 21 let	58
22 - 24 let	23
25 - 30 let	10
starší než 30 let	9

Graf č.2: Věková struktura dotazovaných (v%) – rok narození

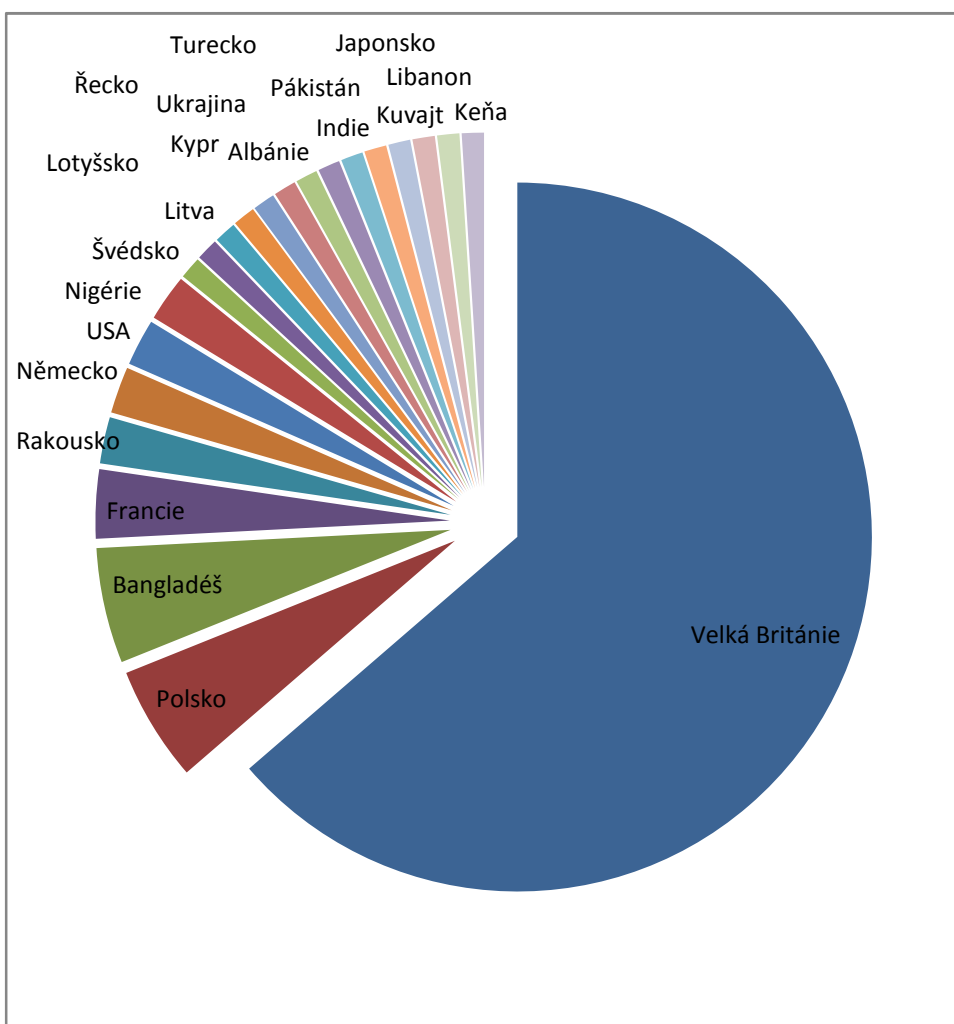
Otázka č. 3.a – Země původu

„*Jaká je Vaše země původu?*“

Téměř 63% studentů označilo za zemi původu Velkou Británii. Zbýlých 37% respondentů pochází z 22 světových zemí, z nichž polovinu tvoří evropské země s nejvyšším počtem dotazovaných z Polska. Z mimoevropských oblastí má nejsilnější zastoupení asijský kontinent s 8% dotazovaných. Po něm následuje Afrika (3,1%), země středního východu (2,1%) a USA (2,1%).

Tabulka č. 3a(2) a graf č.3a(2) : Zastoupení jednotlivých zemí podle původu respondentů

Velká Británie	62,9
Polsko	5,2
Bangladéš	5,2
Francie	3,1
Rakousko	2,1
Německo	2,1
USA	2,1
Nigérie	2,1
Švédsko	1
Lotyšsko	1
Litva	1
Řecko	1
Kypr	1
Ukrajina	1
Albánie	1
Turecko	1
Indie	1
Pákistán	1
Japonsko	1
Kuvajt	1
Libanon	1
Keňa	1

Tabulka č. 3.a.: Původ respondentů podle geografických či politicko-ekonomických oblastí, včetně Velké Británie (v %)

Velká Británie	62,9
země Evropské unie (kromě VB)	17,5
evropské země, které nejsou členy EU	3,1
Asie	8,2
Afrika	3,1
USA	2,1
země středního východu	2,1

Otázka č. 3b – délka pobytu ve Velké Británii u cizích národností

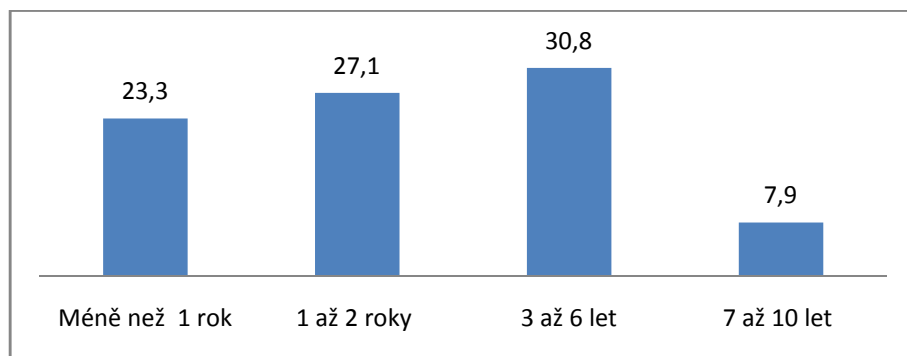
„V případě, že nepocházíte z Velké Británie, uveďte prosím, jak dlouho zde žijete:...”

Z 26% respondentů, kteří na tuto otázku odpověděli, žije ve Velké Británii nejvíce studentů (81%) maximálně po dobu šesti let. Přičemž nejsilnější podíl mají ti, kteří zde pobývají po dobu tří až šesti let (31% dotazovaných). Více než 7 let žije v Británii 16% zahraničních studentů.

Tabulka č. 3b: Délka pobytu ve Velké Británii u cizích národností (v %)

Méně než 1 rok	23,3
1 až 2 roky	27,1
3 až 6 let	30,8
7 až 10 let	7,9
Více než 10 let	7,9

Graf č. 3b: Délka pobytu ve Velké Británii u cizích národností (v %)

Otázka č. 4 – typ bydliště v době studia

„Kde žijete v průběhu akademického roku?“

Možnosti odpovědí:

1 - na koleji

2 - sdílím byt nebo dům

3 - ve vlastním bytě či domě

4 - s mými rodiči či jinými příbuznými

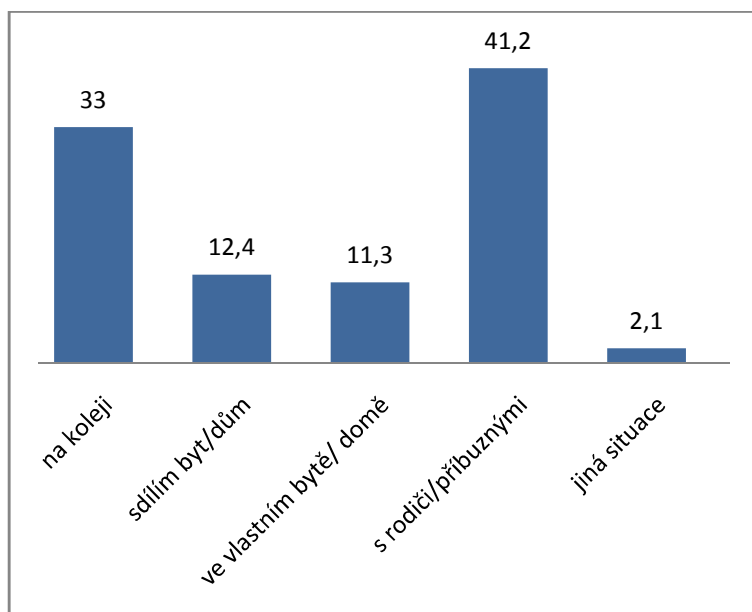
5 - jiná situace

Nejvíce respondentů (41%) bydlí s rodiči nebo příbuznými. Na koleji žije celá třetina respondentů. 12% dotazovaných sdílí byt či dům s dalšími obyvateli a pouze 11% dotazovaných obývá vlastní byt či dům.

Tabulka č. 4: Typ bydliště v době studia (v %)

na koleji	33,0
sdílím byt/dům	12,4
ve vlastním bytě/domě	11,3
s rodiči/příbuznými	41,2
jiná situace	2,1

Graf č.4: Typ bydliště v době studia (v %)

Otázka č. 5 – velikost bydliště v dětství a dospívání

„V období dětství a dospívání jste žil(a)?“

Možnosti odpovědí:

1 - na vesnici

2 – ve městečku

3 – na kraji středně velkého města

4 – ve středu středně velkého města

5 – na kraji velkoměsta

6 – ve středu velkoměsta

V období dětství a dospívání žilo nejvíce respondentů (41%) ve velkoměstech, a to z větší části v okrajových částech. Na druhém místě jsou obyvatelé městeček, kteří představují přes čtvrtinu dotazovaných. Třetí místo patří obyvatelům vesnic (15%). Nejmenší zastoupení mají středně velká města (14,5%) s významnějším podílem okrajových čtvrtí.

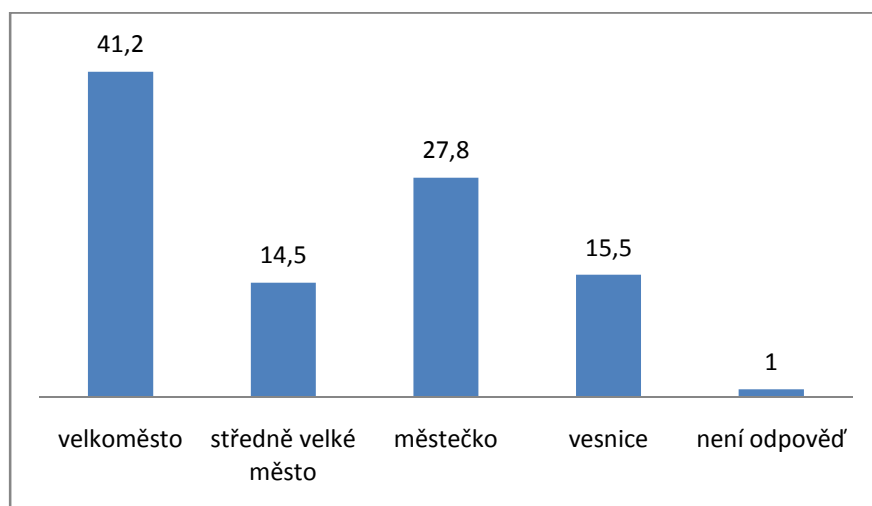
Tabulka č.5: Bydliště podle velikosti (v %)

velkoměsto	41,2
středně velké město	14,5
městečko	27,8
vesnice	15,5
není odpověď	1,0

Tabulka č.5: Bydliště podle velikosti včetně rozlišení středu/kraje měst (v %)

ve středu velkoměsta	19,6
na kraji velkoměsta	21,6
ve středu středně velkého města	5,2
na kraji středně velkého města	9,3
v městečku	27,8
na vesnici	15,5
není odpověď	1,0

Graf č.5: Porovnání dotazovaných podle velikosti bydliště (v %)

Otázka č. 6 – příjem domácností v dětství a dospívání

„V jaké kategorii byl příjem rodičů/ opatrovníků v průběhu Vašeho dospívání?“

Možnosti odpovědí:

1 – vysoko nad národním průměrem

2 – okolo národního průměru

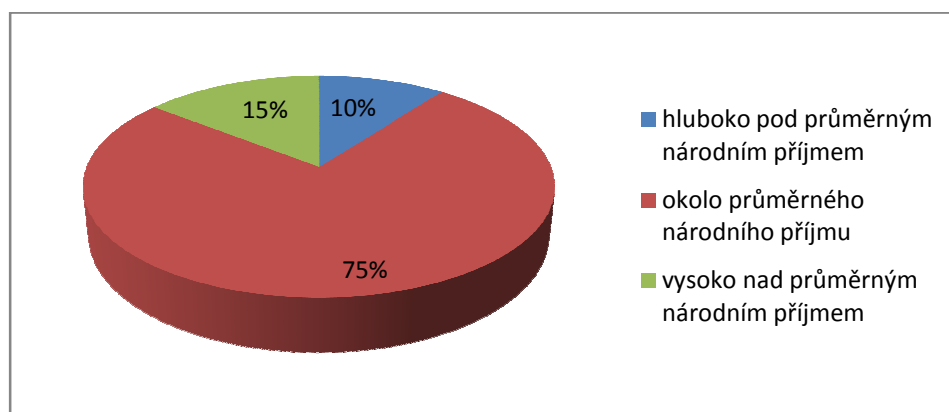
3 – hluboko pod národním průměrem

Příjmy domácnosti v období dětství a dospívání byly u celých tří čtvrtin respondentů okolo národního průměru. Rodiny studentů s vyššími příjmy se umístily na druhém místě se 14,4 procenty. Nejméně dotazovaných (10,3%) uvedlo, že příjem domácnosti byl hluboko pod národním průměrem.

Tabulka č. 6: Odhad příjmu domácnosti v období dětství a dospívání (v %)

hluboko pod průměrným národním příjmem	10,3
okolo průměrného národního příjmu	75,3
vysoko nad průměrným národním příjmem	14,4

Graf č. 6: Porovnání dotazovaných podle velikosti příjmu domácnosti (v%)

Otázka č. 7 – nejvyšší dosažené vzdělání rodičů (opatrovníků)

“Jakého stupně vzdělání dosáhli Vaši rodiče (opatrovníci)? a. matka (opatrovnice); b. otec (opatrovník)”

Možnosti odpovědí:

- 1 – bez institucionálního vzdělání**
- 2 – základní škola**
- 3 – střední škola**
- 4 – vyšší odborná škola**
- 5 – vysoká škola**

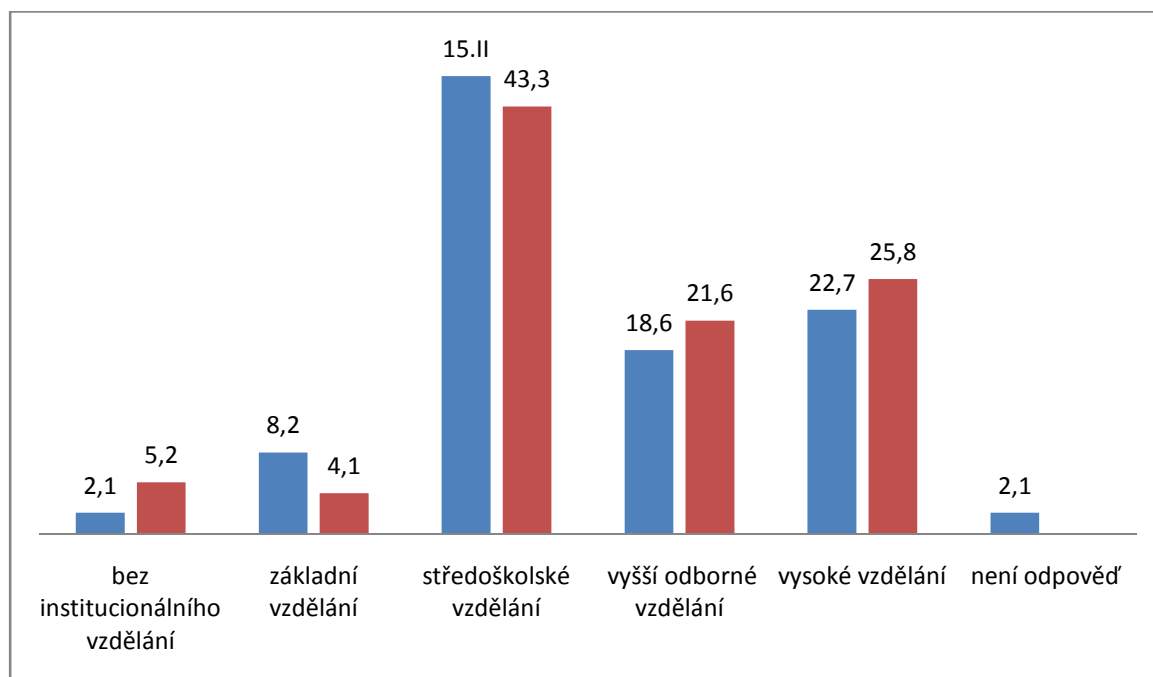
Z tabulky č. 7 je patrná dominance vysokoškolského (nebo jiného vyššího) vzdělání na straně rodičů (opatrovníků) ženského pohlaví (47%). V případě mužů dosáhlo nejvíce respondentů středního vzdělání (46%). Součet SŠ a VŠ vzdělaných rodičů reprezentuje jak u matek tak otců většinu souboru. Zajímavé je, že u matek je to 91%, a to díky podstatnému zastoupení vysokého či vyššího vzdělání na úkor středoškolského. U otců je součet VŠ a SŠ vzdělaných jedinců 88%. Avšak v poměru mezi SŠ a VŠ vzdělanými otci je více středoškoláků než u matek.

Celkově je bez institucionálního vzdělání 7,8 rodičů (opatrovníků). Více než dvakrát početnější je zastoupení nevzdělaných jedinců u matek než u mužů (5,2% ku 2,1%). Základní školy pak dosáhlo dvakrát více otců (8,2%) než matek (5,2%).

Tabulka č. 7: Nejvyšší dosažené vzdělání u matky

	Matka	Otec (opatrovník)
bez institucionálního vzdělání	5,2	2,1
základní vzdělání	4,1	8,2
středoškolské vzdělání	43,3	46,4
vyšší odborné vzdělání	21,6	18,6
vysoké vzdělání	25,8	22,7
není odpověď	-	2,1

Graf č. 7: Porovnání nejvyššího dosaženého vzdělání u matek (opatrovnic) a otců (opatrovníků)

Otázka č. 8 - úplnost rodiny v dětství a dospívání

“Během svého dětství a dospívání jste pobýval/a v rodině, kterou tvořili:”

Možnosti odpovědí:

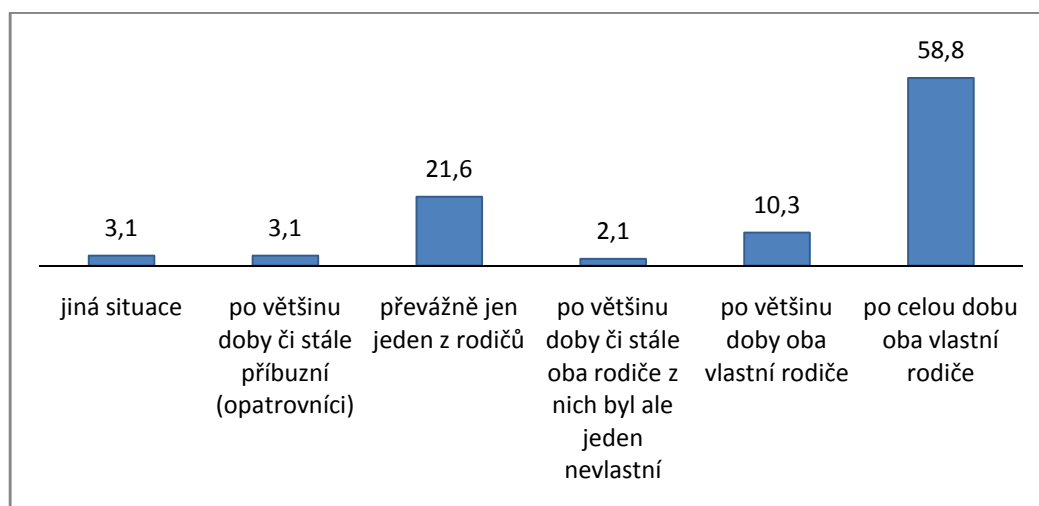
- 1 - po celou dobu oba vlastní rodiče**
- 2 - po většinu této doby oba vlastní rodiče**
- 3 - po většinu doby či stále oba rodiče, z nich byl ale jeden nevlastní**
- 4 - převážně jen jeden z rodičů**
- 5 - po většinu doby či stále příbuzní (opatrovníci)**
- 6 – jiná situace**

Největší podíl studentů (59%) vyrůstal v rodině tvořené oběma vlastními rodiči. Na druhém místě je více než pětina respondentů, kteří měli po většinu doby jen jednoho z rodičů. Třetí místo (10%) zaujímají ti, kteří měli oba rodiče po většinu doby (nikoliv stále). Nejméně dotazovaných uvedlo, že vyrůstali v rodině, kde byl jeden z rodičů nevlastní.

Tabulka č. 8: Úplnost rodiny v dětství a dospívání (v %)

po celou dobu oba vlastní rodiče	58,8
po většinu doby oba vlastní rodiče	10,3
po většinu doby či stále oba rodiče, z nich byl ale jeden nevlastní	2,1
převážně jen jeden z rodičů	21,6
po většinu doby či stále příbuzní (opatrovníci)	3,1
jiná situace	3,1
není odpověď	1,0

Graf č. 8: Úplnost rodiny (v %)

Otázka č. 9 – pomoc při domácích pracích

“Ve svém dětství a dospívání jste musel/a:“

Možnosti odpovědí:

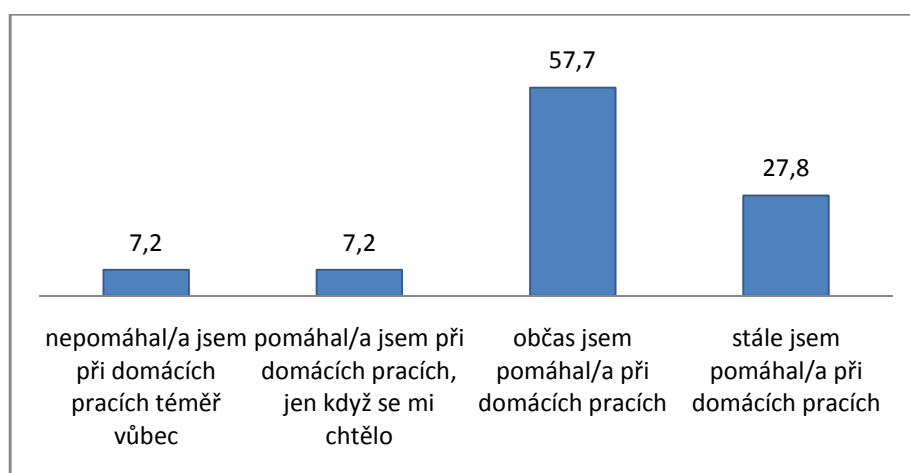
- 1. stále pomáhat při domácích pracích**
- 2. občas pomáhat při domácích pracích**
- 3. pomáhal/a jsem při domácích pracích, jen když se mi chtělo**
- 4. nepomáhal/a jsem při domácích pracích téměř vůbec**

Většina respondentů (58%) uvádí, že při domácích pracích pomáhala pouze občas. Více než čtvrtina studentů musela pomáhat při domácích pracích stále. Nejméně (7%) je těch, kteří pomáhali, jen když se jim chtělo, anebo nepomáhali téměř vůbec.

Tabulka č. 9: Pomoc při domácích pracích (v %)

stále jsem pomáhal/a při domácích pracích	27,8
občas jsem pomáhal/a při domácích pracích	57,7
pomáhal/a jsem při domácích pracích, jen když se mi chtělo	7,2
nepomáhal/a jsem při domácích pracích téměř vůbec	7,2

Graf č. 9: Pomoc při domácích pracích (v %)

Otázka č. 10 – vztah k rodičům v období dospívání

“Mohl/a jste se obrátit na vaše rodiče (opatrovníky) se svými osobními starostmi či intimními problémy a otázkami v průběhu vašeho dospívání?”

Možnosti odpovědí:

- 1 – ano a vím, že mě vyslechnou a poradí mi**
- 2 - ano, ale jejich rady musím „filtrvat“**
- 3 - jen výjimečně, obtížně spolu komunikujeme**
- 4 - téměř vůbec**
- 5 - rozhodně ne**

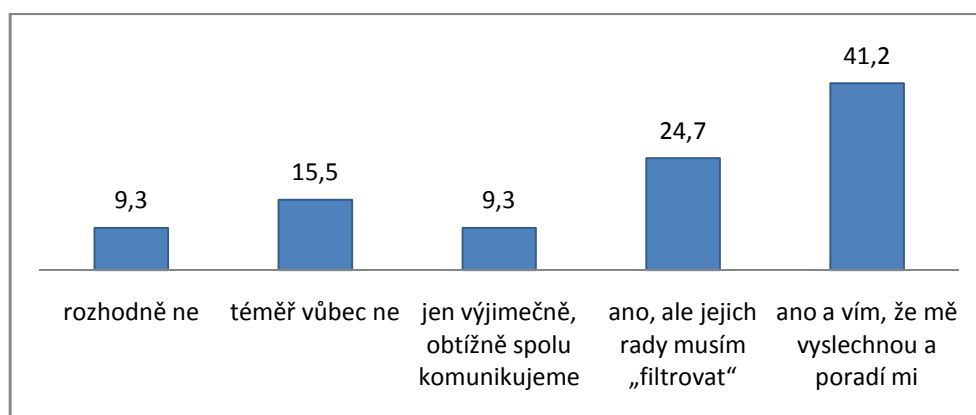
Nejvíce respondentů (41%) se v průběhu dětství a dospívání mohlo obrátit na své rodiče/opatrovníky s vědomím, že je vyslechnou a poradí jim. Téměř jedna čtvrtina

dotazovaných přiznává, že jejich rady museli filtrovat. Na rodiče se téměř neobracelo 16% dotazovaných. Nejméně respondentů (9%) uvádí, že se na své rodiče neobraceli nikdy, anebo že jen výjimečně, kvůli problémům ve vzájemné komunikaci.

Tabulka č. 10: Procentuální zastoupení u výroků týkajících se vztahů v rodině

ano a vím, že mě vyslechnou a poradí mi	41,2
ano, ale jejich rady musím „filtrovat“	24,7
jen výjimečně, obtížně spolu komunikujeme	9,3
téměř vůbec	15,5
rozhodně ne	9,3

Graf č. 10: Zastoupení u výroků týkajících se vztahů v rodině (v %)

Otázka č. 11 – vybavenost domácnosti studenta

“Popište svou stávající vybavenost domácnosti: a. vlastní pokoj, b. knihovna, c. připojení na internet, d. širokoúhlá televize, e. pračka, f. auto”

Možnosti odpovědí:

1 - ano

2 - ne, protože si to nemůžu dovolit

3 - ne, z jiného důvodu

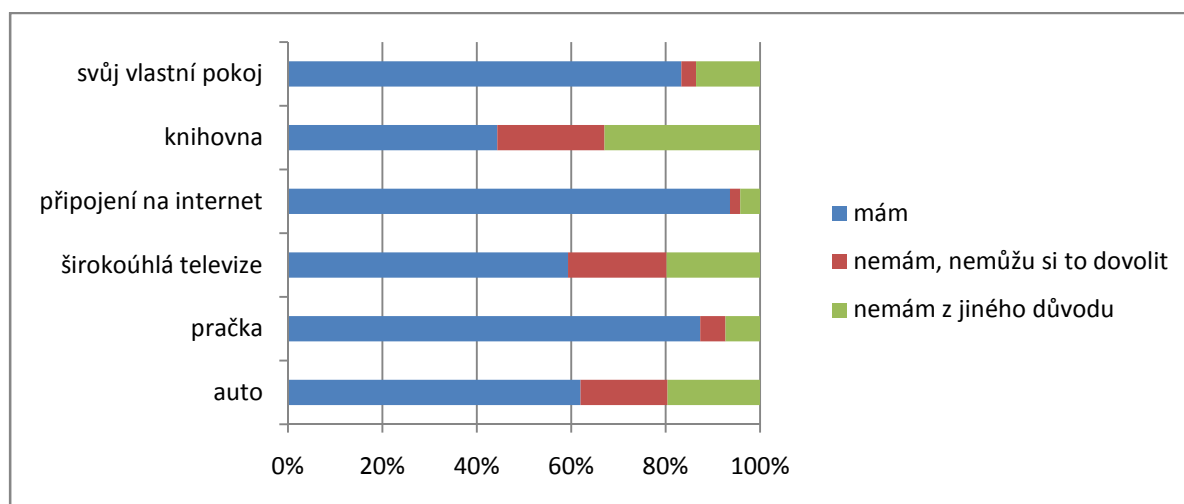
Největší podíl studentů má domácnost vybavenou připojením na internet (90,7%), pračkou (85,6%) a vlastním pokojem (82,5%). Knihovnu si neopatřila celá polovina dotázaných, většinou však nikoliv proto, že by si ji nemohli dovolit. Tak je tomu pouze u pětiny respondentů. Více než třetina studentů postrádá širokoúhlou televizi a automobil.

Ovšem zatímco většina těch, co nedisponují širokoúhlou televizí, uvádí, že si ji nemůžou dovolit, v případě automobilu převažují ti, co jej nevlastní z jiného než finančního důvodu.

Tabulka č. 11: Vybavenost domácnosti studenta

	<i>mám</i>	<i>nemám, nemůžu si to dovolit</i>	<i>nemám z jiného důvodu</i>	<i>není odpověď</i>
svůj vlastní pokoj	82,5	3,1	13,4	1,0
knihovna	40,2	20,6	29,9	9,9
připojení na internet	90,7	2,1	4,1	3,1
širokoúhlá televize	55,7	19,6	18,6	6,2
pračka	85,6	5,2	7,2	2,1
auto	58,8	17,5	18,6	5,2

Graf č. 11: Porovnání vybavenosti domácnosti (v %)

Otázka č. 12 – volba studia

„Jaké jste měl(a) plány, když jste se hlásil(a) na Greenwichskou univerzitu?“

Možnosti odpovědí:

- 1- chtěl(a) jsem studovat tento obor na Greenwichské univerzitě**
- 2 – chtěl(a) jsem studovat tento obor na kterékoliv univerzitě**
- 3 – nebyl(a) jsem si jist/a jaký obor chci studovat**
- 4 – chtěl(a) jsem studovat tento obor na jiné univerzitě, ale tam jsem se nedostal(a)**
- 5 – chtěl(a) jsem studovat něco zcela jiného, ale tam jsem se nedostal/a**
- 6 - jiná situace, jaká**

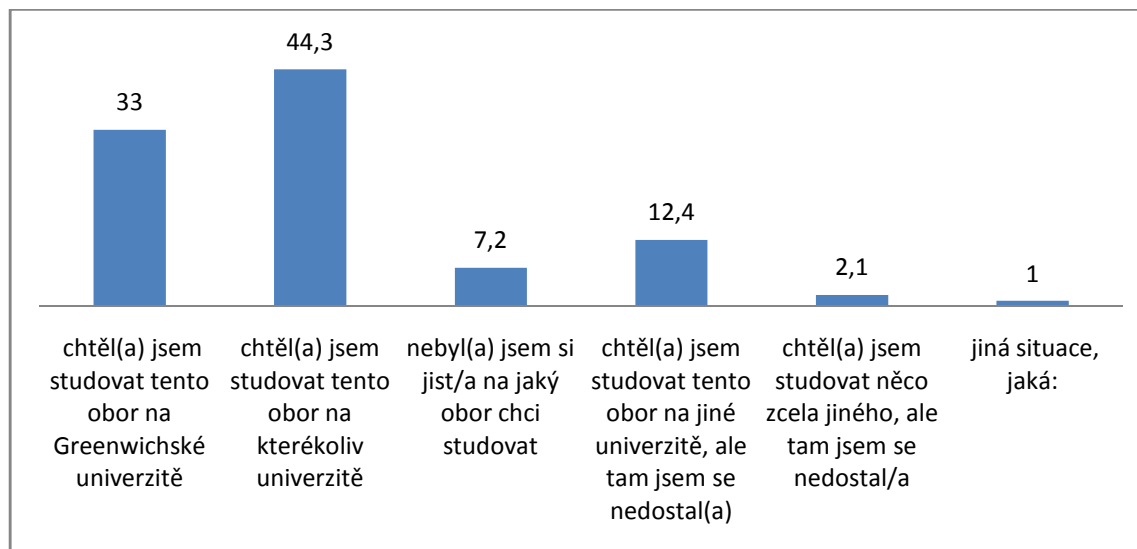
Při volbě studia u největšího počtu respondentů nehrála roli univerzita ale obor, který chtěli studovat. To je patrné i z tabulky č.12 a současně z grafu č.12 , kde mají nejsilnější

zastoupení (44%) ti studenti, kteří uvedli, že *chtěli studovat tento obor na kterékoliv univerzitě*. Početnou a druhou nejsilnější skupinu (33%) tvoří studenti, kteří *chtěli studovat tento obor na Greenwichské univerzitě*. Menší zastoupení (12%) mají respondenti, kteří *chtěli studovat tento obor na jiné univerzitě, ale tam se nedostali*. Na posledních místech se z hlediska četnosti umístili studenti, kteří si *nebyli jisti, který obor chtějí studovat* (7%) či *chtěli studovat něco jiného, ale tam se nedostali* (2%).

Tabulka č.12: Procentuální rozložení odpovědí u otázky č. 12

	Průměr	Pořadí
Chtěl(a) jsem studovat tento obor na Greenwichské univerzitě	33	2.
Chtěl(a) jsem studovat tento obor na kterékoliv univerzitě	44,3	1.
Nebyl(a) jsem si jist/a jaký obor chci studovat	7,2	4.
Chtěl(a) jsem studovat tento obor na jiné univerzitě, ale tam jsem se nedostal(a)	12,4	3.
Chtěl(a) jsem studovat něco zcela jiného, ale tam jsem se nedostal/a	2,1	5.
Jiná situace, jaká:	1	6.

Graf č.12 :Procentuální rozložení odpovědí u otázky č. 12

II. Hodnotové preference

Otázka č. 13. - důležité hodnoty

“Nejprve Vám předložíme několik skutečností. Prosím, posuďte každou z nich, jak je ve Vašem životě důležitá?”

Možnosti odpovědí:

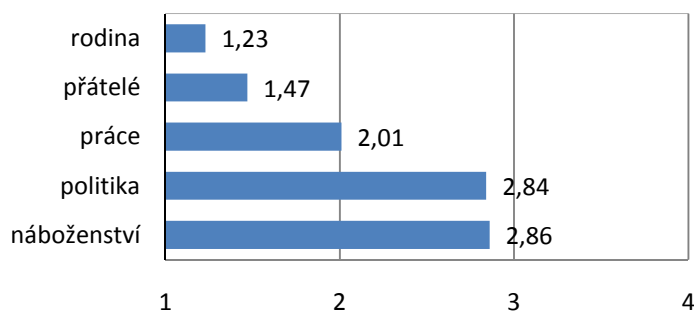
- 1 - velmi důležitá*
- 2 - dost důležitá*
- 3 - ne příliš důležitá*
- 4 - vůbec nedůležitá*
- 9 - nevím*

V pořadí průměrů je nejdůležitější hodnotou rodina, poté následují přátelé, práce, náboženství a politika.

Tabulka č.13: Důležité hodnoty (pořadí podle průměrů)

rodina	1,23
přátelé	1,47
práce	2,01
politika	2,84
náboženství	2,86

Graf č. 13: Porovnání průměrů u důležitých hodnot (na škále 1 až 4, kde menší číslo značí větší důležitost)

Důležitost jednotlivých hodnot je patrná nejen na průměru odpovědí, ale i na jejich vnitřním rozložení. Nejsilnější hodnotou je rodina, kterou označilo za více či méně důležitou 97% respondentů. Druhé místo zaujímají přátelé, kteří jsou významní pro 93% studentů. Pro tři čtvrtiny dotazovaných je důležitá práce, která se umístila na třetím místě. Náboženství je na čtvrtém místě a řadí se tak před politiku, navzdory tomu, že ho respondenti nejčastěji

označovali za vůbec nedůležité. Příčinou relativní významnosti náboženství je jedna pětina studentů, kteří ho považují za velmi důležité.

Tabulka č. 13b: Procentuální rozložení odpovědí u důležitých hodnot

	práce	rodina	přátelé	politika	náboženství
velmi důležité	22,7	82,5	60,8	2,1	20,6
dost důležité	51,5	14,4	32,0	34,0	13,4
ne příliš důležité	23,7	1	6,2	37,1	22,7
vůbec nedůležité	0	2,1	1	22,7	41,2
nevím	2,1	0	0	4,1	2,1

Otázka č. 14 – zdroje klidu

„Můžete říci, kde nacházíte zdroje vašeho vnitřního klidu, kde nacházíte pohodu, klid, jistotu? Určete významnost každého z následujících...“

Možnosti odpovědí:

- 1 - velmi důležité**
- 2 - dost důležité**
- 3 - ne příliš důležité**
- 4 - vůbec nedůležité**
- 9 - nevím**

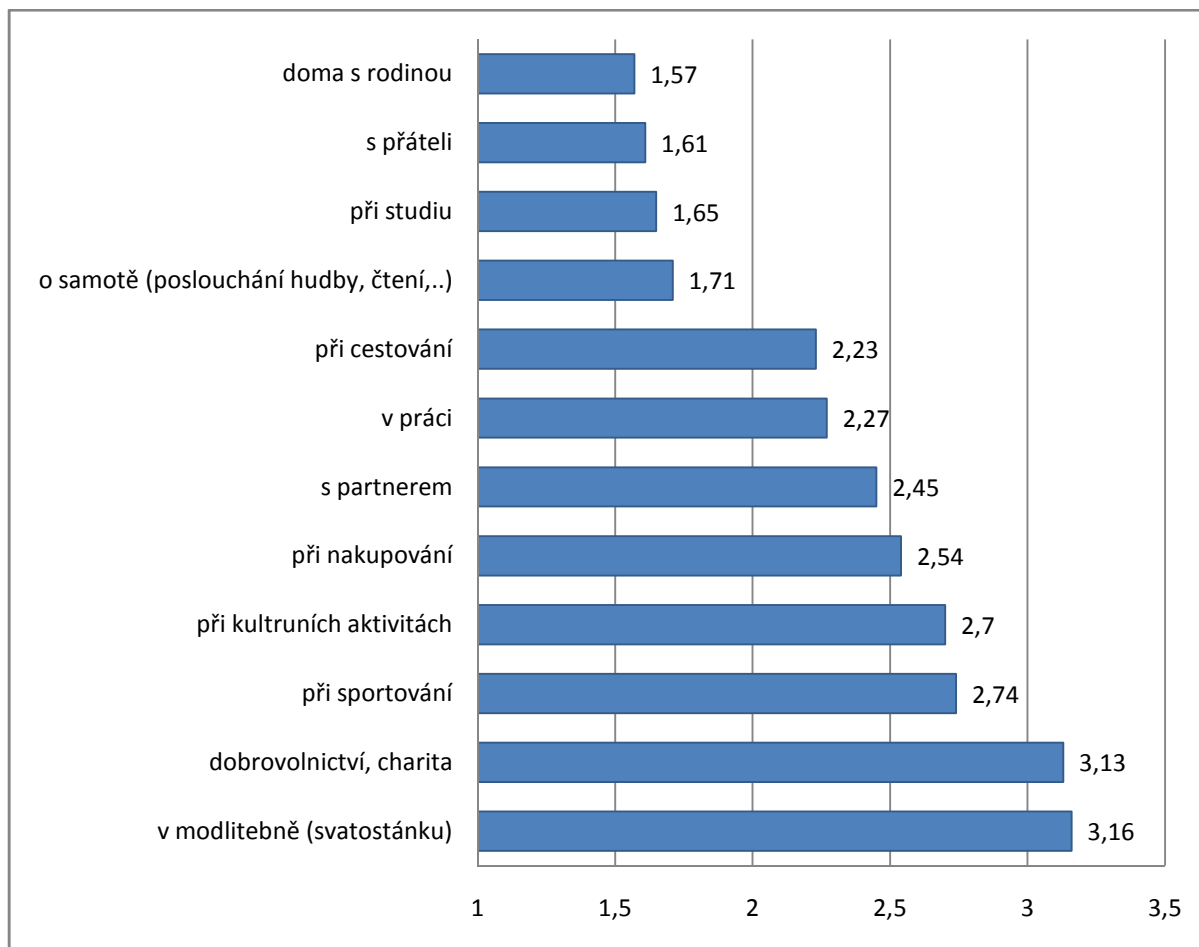
V pořadí průměrů je nejdůležitějším zdrojem vnitřního klidu domov s rodinou, následují přátelé a studium. Za nejméně významný zdroj označili v průměru studenti modlitebnu (svatostánek); dobrovolnictví, charitu a sportování.

Tabulka č. 14: Zdroje vnitřního klidu podle významnosti (průměry)¹

		průměr	pořadí
Sociální vztahy	doma s rodinou	1,41	1.
	s partnerem	1,53	7.
	s přáteli	1,61	2.
Práce	v práci	2,08	6.
	při studiu	1,67	3.
	dobrovolnictví, charita	2,74	11.
Volný čas	při sportování	2,64	10.
	při cestování	2,11	5.
	při nakupování	2,47	8.
	při kulturních aktivitách (návštěvy galerií, muzeí,...)	2,55	9.
Sebe-reflexe	o samotě (poslouchání hudby, čtení,...)	1,65	4.
	v modlitebně (svatostánku)	2,95	12.

¹ V tabulce není zahrnuta možnost „jinde, jinak“

Graf č.14: Zdroje klidu (porovnání průměrů)

Procentuální zastoupení u odpovědí v tabulce č.14b dokresluje hladiny významnosti jednotlivých zdrojů klidu. Z nich respondenti nejčastěji považují za velmi či dost důležitý domov s rodinou (91,8%), přátele (90,7%) a samotu (90,7%). Přičemž z těchto nejvýznamnějších zdrojů klidu studenti nejčastěji označují za „velmi důležitou“ rodinu (66%).

Největší počet studentů za zdroj klidu ve větší či menší míře nepovažuje modlitebnu (svatostánek) (62,9%), sport (54,6%), dobrovolnictví a charitu (53,6%). Přičemž nejvýznamnější (45,4%) je podíl respondentů, kteří považují „modlitebnu“, jakožto zdroj klidu, za „vůbec nedůležitou“.

Tabulka č.14b: Zdroje klidu (procentuální rozložení odpovědí)

		<i>Velmi důležité</i>	<i>Dost důležité</i>	<i>Ne příliš důležité</i>	<i>Vůbec nedůležité</i>	<i>Nevím</i>	<i>Není odpověď</i>
Sociální vztahy	doma s rodinou	66,0	25,8	4,1	2,1	2,1	0
	s partnerem	57,7	17,5	8,2	4,1	12,4	0
	s přáteli	49,5	41,2	8,2	1,0	0	0
Práce	v práci	23,7	44,3	24,7	3,1	3,1	1
	při studiu	48,5	36,1	13,4	1,0	0	1
	dobrovolnictví, charita	7,2	29,9	33,0	20,6	7,2	2,1
Volný čas	při sportování	13,4	28,9	34	20,6	2,1	1
	při cestování	24,7	43,3	22,7	6,2	2,1	1
	při nakupování	14,4	39,2	29,9	15,5	1	0
	při kulturních aktivitách (návštěvy galerií, muzeí,...)	6,2	45,4	27,8	15,5	3,1	2,1
Sebe-reflexe	o samotě (poslouchání hudby, čtení,...)	43,3	47,4	5,2	2,1	1	1
	v modlitebně (svatostánku)	18,6	13,4	17,5	45,4	4,1	1
Jinde, jinak		2,1	1	0	1	1	94,8

Otázka č. 15. – vlivy na tvorbu názorů a postojů

“Pro tvorbu Vašich názorů, postojů a hodnot měly ve Vašem dosavadním životě nepochybně význam různé okolnosti. Mohl/a byste se pokusit zhodnotit jejich váhu?”

Možnosti odpovědí:

1 - rozhodující význam

2 - nepominutelný význam

3 - malý význam

4 - žádný význam

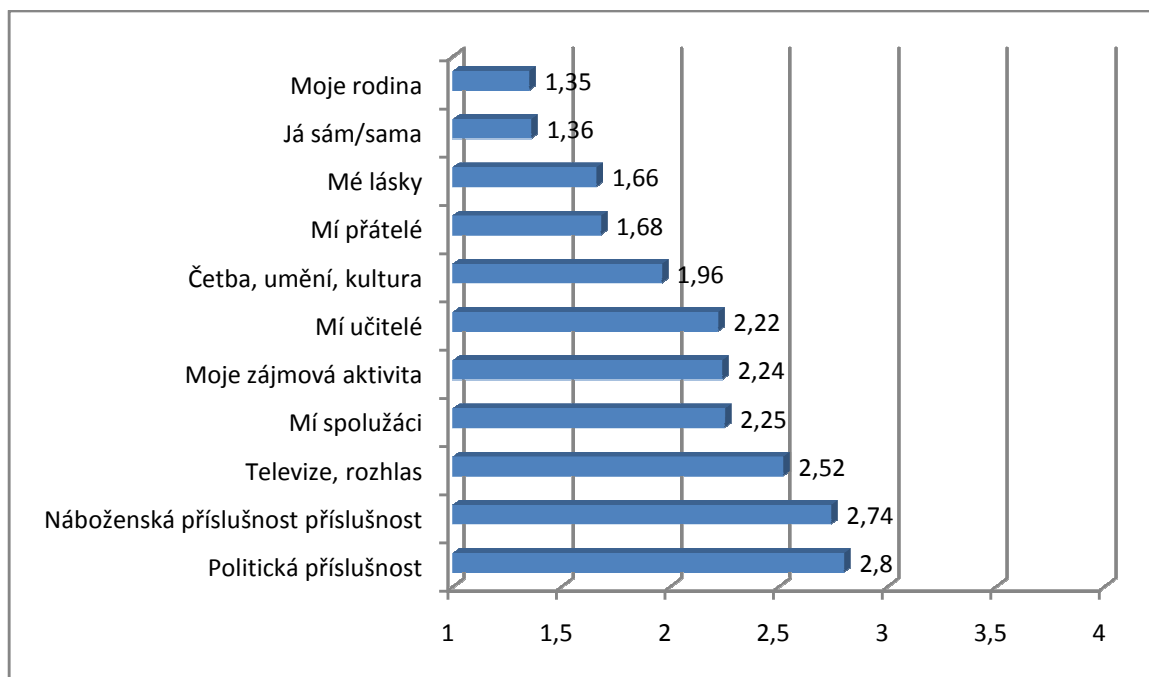
9 - nevím

V tabulce č. 15 je průměrné hodnocení vlivů na tvorbu názorů a postojů studentů. Přehledně je pořadí jednotlivých vlivů zobrazeno i v grafu č.15 Za nejdůležitější faktor studenti označují **rodinu** (průměr 1,35) a **sami sebe** (1,36). Následuje dvojice **mé lásky** a **mí přátelé** (okolo 1,67) a s určitým odstupem **čtení, umění, kultura** (1,96). Skupina již méně důležitých faktorů s průměrem mezi 2,22 a 2,25 obsahuje **mí učitelé, moje zájmová aktivita** a **mí spolužáci**. Jako nejméně důležité respondenti uvedli **politickou příslušnost** (2,8), **náboženskou příslušnost** (2,74) a **televizi, rozhlas** (2,52).

Tabulka č.: Srovnání průměrů u otázky č. 15²

	Průměr	Pořadí
Moje rodina	1,35	1.
Mí spolužáci	2,25	8.
Mí učitelé	2,22	6.
Mí přátelé	1,68	4.
Mé lásky	1,66	3.
Televize, rozhlas	2,52	9.
Politická příslušnost	2,80	11.
Náboženská příslušnost	2,74	10.
Moje zájmová aktivita	2,24	7.
Četba, umění, kultura	1,96	5.
Já sám/sama	1,36	2.

Graf č. : Srovnání průměrů o otázky č. 15

I z tabulky č.15b je patrné, že “rozhodující význam” při tvorbě názorů a postojů studentů SHSS hraje **rodina** a **oni sami**. Za významné faktory je považuje 70% studentů. Dalšími rozhodujícími vlivy jsou téměř pro polovinu dotazovaných **přátelé** a **lásky**. Naopak “žádný význam” nemá pro největší počet studentů **náboženská příslušnost** (35%) a **politická příslušnost** (26%).

² V tabulce ani grafu není zahrnuta možnost „něco jiného“

Tabulka č. 15b : Procentuální rozložení odpovědí u otázky č. 15

	Rozhodující význam	Neopominutelný význam	Malý význam	Žádný význam	Nevím	Bez odpovědi
Moje rodina	71,1	23,7	4,1	1,0	-	-
Mí spolužáci	19,6	42,3	32,0	6,2	-	-
Mí učitelé	19,6	43,3	33	4,1	-	-
Mí přátelé	48,5	37,1	12,4	2,1	-	-
Mé lásky	47,4	30,9	10,3	3,1	8,2	-
Televize, rozhlas	13,4	35,1	38,1	13,4	-	-
Politická příslušnost	9,3	26,8	38,1	25,8	-	-
Náboženská příslušnost	21,6	17,5	24,7	35,1	1	-
Moje zájmová aktivita	21,6	41,2	22,7	11,3	1	-
Četba, umění, kultura	35,1	38,1	22,7	4,1	-	-
Já sám/sama	70,1	22,7	3,1	2,1	1	1
Něco jiného, co:	2,1	1	1	2,1	7,2	86,6

Otázka č. 16. – vlivy na úspěšné manželství/partnerský vztah

„Zde jsou některé věci, o nichž si lidé myslí, že jsou nutné pro úspěšné manželství/partnerský vztah. Prosím uveďte, jak je každá z nich důležitá..“

Možnosti odpovědí:

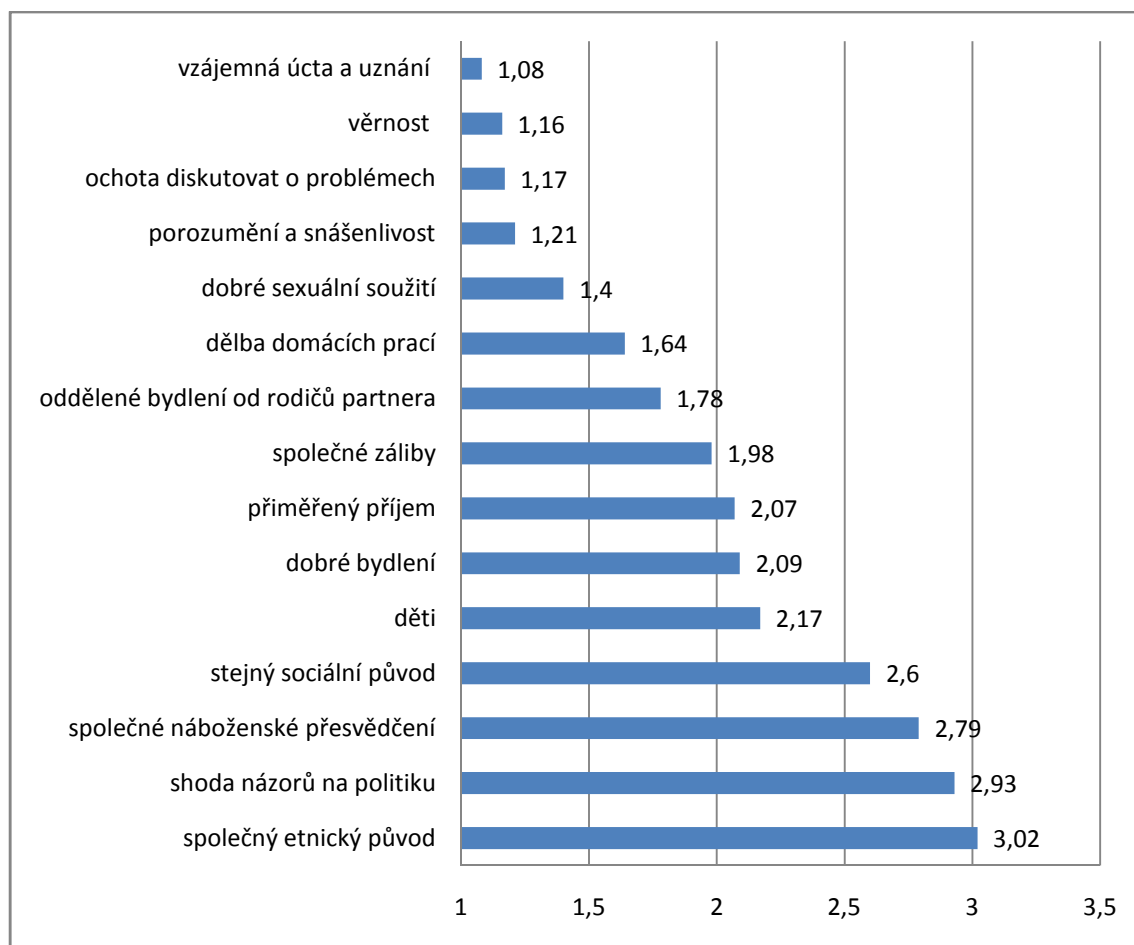
- 1 - velmi důležitá**
- 2 - spíše důležitá**
- 3 - nepříliš důležitá**
- 4 - vůbec nedůležitá**
- 9 - nevím**

Z hlediska průměrů jsou nejdůležitějšími třemi podmínkami, které jsou nutné pro úspěšné manželství/partnerský vztah, vzájemná úcta a uznání, ochota diskutovat o problémech a porozumění a snášenlivost, tedy hodnoty, které se týkají vzájemné komunikace a tolerance. Naopak jako nejméně významné označili respondenti kulturní a sociální odlišnosti manželů (společné náboženské přesvědčení, shodu názorů na politiku a společný etnický původ).

Tabulka č. 16: Podmínky pro úspěšné manželství (průměry)³

	<i>Průměr</i>	<i>Pořadí</i>
přiměřený příjem	2,07	9.
dobré bydlení	2,09	10.
oddělené bydlení od rodičů partnera	1,78	7.
dělba domácích prací	1,64	6.
dobré sexuální soužití	1,4	5.
děti	2,17	11.
stejný sociální původ	2,6	12.
shoda názorů na politiku	2,93	14.
společné náboženské přesvědčení	2,79	13.
společný etnický původ	3,02	15.
společné záliby	1,98	8.
věrnost	1,16	2.
ochota diskutovat o problémech	1,17	3.
porozumění a snášenlivost	1,21	4.
vzájemná úcta a uznání	1,08	1.

Graf č.16: Podmínky pro úspěšné manželství (porovnání průměrů)

³ V tabulce není zahrnuta možnost „něco jiného“

Do skupiny nejvýznamnějších podmínek s poměrem od 1,08 do 1,21, které označilo za velmi důležité více než 80% respondentů, patří vzájemná úcta a uznání, věrnost, ochota diskutovat o problémech a porozumění a snášenlivost. Nejnižší významnost v této skupině má porozumění a snášenlivost v důsledku poměrně vysokého podílu respondentů, kteří tuto podmínku označili pouze za dost důležitou. Naopak nejvyšší důležitost respondenti nejčastěji (90%) přikládají vzájemné úctě a uznání. Z hlediska významnosti jsou v celku všechny čtyři podmínky výrazně oddělené od ostatních.

V druhém sledu jde o podmínky s průměrem od 1,4 do 1,78, tedy o dobré sexuální soužití, dělba domácích prací a oddělené bydlení od rodičů partnera. V této skupině považují studenti podmínku týkající se sexuálního soužití nejčastěji za velmi důležitou (61%). Její významnost je tak poměrně vyšší než u zbylých dvou podmínek, které za velmi důležité označilo méně než 50% respondentů.

Do třetí skupiny se podle významnosti řadí společné záliby, přiměřený příjem, dobré bydlení a děti. Jde o podmínky, jejichž průměry se pohybují od 1,98 do 2,17. Z hlediska podílu studentů, kteří tyto podmínky označili za „velmi důležité“, jsou nejvýrazněji v této skupině zastoupeny společné záliby (27%). Naopak jako „vůbec nedůležité“ uváděli studenti nejčastěji děti (9%).

Za nejméně důležité podmínky nutné pro společné manželství/partnerský vztah respondenti označili stejný sociální původ, společné náboženské přesvědčení, shodu názorů na politiku a společný etnický původ. Průměr těchto podmínek se pohybuje od 2,60 do 3,02. Za vůbec nedůležitý označili nejčastěji respondenti společný etnický původ (40%) a společné náboženské přesvědčení (33%). V poměru k ostatním podmínkám ve skupině má ovšem náboženské přesvědčení i největší podíl těch, pro které je velmi důležité (20%), což poukazuje na diametrální rozdílnost názorů na tuto otázku u více než poloviny respondentů.

Tabulka č. 16b: Podmínky pro úspěšné manželství (v %)

	<i>Velmi důležité</i>	<i>Dost důležité</i>	<i>Ne příliš důležité</i>	<i>Vůbec nedůležité</i>	<i>Nevím</i>	<i>Není odpověď</i>
přiměřený příjem	22,7	50,5	19,6	5,2	2,1	0
dobré bydlení	17,5	57,7	17,5	4,1	3,1	0
oddělené bydlení od rodičů partnera	47,4	30,9	13,4	6,2	2,1	0
dělba domácích prací	48,5	37,1	11,3	1	1	1
dobré sexuální soužití	60,8	29,9	4,1	5,2	0	0
děti	25,8	37,1	23,7	9,3	3,1	1
stejný sociální původ	8,2	39,2	30,9	17,5	3,1	1
shoda názorů na politiku	4,1	25,8	40,2	26,8	3,1	0
společné náboženské přesvědčení	19,6	14,4	29,9	33,0	3,1	0
společný etnický původ	9,3	19,6	28,9	40,2	2,1	0
společné záliby	26,8	49,5	18,6	3,1	1	1
věrnost	83,5	13,4	1	0	2,1	0
ochota diskutovat o problémech	83,5	14,4	1	0	1	0
porozumění a snášenlivost	79,4	18,6	1	0	1	0
vzájemná úcta a uznání	89,7	8,2	0	0	1	1
něco jiného	6,2	2,1	0	0	4,1	87,6

III. HODNOTOVÉ ORIENTACE

Otázka č. 17. – životní zaměření

„Jaký je Váš názor na následující výroky?“

Možnosti odpovědí:

- 1 - naprosto souhlasíte**
- 2 - spíše souhlasíte**
- 3 - částečně nesouhlasíte, částečně souhlasíte**
- 4 - spíše nesouhlasíte**
- 5 - naprosto nesouhlasíte**
- 9 - nevím**

Studenti se vyjadřovali k celkem 23 výroky na škále 1 až 5, kde 1 značí naprostý souhlas. Jak ukazuje tabulka č.17 kladné hodnocení je nejvýraznější (nepřesahuje průměr 1,71) u dvou výroky: „**Život si musíme udělat tak příjemný, jak je to jen možné.**“ a „**Důležité je, aby byl člověk šťastný. Jak, to už je jeho věc.**“ Dále následují další dva výroky s relativně kladným hodnocením (průměr 2,34 až 2,39): „**Povolání je tu v první řadě proto, aby**

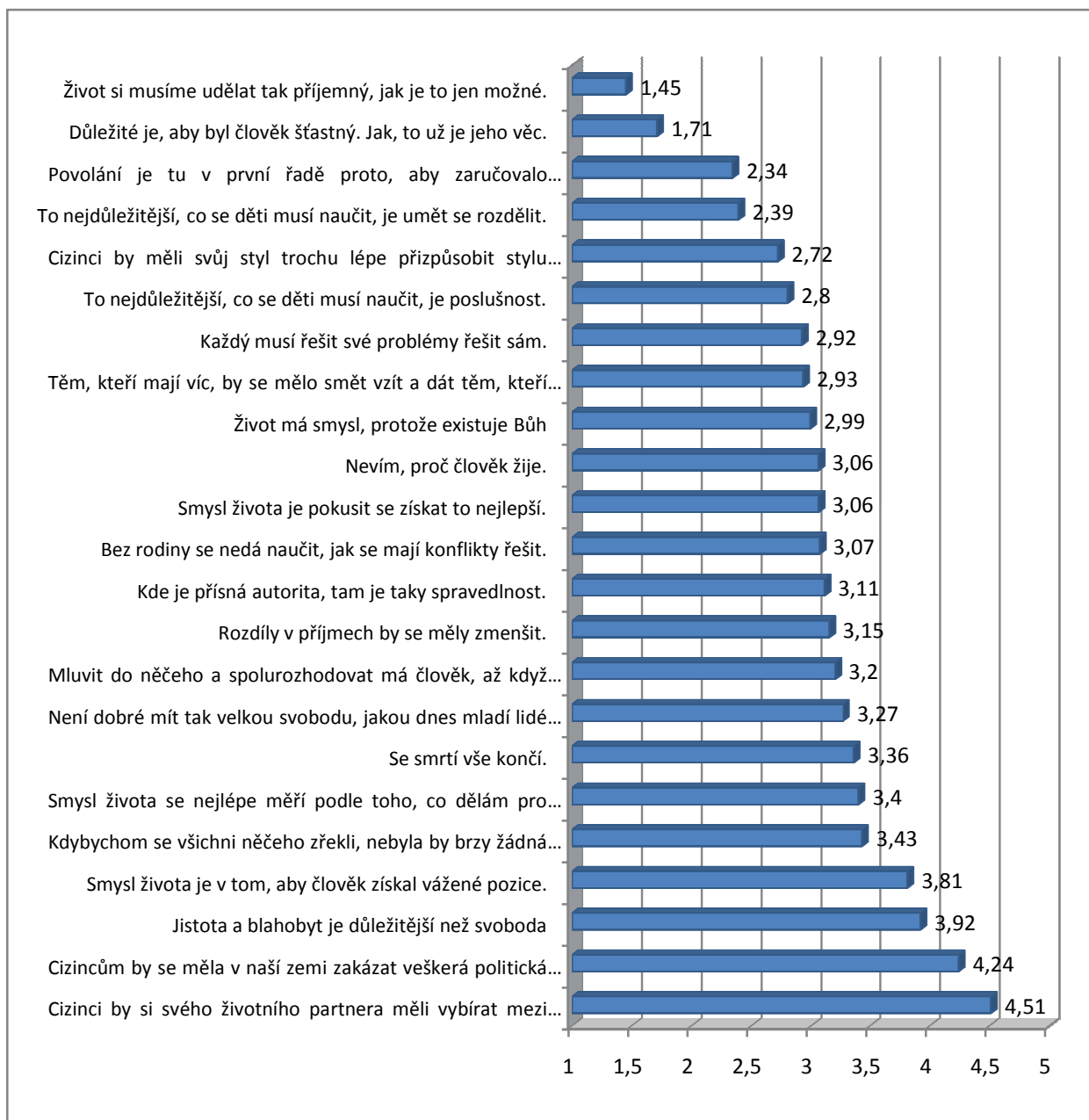
zaručovalo pravidelný příjem.“ a „*To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je umět se rozdělit.*“ Naopak nejvýraznější nesouhlas (4,24 až 4,51) projevili studenti s výroky „*Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země.*“ a „*Cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost.*“ O něco nižší, avšak stále výrazný nesouhlas byl zaznamenán u výroků „*Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda.*“ a „*Smysl života je v tom, aby člověk získal vážené pozice.*“, kde se hladina nesouhlasu pohybuje mezi 3,82 a 3,92.

Tabulka č.17: Jaký je Váš názor na následující výroky? (průměry)⁴

	Průměry	Pořadí
Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.	3,11	13.
To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je poslušnost.	2,80	6.
Mluvit do něčeho a spolurozhodovat má člověk, až když tvrdou prací dosáhne určité pozice.	3,20	15.
Smysl života je v tom, aby člověk získal vážené pozice.	3,81	20.
Jistota a blahobyt je důležitější než svobod.	3,92	21.
Není dobré mít tak velkou svobodu, jakou dnes mladí lidé mají.	3,27	16.
Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručovalo pravidelný příjem.	2,34	3.
Život si musíme udělat tak příjemný, jak je to jen možné.	1,45	1.
Důležité je, aby byl člověk šťastný. Jak, to už je jeho věc.	1,71	2.
Každý musí své problémy řešit sám.	2,92	7.
Cizinci by měli svůj styl trochu lépe přizpůsobit stylu země, kde nyní žijí.	2,72	5.
Cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost.	4,24	22.
Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země.	4,51	23.
Rozdíly v příjmech by se měly zmenšit.	3,15	14.
Kdybychom se všichni něčeho zřekli, nebyla by brzy žádná chudoba.	3,43	19.
Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují.	2,93	8.
Bez rodiny se nedá naučit, jak se mají konflikty řešit.	3,07	12.
To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je umět se rozdělit.	2,39	4.
Se smrtí vše končí.	3,36	17.
Život má smysl, protože existuje Bůh.	2,99	9.
Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.	3,06	10.-11.
Smysl života se nejlépe měří podle toho, co dělám pro bližního.	3,40	18.
Nevím, proč člověk žije.	3,06	10.-11.

⁴ V tabulce není zahrnut výrok „Umět se rozdělit se nejlépe učí v rodině.“ vzhledem k nepřesnému překladu

Graf č. 15: Otázka č. 17: Jaký je váš názor na následující výroky? (porovnání průměrů)

Tabulka č. 17a ukazuje procentuální rozložení odpovědí u čtyř výroků, kde byl zaznamenán největší souhlas. S výrokem **“Život si musíme udělat tak příjemný, jak jen to je možné.”** souhlasilo 85% respondentů, z toho téměř dvě třetiny „naprosto“. Neobjevila se ani jedna zcela nesouhlasná odpověď. Výrok **„Důležité je, aby byl člověk šťastný. Jak, to už je jeho věc.“** je pozitivně přijímán 79% respondentů. Přičemž dvě třetiny z nich s výrokem souhlasí „naprosto“. U výroku bylo zaznamenáno pouze 7% nesouhlasných odpovědí. Třetí nejvíce schvalovaný výrok **„Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručovalo pravidelný**

příjem.“ vykazuje o něco nižší míru souhlasu, když s výrokem souhlasí pouze 62% dotazovaných. Čtvrtý nejvíce schvalovaný výrok „*To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je umět se rozdělit.*“ je více či méně pozitivně hodnocen 58% respondentů, z nichž jedna třetina s ním souhlasí „naprosto“.

Tabulka č.17a: Procentuální rozložení odpovědí u čtyř výroků s největším souhlasem

	naprosto souhlasím	spíše souhlasím	ani nesouhlasím, ani souhlasím	spíše nesouhlasím	naprosto nesouhlasím	nevím	není odpověď
Život si musíme udělat tak příjemný, jak je to jen možné.	64,9	20,6	8,2	2,1	-	2,1	2,1
Důležité je, aby byl člověk šťastný. Jak, to už je jeho věc.	54,6	24,7	9,3	4,1	3,1	-	4,1
Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručovalo pravidelný příjem.	25,8	36,1	19,6	7,2	8,2	1	2,1
To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je umět se rozdělit.	19,6	38,1	21,6	14,4	2,1	-	4,1

Tabulka č.17b obsahuje procentuální rozložení odpovědí u čtyř výroků s nejvyšším nesouhlasem. Respondenti v největší míře odmítají výrok „*Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země.*“, s nímž více či méně nesouhlasí 84% dotazovaných, z čehož tři čtvrtiny výrok „naprosto“ neschvalují. Další výrok, který zaznamenal vysokou hladinu nesouhlasu, se také týká cizinců: „*Cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost.*“ Ten více či méně odmítá 70% respondentů. O něco menší avšak výrazný nesouhlas projevíli respondenti u výroku „*Smysl života je v tom, aby člověk získal vážené pozice.*“, který neschvaluje celkem 66% respondentů. Z hlediska míry nesouhlasu se tak tento výrok staví před „*Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda.*“, s nímž více či méně nesouhlasí 62% dotazovaných.

Tabulka č. 17b: Procentuální rozložení odpovědí u tří výroků s největším nesouhlasem

	naprosto souhlasím	spíše souhlasím	ani nesouhlasím, ani souhlasím	spíše nesouhlasím	naprosto nesouhlasím	nevím	není odpověď
Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země.	2,1	1	6,2	21,6	61,9	5,2	0,3
Cizincům by se měla v naší zemi zakázat veškerá politická činnost.	4,1	3,1	13,4	16,5	53,6	7,2	2,1
Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda.	2,1	10,3	17,5	24,7	37,1	6,2	2,1
Smysl života je v tom, aby člověk získal vážené pozice.	1	17,5	14,4	32	34	-	1

Otázka č. 19. – vztahy k chudobě⁵

“Proč jsou ve Velké Británii lidé, kteří žijí v nouzi? Který z následujících důvodů považujete za nejdůležitější?”

Možnosti odpovědí:

- 1 – protože mají smůlu**
- 2 – z lenosti a nedostatku pevné vůle**
- 3 – protože je v naší společnosti bezpráví**
- 4 – nevyhnutelně to patří k pokroku**
- 5 – žádný z těchto důvodů**
- 6 - nevím**

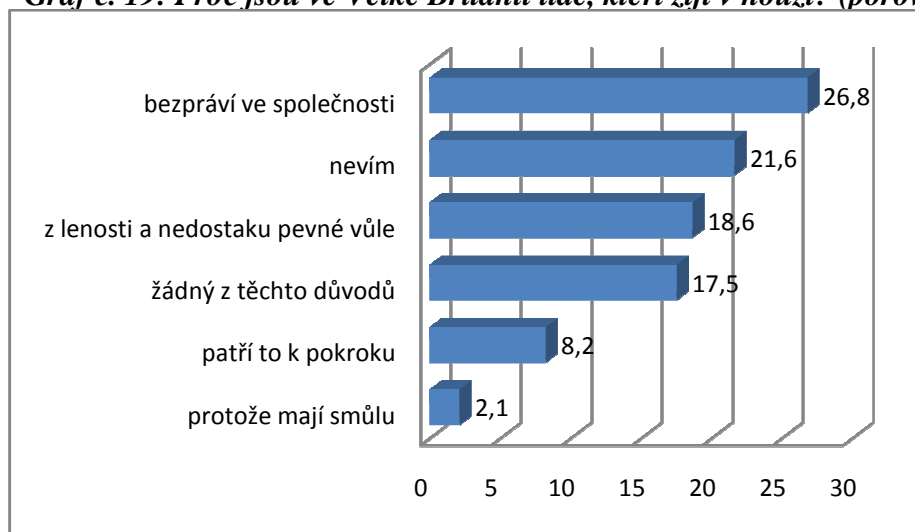
Více než jedna pětina respondentů souhlasila s výrokem, že „bezpráví ve společnosti“ má na svědomí nouzi některých lidí ve Velké Británii. Následovalo 22% studentů, kteří jako odpověď označili „nevím“. Třetí místo obsadilo vysvětlení „z lenosti a nedostatku pevné vůle“ (19%) a umístilo se tak před výrokem „žádný z těchto důvodů“, se kterým projevilo souhlas 16% dotazovaných. Nejméně respondentů odpovědělo, že to patří k pokroku (8,2%) a že se lidé v nouzi ocitli, protože „mají smůlu“ (2%).

⁵ Interpretace výsledků u této otázky je problematická vzhledem k tomu, že mnoho studentů zvolilo více než jednu variantu.

Tabulka č.19: Proč jsou ve Velké Británii lidé, kteří žijí v nouzi? (v %)

protože mají smůlu	2,1
z lenosti a nedostatku pevné vůle	18,6
bezpráví ve společnosti	26,8
patří to k pokroku	8,2
žádný z těchto důvodů	17,5
nevím	21,6
není odpověď	5,2

Graf č. 19: Proč jsou ve Velké Británii lidé, kteří žijí v nouzi? (porovnání v %)

IV. HODNOTOVÉ RÁMCE

Otázka 20. – existence dobra a zla

„Teď vám předkládáme dva výroky, které lidé někdy používají, když hovoří o dobru a zlu.

Který z nich je nejbližší Vašemu stanovisku?“

Možnosti odpovědí:

A - Existují naprosto jasná hlediska k určení toho, co je dobro a zlo. To platí vždy pro každého, bez ohledu na okolnosti.

B - Nikdy neexistují naprosto jasná hlediska k určení toho, co je dobro a co zlo. To, co je dobro a co zlo, závisí pouze na okolnostech v danou chvíli.

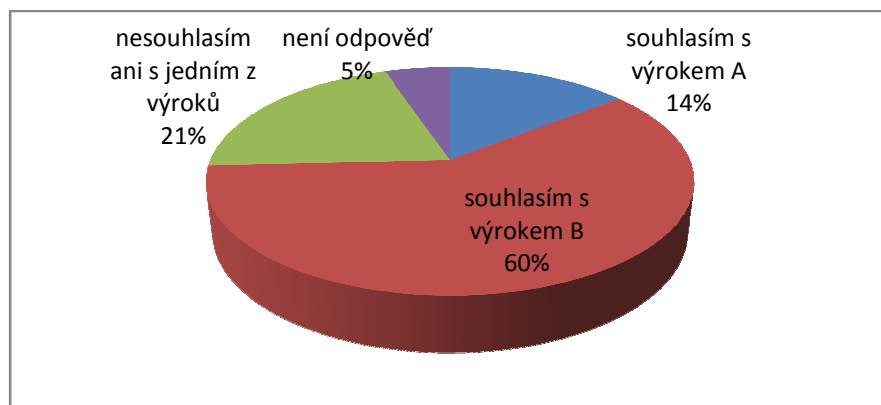
C - Nesouhlasím ani s jedním výrokiem.

Většina student souhlasila (60%) s výrokem B: *“Nikdy neexistují naprosto jasná hlediska k určení toho, co je dobro a co zlo. To, co je dobro a co zlo, závisí pouze na okolnostech v danou chvíli.”* Naopak nejméně dotazovaných uvedlo, že souhlasí s výrokem A: *„Existují naprosto jasná hlediska k určení toho, co je dobro a zlo. To platí vždy pro každého, bez ohledu na okolnosti.“* Ani s jedním s výroků nesouhlasila pětina dotazovaných.

Tabulka č. 1: Srovnání procentuální četnosti odpovědí na otázku č. 8

souhlasím s výrokem a	14,4
souhlasím s výrokem b	59,8
nesouhlasím ani s jedním výrokem	20,6
není odpověď	5,2

Graf č. 2: Porovnání odpovědí na otázku č. 8

Otázka č. 21. – názory na svět

„Dnes se dozvídáme mnoho o světě. Uvedeme několik názorů. U každého z nich vyberte, zda s ním...:“

Možnosti odpovědí:

- 1 - naprosto souhlasíte**
- 2 - spíše souhlasíte**
- 3 - částečně souhlasíte, částečně nesouhlasíte**
- 4 - spíše souhlasíte**
- 5 - naprosto nesouhlasíte**
- 6 - nevím**

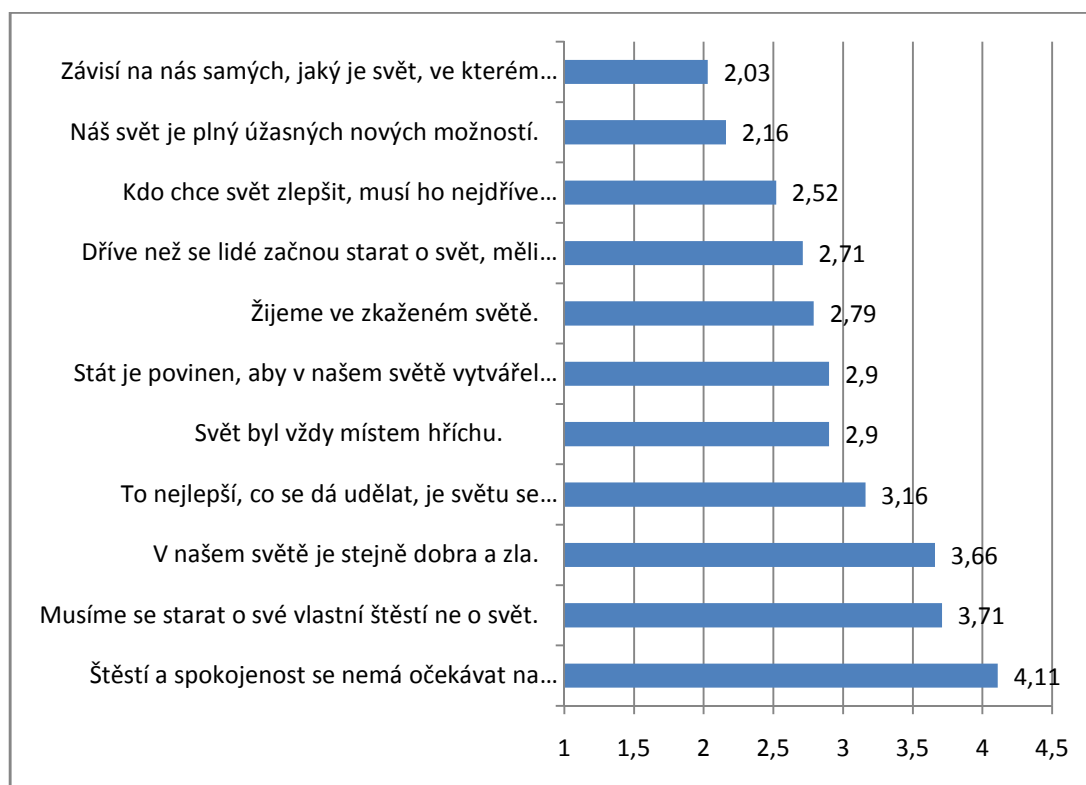
V otázce č. 21 studenti hodnotili jednotlivé názory na svět. Bylo jim předloženo celkově 11 názorů, na něž měli odpovědět pomocí 5-ti stupňové škály, kde číslo 1 značí největší souhlas a číslo 5 naprostý nesouhlas či zvolit možnost „nevím“. Jak ukazuje tabulka č.21 respondenti nejvíce schvalovali tři názory, u nichž průměr nepřesáhl 2,52. Jako první se z hlediska souhlasu umístil názor „*Závisí na nás samých, jaký je svět, ve kterém žijeme*“ (průměr 2,03). Po něm následují výroky „*Náš svět je plný úžasných nových možností*“ (průměr 2,16) a „*Kdo chce svět zlepšit, musí ho nejdříve přijmout takový, jaký je*“ (průměr 2,52).

Naopak mezi nejzáporněji hodnocené názory se zařadily ty, u nichž průměr přesáhl číslo 3,66. Největší nesouhlas projevili studenti u výroku „*Štěstí a spokojenost se nemá očekávat na tomto světě, nýbrž na onom*“ (průměr 4,11). O něco méně ale přesto intenzivně studenti nesouhlasili s výroky „*Musíme se starat o své vlastní štěstí ne o svět.*“ (průměr 3,71) a „*V našem světě je stejně dobra a zla*“ (průměr 3,66).

Tabulka č.21: Hodnocení názorů na svět z hlediska průměru

	<i>Průměr</i>	<i>Pořadí</i>
Žijeme ve zkaženém světě.	2,79	5.
Musíme se starat o své vlastní štěstí ne o svět.	3,71	10.
Kdo chce svět zlepšit, musí ho nejdříve přijmout takový, jaký je.	2,52	3.
V našem světě je stejně dobra a zla.	3,66	9.
To nejlepší, co se dá udělat, je světu se přizpůsobit.	3,16	8.
Svět byl vždy místem hříchu.	2,90	6.
Dříve, než se lidé začnou starat o svět, měli by zlepšit sami sebe.	2,71	4.
Náš svět je plný úžasných nových možností.	2,16	2.
Stát je povinen, aby v našem světě vytvářel řád.	2,90	7.
Závisí na nás samých, jaký je svět, ve kterém žijeme.	2,03	1.
Štěstí a spokojenost se nemá očekávat na tomto světě, nýbrž na onom.	4,11	11.

Graf č. 2: Porovnání průměrů u otázky č. 21

Zhodnotit spektrum odpovědí lze podle jejich procentuálního rozložení. Jsou 3 názory, které jsou hodnoceny víceméně kladně; „naprosto souhlasím“ či „spíše souhlasím“. Jsou to tyto: „*Náš svět je plný úžasných nových možností*“, „*Závisí na nás samých, jaký je svět, ve kterém žijeme*“ (kladně hodnotilo 63%) a „*Kdo chce svět zlepšit, musí ho nejdříve přijmout takový, jaký je*“ (kladně hodnotilo 50%). Poté jsou 3 názory, které mají rozloženy odpovědi nejrovnoměrněji po obou stranách názorového spektra. To jsou: „*To nejlepší, co se dá udělat, je světu se přizpůsobit*“, který kladně hodnotilo 18% a záporně 28% respondentů (důležitý je i fakt, že na tuto otázku odpovědělo nejvíc studentů tj. 28% „nevím“), dále „*Stát je povinen, aby v našem světě vytvářel řád*“ (s výrokem souhlasilo 34% a naopak nesouhlasilo 23%), „*Svět byl vždy místem hříchu*“ (kladně hodnotilo 39% a záporně 29%).

Se čtyřmi názory studenti víceméně nesouhlasí. Odpověď „částečně nesouhlasím“ a „naprosto nesouhlasím“ jim přiřadilo 51 % až 60 % respondentů. Tyto názory jsou: „*V našem světě je stejně dobra a zla*“ (nesouhlasilo 51%), „*Musíme se starat o své vlastní štěstí ne o svět*“ (to odmítlo 57 %), a silněji „*Štěstí a spokojenost se nemá očekávat na tomto světě, nýbrž na onom*“ (nesouhlasilo 60 %).

Tabulka č.21b: Srovnání procentuálního rozložení odpovědí na otázku č.21

	naprosto souhlasím	spíše souhlasím	částečně souhlasím, částečně ne	spíše nesouhlasím	naprosto nesouhlasím	nevím	není odpověď
Žijeme ve zkaženém světě.	12,4	21,6	40,2	8,2	9,3	6,2	2,1
Musíme se starat o své vlastní štěstí ne o svět.	4,1	10,3	25,8	25,8	30,9	1	2,1
Kdo chce svět zlepšit, musí ho nejdříve přijmout takový, jaký je.	19,1	30,9	20,6	15,5	5,2	6,2	2,1
V našem světě je stejně dobra a zla.	4,1	4,1	30,9	29,9	20,6	8,2	2,1
To nejlepší, co se dá udělat, je světu se přizpůsobit.	7,2	10,3	24,7	17,5	9,3	27,8	3,1
Svět byl vždy místem hříchu.	16,5	22,7	21,6	11,3	17,5	7,2	3,1
Dříve, než se lidé začnou starat o svět, měli by zlepšit sami sebe.	17,5	21,6	29,9	17,5	6,2	4,1	3,1
Náš svět je plný úžasných nových možností.	27,8	35,1	25,8	4,1	3,1	2,1	2,1
Stát je povinen, aby v našem světě vytvářel řád.	7,2	26,8	29,9	12,4	10,3	9,3	4,1
Závisí na nás samých, jaký je svět, ve kterém žijeme.	33,0	29,9	22,7	5,1	1,0	5,2	3,1
Štěstí a spokojenost se nemá očekávat na tomto světě, nýbrž na onom.	6,2	3,1	15,5	10,3	49,5	11,3	4,1

Otázka č. 22. – smysl života

„Lidé uvažují o životě rozdílně. Uved'te prosím ke každé z následujících výpovědí, zda s ní...“

Možnosti odpovědí:

- 1 - naprosto souhlasíte**
- 2 - spíše souhlasíte**
- 3 - částečně nesouhlasíte, částečně souhlasíte**
- 4 - spíše nesouhlasíte**
- 5 - naprosto nesouhlasíte**

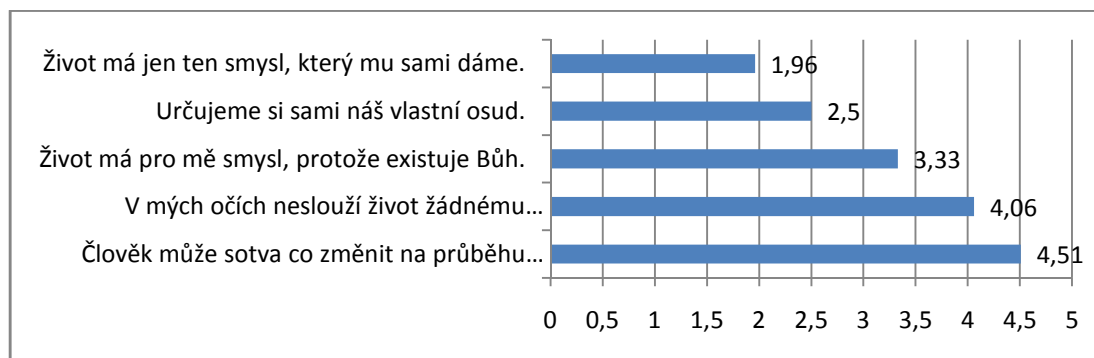
Otázka č. 22 zjišťovala přístup respondentů k jejich vlastnímu životu. V tabulce č.22 je ukázáno pět výroků, ke kterým se prostřednictvím pětistupňové škály studenti vyjadřovali. Studenti nejvíce souhlasili s výrokem *„Život má jen ten smysl, který mu sami dáme.“*

Průměr zde nabývá hodnoty 1,96 a s výrokem souhlasí, ať už „naprosto“ nebo „spíše“, 71% respondentů. Druhou nejvyšší míru souhlasu zaznamenal výrok „*Určujeme si sami náš vlastní osud.*“ Hodnota průměru je v tomto případě 2,50 a s výrokem se více či méně ztotožňuje 51% respondentů. Z hlediska hodnoty průměru stojí na třetím místě výrok „*Život pro mě má smysl, protože existuje Bůh*“ (průměr 3,33). Dotazovaní vysokoškoláci s tímto výrokem spíše nesouhlasili (nesouhlasí 44% oproti 28% respondentů, kteří výrok schvalují). Na čtvrté místo je podle průměru (4,06) stavěn výrok „*V mých očích neslouží život žádnému zvláštnímu účelu.*“ S tímto výrokem nesouhlasí 65% respondentů. 86% studentů se neztotožňuje s výrokem, že „*Člověk může sotva co změnit na průběhu vlastního života.*“ (průměr 4,51), tento výrok tak zaznamenal nejvyšší míru nesouhlasu.

Tabulka č. 22: Smysl života (průměry u otázky č. 22)

	<i>Průměr</i>	<i>Pořadí</i>
Člověk může sotva co změnit na průběhu vlastního života.	4,51	5.
Život má pro mě smysl, protože existuje Bůh.	3,33	3.
V mých očích neslouží život žádnému zvláštnímu účelu.	4,06	4.
Život má jen ten smysl, který mu sami dáme.	1,96	1.
Určujeme si sami náš vlastní osud.	2,50	2.

Graf č. 22: Srovnání průměrů u otázky č. 22

Tabulka č. 22b: smysl života (rozložení odpovědí v %)

	naprosto souhlasím	spíše souhlasím	částečně souhlasím, částečně nesouhlasím	spíše nesouhlasím	naprosto nesouhlasím	nevím	není odpověď
Člověk může sotva co změnit na průběhu vlastního života.	1	2,1	9,3	19,6	67,0	1	-
Život má pro mě smysl, protože existuje Bůh.	17,5	7,2	26,8	14,4	29,9	4,1	-
V mých očích neslouží život žádnému zvláštnímu účelu.	3,1	8,2	19,6	14,4	51,5	2,1	1
Život má jen ten smysl, který mu sami dáme.	41,2	29,9	18,6	6,2	2,1	2,1	-
Určujeme si sami náš vlastní osud.	22,7	27,8	27,8	7,2	9,3	4,1	1

Otázka č. 23 – možnost ovlivňovat průběh života

„Vyjádřete prosím na následující škále, nakolik podle Vás můžete ovlivňovat svůj život:“

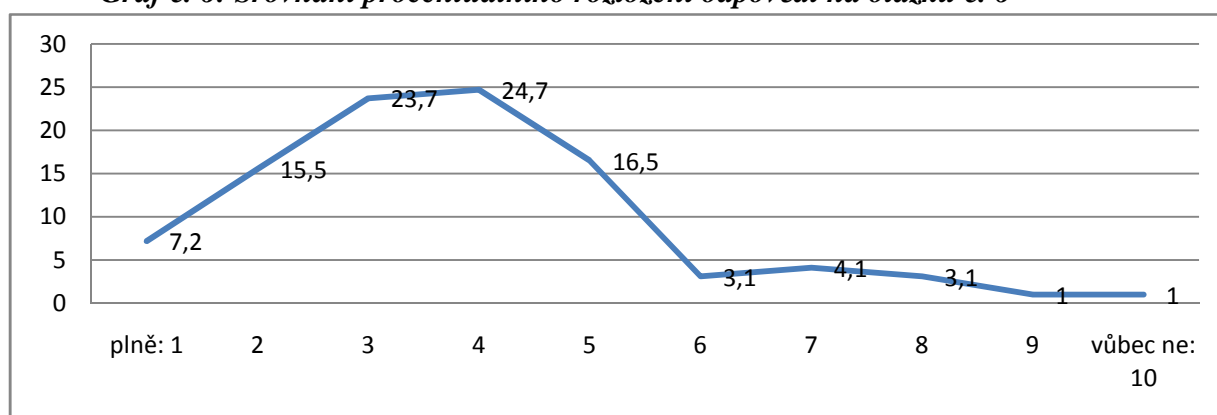
<i>1 plně</i>	2	3	4	5	6	7	8	9	<i>10 vůbec ne</i>
---------------	---	---	---	---	---	---	---	---	--------------------

Otázka č. 23 zjišťovala, nakolik mohou studenti ovlivňovat svůj vlastní život. Odpověď volili na 10-ti bodové škále, kde 1 znamenalo, že svůj život mají zcela ve svých rukou a naopak 10, že svůj život nemají vůbec pod kontrolou. Studenti volili nejčastěji (25%) odpověď 4. To znamená, že mají pocit, že svůj život spíše kontrolují. Odpověď 1, 2 a 3, které volilo dohromady 46% dotazovaných, představuje možnost velkého až plného ovlivnění života. Naopak možnosti 8,9 a 10, které značí malý vliv na průběh svého života, volili 4% respondentů. Průměr na škále odpovědí je 3,82, což naznačuje, že studenti se přiklání k možnosti ovlivňovat vlastní život.

Tabulka č. 6: Srovnání procentuálního rozložení odpovědí na otázku č.23

plně: 1	7,2
2	15,5
3	23,7
4	24,7
5	16,5
6	3,1
7	4,1
8	3,1
9	1
vůbec ne: 10	1

Graf č. 6: Srovnání procentuálního rozložení odpovědí na otázku č. 6

Otázka č. 24 – víra ve vyšší duchovní bytost

„Jaký z následujících výroků popisuje nejlépe Váš názor, mínění, smýšlení?“

Možnosti odpovědí:

- 1 - Nevěřím ve vyšší duchovní bytost.**
- 2 - Nevím, zda vyšší duchovní bytost existuje a nevěřím, že o tom můžeme získat jistotu.**
- 3 - Nevěřím v nějakou určitou vyšší duchovní bytost, ale věřím ve vyšší moc.**
- 4 - Někdy věřím ve vyšší duchovní bytost, někdy ne.**
- 5 - Věřím ve vyšší duchovní bytost, přestože mám své pochybnosti.**
- 6 - Vím, že vyšší duchovní bytost existuje, nemám o tom žádné pochybnosti.**

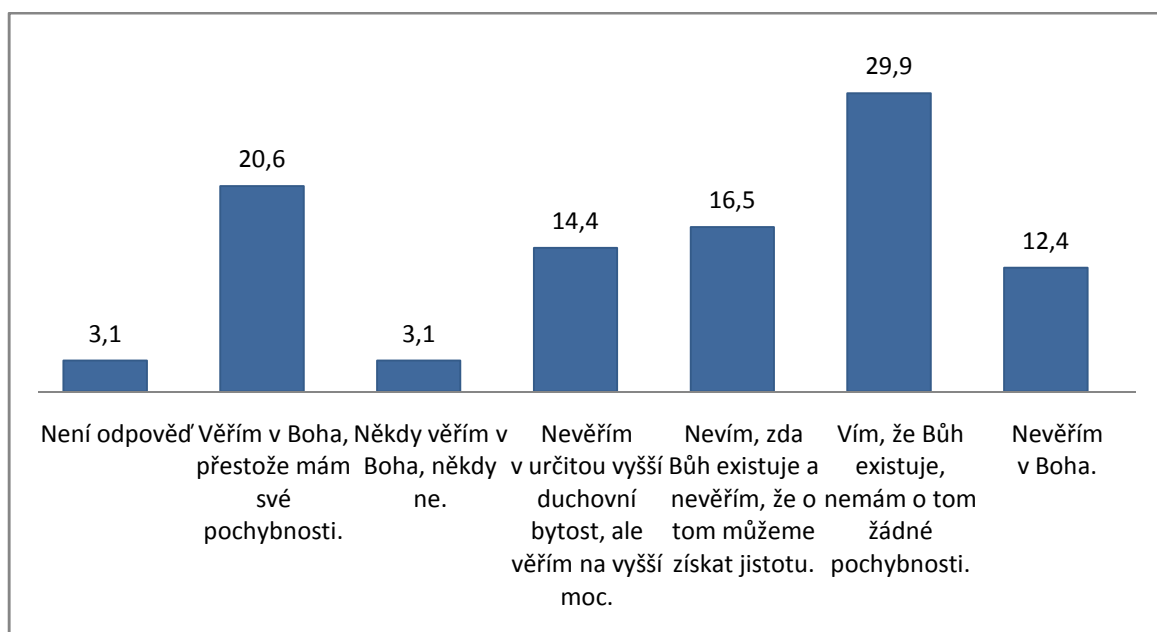
Otázka č. 24 se zabývá problematikou víry. Studentům nabízí šest výroků, z nichž si vybírají ten, se kterým se nejvíce ztotožňují. Nejčastěji byl studenty volen výrok

reprezentující víru ve vyšší duchovní bytost („*Vím, že vyšší duchovní bytost existuje, nemám o tom žádné pochybnosti*“). S tímto výrokem se ztotožňuje téměř 30% respondentů. Druhou nejvyšší četnost (21%) má výrok: „*Věřím ve vyšší duchovní bytost, přestože mám své pochybnosti*“. Třetí nejpočetnější skupinou (17%) se stali ti respondenti, kteří souhlasili s výrokem „*Nevím, zda vyšší duchovní bytost existuje a nevěřím, že o tom můžeme získat jistotu*“. Na čtvrtém místě z hlediska četnosti (14%) se umístil výrok „*Nevěřím v určitou vyšší duchovní bytost, ale věřím na vyšší moc*“. Podíl studentů naprosto odmítajících existenci vyšší duchovní bytosti („*nevěřím ve vyšší duchovní bytost*“) je 12%. Tato skupina tak zaujímá páté místo a staví se před respondenty, kteří se někdy k vyšší duchovní bytosti vztahují a jindy ne („*někdy věřím ve vyšší duchovní bytost, někdy ne*“) a zaujímá stejnou četnost jako ti, kteří otázku vůbec nezodpověděli.

Tabulka č. 24: otázka víry (procentuální rozložení odpovědí u otázky č. 24)

	<i>Průměr</i>	<i>Pořadí</i>
Nevěřím ve vyšší duchovní bytost.	12,4	5.
Nevím, zda vyšší duchovní bytost existuje a nevěřím, že o tom můžeme získat jistotu.	16,5	3.
Nevěřím v nějakou určitou vyšší duchovní bytost, ale věřím ve vyšší moc.	14,4	4.
Někdy věřím ve vyšší duchovní bytost, někdy ne.	3,1	6.-7.
Věřím ve vyšší duchovní bytost, přestože mám své pochybnosti.	20,6	2.
Vím, že vyšší duchovní bytost existuje, nemám o tom žádné pochybnosti.	29,9	1.
Není odpověď.	3,1	6.-7.

Graf č. 24: Procentuální rozložení odpovědí u otázky č. 24

V. Hodnotové normy

Otázka č. 25 - názory na kontroverzní témata

„Jaký je Váš názor na následující kontroverzní témata?“

Možnosti odpovědí:

1 – je vždy přijatelné

2

3

4

5

6

7 - nikdy není přijatelné

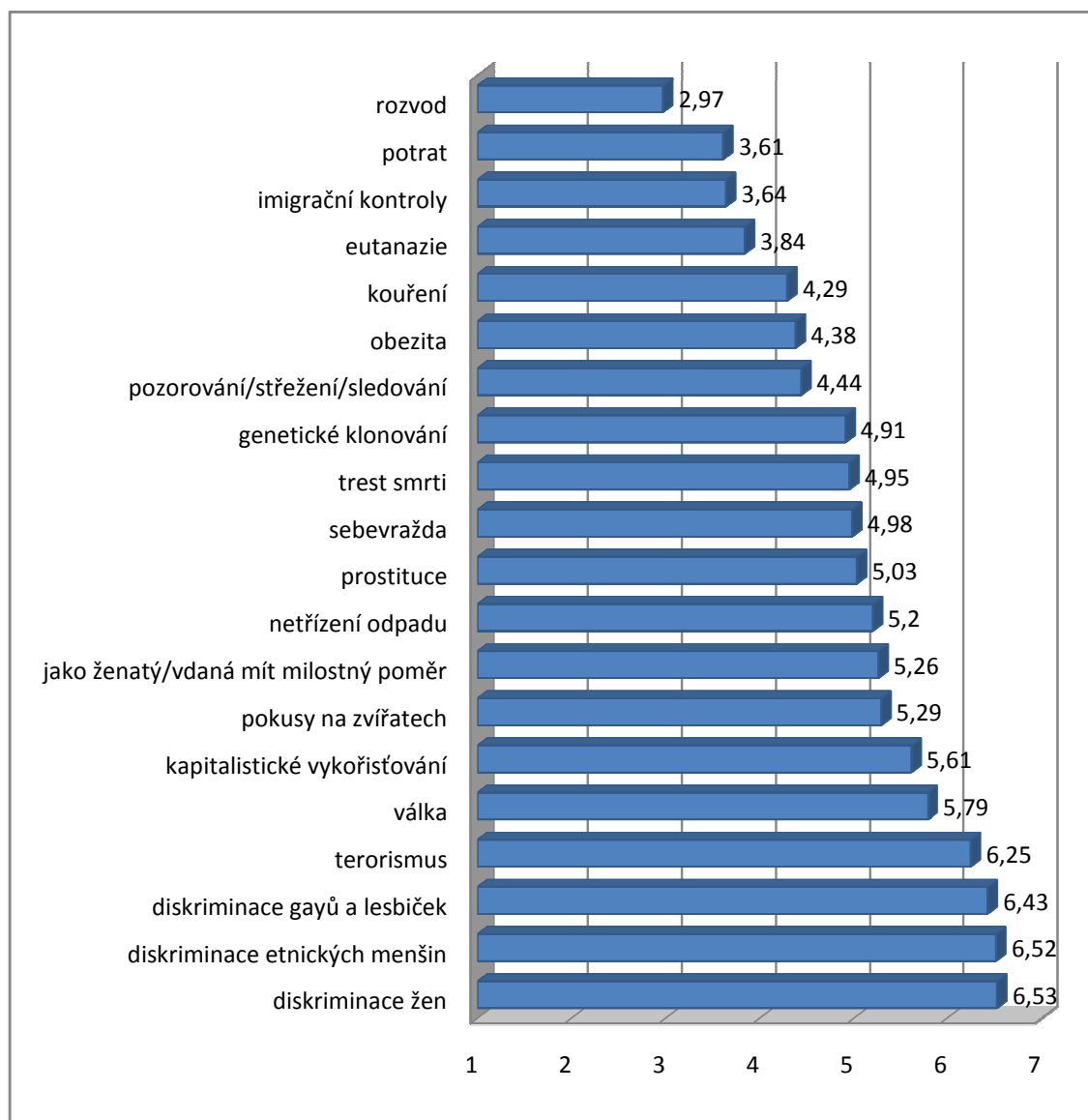
Na otázku č. 25 studenti odpovídali pomocí sedmi-bodové škály, kde 1 znamenalo „je vždy přijatelné“ a 7 „nikdy není přijatelné“. Tabulka č. 25 udává hodnoty průměrných odpovědí u jednotlivých skutečností. Graf č. 25 je seřazen od jevů více či méně ospravedlnitelných až k téměř neospravedlnitelným. Průměrné odpovědi studentů se pohybují mezi hodnotami 2,97 až 6,53. Za nejméně ospravedlnitelnou je považována *diskriminace žen*, následuje *diskriminace gayů a lesbiček*, *diskriminace etnických menšin* a *terorismus*. Hodnoty průměrných odpovědí se zde pohybují nad stupněm šest. V dalším pořadí se umístila *válka* a *kapitalistické vykořisťování*. I v tomto případě se z pohledu studentů jedná o skutečnosti poměrně nepřijatelné s průměrem nad 5,61. Blízké hodnoty průměrných odpovědí (od 5,29 až po 5,20) a zároveň poměrně vysoká nepřijatelnost ve všech letech se týkaly i následujících jevů: *pokusy na zvířatech*, *jako ženatý/vdaná mít milostný poměr*. Následuje skupina skutečností s průměrem mezi 5,03 až 4,91, do které patří *prostituce*, a skutečnosti týkající se existence: *sebevražda*, *trest smrti* a *genetické klonování*. Mírný nesouhlas (průměr od 4,44 do 4,29) studenti projevili u *veřejného pozorování/sledování⁶*, *obezity* a *kouření*. Za nejvíce ospravedlnitelné jevy respondenti považují *rozvod* (2,97) se značným odstupem pak následuje *potrat* (3,61), *imigrační kontroly* (3,64) a *eutanazie* (3,84).

⁶ Ve smyslu bezpečnostních kamerových systémů, kterých má Velká Británie nejvíce v Evropě.

Tabulka č.25: Srovnání průměrů u otázky č. 25

	<i>Průměr</i>	<i>Pořadí</i>
obezita	4,38	6.
kouření	4,29	5.
rozvod	2,97	1.
potrat	3,61	2.
jako ženatý/vdaná mít milostný poměr	5,26	13.
prostituce	5,03	11.
eutanazie	3,84	4.
sebevražda	4,98	10.
trest smrti	4,95	9.
diskriminace žen	6,53	20.
diskriminace gayů a lesbiček	6,43	18.
diskriminace etnických menšin	6,52	19.
imigrační kontroly	3,64	3.
kapitalistické vykořisťování	5,61	15.
válka	5,79	16.
terorismus	6,25	17.
pozorování/střežení/sledování	4,44	7.
netřídění odpadu	5,20	12.
pokusy na zvířatech	5,29	14.
genetické klonování	4,91	8.

Graf č. 25: Porovnání průměrů u otázky č. 25

Pro přesnější interpretaci čtyř nejvíce ospravedlnitelných skutečností, uvádím tabulku č. 25b, v níž je obsaženo procentuální zastoupení u jednotlivých možností odpovědí. Za nejvíce ospravedlnitelný považují respondenti rozvod. Ten více či méně schvaluje 64% dotazovaných, z nichž se více než třetina domnívá, že “je ospravedlnitelný vždy”. Druhá nejvíce ospravedlnitelná skutečnost je potrat, který schvaluje téměř polovina respondentů (49%). Na druhé straně spektra je ovšem i značná část studentů, kteří se domnívají, že potrat je spíše či úplně neospravedlnitelný (29%). Podobné rozložení odpovědí je i v případě imigračních kontrol, které schvaluje 44% respondentů, ale naopak s nimi nesouhlasí 29% dotazovaných. U čtvrté nejvíce ospravedlnitelné skutečnosti – eutanazie, se kterou souhlasilo 43% respondentů se objevuje zatím nejvyšší podíl studentů, kteří ji považují za více či méně neospravedlnitelnou (33%).

Tabulka č. 25b: Rozložení relativních četností u nejvíce ospravedlnitelných skutečností

	<i>Je přijatelné vždy</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>Nikdy není přijatelné</i>	<i>Nevím</i>	<i>Není odpověď</i>
rozvod	24,7	20,6	18,6	19,6	8,2	2,1	6,2	-	-
potrat	17,5	17,5	14,4	18,6	8,2	6,2	14,4	1,0	2,1
imigrační kontroly	20,6	14,4	9,3	15,5	10,3	11,3	11,3	5,2	2,1
eutanazie	15,5	19,6	8,2	15,5	7,2	5,2	20,6	8,2	-

V tabulce č.25c jsou uvedeny skutečnosti s nejvyšším nesouhlasem. Za nejméně ospravedlnitelnou považovali respondenti diskriminaci žen, se kterou nesouhlasí 92% dotazovaných. Podobná míra nesouhlasu byla zaznamenána u diskriminace gayů a lesbiček (90%) a etnických menšin (92%). O něco vyšší přijatelnost pak studenti projeví u terorismu, s nímž sice nesouhlasí celých 87% respondentů, ale přesto je pro nezanedbatelnou část studentů ospravedlnitelný (11%).

Tabulka č. 25c: Rozložení relativních četností u nejméně ospravedlnitelných skutečností

	<i>Je přijatelné vždy</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>Nikdy není přijatelné</i>	<i>Nevím</i>	<i>Není odpověď</i>
diskriminace žen	3,1	1	1	2,1	3,1	6,2	82,5	1	-
diskriminace gayů a lesbiček	4,1	1	-	1	5,2	11,3	73,2	4,1	-
diskriminace etnických menšin	3,1	-	1	1	6,2	8,2	77,3	2,1	1
terorismus	6,2	-	5,2	2,1	3,1	5,2	78,4	-	-

Otázka č. 26 – názory na přestupky

„Jaký je Váš názor na následující praktiky?“

Možnosti odpovědí:

1 - je vždy přijatelné

2

3

4

5

6

7 - nikdy není přijatelné

Na otázku č. 26 respondenti odpovídali pomocí 7-bodové škály, kde 1 znamená „je vždy přijatelné“ a 7 „nikdy není přijatelné“. Průměr u jednotlivých odpovědí se pohybuje v rozmezí od 4,82 u nejpřijatelnějších skutečností po 6,98 u nejméně přijatelných jevů. Z hlediska průměru tedy považují studenti veškeré skutečnosti v otázce č. 26 za více či méně neospravedlnitelné.

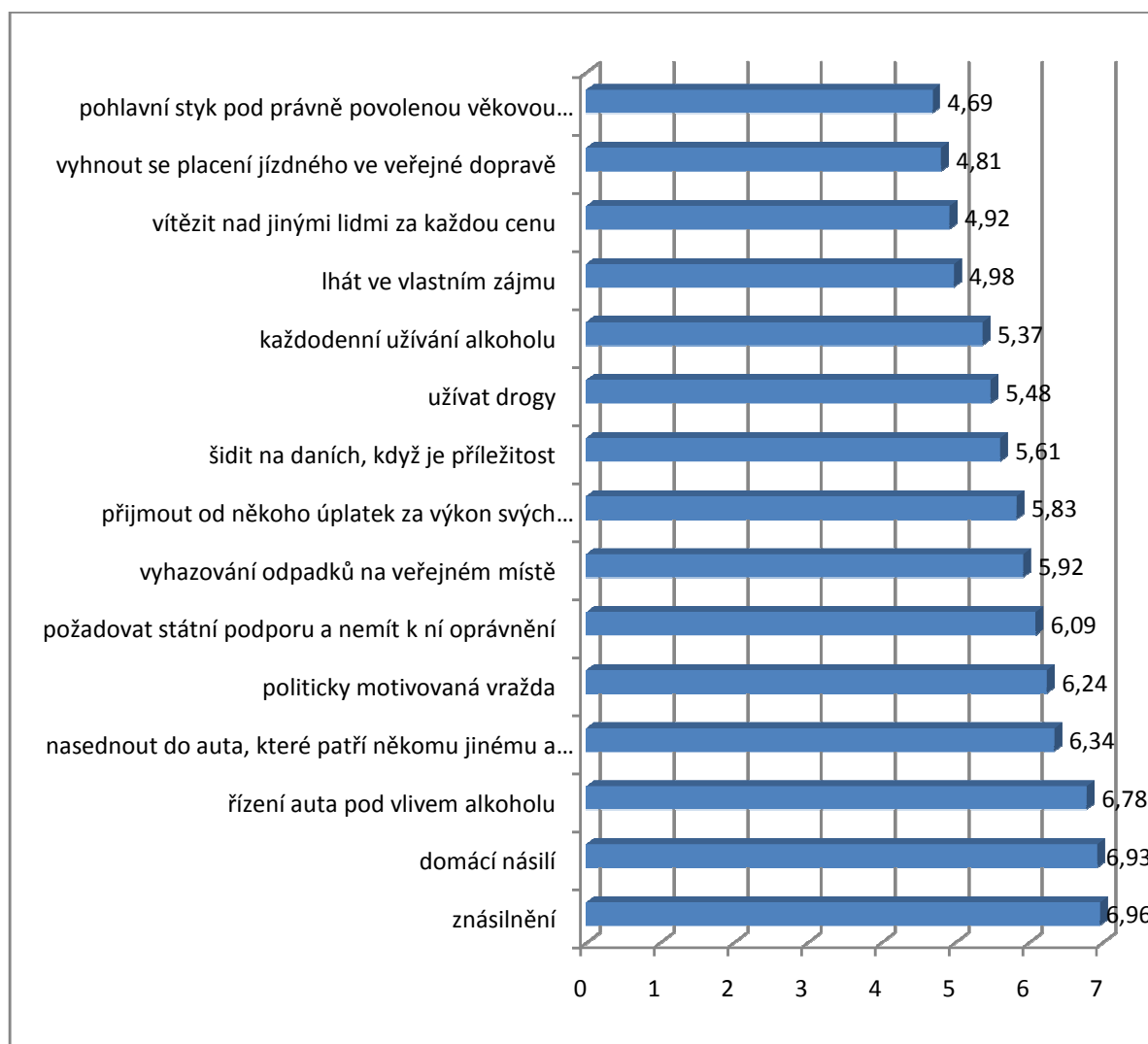
Jak ukazuje graf č.26 nejméně přijatelné je mezi studenty *znásilnění, domácí násilí a řízení auta pod vlivem alkoholu* (průměr 6,96 až 6,78). S odstupem, ale stále nad 6 bodovou hranicí nesouhlasu, následuje *nasednout do auta, které patří někomu jinému a z legrace s ním odjet, politicky motivovaná vražda a požadovat státní podporu a nemít k ní oprávnění*. O něco nižší míru nesouhlasu (5,92 až 5,61) vykazuje *vyhazování odpadků na veřejném místě, přijmout od někoho úplatek za výkon svých povinností*, následované *šidit*, tj. druhý nejvyšší „souhlas“ vykazuje dvojice praktik *užívání drog a každodenní užívání alkoholu*.

Největší souhlas byl zaznamenán u skupiny skutečností: *pohlavní styk pod právně povolenou věkovou hranicí* (4,69), *vyhnout se placení jízdného ve veřejné dopravě* (4,81), *vítězit nad jinými lidmi za každou cenu* (4,92) a *lhát ve vlastním zájmu* (4,98).

Tabulka č. 26: Srovnání průměrů u otázky č. 26

	<i>Průměr</i>	<i>Pořadí</i>
vítězit nad jinými lidmi za každou cenu	4,92	3.
lhát ve vlastním zájmu	4,98	4.
přijmout od někoho úplatek za výkon svých povinností	5,83	8.
šidit na daních, když je příležitost	5,61	7.
požadovat státní podporu a nemít k ní oprávnění	6,09	10.
vyhnout se placení jízdného ve veřejné dopravě	4,81	2.
vyhazování odpadků na veřejném místě	5,92	9.
každodenní užívání alkoholu	5,37	5.
řízení auta pod vlivem alkoholu	6,78	13.
nasednout do auta, které patří někomu jinému a z legrace s ním odjet	6,34	12.
užívat drogy	5,48	6.
pohlavní styk pod právně povolenou věkovou hranicí	4,69	1.
znásilnění	6,96	15.
domácí násilí	6,93	14.
politicky motivovaná vražda	6,24	11.

Graf č. 26: Porovnání průměrů u otázky č. 26

V tabulce č.26b je znázorněno procentuální rozložení odpovědí u nejvíce ospravedlnitelných způsobů chování. U všech čtyř nejpozitivněji hodnocených skutečností se většina odpovědí pohybuje ve spektru možností na straně nepřijatelnosti. Největší podíl respondentů, kteří považují to či ono chování za více či méně přijatelné, se objevil u **pohlavní styk pod právně povolenou věkovou hranicí**. Toto chování schvaluje 28% dotazovaných. Naopak nejmenší souhlas (20%) a zároveň největší nesouhlas (61%) projeví studenti u **lhát ve vlastním zájmu**.

Tabulka č. 26b: Rozložení relativních četností u nejvíce ospravedlnitelného chování

	<i>Je přijatelné vždy</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>Nikdy není přijatelné</i>	<i>Nevím</i>	<i>Není odpověď</i>
vítězit nad jinými lidmi za každou cenu	2,1	5,2	16,5	19,6	14,4	12,4	27,8	2,1	-
lhát ve vlastním zájmu	2,1	3,1	14,4	19,6	17,5	22,7	20,6	-	-
vyhnout se placení jízdného ve veř.dopravě	6,2	5,2	12,4	17,5	18,6	14,4	24,7	1	-
pohlavní styk pod právně povolenou věkovou hranicí	7,2	14,4	6,2	15,5	13,4	10,3	29,9	3,1	-

VI. Nezařazené otázky

Otázka č. 27. – životní vzor

„Existuje někdo, kdo pro Vás představuje určitý vzor (rodič, přítel, idol)? Napište prosím, jaké jsou charakteristiky této osobnosti.“

Otázka nebyla zpracována vzhledem k nízkému počtu respondentů, kteří odpověděli a statistické neuchopitelnosti jednotlivých charakteristik osobnostních vzorů.

Otázka č. 18. - stav společnosti

“U každé skutečnosti prosím uveďte jednu z možností...”

Možnosti odpovědí:

1 - existuje

2 - spíše existuje

3 - spíše neexistuje

4 – neexistuje

9 – nevím

Respondenti volili u každé skutečnosti míru její existence ve společnosti, a to na škále 1 až 4, kde 1 znamená existenci a 4 naopak neexistenci daného jevu. V průměrném hodnocení se studenti domnívají, že je ve společnosti splněna *svoboda projevu* (průměr 1,88),

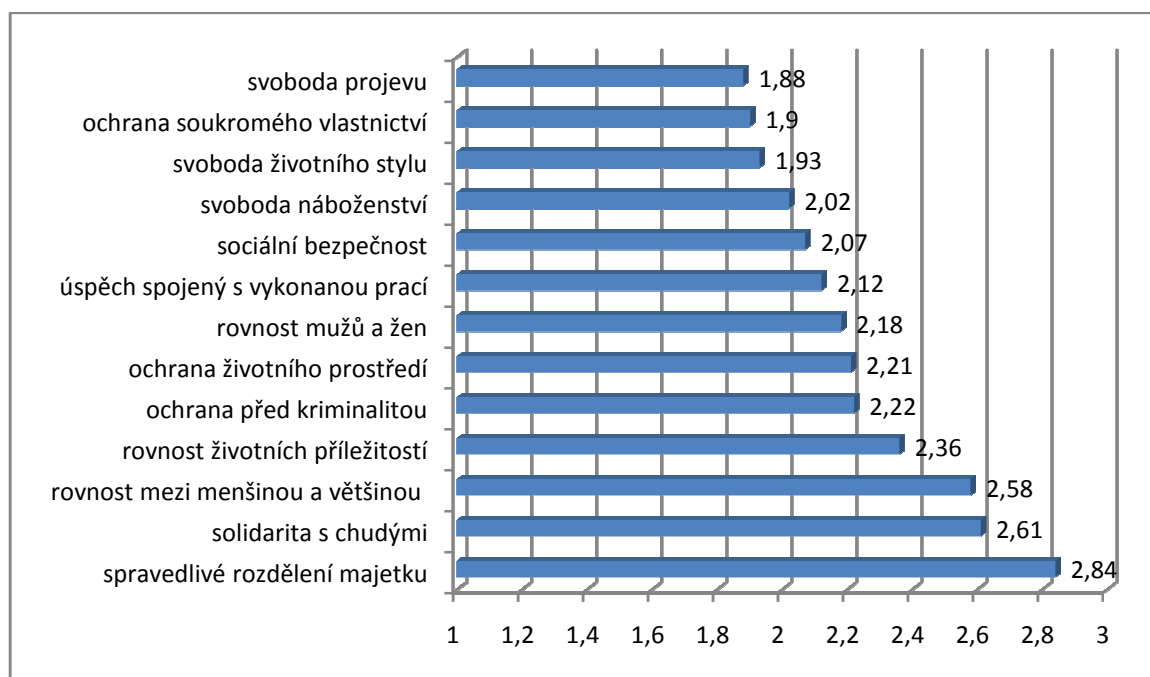
dále ochrana soukromého vlastnictví (1,90) a *svoboda životního stylu* (1, 93). Dobře je to patrné na grafu č. 18

Co se týká neexistence jednotlivých skutečností, studenti se v průměru domnívají, že ve společnosti není *spravedlivě rozdělen majetek* (2,84), neexistuje *solidarita s chudými* (2,61), *rovnost mezi většinou a menšinou* (2,58) a *rovnost životních příležitostí* (2,36).

Tabulka č.18 : Pořadí průměrů o otázky č. 18

	průměr	pořadí
svoboda projevu	1,88	1.
svoboda náboženství	2,02	4.
svoboda životního stylu	1,93	3.
ochrana soukromého vlastnictví	1,90	2.
ochrana životního prostředí	2,21	8.
ochrana před kriminalitou	2,22	9.
sociální bezpečnost	2,07	5.
rovnost mužů a žen	2,18	7.
rovnost životních příležitostí	2,36	10.
rovnost mezi menšinou a většinou	2,58	11.
solidarita s chudými	2,61	12.
spravedlivé rozdělení majetku	2,84	13.
úspěch spojený s vykonanou prací	2,12	6.

Graf č.18: Pořadí průměrů u otázky č. 18

Jak ukazuje tabulka č.18 je z hlediska procentuálního zastoupení u možností odpovědí největší podíl studentů, kteří se domnívají, že daný jev ve společnosti existuje u těchto skutečností: *ochrana soukromého vlastnictví* (28%), *svoboda životního stylu* (28%) a *svoboda projevu* (23%). Ve všech třech případech, nejvýrazněji však u *svobody projevu*, je ještě výraznější podíl těch studentů, kteří si myslí, že daná skutečnost „spíše existuje“. Naopak jako neexistující studenti nejčastěji označovali *spravedlivé rozdělení majetku* (29%), *rovnost mezi menšinou a většinou* (16%) a *rovnost životních příležitostí* (11%).

Tabulka č.18: Procentuální rozložení odpovědí u jednotlivých skutečností (otázka č. 18)

	existuje	spíše existuje	spíše neexistuje	neexistuje	nevím	bez odpovědi
svoboda projevu	22,7	59,8	7,2	2,1	6,2	2,1
svoboda náboženství	17,5	62,9	11,3	4,1	2,1	2,1
svoboda životního stylu	27,8	49,5	13,4	4,1	3,1	2,1
ochrana soukromého vlastnictví	27,8	50,5	12,4	3,1	3,1	3,1
ochrana životního prostředí	14,4	51,5	23,7	5,2	3,1	2,1
ochrana před kriminalitou	14,4	55,7	16,5	9,3	2,1	2,1
sociální bezpečnost	16,5	56,7	14,4	4,1	5,2	3,1
rovnost mužů a žen	17,5	49,5	24,7	5,2	1,0	2,1
rovnost životních příležitostí	18,6	36,1	30,9	11,3	1,0	2,1
rovnost mezi menšinou a většinou	10,3	33,0	33,0	15,5	2,1	6,2
solidarita s chudými	8,2	28,9	42,3	10,3	6,2	4,1
spravedlivé rozdělení majetku	9,3	24,7	25,8	28,9	9,3	2,1
úspěch spojený s vykonanou prací	14,4	37,1	12,4	5,2	24,7	6,2

PŘÍLOHA 4

Tabulky s převody škál

SHSS	neodpo- vědělo	odpově- ďelo „nevím“	rozložení odpovědí na škále (počet respondentů)							odpovědělo	celkový počet „bodů“ na respondenta	nový průměr	původní průměr
			1	2,5	4	5,5	7	8,5	10				
			1	2	3	4	5	6	7				
rozvod	0	0	24	20	18	19	8	2	6	97	383,5	3,95	2,97
potrat	2	1	17	17	14	18	8	6	14	94	461,5	4,91	3,61
eutanazie	0	8	15	19	8	15	7	5	20	89	468,5	5,26	3,84
pohlavní styk pod právně povolenou věkovou hranicí	0	3	7	14	6	15	13	10	29	94	614,5	6,54	4,69
vyhnout se placení jízdného ve veřejné dopravě	0	1	6	5	12	17	18	14	24	96	645	6,72	4,81
vítězit nad jinými lidmi za každou cenu	0	2	2	5	16	19	14	12	27	95	653	6,87	4,92
sebevražda	0	3	7	7	7	18	9	13	33	94	655	6,97	4,98
lhát ve vlastním zájmu	0	0	2	3	14	19	17	22	20	97	676	6,97	4,98
prostituce	0	1	8	4	7	17	12	18	30	96	676,5	7,05	5,03
jako ženatý/vdaná mít milostný poměr	0	7	8	5	10	7	6	11	43	90	664,5	7,38	5,26
každodenní užívání alkoholu	1	1	4	6	4	15	13	14	39	95	717,5	7,55	5,37
užívat drogy	0	0	4	5	9	8	13	12	46	97	749,5	7,73	5,48
šidit na daních, když je příležitost	1	2	4	2	7	8	14	17	42	94	743,5	7,91	5,61
přijmout od někoho úplatek za výkon svých povinností	2	6	1	2	5	7	16	15	43	89	734	8,25	5,83
vyhazování odpadků na veřejném místě	0	1	0	2	6	8	12	22	46	96	804	8,38	5,92
požadovat státní podporu a nemít k ní oprávnění	1	4	1	2	3	7	9	16	53	91	785,5	8,63	6,09
politicky motivovaná vražda	0	6	0	5	4	1	8	9	64	91	806,5	8,86	6,24
diskriminace etnických menšin	1	2	3	0	1	1	6	8	75	94	872,5	9,28	6,52
řízení auta pod vlivem alkoholu	0	0	1	1	0	1	2	3	89	97	938,5	9,68	6,78
domácí násilí	0	1	0	0	1	0	0	3	92	96	949,5	9,89	6,93
znásilnění	0	1	0	0	0	0	1	2	93	96	954	9,94	6,96

Poznámka: V tabulce je znázorněn výpočet převodu sedmistupňové škály na škálu desetistupňovou u otázky zjišťující normy chování. Důvodem transformace škály, bylo mezifakultní srovnání. Tato tabulka znázorňuje data za SHSS.

FHS	neodpově- dělo	nevím	rozložení odpovědí na škále (počet respondentů)										odpově- dělo	celkový počet „bodů“na respondenta	nový průměr	původní průměr
			10	9	8	7	6	5	4	3	2	1				
			10	9	8	7	6	5	4	3	2	1				
			1	2	3	4	5	6	7	8	9	10				
rozvod	1	0	4	6	5	6	40	11	31	57	81	142	383	1070	2,79	8,21
potrat	2	0	5	6	12	6	49	20	34	64	82	104,0	382	1232	3,23	7,77
eutanazie	4	0	6	9	14	5	63	31	37	69	65	81,0	380	1387	3,65	7,35
vyhnout se placení jízdného ve veřejné dopravě	1	0	13	20	38	34	80	32	46	42	52	26,0	383	1932	5,04	5,96
užívat drogy	5	0	50	39	27	29	45	22	38	46	50	33,0	379	2073	5,47	5,53
sebevražda	4	0	56	54	33	14	70	21	30	32	33	37,0	380	2252	5,93	5,07
prostituce	3	0	48	49	52	46	73	30	35	21	9	18,0	381	2486	6,52	4,48
pohlavní styk pod právně povolenou věkovou hranicí	5	0	55	65	54	26	65	27	27	36	18	6,0	379	2532	6,68	4,32
lhát ve vlastním zájmu	2	0	36	65	69	51	66	23	30	21	14	7,0	382	2583	6,76	4,24
každodenní užívání alkoholu	4	0	69	71	54	23	63	24	25	22	16	13,0	380	2631	6,92	4,08
jako ženatý/vdaná mít milostný poměr	5	0	79	63	51	35	58	27	28	25	6	7,0	379	2699	7,12	3,88
šidit na daních, když je příležitost	2	0	110	89	47	28	50	12	16	17	7	6,0	382	2968	7,77	3,23
vítězit nad jinými lidmi za každou cenu	5	0	97	66	78	41	57	10	14	9	3	4,0	379	2960	7,81	3,19
požadovat státní podporu a nemít k ní oprávnění	2	0	104	97	67	22	45	18	17	10	0	2,0	382	3063	8,02	2,98
vyhazování odpadků na veřejném místě	1	0	155	67	50	43	32	9	14	8	3	2,0	383	3179	8,30	2,7
přijmout od někoho úplatek za výkon svých povinností	4	0	169	84	44	25	29	13	6	5	3	2,0	380	3259	8,58	2,42
politicky motivovaná vražda	3	0	217	61	27	17	26	8	6	9	5	5,0	381	3316	8,70	2,3
národnostní či etnická nesnášenlivost	3	0	187	106	44	15	14	7	2	1	1	4,0	383	3417	8,92	2,03
řízení auta pod vlivem alkoholu	3	0	240	84	29	8	5	8	1	4	0	2,0	381	3532	9,27	1,73
domácí násilí	1	0	352	22	4	2	1	0	0	0	0	2,0	383	3772	9,85	1,15
znásilnění	1	0	371	8	1	0	0	1	1	0	0	1,0	383	3800	9,92	1,08

Poznámka: V tabulce je znázorněn výpočet převodu sedmistupňové škály na škálu desetistupňovou u otázky zjišťující normy chování. Důvodem transformace škály, bylo mezifakultní srovnání . Tato tabulka znázorňuje data za FHS.

PŘÍLOHA 5

Korelace 21 indikací hodnotových orientací s vybranými sociálními, ekonomickými a demografickými charakteristikami, hodnotovými preferencemi a normami chování.

Korelační analýze celkem 21 vybraných výroků, o kterých se vyjadřovali studenti obou fakult (výroky jsou obsaženy v otázce č. 17, respektive 9 v případě FHS verze dotazníku). Analýzou byly zjišťovány statisticky významné vztahy mezi těmito výroky a otázkami, které patří do skupiny socio-demografických charakteristik či obsahují hlavní indikace hodnotových preferencí a norem chování.

V případě obou souborů dat (SHSS i FHS) jsem zjišťovala statisticky významné vztahy závislosti u socio-demografických charakteristik pomocí metody Chí-kvadrát prostřednictvím míry věrohodnosti (Likelihood ratio) na 95% a někdy i 99% hladině významnosti.¹

U pořadových proměnných (hodnotové preference a normy chování) jsem zjišťovala sílu a směr závislosti pomocí Spearmanova korelačního koeficientu. Zjištěné statisticky významné vztahy jsem interpretovala s přihlédnutím k směrodatné odchylce v kontingenčních tabulkách. Spearmanův koeficient nabývá hodnot od +1 do -1 a může mít podobu přímé závislosti (o kolik stoupne hodnota x o tolik stoupne i hodnota y) nebo závislosti nepřímé (o kolik stoupne hodnota x o tolik klesne hodnota y). Tento typ testu se používá u méně rozsáhlých souborů a v případě, že chceme získat rychlou představu o intenzitě závislosti.

Tyto operace jsem provedla postupně s daty získanými na SHSS a FHS a následně je mezi sebou porovnávala. Zjistila jsem tak odlišnosti či podobnosti v hodnotových orientacích v rámci celkové struktury hodnot, tedy to, čím jsou ovlivňovány a jak jsou propojeny s hodnotovými preference či normami chování.

Výroky z otázky č. 17 (či 9 v případě FHS), která je v následujících oddílech korelována s několika typy hlavních indikací hodnot, zní „*Jaký je Váš názor na následující výroky?*“ Respondenti si vybírali na škále o pěti stupních, kde 1 znamená s „*výrokem naprosto souhlasím*“ a 5 „*s výrokem naprosto nesouhlasím*“; ostatní tři stupně leží mezitím. Na výběr byla i možnost „*nevím*“.

¹ Kvůli relativně malému rozsahu výběrového vzorku v případě SHSS a většímu počtu kategorií jedné či více proměnných u některých otázek, mohou být málo obsazená či prázdná pole v kontingenční tabulkách. To může vést ke zkreslení výsledků. Namísto Pearsonovo Chí-kvadrát koeficientu, jehož validita je podmíněna dostatečnou velikostí výběrového souboru, proto používám poměr věrohodnosti (Likelihood ratio). Poměr věrohodnosti poskytuje přesnější odhad, protože nezahrnuje zkreslující buňky s nulovými hodnotami a výrazně větší váhu dává reziduíům s vyššími absolutními hodnotami. Pro větší výběry jsou obě statistiky rovné.

Zde je výčet 21 vybraných výroků, o kterých se studenti vyjadřovali jak na SHSS tak FHS²:

- a. *Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.*
- b. *To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je poslušnost.*
- c. *Mluvit do něčeho a spolurozhodovat má člověk, až když tvrdou prací dosáhne určité pozice.*
- d. *Smysl života je v tom, aby člověk získal vážené pozice.*
- e. *Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda*
- f. *Není dobré mít tak velkou svobodu, jakou dnes mladí lidé mají.*
- g. *Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručovalo pravidelný příjem.*
- h. *Život si musíme udělat tak příjemný, jak je to jen možné.*
- i. *Důležité je, aby byl člověk šťastný. Jak, to už je jeho věc.*
- j. *Každý musí své problémy řešit sám.*
- k. *Cizinci by měli svůj styl trochu lépe přizpůsobit stylu země, kde nyní žijí.*
- l. *Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země.*
- m. *Rozdíly v příjmech by se měly zmenšit.*
- n. *Kdybychom se všichni něčeho zřekli, nebyla by brzy žádná chudoba.*
- o. *Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují.*
- p. *Bez rodiny se nedá naučit, jak se mají konflikty řešit.*
- q. *To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je umět se rozdělit.*
- r. *Se smrtí vše končí.*
- s. *Život má smysl, protože existuje Bůh*
- t. *Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.*
- u. *Nevím, proč člověk žije.*

A. HODNOTOVÉ ORIENTACE V KORELACI SE SOCIODEMOGRAFICKÝMI UKAZATELI

Jak ukazuje tabulka č. 5a, s indikacemi hodnotových orientací studentů (otázka č. 17 či 9 v případě FHS) byly korelovány vybrané sociální a demografické ukazatele. Plné znění otázek zařazených mezi sociálně-demografické charakteristiky spolu s frekvenční analýzou naleznete v kapitole č. 1.1. (praktická část), kde se pokouším i o stručné shrnutí a srovnání sociálních a demografických struktur obou fakult.

² Vzhledem k odlišenému pořadí výroků v dotaznících, uvádím pro snadnější orientaci nové značení.

Vzhledem k odlišným sociálně-kulturním, ekonomickým a vůbec životním podmínkám respondentů, musely být otázky, které spadají mezi sociodemografické ukazatele, přeformulovány způsobem, který odpovídá prostředí SHSS a zároveň zachovává jejich potenciál pro srovnání. Ačkoliv jsem usilovala o to, aby měla následná analýza co největší vypovídající hodnotu, ne vždy se mi to podařilo, a někdy to nebylo ani prakticky možné. Pro korelace s hodnotovými orientacemi byly vybrány takové otázky (či podotázky), které zjišťují stejné nebo alespoň velice podobné sociodemografické charakteristiky studentů. I přesto přetrvávají některá problematická místa, na která upozorňuji pod tabulkou č. 5a formou odkazů.

Přítomnost závislosti byla testována pomocí metody Chí-kvadrát s přihlédnutím k míře věrohodnosti (Likelihood ratio) na obou hladinách významnosti (99% i 95%). V některých případech, kdy jsou korelace obtížně interpretovatelné, se omezují pouze na konstatování zjištěných závislostí.

Tabulka č. 5a: Hodnotové orientace v korelaci se socio-demografickými charakteristikami (dle míry věrohodnosti) – srovnání SHSS a FHS

	Pohlaví		Věk		Země původu ³		Typ bydliště ⁴		Místo bydliště ⁵		Příjem ⁶		Vzdělání matky		Vzdělání otce		Úplnost rodiny		Vztah k rodičům		Knihovna		Auto			
	SHSS	FHS	SHSS	FHS	SHSS	FHS	SHSS	FHS	SHSS	FHS	SHSS	FHS	SHSS	FHS	SHSS	FHS	SHSS	FHS	SHSS	FHS	SHSS	FHS	SHSS	FHS	SHSS	FHS
ot. č.	1	33	2	32	3	-	4	31	5	19	6	30	7a	27	7b	26	8	20	10	23	11 b	29 g	11 f	29 d		
a. Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.																									XX	
b. To nejdůležitější, co se děti musí naučit je poslušnost.											X										XX					
c. Mluvit do něčeho a spolurozhodovat má člověk, až když...																			XX							
d. Smysl života je v tom, aby člověk získal vážené pozice.																										
e. Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda.																										XX
f. Není dobré mít tak velkou svobodu, jakou dnes mladí lidé...	XX										XX															
g. Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručovalo pravidelný..			X				XX		XX										XX							
h. Život si musíme udělat tak příjemný, jak je to jen možné.		X														XX										
i. Důležité je, aby byl člověk šťastný, jak to už je jeho věc.	XX				XX																					
j. Každý musí řešit své problémy sám.																										X
k. Cizinci by měli svůj styl trochu lépe přizpůsobit stylu...												XX	XX													X
l. Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi...																					XX					
m. Rozdíly v příjmech by se měly zmenšit		XX																								
n. Kdybychom se všichni něčeho zřekli, nebyla by brzy...																XX										
o. Těm, kteří mají víc, by se mělo vzít a dát těm, kteří to...								XX			X	XX							XX				XX			
p. Bez rodiny se nedá naučit, jak se mají konflikty řešit.								XX												XX						XX
q. To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je umět se rozdělit.																		XX	XX							XX
r. Se smrtí vše končí.		XX																								
s. Život má smysl, protože existuje Bůh.																XX				XX						XX
t. Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.				XX					XX																	
u. Nevím, proč člověk žije.		X	XX		X			XX	X	XX									XX	XX						XX

Poznámka: V tabulce jsou zahrnuty výsledky za SHSS i FHS. Silná korelace (na 99% hladině významnosti) je znázorněna jako „x“, závislost slabší (na 95% hladině významnosti) jako „xx“. Černě jsou vyznačeny statisticky významné vztahy zaznamenané v případě obou fakult.

³ Země původu byla zjišťována pouze na SHSS.

⁴ typ bydliště v místě studia

⁵ „místo bydliště v dětství a dospívání“ na SHSS, v případě FHS „v průběhu dosavadního života“

⁶ „průměrný příjem rodičů v období dětství a dospívání“ na SHSS, v případě FHS „příjem rodiny v posledním měsíci“

V případě SHSS výroky korelovaly celkem 29 krát, přičemž v šesti případech byla prokázána závislost na 99% hladině významnosti. Výrok, jehož hodnocení je ovlivněno sociodemografickými ukazateli nejvíce, „Nevím proč člověk žije.“ koreloval s celkem pěti znaky. Výraznější vliv sociodemografických charakteristik byl dále zaznamenán u výroku „Povolání je tu v první řadě, aby zaručovalo pravidelný příjem.“ (souvislost se čtyřmi znaky), „Není dobré mít tak velkou svobodu, jakou dnes mladí lidé mají.“ (se třemi znaky) a „Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují.“ (také se třemi znaky). Naopak šest výroků vůbec nekorelovalo.

U dat za FHS výroky korelovaly celkem 22 krát, přičemž v pěti případech byla zaznamenána závislost na 99% hladině významnosti. Stejně jako v případě SHSS mají sociodemografické charakteristiky největší vliv na hodnocení výroku „Nevím proč člověk žije.“, s nímž souvisí čtyři proměnné. Dalším výrokem, který ve vícero případech (3) koreloval se sociálními a demografickými ukazateli, je „Bez rodiny se nedá naučit, jak se mají konflikty řešit.“ Celkem osm výroků vůbec nekorelovalo.

Podíváme-li se na tabulku z hlediska intervenujících znaků, zjistíme, že nejvíce diferencující proměnou je v případě SHSS příjem rodičů, který koreloval celkem čtyřikrát, přičemž dvakrát šlo o závislost s vyšší hladinou významnosti. Značný vliv na odpovědi respondentů měly i další sociodemografické charakteristiky, které s výroky korelovaly třikrát (věk, místo bydliště, vztah k rodičům a vlastnictví knihovny či auta v domácnosti). Nejmenší vliv na hodnocení výroků má typ bydliště a vzdělání otce.

U dat za FHS souvisí s hodnotovými orientacemi nejvíce ty znaky, které korelovaly čtyřikrát, konkrétně jde o pohlaví a úplnost rodiny. Větší vliv měly i další sociodemografické charakteristiky (typ bydliště v místě studia a vlastnictví auta či knihovny v domácnosti), které korelovaly třikrát. Žádnou souvislost s hodnocením výroků nemá příjem a vzdělání matky.

Statisticky významné vztahy společné oběma fakultám:

Při srovnání výsledků korelační analýzy byly zaznamenány tři „shodné“ statisticky významné vztahy (v tabulce označeny černě). Výrok „Nevím, proč člověk žije“ souvisí na obou fakultách s typem bydliště a úplností rodiny. S posledně jmenovaným pak koreluje i výrok „To nejdůležitější, co se musí děti naučit, je umět se rozdělit.“

u. Nevím, proč člověk žije. Na obou fakultách byl zaznamenán největší počet korelací u tohoto výroku. Vliv dvou proměnných (místo bydliště a úplnost rodiny) byl prokázán jak na

FHS tak SHSS. S výrokem častěji „naprosto nesouhlasí“ obyvatelé velkoměst - v případě SSHS 59% obyvatel městských center, na FHS 73% respondentů, kteří v průběhu svého dosavadního života většinou bydleli v obci nad 100 000 obyvatel. Naopak „naprostý souhlas“ projevili ve větší míře (kolem 40%) studenti SHSS, kteří bydleli v období dětství a dospívání v městečku nebo na vesnici. Co se týká korelace s proměnou úplnost rodiny, v případě SHSS s výrokem častěji nesouhlasí respondenti, jejichž rodina byla tvořena oběma rodiči. Srovnání s FHS u této proměnné bohužel není možné z důvodu velmi slabé korelace.

q. To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je umět se rozdělit. Na hodnocení výroku má na obou fakultách vliv úplnost rodiny. V případě SHSS s výrokem projevují ve větší míře nesouhlas studenti, kteří vyrůstali v rodině s oběma rodiči. Nejvýznamnější část (24%) jich s výrokem „spíše nesouhlasí“. Na FHS zase s výrokem častěji „naprosto nesouhlasí“ studenti, jejichž rodinu tvořili oba rodiče, z nichž byl ale pouze jeden vlastní.

Interpretace dalších statisticky významných vztahů z hlediska jednotlivých výroků:

Vzhledem k tomu, že se práce zabývá v první řadě hodnotovými orientacemi, přistupuji k interpretaci statisticky významných vztahů z hlediska jednotlivých výroků, které řadím abecedně, tedy stejným způsobem jako v tabulce č. 5a.

a. Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost. Výrok koreloval pouze v případě SHSS, a to s vybavením domácnosti. Studenti, kteří mají v domácnosti auto, s výrokem častěji „naprosto“ souhlasí. Z 61% respondentů, jejichž domácnost disponuje autem, jich více či méně výrok schvaluje téměř polovina.

b. To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je poslušnost. Výrok koreluje v případě SHSS s příjmem. Častěji s ním souhlasí respondenti, jejichž rodiče měli/mají příjem pod národním průměrem. U studentů FHS má vliv na hodnocení výroku vztah k rodičům. Studenti, kteří se na své rodiče neobracejí s výrokem častěji „naprosto nesouhlasí“, a ti, kteří se na rodiče neobracejí skoro vůbec, uvádějí, že s výrokem „spíše nesouhlasí“.

c. Mluvit do něčeho a spolurozhodovat má člověk, až když tvrdou prací dosáhne určité pozice. Výrok koreloval pouze v případě SHSS. Studenti, kteří neměli problém se v průběhu dospívání svěřovat rodičům, mají tendenci s výrokem nesouhlasit. Ze 40% respondentů, kteří uvedli, že je rodiče vyslechli a pomohli jim, jich téměř třetina s výrokem „spíše nesouhlasí“.

e. Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda. Souvislost byla prokázána pouze v případě FHS, a to u otázky týkající se vybavenosti domácnosti. Studenti, jejichž domácnost nevlastní z finančních důvodů knihovnu nejméně s 500 svazky mají tendenci s výrokem „naprosto nesouhlasit“.

f. Není dobré mít tak velkou svobodu, jakou dnes mladí lidé mají. U studentů SHSS má největší vliv na hodnocení výroku pohlaví, příjem a vybavenost domácnosti. Muži mají častěji tendenci uvádět střední hodnotu, tedy že „ani nesouhlasí ani souhlasí“. Celá polovina mužů, na rozdíl od 19% žen, zvolila tuto kategorii. S výrokem častěji „spíše“ nesouhlasí studenti, kteří nemají v domácnosti knihovnu.

g. Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručilo pravidelný příjem. Výrok koreloval na obou fakultách. V případě SHSS má na jeho hodnocení vliv typ bydliště v průběhu akademického roku, místo bydliště v období dětství i dospívání, věk a vztah k rodičům. Respondenti, kteří v průběhu akademického roku bydlí s rodiči (40%), častěji uvádějí, že s výrokem „naprosto souhlasí“. Studenti, kteří žili/žijí na kraji velkoměsta, mají tendenci s výrokem také „naprosto souhlasit“. Naopak výraznější nesouhlas projevili respondenti, kteří se zřídka obraceli na své rodiče, s výrokem jich „naprosto nesouhlasí“ polovina. V případě FHS má na hodnocení vliv pouze jeden diferencující znak, a to vybavení domácnosti. Studenti, kteří nevlastní knihovnu, s výrokem častěji „naprosto souhlasí“.

h. Život si musíme udělat příjemný, jak jen to je možné. Výrok koreluje pouze v případě FHS, a to s pohlavím (na 99% hladině významnosti) a vzděláním otce. Ženy ve větší míře (81%) s výrokem „naprosto“ či „spíše souhlasí“. Větší či menší souhlas zde naopak projevilo pouze 64% mužů. Dále s výrokem častěji souhlasí respondenti, jejichž otec má střední odborné vzdělání bez maturity.

i. Důležité je být šťastný. Jak, to už je vedlejší. Na hodnocení výroku má v případě SHSS vliv pohlaví a země původu. S výrokem častěji „naprosto nesouhlasí“ muži. Ženy naopak projevují celkově větší souhlas. Studenti, kteří nepocházejí z Velké Británie s výrokem častěji (38%) „spíše souhlasí“. Celkově jich více či méně souhlasí 91% (u studentů z VB pouze 77%).

j. Každý musí řešit své problémy sám. Výrok koreloval pouze v případě SHSS (na 99% hladině významnosti), a to s vybavením domácnosti. Respondenti, kteří doma mají knihovnu, ve větší míře (74%) s výrokem „spíše souhlasí“.

k. Cizinci by měli trochu lépe přizpůsobit svůj styl, stylu země, kde nyní žijí. V případě SHSS existuje závislost s příjmem rodiny a vzděláním matky. Studenti, jejichž rodiče měli/mají plat vysoko nad národním průměrem, se častěji domnívají, že by se cizinci měli přizpůsobit (s výrokem „naprosto souhlasí“). U dat z FHS byl zaznamenán vliv vybavenosti domácností na hodnocení výroku. Ti, jejichž domácnost si auto nemůže dovolit, s výrokem častěji „naprosto nesouhlasí“.

l. Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země. Vliv na hodnocení výroku se objevil pouze v případě FHS - studenti, kteří se mohou obrátit na své rodiče se svými starostmi, častěji s výrokem více či méně nesouhlasí.

m. Rozdíly v příjmech by se měly zmenšit. Výrok koreloval pouze v případě FHS, a to s pohlavím. Muži s výrokem častěji „naprosto nesouhlasí“.

n. Kdybychom se všichni něčeho zřekli, nebyla by brzy žádná chudoba. Výrok u dat ze SHSS koreloval se vzděláním otce. Respondenti, jejichž otec má vyšší odborné vzdělání, s výrokem častěji „naprosto nesouhlasí“.

o. Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují. Výrok koreloval v případě SHSS hned třikrát. Silná korelace byla zaznamenána s příjmem rodičů v období dětství a dospívání. Dále má na výrok vliv nejvyšší dosažené vzdělání matky a vybavení domácnosti. S výrokem častěji (20%) „naprosto souhlasí“ tři čtvrtiny studentů, jejichž rodiče měli/mají příjem okolo národního průměru. Výrok naopak „naprosto“ neschvaluje přes 50% studentů, jejichž rodina měla příjem vysoko nad národním průměrem. A konečně respondenti, jejichž matka má vyšší odborné vzdělání, s výrokem častěji „spíše nesouhlasí“. V případě FHS výrok koreloval s typem bydlení a s úplností rodiny. Studenti, kteří bydlí u rodičů, mají tendenci s výrokem častěji nesouhlasit. Výrok jich neschvaluje celá polovina. Dále s výrokem ve větší míře nesouhlasí studenti, kteří žili v rodině s oběma rodiči, ale jeden z nich byl nevlastní.

p. Bez rodiny se nedá naučit, jak se mají konflikty řešit. Na hodnocení výroku má u studentů SHSS významný vliv (korelace na 99% hladině významnosti) vztah k rodičům, dále vlastnictví auta v domácnosti studenta a úplnost rodiny. Studenti, kteří se mohou obrátit na své rodiče s výrokem častěji (40%) „spíše souhlasí“. Respondenti, kteří nemají auto z jiného než finančního důvodu nebo ti, kteří bydlí v průběhu akademického roku u rodičů s výrokem

také častěji „spíše“ souhlasí. V případě FHS s výrokem spíše souhlasí studenti, kteří během svého dosavadního života pobývali v rodině, kterou tvořili oba vlastní rodiče.

q. To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je umět se rozdělit. Vedle korelace s úplností rodiny (viz. výše: statisticky významné vztahy společné oběma fakultám) výrok na FHS ještě souvisí s (ne)přítomností automobilu v domácnosti. Vzhledem k slabé závislosti je interpretace obtížná.

r. Se smrtí vše končí. Výrok koreloval pouze v případě FHS, a to s pohlavím. Častěji s ním souhlasí muži než ženy, přičemž nejvíce jich „souhlasí naprosto“.

s. Život má smysl, protože existuje Bůh. Na SHSS výrok koreluje se vztahy v rodině, jde o slabou, špatně interpretovatelnou korelaci. V případě FHS má na hodnocení výroku vliv vybavení domácnosti automobilem a vzdělání otce. Respondenti, kteří nemají automobil, protože si to nemohou dovolit, s výrokem nejvíce souhlasí, přičemž častěji „spíše souhlasí“. Naopak nesouhlas projevili ve větší míře respondenti, jejichž otec má vyšší odborné vzdělání bez maturity. Ti častěji udávají, že s výrokem „naprosto nesouhlasí“ (91%). Vyšší souhlas (16%) zde projevili studenti, jejichž otec má vzdělání vyšší či vysokoškolské.

t. Smysl života je pokusit se získat to nejlepší. Výrok koreluje pouze v případě SHSS. Častěji s ním „naprosto nesouhlasí“ téměř jedna třetina respondentů, kteří bydleli v městečku v období dětství a dospívání. Dále s výrokem více či méně nesouhlasí pětina respondentů starší 25 let.

u. Nevím, proč člověk žije. Vedle místa bydliště (viz. výše: statisticky významné vztahy společné oběma fakultám) souvisí tento výrok v případě SHSS i s původem respondenta (korelace v obou případech je na 99% hladině významnosti) a současně, ale slaběji, s věkem, úplností rodiny a vlastnictvím auta domácností. Studenti z Velké Británie ve větší míře s výrokem (37%) „naprosto souhlasí“. Směrodatná odchylka se projevila i u odpovědí cizinců, kteří naopak mají tendenci s výrokem „naprosto nesouhlasit“. Častěji také „naprosto nesouhlasí“ respondenti, jejichž domácnost vlastní auto. Závislost byla prokázána i u věku - studenti mezi 19 a 21 lety s výrokem častěji „naprosto souhlasí“. V případě dat za FHS výrok koreloval (na 99% hladině významnosti) s pohlavím - muži ve větší míře s výrokem „naprosto souhlasí“. Slabší závislost pak byla prokázána i u typu bydliště v místě studia. Respondenti, kteří žijí na koleji s výrokem častěji „spíše nesouhlasí“, přičemž „naprosto“ výrok neschvalují respondenti žijící v podnájmu.

B. HODNOTOVÉ ORIENTACE V KORELACI S HODNOTOVÝMI PREFERENCEMI

Kapitola se zabývá tím, jaké základní hodnotové preference souvisejí s hodnotovými orientacemi, jak tato souvislost vypadá, a zda-li platí v případě obou fakult. Opět je zde korelována otázka č. 17 (či 9 v případě FHS), a to s otázkou č. 13 (respektive 33), která zní „*Nejprve Vám předložíme několik skutečností. Prosím, posuďte každou z nich, jak je ve Vašem životě důležitá?*“ Respondenti si vybírali na škále, kde 1 znamená velmi důležitá; 2 dost důležitá; 3 nepříliš důležitá a 4 vůbec nedůležitá.⁷ Skutečnosti, které studenti na obou fakultách posuzovali, byly: rodina, přátelé a známí, práce, politika a náboženství. Do srovnání nelze zahrnout preference volného času, o kterém se nevyjadřovali studenti SHSS.⁸

Vzhledem k tomu, že jde v tomto případě o pořadové proměnné, uplatnila jsem Spearmanův koeficient korelace, který zjišťuje obecně klesající nebo rostoucí vztahy mezi proměnnými. Koeficient nabývá hodnot od +1 do -1 a může mít podobu přímé nebo nepřímé úměrnosti.

⁷ V případě FHS měli studenti ještě možnost „nevím“

⁸ Volný čas „vypadl“ z výčtu preferencí základních hodnot po konzultaci se sociology na SHSS, kteří se domnívali, že je daná preference obsažena už v těch ostatních.

Tabulka č. 5c: Hodnotové orientace v korelaci s hodnotovými preferencemi (dle Spearmanova koeficientu) –srovnání SHSS a FHS

	rodina		přátelé a známí		práce		politika		náboženství	
	SHSS	FHS	SHSS	FHS	SHSS	FHS	SHSS	FHS	SHSS	FHS
ot. č.	13a	33	13b	32	13c	-	13d	31	13e	19
a. Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.			-,226					-,101	,276	
b. To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je poslušnost.		,124	-,255						,351	
c. Mluvit do něčeho a spolurozhodovat má člověk, až když tvrdou prací dosáhne určité pozice.			-,217							
d. Smysl života je v tom, aby člověk získal vážené pozice.						,150				-,119
e. Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda.			-,259					-,102		
f. Není dobré mít tak velkou svobodu, jakou dnes mladí lidé mají.			-,363						,409	
g. Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručovalo pravidelný příjem.			-,221						,306	-,128
h. Život si musíme udělat tak příjemný, jak to jen možné.										-,192
i. Důležité je, aby byl člověk šťastný. Jak, to už je jeho věc.										
j. Každý musí své problémy řešit sám.		-,111								
k. Cizinci by měli svůj styl trochu lépe přizpůsobit zemi, kde nyní žijí.										
l. Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země.										
m. Rozdíly v příjmech by se měly zmenšit.				,109						
n. Kdybychom se všichni něčeho zřekli, nebyla by brzy žádná chudoba.	,228			,110					,365	
o. Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují.										
p. Bez rodiny se nedá naučit, jak se mají konflikty řešit.		,125							,316	
q. To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je umět se rozdělit.				,150					,216	
r. Se smrtí vše končí.		-,120							-,446	-,413
s. Život má smysl, protože existuje Bůh.			-,188						,681	,559
t. Smysl života je pokusit se získat to nejlepší.						,185			,244	
u. Nevím, proč člověk žije.		-,113	,230			-,216			-,384	-,115

V tabulce č. 5c jsou uvedeny hodnoty Spearmanova koeficientu, které nám říkají, jak silná je závislost mezi dvěma znaky a jaký je její směr. Celkem bylo korelováno 105 znaků v každém vzorku dat. V případě SHSS se ukázalo jako statisticky významných celkem 20

vztahů, z nich mělo 8 nejsilnějších hodnotu koeficientu větší než 0,300. Jednotlivé výroky korelovaly maximálně dvakrát, a to většinou s preferencemi „přátelé a známí“ a „náboženství“. Co se týká FHS bylo zaznamenáno celkem 19 statisticky významných vztahů, z čehož 3 nejsilnější mají hodnotu koeficientu mezi 0,200 a 0,600. To znamená, že zbylých 16 závislostí je relativně slabých.

Statisticky významné vztahy společné oběma fakultám:

Korelace, které byly zaznamenány mezi stejnými znaky na obou fakultách, jsou celkem čtyři, všechny s preferencí náboženství. Mezi výroky, které korelovaly, patří tři nihilisticko-náboženské a jeden materialistický. Stejný a zároveň nejsilnější vztah závislosti v obou vzorcích dat je u výroku „**Život má smysl, protože existuje Bůh.**“ (SHSS ,681; FHS ,559), platí zde přímá úměra, tedy zvyšující se souhlas s výrokiem podmiňuje zvyšující se důležitost náboženství. Druhá nejsilnější a opět společná korelace byla zaznamenána u výroku „**Se smrtí vše končí**“ (SHSS -,446; FHS -,413), kde je rostoucí souhlas doprovázen klesající důležitostí náboženství. Další závislosti jsou s výroky „**Nevím, proč člověk žije.**“ (SHSS -,384; FHS -,115), kde platí trend nepřímé úměry, a „**Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručovalo pravidelný příjem.**“ (SHSS ,306; FHS -,128). V tomto případě se obě fakulty liší, když studenti SHSS, pro které je náboženství důležité, s výrokiem souhlasí, kdežto týž studenti FHS nikoliv.

Interpretace dalších statisticky významných vztahů z hlediska jednotlivých výroků:

Vzhledem k tomu, že se práce zabývá v první řadě hodnotovými orientacemi, přistupuji k interpretaci statisticky významných vztahů z hlediska jednotlivých výroků, které řadím abecedně, tedy stejným způsobem jako v tabulce č. 5c.

a. Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost. Studenti SHSS, kteří s výrokiem souhlasí, považují za důležité náboženství (.276) a naopak za nedůležité přátele a známé (-.226). V případě FHS se objevuje méně průkazný trend, a to u preference politiky (-.101), kde souhlas s jedním značí nedůležitost druhého.

b. To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je poslušnost. Souhlas studentů SHSS se zde pojí s důležitostí náboženství (.351) a nedůležitostí přátel a známých (-.255). U studentů FHS je patrná souvislost v podobě přímé úměry v hodnocení důležitosti rodiny (.124).

c. Mluvit do něčeho a spolurozhodovat má člověk, až když tvrdou prací dosáhne určité pozice. I zde je u studentů SHSS souhlas doprovázen nedůležitostí přátel a známých (-,217).

d. Smysl života je v tom, aby člověk získal vážené pozice. Studenti FHS, kteří s výrokem souhlasí mají tendenci považovat za důležitou práci (,150) a naopak nedůležité náboženství (-,119).

e. Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda. Zvyšující se nesouhlas studentů SHSS je spojen s rostoucí důležitostí přátel a známých (-,259), u studentů FHS zase s politikou (-,102).

f. Není dobré mít tak velkou svobodu, jakou dnes mladí lidé mají. Studenti SHSS, kteří s výrokem souhlasí, považují náboženství za důležité (,409) a přátelé a známé za nedůležité (-,363).

g. Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručovalo pravidelný příjem. Výrok je nepřímo úměrný důležitosti přátel a známých (-,221) v případě SHSS a dále, stejně jako u studentů FHS, souvisí s náboženstvím.

h. Život si musíme udělat tak příjemný, jak je to jen možné. Souhlas se na FHS pojí s nedůležitostí náboženství (-,192).

i. Důležité je, aby byl člověk šťastný. Jak, to už je jeho věc. S výrokem nekoreluje žádná hodnotová preference.

j. Každý musí své problémy řešit sám. Studenti SHSS, kteří s výrokem nesouhlasí, mají tendenci považovat rodinu za důležitou (-, 111)

k. Cizinci by měli svůj styl trochu lépe přizpůsobit stylu země, kde nyní žijí. S výrokem nekoreluje žádná hodnotová preference.

l. Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země. S výrokem nekoreluje žádná hodnotová preference.

m. Rozdíly v příjmech by se měly zmenšit. Rostoucí souhlas s výrokem je v případě FHS doprovázen klesající důležitostí přátel a známých (,109).

n. Kdybychom se všichni něčeho zřekli, nebyla by brzy žádná chudoba. Pro studenty SHSS, kteří s výrokem souhlasí, je důležité náboženství (,365) a rodina (,228). V případě FHS souvisí výrok přímo úměrně s preferencí přátel a známí (,110).

o. Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují. S výrokem nekoreluje žádná hodnotová preference.

p. Bez rodiny se nedá naučit, jak se mají konflikty řešit. Studenti, kteří s výrokem souhlasí, mají ve větší míře za důležité náboženství (.316), jak je tomu na SHSS, a rodinu, v případě FHS.

q. To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je umět se rozdělit. I v tomto případě roste mezi studenty SHSS souhlas s výrokem spolu s důležitostí náboženství (.216). Na FHS se zase záporné hodnocení váže k nedůležitosti přátel a známých (.150).

r. Se smrtí vše končí. Rostoucí důležitost rodiny (-.120) souvisí v případě FHS s nesouhlasem. Další korelace má podobu nepřímé úměry a je s náboženstvím.

s. Život má smysl, protože existuje Bůh. Souhlas s výrokem na SHSS podmiňuje nedůležitost přátel a známých (-.188). Vedle toho souvisí výrok s náboženstvím.

t. Smysl života je pokusit se získat to nejlepší. Studenti SHSS, kteří s výrokem souhlasí, mají tendenci považovat za důležité náboženství (.244), v případě FHS zase práci (.185).

u. Nevím, proč člověk žije. Nesouhlas s výrokem je u studentů SHSS provázen důležitostí přátel a známých. Studenti FHS, kteří s výrokem nesouhlasí, zase považují za důležitou práci(-.133) a rodinu (-.216).

C. HODNOTOVÉ ORIENTACE V KORELACI S NORMAMI CHOVÁNÍ

V této části jsou zkoumány statisticky významné vztahy mezi indikacemi hodnotových orientací a norem chování. Celkem je následující text rozdělen na tři oddíly. V prvním jsem korelační analýze podrobila data za SHSS, v druhé za FHS a ve třetí se pokouším o jejich srovnání.

S výroky jsou korelovány vybrané znaky z otázky č. 25, 26, v případě anglického dotazníku, a 24, 25 dotazníku českého, na které odpovídali studenti obou fakult, a které nebyly v důsledku přenesení výzkumu do cizího prostředí vyřazeny nebo zásadně pozměněny.

Otázka v anglické verzi zní „Jaký je váš názor na následující kontroverzní témata“ (v otázce 25 „způsoby chování“). Studenti odpovídali na sedmibodové škále, kde 1 znamená „naprosto ospravedlnitelné“ a 7 „vůbec neospravedlnitelné“. Na výběr měli i možnost „nevím“. Studenti FHS odpovídali na otázku „Prosím, uveďte u každého z následujících výroků, zda dané jednání (skutečnost) je vždy ospravedlnitelné, nebo není nikdy ospravedlnitelné, nebo něco mezi tím.“ Používali přitom 10 bodovou stupnici, kde 1 znamená „nikdy není nepřijatelné“ a 10 „je přijatelné vždy“.

Vzhledem k tomu, že se jedná o pořadové proměnné, byl zjišťován i Spearmanův koeficient. Platí, že čím vyšší je hodnota Spearmanova koeficientu, tím je vztah silnější. Závislost může mít podobu přímé úměrnosti (souhlas/přijatelnost jedné skutečnosti podmiňuje souhlas/přijatelnost druhé) nebo úměrnosti nepřímé (souhlas/přijatelnost jedné skutečnosti podmiňuje nesouhlas/nepřijatelnost druhé). Korelace u určitého typu indikací hodnotových orientací s normami chování nám říkají, že existuje jejich vzájemná propojenost ve struktuře hodnot. Tedy, že jedno podmiňuje druhé. Jak tato závislost vypadá, popisují v následujících odstavcích, přičemž při interpretaci jednotlivých statisticky významných vztahů uvádím hodnotu a směr závislosti (tj. znaménko +/-).

Hodnotové orientace studentů SHSS v korelaci s normami chování

Korelační analýze jsem podrobila 462 vztahů, u 52 se prokázala závislost na hladině významnosti vyšší než 95%. V případě korelací zanesených v tabulce 5d na straně 223 jsou hodnoty Spearmanova koeficientu poměrně vysoké (nad 0,200), takže i vztahy závislosti jsou středně až velmi silné. Ty nejsilnější vztahy závislosti byly zaznamenány u výroku „Nevím, proč člověk žije.“ S tímto výrokem také korelovalo nejvíce znaků (10). Poměrně často (celkem 6krát) korelovaly i výroky „Život má smysl, protože existuje Bůh“ a „Kde je přísná autorita, tam je také spravedlnost“. Žádný statisticky významný vztah nebyl zjištěn u výroků „Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda.“, „Důležité je, aby byl člověk šťastný. Jak, to už je jeho věc.“, „Cizinci by měli svůj styl trochu lépe přizpůsobit stylu země, kde nyní žijí.“ a „To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je umět se rozdělit.“, což znamená, že souvislost mezi těmito indikacemi a normami chování je statisticky méně významná nebo neexistuje. V případě norm chování bylo nejvíce závislostí zaznamenáno u znaků „sebevražda“ (6), „potrat“ (5), „užívání drog“ (5) a nejméně pak u „lhát ve vlastním zájmu“, „přijmout od někoho úplatek za výkon svých povinností“, „požadovat státní podporu a nemít k ní oprávnění“, „vyhnout se placení jízdného ve veřejné dopravě“ a „domácí násilí“.

Tabulka č. 5d : Korelace indikací hodnotových orientací a norem chování (dle Spearmanova korelačního koeficientu) - data za SHSS

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	
v dotazníku č.	25c	25d	25e	25f	25g	25h	25i	26a	26b	26c	26d	26e	26f	26g	26h	26i	26j	26k	26l	26n	26m	26o	
a. Kde je přísná autorita, tam...		-,234		-,224				,331							-,280		-,221	-,318					
b. To nejdůležitější, co se																		-,213					
c. Mluvit do něčeho a...																			-,267				
d. Smysl života je v tom, aby...											,207												
e. Jistota a blahobyt je...																							
f. Není dobré mít tak velkou...						-,242	,275											-,257	-,252				
g. Povolání je tu v první řadě...			-,221												-,230								
h. Život si musíme udělat tak...			-,294											-,227					,205	-,251			
i. Důležité je, aby byl člověk...																							
j. Každý musí řešit své...					-,250									-,216									
k. Cizinci by měli svůj styl...																							
l. Cizinci by si svého							,211	,238															
m. Rozdíly v příjmech by...							-,261																
n. Kdybychom se všichni...		-,256				-,244																	-,224
o. Těm, kteří mají víc, by se...																							-,258
p. Bez rodiny se nedá naučit...			-,279		-,252	-,326																	
q. To nejdůležitější, co se																							
r. Se smrtí vše končí.		,308																					
s. Život má smysl, protože...	-,326	-,424		-,274	-,317	-,394									-,214			-,373					
t. Smysl života je pokusit se...	-,239					-,403					,212												
u. Nevím, proč člověk žije.	,251	,422		,330	,412	,505								,222	,235	,356		,430	,280				

Poznámka: Čísla v tabulce jsou Spearmanovi koeficienty. Ty mohou nabývat hodnoty od +1 do -1; čím bližší je hodnota 1, tím je vztah mezi proměnnými prokazatelnější, v praxi bývá považován za silný vztah od 0,200. Znaménko určuje směr úměrnosti. Zvýrazněny jsou nejsilnější závislosti.

Pro snadnější orientaci není označení vybraných indikací norem chování (otázka 25 a 26) shodné s očíslováním v dotazníku: **1** – rozvod, **2** – potrat, **3** – jako ženatý/vdaná mít milostný poměr, **4** – prostituce, **5** – eutanazie, **6** – sebevražda, **7** – diskriminace etnických menšin, **8** – vítězit nad jinými za každou cenu, **9** – lhát ve vlastním zájmu, **10** – přijmout úplatek za výkon svých povinností, **11** – podvádět na daních, když je příležitost, **12** – požadovat státní podporu a nemít k ní oprávnění, **13** – vyhnout se placení jízdného ve veřejné dopravě, **14** – vyhazovat odpadky na veřejném místě, **15** – každodenní užívání alkoholu, **16** – řízení auta pod vlivem alkoholu, **17** – nasednout do auta, které patří někomu jinému a z legrace s ním odjet, **18** – užívání drog, **19** – pohlavní styk pod právně povolenou věkovou hranicí, **20** – znásilnění, **21** – domácí násilí, **22** – politicky motivovaná vražda.

a. Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost. Respondenti, kteří s tímto výrokem souhlasí, mají za ospravedlnitelné „vítězit nad lidmi za každou cenu“ (,331) a naopak za ospravedlnitelné „užívání drog“ (-,318), „každodenního užívání alkoholu“ (-,280), „potratu“ (-,234), „prostituce“ (-,224) a chování jako „nasednout do auta a z legrace s ním odjet“ (-,221).

b. To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je poslušnost. Studenti, kteří s výrokem souhlasí, se domnívají, že „užívání drog“ (-,213) je neospravedlnitelné.

c. Mluvit do něčeho a spolurozhodovat má člověk, až když tvrdou prací dosáhne určité pozice. Rostoucí nesouhlas u toho výroku podmiňuje zvětšující se ospravedlnitelnost „pohlavního styku pod právně povolenou věkovou hranicí“ (-,267).

d. Smysl života je v tom, aby člověk získal vážené pozice. Závislost má podobu přímé úměry. Respondenti, kteří s výrokem souhlasí, se také domnívají, že je ospravedlnitelné „podvádět na daních, když je příležitost“ (,207).

e. Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda. Tento výrok nekoreluje.

f. Není dobré mít tak velkou svobodu, jakou dnes mladí lidé mají. Respondenti, kteří s výrokem nesouhlasí, považují za neospravedlnitelnou „diskriminaci etnických menšin“ (,275) a naopak přijatelné jsou pro ně tyto skutečnosti: „užívání drog“ (-,257), „pohlavní styk pod právně povolenou věkovou hranicí“ a (-,252) a „sebevražda“ (-,242).

g. Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručovalo pravidelný příjem. Zesilující nesouhlas s výrokem podmiňuje větší ospravedlnitelnost „každodenního užívání alkoholu“ (-,230) a chování typu „jako ženatý/vdaná mít milostný poměr“ (-,221).

h. Život si musíme udělat tak příjemný, jak je to jen možné. Studenti, kteří s výrokem souhlasili, považují ve větší míře za neospravedlnitelné „mít jako ženatý/vdaná milostný poměr“ (-,294), „znásilnění“ (-,251) a „prostituci“ (-,227). Na druhou stranu mají tendenci vnímat „pohlavní styk pod právně povolenou hranicí“ (,205) jako ospravedlnitelný. Ve všech čtyřech případech souvisí vztahy závislosti nějakým způsobem se sexem.

i. Důležité je, aby byl člověk šťastný. Jak, to už je jeho věc. Tento výrok nekoreluje.

j. Každý musí své problémy řešit sám. Větší souhlas s výrokem podmiňuje rostoucí neospravedlnitelnost „eutanazie“ (-,250) a chování typu „vyhazovat odpadky na veřejném místě“ (-,216).

k. Cizinci by měli svůj styl trochu lépe přizpůsobit stylu země, kde nyní žijí. Tento výrok nekoreluje.

l. Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země. Respondenti, kteří považují za neospravedlnitelné „vítězit za každou cenu“ (,238) a „diskriminaci etnických menšin“ (,221) mají tendenci s výrokem nesouhlasit.

m. Rozdíly v příjmech by se měly zmenšit. Výrok je zde ve vztahu nepřímé úměrnosti. Souhlas s výrokem značí neospravedlnitelnost „diskriminace etnických menšin“ (-,261).

n. Kdybychom se všichni něčeho zřekli, nebyla by brzy žádná chudoba. Studenti, kteří s výrokem souhlasí, mají tendenci považovat za neospravedlnitelný „potrat“ (-,256), „sebevraždu“ (-,244) a „politicky motivovanou vraždu“ (-,224). Všechny tři skutečnosti, které korelovaly s výrokem, přitom souvisejí se smrtí.

o. Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují. Souhlas s výrokem souvisí s neospravedlnitelností „politicky motivované vraždy“ (-,258).

p. Bez rodiny se nedá naučit, jak se mají konflikty řešit. Studenti, kteří projevili souhlas s výrokem, považují ve větší míře za neospravedlnitelnou „sebevraždu“ (-,326), chování typu „jako ženatý/vdaná mít milostný poměr“ (-,279) a „eutanazii“ (-,252).

q. To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je umět se rozdělit. Tento výrok nekoreluje.

r. Se smrtí vše končí. Větší souhlas s výrokem je spojený s větší přijatelností „potratu“ (,308).

s. Život má smysl, protože existuje Bůh. Závislost má podobu nepřímé úměry. Respondenti, kteří s výrokem souhlasí, mají tendenci považovat za neospravedlnitelné tyto skutečnosti: „potrat“(-,424), „sebevraždu“(-,394), „užívání drog“(-,373), „rozvod“(-,326), „eutanazii“(-,317), „prostitutici“(-,274) a „každodenní užívání alkoholu“(-,214).

t. Smysl života je pokusit se získat to nejlepší. I v tomto případě má závislost podobu nepřímé úměry. Respondenti, kteří s výrokem souhlasí, se častěji domnívají, že „sebevražda“(-,403) a „rozvod“(-,239) jsou neospravedlnitelné. Přímá úměra byla naopak zaznamenána se znakem

„podvádět na daních“(,212). Větší přijatelnost s tímto typem jednání podmiňuje i větší souhlas s výrokem.

u. Nevím, proč člověk žije. Zvětšující se souhlas s výrokem podmiňuje rostoucí ospravedlnitelnost „sebevraždy“ (,505), „užívání drog“ (,430), „potratu“ (,422), „eutanazie“ (,412), „řízení auta pod vlivem alkoholu“ (,356), „prostituce“ (,330), „pohlavního styku pod právně povolenou hranicí“ (,280), „rozvodu“ (,251), „každodenního užívání alkoholu“ (,235), „vyhazování odpadků na veřejném místě“ (,222).

Hodnotové orientace studentů FHS v korelaci s normami chování

Korelační analýze jsem podrobila 462 vztahů, u 112 se prokázala statistický významná závislost na hladině významnosti vyšší než 95%. V případě korelací zanesených v tabulce č.5e na straně 228 jde o hodnoty poměrně nízké (pouze 15 jich dosahuje hodnoty větší než 0,200), takže i vztahy závislosti jsou slabší. Nejvyšší hodnoty Spearmanova koeficientu a tedy i nejsilnější vztahy jsou v tabulce označeny červeně. Dva nejsilnější přesahují hodnotu 0,300. Prvním je zjištěná souvislost hodnocení výroku „Život má smysl, protože existuje Bůh“ s ospravedlnitelností „potratu“, v tomto případě jde o závislost nepřímé úměry, kdy souhlas s jedním podmiňuje nepřijatelnost druhého. Druhý nejsilnější vztah (-,307) byl zaznamenán u výroku „Není dobré mít tak velkou svobodu, jakou dnes mladí lidé mají.“, který nepřímo úměrně souvisí s ospravedlnitelností „užívání drog“. Další relativně silné vztahy (hodnota Spear. koef. > 0,150) interpretuji z hlediska jednotlivých výroků níže.

Častá souvislost s indikacemi norem chování byla zjištěna u výroku „Nevím, proč člověk žije.“, se kterým korelovalo nejvíce znaků (13). Poměrně často (10krát) souvisí s indikacemi norem chování i výroky „Život má smysl, protože existuje Bůh“ a „Život si musíme udělat příjemný, jak jen to je možné“. Žádný statisticky významný vztah nebyl zjištěn u výroků „Každý musí řešit své problémy sám“ a „Bez rodiny se nedá naučit, jak se mají konflikty řešit.“, což znamená, že souvislost s normami chování je statisticky méně významná nebo neexistuje. Podíváme-li se na tabulku z hlediska 22 indikací norem chování, bylo nejvíce závislostí zaznamenáno u znaků „rozvod“ (12), „vítězit nad jinými lidmi za každou cenu“ (12), „lhát ve vlastním zájmu“ (9) a nejméně pak u „nasednout do auta, které patří někomu jinému a z legrace s ním odjet“ (0), „politicky motivovaná vražda“(0) a „požadovat státní podporu a nemít k ní oprávnění“(1).

Vzhledem k tomu, že se práce zabývá v první řadě hodnotovými orientacemi, přistupuji k interpretaci statisticky významných vztahů z hlediska jednotlivých výroků, které řadím abecedně.

a. *Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost.* U výroku nebyl zaznamenán ani jeden silný statisticky významný vztah.

b. *To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je poslušnost.* Studenti, kteří s výrokem souhlasí, se také domnívají, že „každodenní užívání alkoholu“(-,157) a „užívání drog“ (-,155) je neospravedlnitelné.

Tabulka č 5e: Korelace indikací hodnotových orientací a norem chování (dle Spearmanova korelačního koeficientu) - data FHS

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
v dotazníku č.	25c	25d	25e	25f	25g	25h	25i	26a	26b	26c	26d	26e	26f	26g	26h	26i	26j	26k	26l	26n	26m	26o
a. Kde je přísná autorita, tam...								,132														
b. To nejdůležitější, co se děti...			-,134			-,115		,136	,105		-,126				-,155	-,114		-,177				
c. Mluvit do něčeho a...			-,130			-,139	,129								-,112			-,149				
d. Smysl života je v tom, aby...	,150						,124	,152														
e. Jistota a blahobyt je...	-,106				-,125		,132	,158	,112	,139	,126							-,158				
f. Není dobré mít tak velkou...	-,138		-,113		-,130	-,138							-,134					-,307	-,111			
g. Povolání je tu v první řadě...				,113	,156			,123	,104		,162		,171	,154					,156			
h. Život si musíme udělat tak...	,190	,220			,119			,107	,209	,141			,128		-,110					-,133	-,163	
i. Důležité je, aby byl člověk...	,276	,237			,162			,133	,136	,120	,120		,184					,112				
j. Každý musí řešit své...																						
k. Cizinci by měli svůj styl...							,277	,155										-,115				
l. Cizinci by si svého životního...	-,147						,198											-,155			,102	
m. Rozdíly v příjmech by...															-,111	-,124						
n. Kdybychom se všichni...	-,112	-,162	-,113					-,105	-,130													
o. Těm, kteří mají víc, by se...	-,114	-,155				-,150			-,123			,112										
p. Bez rodiny se nedá naučit...															-,146							
q. To nejdůležitější, co se děti...			-,109			-,139								-,135					-,123			
r. Se smrtí vše končí.	,163	,245			,134	,223		,191	,153	,166			,149	-,111					,246			
s. Život má smysl, protože...	-,240	-,320	-,151		-,270	-,197							-,112									
t. Smysl života je pokusit se...	,169							,156	,115													
u. Nevím, proč člověk žije.	,187	,140	,154	,250	,176	,241		,145		,134				,163	,111	,222		,225	,170			

Poznámka: Čísla v tabulce jsou Spearmanovi koeficienty. Ty mohou nabývat hodnoty od +1 do -1, čím bližší je hodnota 1, tím je vztah mezi proměnnými prokazatelnější, v praxi bývá považován za silný vztah od 0,200. Znaménko určuje směr úměrnosti. Červeně jsou zvýrazněny nejsilnější vztahy závislosti, černě vztahy s koeficientem vyšším než 0,150.

Pro snadnější orientaci není označení vybraných indikací norem chování (otázka 25 a 26) shodné s očíslováním v dotazníku: **1** – rozvod, **2** – potrat, **3** – jako ženatý/vdaná mít milostný poměr, **4** – prostitutce, **5** – eutanazie, **6** – sebevražda, **7** - národnostní a kulturní nesnášenlivost, **8** – vítězit nad jinými za každou cenu, **9** – lhát ve vlastním zájmu, **10** – přijmout úplatek za výkon svých povinností, **11** – podvádět na daních, když je příležitost, **12** – požadovat státní podporu a nemít k ní oprávnění, **13** – vyhnout se placení jízdného ve veřejné dopravě, **14** – vyhazovat odpadky na veřejném místě, **15** - každodenní užívání alkoholu, **16** – řízení auta pod vlivem alkoholu, **17** – nasednout do auta, které patří někomu jinému a z legrace s ním odjet, **18** – užívat drogy, **19** – pohlavní styk pod právně povolenou věkovou hranicí, **20** – znásilnění, **21** – domácí násilí, **22** – politicky motivovaná vražda

c. Mluvit do něčeho a spolurozhodovat má člověk, až když tvrdou prací dosáhne určité pozice. U výroku nebyl zaznamenán ani jeden silný statisticky významný vztah.

d. Smysl života je v tom, aby člověk získal vážené pozice. Závislost má podobu přímé úměry. Větší souhlas s výrokiem podmiňuje větší přijatelnost dvou skutečností: „vítězit nad ostatními lidmi za každou cenu“ (,152) a „rozvod“ (,150).

e. Jistota a blahobyt je důležitější než svoboda. Respondenti, kteří s výrokiem nesouhlasí, mají tendenci považovat za nepřijatelné „vítězit nad ostatními lidmi za každou cenu“ (,158) a naopak za ospravedlnitelné „užívat drogy“ (-,158).

f. Není dobré mít tak velkou svobodu, jakou dnes mladí lidé mají. Respondenti, kteří s výrokiem nesouhlasí, považují za ospravedlnitelné „užívání drog“ (-,307). Jde o silný vztah závislosti, který má podobu přímé úměry.

g. Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručovalo pravidelný příjem. Zesilující souhlas s výrokiem podmiňuje větší ospravedlnitelnost těchto skutečností: „vyhnout se placení jízdného ve veřejné dopravě“ (,171), „podvádět na daních, když je příležitost“ (,162), „eutanazie“ (,156), „pohlavní styk pod právně povolenou věkovou hranicí“ (,156) a „vyhazování odpadků na veřejném místě“ (,154).

h. Život si musíme udělat tak příjemný, jak je to jen možné. Studenti, kteří s výrokiem souhlasili, považují ve větší míře za ospravedlnitelné tři skutečnosti: „potrat“ (,220), „lhát ve vlastním zájmu“ (,209) a „rozvod“ (,190), a na druhou stranu mají tendenci vnímat „domácí násilí“ (-,163) jako neospravedlnitelné.

i. Důležité je, aby byl člověk šťastný. Jak, to už je jeho věc. Souhlas s výrokiem přímo úměrně souvisí s přijatelností „rozvodu“ (,276), „potratu“ (,237), chování typu „vyhnout se placení jízdného ve veřejné dopravě“ (,184) a eutanazií (,162).

j. Každý musí řešit své problémy řešit sám. Výrok nekoreluje ani s jednou skutečností.

k. Cizinci by měli svůj styl trochu lépe přizpůsobit stylu země, kde nyní žijí. Zvětšující se souhlas s výrokiem podmiňuje rostoucí míru ospravedlnitelnosti „národnostní a etnické nesnášenlivosti“⁹ (,277) a „vítězit nad ostatními za každou cenu“ (,155).

⁹ Na SHSS byli studenti dotazováni na diskriminaci etnických menšin.

l. Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země. Respondenti, kteří s výrokem souhlasí, mají tendenci považovat za ospravedlnitelnou „národnostní a etnické nesnášenlivosti“ (,198) a naopak za nepřijatelné „užívání drog“.

m. Rozdíly v příjmech by se měly zmenšit. U výroku nebyl zaznamenán ani jeden silný statisticky významný vztah.

n. Kdybychom se všichni něčeho zřekli, nebyla by brzy žádná chudoba. Studenti, kteří s výrokem souhlasí, považují za neospravedlnitelný „potrat“ (-,162).

o. Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují. Souhlas s výrokem opět nepřímo úměrně souvisí s „potratem“ (-,155).

p. Bez rodiny se nedá naučit, jak se mají konflikty řešit. U výroku nebyl zaznamenán ani jeden silný statisticky významný vztah.

q. To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je umět se rozdělit. U výroku nebyl zaznamenán ani jeden silný statisticky významný vztah.

r. Se smrtí vše končí. Vzrůstající nesouhlas s výrokem je spojen s rostoucí mírou nepřijatelnosti „pohlavního styku pod právně povolenou věkovou hranicí“ (,246), „potratu“ (,245), „sebevraždy“ (,223), dále jednání typu „vítězit nad ostatními za každou cenu“ (,191), „přijmout od někoho úplatek za výkon svých povinností“ (,166) a „lhát ve vlastním zájmu“ (,153).

s. Život má smysl, protože existuje Bůh. Závislost má podobu nepřímé úměry. Respondenti, kteří s výrokem souhlasí, mají tendenci považovat za neospravedlnitelné tyto skutečnosti: „potrat“ (-,320), „eutanazii“ (-,270), „rozvod“ (-,240), „sebevraždu“ (-,197) a „jako ženatý/vdaná mít milostný poměr“ (-,197).

t. Smysl života je pokusit se získat to nejlepší. V tomto případě má závislost podobu přímé úměry. Respondenti, kteří s výrokem souhlasí, se častěji domnívají, že „rozvod“ (,169) a „vítězení za každou cenu“ (,156) jsou neospravedlnitelné.

u. Nevím, proč člověk žije. Zvětšující se souhlas s výrokem podmiňuje rostoucí ospravedlnitelnost „prostituce“ (,250), „sebevraždy“ (,241), „užívání drog“ (,225), „rozvodu“ (,187), „eutanazie“ (,176) „pohlavního styku pod právně povolenou hranicí“ (,170) a slaběji i

dalších skutečností: „vyhnout se placení jízdného ve veřejné dopravě“ (,163), „jako ženatý/vdaná mít milostný poměr“ (,154), a „potratu“ (,140).

Hodnotové orientace v korelaci s normami chování - srovnání

Jak ukazuje tabulka č. 5e, existuje celkem 23 korelací (na 95% hladině významnosti), které jsou společné oběma fakultám. Směr jejich závislosti je shodný ve všech případech vyjma korelace s výrokem „Smysl života je pokusit se získat to nejlepší“, kde se v případě studentů FHS pojí souhlas s přijatelností „rozvodu“ a na SHSS s jeho nepřijatelností. Tento významný rozdíl je zřejmě důsledkem odlišné interpretace „toho nejlepšího“.

V tabulce jsou dále vyznačeny silné vztahy závislosti, které byly zaznamenány pouze na jedné (!) z fakult, a to zeleně za FHS a modře za SHSS. Ty ukazují největší rozdíly mezi oběma fakultami a měly by mimo jiné říci něco o specifickém způsobu, jakým se hodnotové orientace promítají do vnímání určitého typu jednání studentů. Blíže se jimi zabývám při interpretaci závislostí u jednotlivých výroků (viz. níže). Z tabulky je patrné, že větší počet středně silných až silných vztahů (Spear. koef. přesahuje hodnotu 0,002) byl zaznamenán v případě SHSS (29). V případě FHS vzorku, je naopak počet silných vztahů nízký, nepočítáme-li některé společné korelace, je jich pouze 5.

Protože byl zaznamenán vysoký počet slabých závislostí (v případě FHS) zaměřuji se při interpretaci odlišností pouze na vztahy nejsilnější, kde je hodnota Spearmanova koeficientu větší než +/- 0,200. V případě podobností popisují blíže i vztahy závislosti, které jsou relativně slabé (spear. koef. > 0,100). Výstupem by tak mělo být srovnání, kde jsou zachyceny ty „nejjemnější“ podobnosti ale pouze největší a tedy i nejzajímavější rozdíly. Nicméně, aby nedošlo ke zkreslení, uvádím celý výčet (tedy i těch slabých, které nebudu interpretovat) statisticky významných vztahů za FHS v tabulce č. 5f .

Vzhledem k tomu, že se práce zabývá v první řadě hodnotovými orientacemi, přistupuji k interpretaci statisticky významných vztahů z hlediska jednotlivých výroků, které řadím abecedně, tedy stejným způsobem jako v tabulce č. 5f.

Tabulka č.5f: Korelace indikací hodnotových orientací a norem chování - shrnutí poznatků za SHSS a FHS

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
v dotazníku č.	25c	25d	25e	25f	25g	25h	25l	26a	26b	26c	26d	26e	26f	26g	26h	26i	26j	26k	26l	26n	26m	26o
a. Kde je přísná autorita, tam...		-		-				+							-		-	-				
b. To nejdůležitější, co se děti...																		-				
c. Mluvit do něčeho a...																				-		
d. Smysl života je v tom, aby...											+											
e. Jistota a blahobyt je...																						
f. Není dobré mít tak velkou...						-	+											-	-			
g. Povolání je tu v první řadě...			-												-							
h. Život si musíme udělat tak...			-											-					+	-		
i. Důležité je, aby byl člověk...	+	+																				
j. Každý musí řešit své...					-									-								
k. Cizinci by měli svůj styl...							+															
l. Cizinci by si svého životního...							+	+														
m. Rozdíly v příjmech by...							-															
n. Kdybychom se všichni...		-				-																-
o. Těm, kteří mají víc, by se...																						-
p. Bez rodiny se nedá naučit...			-		-	-																
q. To nejdůležitější, co se děti...																						
r. Se smrtí vše končí.		+				+															+	
s. Život má smysl, protože...	+	-		-	-	-								-							-	
t. Smysl života je pokusit se...	+/-					-					+											
u. Nevím, proč člověk žije.	+	+		+	+	+								+	+	+		+	+			

Poznámka: V tabulce jsou vyznačeny důležité korelace na 95% hladině významnosti, znaménko určuje směr závislosti a barva vzorek dat; černě: SHSS i FHS (Spear. koef. > 0,100); zeleně: FHS (Spear. koef. > 0,200), modře: SHSS (Spear. koef. > 0,200). Modré a zelené jsou závislosti nejsilnější, kde je hodnota Spearmanova koeficientu větší než +/- 0,200, černé jsou i vztahy slabší (Spear. koef. > 0,100). Výstupem by tak mělo být srovnání „nejjemnějších“ podobností a největších rozdílů.

Pro snadnější orientaci používám jiné očíslování, než je v dotaznících: **1** – rozvod, **2** – potrat, **3** – jako ženatý vdaná mít milostný poměr, **4** - prostituce, **5** – eutanazie, **6** – sebevražda, **7** - diskriminace etnických menšin/národnostní a etnická nesnášenlivost, **8** – vítězit nad jinými za každou cenu, **9** – lhát ve vlastním zájmu, **10** – přijmout úplatek za výkon svých povinností, **11** – podvádět na daních, když je příležitost, **12** – požadovat státní podporu a nemít k ní oprávnění, **13** – vyhnout se placení jízdného ve veřejné dopravě, **14** – vyhazovat odpadky na veřejném místě, **15** - každodenní užívání alkoholu, **16** – řízení auta pod vlivem alkoholu, **17** – nasednout do auta, které patří někomu jinému a z legrace s ním odjet, **18** – užívání drog, **19** – pohlavní styk pod právně povolenou věkovou hranicí, **20** – znásilnění, **21** – domácí násilí, **22** – politicky motivovaná vražda

a. Kde je přísná autorita, tam je taky spravedlnost. Na obou fakultách má závislost podobu přímé úměrnosti. Rostoucí souhlas s výrokem je spojen s větší přijatelností „vítězit nad lidmi za každou cenu“ (SHSS: ,331; FHS: ,132). V případě SHSS tento autoritativní výrok také nepřímou úměrně souvisí s dalšími skutečnostmi. Jeho schválení podmiňuje, tedy pouze u respondentů SHSS, neospravedlnitelnost „užívání drog“, „každodenního užívání alkoholu“, „potratu“, „prostituce“ a chování typu „nasednout do auta a s legrací s ním odjet“.

b. To nejdůležitější, co se děti musí naučit, je poslušnost. V tomto případě jde o trend nepřímé úměry. Studenti obou fakult, kteří s výrokem nesouhlasí, se domnívají, že „užívání drog“ (SHSS: -,213; FHS: -,177) je ospravedlnitelné.

c. Mluvit do něčeho a spolurozhodovat má člověk, až když tvrdou prací dosáhne určité pozice. V případě FHS se nebyla zaznamenána závislost se znakem „pohlavní styk pod právně povolenou věkovou hranicí“. Rostoucí přijatelnost zde podmiňuje zvyšující se nesouhlas s výrokem.

d. Smysl života je v tom, aby člověk získal vážené pozice. Statistický významný silný vztah se znakem „podvádět na daních, když je příležitost“ byl prokázán pouze v případě SHSS. Závislost má podobu přímé úměry. Respondenti, kteří s výrokem souhlasí, se také domnívají, že podvádět na daních je ospravedlnitelné.

f. Není dobré mít tak velkou svobodu, jakou dnes mladí lidé mají. Respondenti na obou fakultách, kteří s výrokem nesouhlasí, považují za přijatelné „užívání drog“ (SHSS: -,257; FHS -,307), „pohlavní styk pod právně povolenou věkovou hranicí“ (SHSS: -,252, FHS: -,111) a „sebevraždu“ (SHSS: -,242; FHS -,138). V případě FHS se ovšem neprokázala další přímou úměrná závislost, a to u „diskriminace etnických menšin“.

g. Povolání je tu v první řadě proto, aby zaručovalo pravidelný příjem. Pouze v případě SHSS byl zaznamenán statisticky významný silný vztah se znaky „každodenní užívání alkoholu“ a „jako ženatý/vdaná mít milostný poměr“. Vztah má podobu nepřímé úměrnosti. Zesilující nesouhlas s výrokem u studentů SHSS podmiňuje větší ospravedlnitelnost jednání tohoto typu.

h. Život si musíme udělat tak příjemný, jak je to jen možné. Vztah závislosti má podobu nepřímé úměrnosti na obou fakultách. Větší souhlas s výrokem podmiňuje rostoucí neospravedlnitelnost „znásilnění“ (SHSS: ,251; FHS: ,133). Studenti SHSS, kteří s výrokem souhlasili, mají navíc tendenci považovat za neospravedlnitelné dva způsoby chování:

„prostituci“ a „mít jako ženatý/vdaná milostný poměr“, a naopak za ospravedlnitelný „pohlavní styk pod právně povolenou hranicí“ (v případě studentů SHSS, kteří s výrokem nesouhlasili, samozřejmě platí opačné vztahy závislosti).

i. Důležité je, aby byl člověk šťastný. Jak, to už je jeho věc. Pouze v případě FHS výrok koreloval a silné vztahy byly zaznamenány se znaky „potrat“ a „rozvod“. Studenti FHS, kteří souhlasí s výrokem, mají tendenci považovat tyto dva způsoby jednání za neospravedlnitelné.

j. Každý musí své problémy řešit sám. Pouze v případě SHSS platí, že větší souhlas s výrokem podmiňuje rostoucí neospravedlnitelnost „eutanazie“ a chování typu „vyhazovat odpadky na veřejném místě“.

k. Cizinci by měli svůj styl trochu lépe přizpůsobit stylu země, kde nyní žijí. Respondenti z FHS, kteří s výrokem souhlasí, mají tendenci odmítat „národnostní a etnickou nesnášenlivost“. Jde tedy o vztah nepřímo úměrný.

l. Cizinci by si svého životního partnera měli vybírat mezi lidmi ze své země. Zvyšující se míra ospravedlnitelnosti „národnostní a etnické nesnášenlivosti/diskriminaci etnických menšin“ (SHSS: ,221; FHS: ,198) je na obou fakultách spojena s rostoucím souhlasem.¹⁰ Studenti SHSS, kteří s výrokem souhlasili, se navíc ve větší míře domnívají, že je neospravedlnitelné „vítězit nad lidmi za každou cenu“.

m. Rozdíly v příjmech by se měly zmenšit. Statisticky významný vztah se znakem „diskriminace etnických menšin“ byl zaznamenán pouze v případě SHSS. Výrok je ve vztahu nepřímé úměrnosti, zvyšující se souhlas podmiňuje rostoucí neospravedlnitelnost diskriminace etnických menšin.

n. Kdybychom se všichni něčeho zřekli, nebyla by brzy žádná chudoba. Studenti, kteří s výrokem souhlasí, mají tendenci považovat za neospravedlnitelný „potrat“ (SHSS -,256; FHS -,162). V případě SHSS se navíc objevuje nepřímo úměrná závislost s „politicky motivovanou vraždou“ a „sebevraždou“.

o. Těm, kteří mají víc, by se mělo smět vzít a dát těm, kteří to potřebují. Pouze u dat za SHSS je souhlas s výrokem přímo úměrný neospravedlnitelnosti „politicky motivované vraždy“ (-,258).

p. Bez rodiny se nedá naučit, jak se mají konflikty řešit. Studenti SHSS, kteří projevili souhlas s výrokem, považují ve větší míře za neospravedlnitelnou „sebevraždu“, chování typu „jako ženatý/vdaná mít milostný poměr“ a „eutanzii“. Tato závislost nebyla zaznamenána v odpovědích studentů FHS.

r. Se smrtí vše končí. Větší souhlas s výrokem je spojený s větší přijatelností „potratu“ (SHSS: ,308; FHS: ,245). U studentů FHS navíc souhlas podmiňuje přijatelnost „pohlavního styku pod právně povolenou hranicí“ a „sebevraždu“.

s. Život má smysl, protože existuje Bůh. Závislost má podobu nepřímé úměry. Respondenti, kteří s výrokem souhlasí, mají tendenci považovat za neospravedlnitelný „potrat“ (SHSS: - ,424; FHS: -,320), „sebevraždu“ (SHSS: -,394; FHS: -,197), „rozvod“ (SHSS: -,326; FHS: -,240) a „eutanzii“ (SHSS: -,317; FHS: -,270). Studenti SHSS mají navíc tendenci považovat za neospravedlnitelné „vyhazování odpadků“ a „užívání drog“.

t. Smysl života je pokusit se získat to nejlepší. U tohoto výroku se podoba závislosti na obou fakultách liší. V případě FHS roste se stoupajícím souhlasem míra přijatelnosti „rozvodu“ (,169). Respondenti ze SHSS, kteří se domnívají, že smysl života je získat to nejlepší, považují „rozvod“ naopak za neospravedlnitelný (-,239). Navíc se u těchto studentů SHSS objevuje tendence považovat za nepřijatelnou i „sebevraždu“ a „podvádět na daních“.

u. Nevím, proč člověk žije. Zvětšující se souhlas s výrokem podmiňuje na obou fakultách rostoucí přijatelnost „sebevraždy“ (SHSS: ,505; FHS: ,241), „užívání drog“ (SHSS: ,430; FHS: ,225), „potratu“ (SHSS: ,422; FHS: ,140), „eutanzie“ (SHSS: ,412; FHS: ,176), „prostituce“ (SHSS: ,330; FHS: ,250), „pohlavního styku pod právně povolenou hranicí“ (SHSS: ,280; FHS: ,170), „rozvodu“ (SHSS: ,251; FHS: 187), „každodenního užívání alkoholu“ (SHSS: ,235; FHS: ,222), „vyhazování odpadků na veřejném místě“ (SHSS: ,222; FHS: ,111). U SHS je navíc souhlas spojen s neospravedlnitelností „řízení auta pod vlivem alkoholu“.